

تەفسیری رەوان

بۆ تیگە‌یشتنی قورئان

بەرگی [۱۴]

نووسیناس

مەلا مەحمودى گەلاڵەیی

جزمى ۲۸

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تەنسىرى رەۋان

بۇ تىگە يىشتىنى قورئان

بەرگى چواردەھەم

نوسىنى

مەلا مەحمودى گەلا ئەيى

جزمى (۲۸)

✦ تەفسىرى رەۋان بۇ تىگەشتىنى قورئان

✦ نوسىنى : مەلا مەحموودى گەللاھىي

✦ چاپى يەكەم

✦ چاپخانەى ئۆفسىتى تىشك

✦ تىراژ: (۵۰۰) دانە

✦ ژمارەى سپاردن: (۳۶۹)ى سالى (۲۰۰۲)

✦ مافى چاپکردن پارىژراۋەو تەنھا ھى نووسەرە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المجادلة)

ئهم سورته مه ده نییه و (۲۲) ئایه ته له (الکلبی) یه وه
ریوایه ت کراوه: که ئهم سورته هه مووی له مه دینه نازل بووه جگه
له ئایه تی ﴿ما يكون من نجوى ثلاثة الا هو رابعهم﴾ نهو،
له مه که نازل بووه .

عه طا ده لئى: (۱۰) ئایه تی یه که می سورته که مه دهنین و
ئه وانى تر مه کین .

ناوى لى نراوه (المجادلة) چونکه به ئایه تی ﴿قد سمع الله قول التي
تجادلك في زوجها....﴾ ده سستی پى کردوه .

باسى سه ره کى ئهم سورته وه کوو زوره ی سورته مه ده نییه کان
ئه حکامه شه رعیه کان رۆن ده کاته وه، حوکمی ظیهار و
که فاره تی ظیهار کردن و حوکمی قسه کردن به سرت سرت و
ئه ده بی کوړو مه جلیس و به خشینى که میك له مال و سامان
پیش ئاخاوتن له گهل پیغه مبه رد الله هه وه ها حوکمی
دوو پروویسی و سزای تاوانه کان یان و دوستایه تی
له گهل دوژمنانی خود. رۆن ده کاته وه. سه ره تا به باسی ظیهار
ده ست پى ده کا.

حوکمی ظیهار کردن و که فاره ته که ی

بسم الله الرحمن الرحيم

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ
وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْكُمْ مَنْ نَسَاءِ بِهِمْ مَا هُمْ أُمَّهَاتُهُمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا الَّتِي
وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ
اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ
لِمَا قَالُوا فَتَحَرِّرْ رِقَبَةً مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ كُتُوعُظُونَ
بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ
مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾

ده باره ی سه به ب نزولی نه م نایه ته: حاکم له عایشه وه ریوایه تی
کردوه: که ده فهرموی: پاک و مونه ززه ی بؤ نه و خودایه یه: که هه موو
شتیک ده بیستی، من گویم له قسه کانی خه وه ی کچی ثعله به بوو

بریککی تیگەیشتم و لە بریککی حالێ نەبووم، دەمزانی: کە لەلای پیغەمبەر ﷺ شکات لە میژدەکەیی دەکا، گویم لی یوو دەیگوت: ئەو پیغەمبەری خودا! گەنجی بردم لە گەلیا پیرو خەڕۆ بوم، چەند منداڵم لی یی بوون. ئیستا کە پیر بووم لەسک و زا وەستاومەوە ظیھاری لی کردم، خودایە! من شکاتی خۆم لای تۆ دەکەم. ئیتر ئەوەندە پێتەچوو حەزەرەتی جویرائیل هات ئەم ئایەتانەیی بۆ پیغەمبەر ﷺ هیئان.

ئیمام ئەحمەد و بوخاری و نیین و ماجەو بەیھەقی ئەم ریاوایەتیان بە هەندی جیاوازی یەوە ریاوایت کردووە، بوخاری لە تاریخەکەیی ریاوایەتی کردووە دەفەرموی: خاتر خەولە رۆژیک لە رینگادا حەزەرەتی عومەری وەستاند، هەندی قسەیی توندی ئاراستە کرد، پیاویک وتی: ئەو فەرمانرەوای موسولمانان! بۆ ئەوەندە گویت بۆ ئەو پیرەژنە گرت و ئەوەندە لە گەلیا نەرم بووی؟ قەت وام نەدیوی! عومەر فەرموی: چۆن گوئی بۆ ناگرم ئەمە ئەو ئافەرەتییە خودا گوئی لە وتەکانی بوو، دەربارەیی ئەو، ئایاتی قورئانی نازل کردووە!!

دیاردەیی ظیھار لە سەردەمی پیش ئیسلام دا باو بوو، ئەو بوو میژد لە سەر شتیک رقی لە خیزانەکەیی هەڵدەستاو پیتی دەگوت: تۆ وەکوو پشتی دایکم وای بۆ من، ئیتر بەمە ژنەکەیی لی حەرام دەبوو، تەلاقیشی نەدەکەوت! بەم جۆرە ئەم ئافەرەتە لە مائی میژدەکەیی دەمایەو، بۆ یەکتەر حەلال نەبوون تا پەییوئندی ژن و میژدی خۆیان نەنجام بدەن، تەلاقیشی نەدەکەوت تا ئافەرەتەکە رینگا چارەییەک بۆ خۆی بدۆزیتەو. ئەمەش جۆرە چەوساندنەوێکی تر بوو لەو سەردەمە نەقامییەدا ئافەرەتی پێو گیرۆدە بویوو.

کە ئایینی ئیسلام هات ئەم روداوێ (ظیهار) لە نێوان خەولەو
مێردەکە: کە ئەوسێ کۆری صامیت بوو روی دا، تا ئەو کاتەش لە
ئیسلام دا حوکمی ظیهار دیاری نەکراو. ئیتر ئافەرەتە کە هاتە خزمەت
پێغەمبەر ﷺ روداوێ کە نێوان خۆی و مێردەکە بۆ گێڕایەوه،
پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لەم بارەوه تا ئیستا هیچ نیگاوو سروشم بۆ
نەهاتووه، رەنگە لی ئی حەرام بووبی.

وتی: قوربان! ئەو باسی تەلاقی نەکرد، چەند جارێک لە گەل
پێغەمبەر ﷺ کەوتە جیدالەوه. دوا بگوئی: خودایە من شکاتی خۆم لای
تۆ دەکەم، شکاتی بێ کەسی و تەنیا بێ و خەم و پەژارە و کۆست کە وتویی
خۆم لای تۆ دەکەم، وتی: خودایە من ئیستا کۆشێک منداڵی وردم هەن،
ئەگەر لای مێردەکەم بێننەوه دەفەوتین، ئەگەر بیان هێنمە لای خۆم بۆم
بەخێو ناکرێن و برسیان دەبێ، ئیتر سەری بۆ لای ئاسمان بەرز کردەوه و
دەپارایەوه دەیگوت: خودایە من شکاتی خۆم لای تۆ دەکەم. ئیتر
ئەو نەندە بێ تەچوو پێغەمبەر ﷺ نیگای بۆ هات و حوکمە کە دیاری کرا.
پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەو خەولە مژدەت لی بێ دەربارە و خۆت و
مێردە کەت نایاتی قورئان نازل بوو. ئەجار نایەتە کانی سەرەتای سورەتی
(قد سمع الله) ی بۆ خوێندنەوه.

(قد سمع الله قول التي تجادلک فی زوجها و تشتکی الی الله والله
یسمع تهاویرکما، ان الله سمیع بصیر) بێگومان خودا دوعاو نزای ئەو
ئافەرەتە قەرل کرد: کە دەربارە کێشە نێوان خۆی و مێردەکە گفتم
گۆی لە گەل تۆ کرد، ئەو پێغەمبەر! شکاتی وەزە و حالێ خۆی لای خودا
کردو خودا گفتم و گۆی نێوان تۆ و ئەو بیست: کە لەو بارەوه گفتم و
گۆتان کردو دەتانەویست رێگا چارەیک بۆ دەرچون لەو کێشە بدۆزنەوه.
بێگومان خودا شنەواوە و هەموو قسەیک دەبیسی، هەموو شتێک

دەبینی و هیچ شتیکی لی گوم نابێ. ﴿الذین یظاهرون منکم من نسائهم ماھن امھاتھم ان امھاتھم الا اللائی ولدنھم﴾ ئەوانە ی لە ئێوە - ئە ی کۆمە لی موسولمانان - ژیھار لە گەڵ ژنەکانیان دەکەن، ژنەکانیان دەشوبھێتن بە دایکیان و بەم جوۆرە یە کێک بە ژنە کە ی دەلی: تۆ وە کو پستی دایکم وای بۆ من، واتە: لێم حەرامی. وە کو چۆن دایکم لێم حەرامە. ئەوانە بە ھەلە چوون، درۆیە کە دەیکەن، بەو قسە پڕو بوچە ژنەکانیان نابن بە دایکیان. دایکیان ئەوانەن کە بە ھەلە دیان ھێناون. ناشی ئەوانە ژنەکانیان بشوبھێتن بە دایکەکانیان.

﴿وانھم لیقولون منکرا من القول وزورا وان اللھ لعفو غفور﴾ بێگومان ئەوانە ی ژیھار دەکەن بەم جوۆرە میژد بە ژنە کە ی دەلی: تۆ وە کوو پستی دایکم وای بۆ من، قسە یە کێ ناشرین و قیژ لێکراو دەلێن: قسە یە ک دەلێن: شەرع بە رەوای نازانی و عەقل وەری ناگری و درۆیە کێ شاخدارەو بوختانی کە دەیکا. بێگومان خودا لی بوردنی زۆرەو لێخۆشبوو، کە فارەتی دیاری کردوو بۆ ئەو ی لەو تاوانە رزگارتان بێ. ھەروەھا لە تاوانی رابوردتان خۆش دەبێ ئە گەر تۆبە بکەن، ئە گەر مەیلی بێنی بەبێ تۆبە کردنیش لێتان خۆش دەبێ.

ئەجار حوکمی ژیھار دیاری دەکا و دەفرموی ﴿والذین یظاهرون من نسائھم ثم یعودون لما قالوا فتحریر رقبة من قبل ان یتماسا﴾ ئەوانە ی ژیھار لە گەڵ ژنەکانیان دەکەن، بەناحەق حەلال لەخۆیان حەرام دەکەن، دوا ی پەشیمان دەبنەو دەیانەوی پە یوەندی ژن و میژدایەتی لە گەڵ ژنە ژیھار لی کراو کە ی ئەنجام بدا، دەبێ پێش ئەو ی بچێتە لای، بەندە یە ک نازاد بکا، بۆ ئەو ی بپیستە کە فارەت و قەرەبوو کردنەو ی ئەو قسە ناشرین و بوختانە ی کردو یەتی. ھەتا کۆیلە یە ک نازاد نەکا نابێ بچێتە لای ژنە کە ی و نابێ لە گەلی دا جوت بێ.

﴿ ذلکم تو عظون به، والله بما تعلمون خبیر ﴾ ئەو حوکمە دیاریکراوە، یان دانانی یاسای کەفارەت، ئەو هیه کە فەرمانتێان پێ دەکری پاپەندی بن. یان دەتانگێڕیتەو ئەو هیه ظیهار لە گەڵ ژنە کانتان بکەن. بێگومان خودا ناگادارە بە کردەوێ کانتان و هیچی لی گوم نابێ و روژی قیامەت سزاو پاداشتان دەداتەو، هەرکەسەو بە گوێرە ی کردەو هیه خۆی.

﴿ فمن لم يجد فصيام شهرين متتابعين من قبل ان يتماسا ﴾ کەسیک نەیتوانی بەندە ئازاد بکا، یان دەستی نەکەوت ئەو دەبێ دوو مانگ لەسەر یەک بەروژو بێ بەبێ نێوان، ئەجار بۆی رەوایە بچیتە لای ژنە کە ی پەيوەندی ژن و میژدایەتی لە گەڵ دا ئەنجام بدا.

﴿ فمن لم يستطع فإطعام ستين مسكينا ﴾ ئەگەر لەبەر هەر هۆیەک نەیتوانی دوو مانگ بەروژو بێ، ئەو پێویستە لەسەری خۆراکی شەست فەقیر و هەزار بدا، بە گوێرە ی کە لە کتێبە شەرعییەکان دا شی کراوە تەو.

﴿ ذلك لتؤمنوا بالله ورسوله، وتلك حدود الله، وللکافرین عذاب أليم ﴾ ئەو حوکم و یاسایە ی روئان کردەوێ دەربارە ی کەفارەتی ظیهار بۆ ئەو هیه شەریعەتی خودا بەراست بزانن و پاپەندی فەرمان و جلە و گیرییەکانی بن، شوێن پەيامی پێغەمبەر بکەون، لە چوار چێو هیه یاسا و شەریعەتی خودا دا کار بکەن. دیاردە ی ظیهار لە ناوختان دا نەهێلن: کەداب و نەریتیکی ناشرین و درۆ و بوختانیکی گەورە یە. ئەو حوکمانە ی بۆمان روئ کردنەوێ سنوری خودان، لێیان دەر مەچن، پێیانەوێ پاپەندن، ئەو پێتان راگەیه ندرا کە ظیهار تاوانە، کەفارەتە کە ی دەبێتە مایە ی لێبوردن و لێخۆشبونی خودا، هیه بۆ ئەو کافرانی لێ سنووری خودا دەر دەچن عەزابی بە ئێش و دژوار: کە عەزابی دۆزەخە لە قیامەت دا، کەوابێ ئێوێ خۆتان توشی ئەو عەزابە مەکەن و لە سنوری شەریعەتی خودا دەر مەچن.

هه ره شه له وانه ی دوژمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا ده کهن

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُتِبُوا
 كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ
 عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا
 عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾
 أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ
 مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ
 وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ
 بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

له وه پیش نه حکامی ظیهار ی له شهر یعه تی نیسلام دا به یان کرد، سر
 زه نشتی نه وانه ی کرد: که که وتونه ته نه وه له یه وه، مه دحی نه و خاوه ن
 باوه رانه ی کرد: که له سنوری خودا ده رناچن، نه مجار باسی نه و عه زاب و
 سزایه ده کا که توشی نه وانه ده بی درزایه تی فهرمانی خودا و په یامی
 پیغه مبهری خودا ده کهن، ده فهرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُتِبُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾
 ینگومان نه وانه ی دوژمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا ده کهن،
 پیچه وانه ی شهر یعت و یاسای خودا هه لس و کهوت ده کهن، زه لیل و
 ریسوا ده کرین نه فرینیان لی ده کری، وه کوو کافرو بی پروا کانی گه له

پیشینه کان ریسواکراون و نه فرینیان لی کراوه به هۆی دژایه تی کردنیان بۆ
 فهرمانی خودا، بیگومان نهم هه پشه یه ی پهروه دگار هاته دی،
 موشریکه کانی مه که به کوشتن و به دیل کردن و تیکشکاندنیان له غه زای
 به درو غه زای خه نده ق دا ریسوا بون، له قیامه تیش دا سزای دۆزه خ
 چاوه رتیانه.

واوه یلا بۆ نه و فرمانه و او کار به دهسته به ناو موسولمانانه ی شه ریعه تی
 خودا پاشگو ی ده خه ن و نایکه نه یاساو ده ستووری ولات و کاروباری
 موسولمانانی پی به ریوه نابن. یاسای ده ستکردی فه ره نسو رو مانی
 ده که نه ده ستورو قانونی خۆیان!

﴿وقد انزلنا آيات بينات، وللكافرين عذاب مهين﴾ بیگومان ئیمه
 ئایاتی ناشکراو شه ریعه تی نایابان بۆ ئاده میزاد ناردوه ته خوار، بۆ نه وه ی
 بیکه نه یاسای خۆیان و به گویره ی نه و شه ریعه ته کاروباری خۆیان
 هه لسو رینن، که سیك کافرو سته مکار نه بی پیچه وانیه ی نه و شه ریعه ته
 ناجو لیتته وه، نه وانیه ی ئینکاری نه و شه ریعه ته ده که ن، لوتبه رزیی ده نوینن
 له روی پابه ند بوون به شه ریعه تی خودا وه، عه زابی به ئیشیان بۆ دیاری
 کراوه له دنیا دا ریسوا و نه فرین، له قیامه ت دا عه زابی دۆزه خ بۆ
 هه تاهه تایه.

﴿يوم يبعثهم الله جميعا فينبئهم بما عملوا، احصاه الله ونسوه والله
 على كل شيء شهيد﴾ نه ی پیغه مبه ر سام و هه یبه تی نه و رۆژه بخه ره
 پیش چاو، هه وال به و کافرا نه بده: که عه زابی ریسو که ریان هه یه له رۆژیک
 دا خودا هه شری هه موو ئاده میزاد ده کا، هه مووانیان له سارای
 مه حشه ردا کۆده کاته وه، که س نابویری و که سی له بیر ناچی، نه مجاره ه والی
 کرده وه خراپه کانیان ده دات: که له ژیان ی دنیا دا نه نجامیان دا وه، هه رچی
 کردو یانه له خیره شه ر ده یخاته وه به ر چاویان، خودا تۆماری کرده و

له سهری نویسون، نه وان له بیریان چوته وه، خودا به سهر هه موو شتیك دا ناگاداره هیچی لی گوم نابی و هیچی له بیر ناچیتته وه.

﴿ ألم تر ان الله يعلم ما فی السموات وما فی الارض ما یکسون من نجوى ثلاثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنى من ذلك ولا اکثر الا هو معهم ایما کانوا ﴾ ته تو نازانی تهی پیغه مبهرا (هه روا هه ره که سیک شیای خیطاب له گهل کردنه)، نابینی زانیاری خودا فراوان و شامیله، هه رچی له ناو ناسمانه کان و ناو زهوی دا ههیه کوئترولی کردوه. به جوریک هیچی لی گوم نابی و لی تیك ناچی، له هه شوینیك سی کهس بهیه که وه سرته بکهن، خودا به عیلم و زانیاری خوی ناگای لییه، نه گهر پیئنج بن خودا شه شه میانمو ناگاداری هه موو هه ست و نستیکیان، سرتو ورته یان ده بیستی، سرتو که ره کان که مترن یان زیاترین و بگه نه ملیاره هاش خودا هه ناگای لییانمو هیچی لی تیك ناچی و گوم نابی. چونکه زانیاری خودا داگرندهی هه موو شتیکهو هیچ شتیك له ژیر کوئترولی ده رناچی. زه مان و مه کان نابنه له مپهرو کوئسپ له بهردهم زانیاری بهر فراوانی دا. و پرای ته وهش هه موو ئاده میزادیک دوو فریشته به سه ریه وهن چی ده کاو چی ده لی له سهری تو مار ده کهن!

نونهی ته نایه ته له قورئان دا زوره وه کوو ده فهرموی: ﴿الم یعلموا ان الله یعلم سرهم و نجواهم، وان الله علام الغیوب﴾ (التوبه/ ۷۸) یان ده فهرموی: ﴿ام یحسبون اننا لا نسمع سرهم و نجواهم بلی و رسلنا لدیهم یکتبون﴾ (الزخرف/ ۸۰).

پهروه گار به زانیاری خوی بیستن و دیتنی بو هه موو شتیك، ناگاداره به سهر هه موو کاروباریکی مه خلوقات دا، ده فهرموی: ﴿ثم ینبهم بما عملوا يوم القيامة ان الله بكل شیء علیم﴾ پاشان خودا روژی قیامت خه بهری ته واوو بی پیچ و په نا ده داته بهنده کانی به کرده وه کانیان، بو

ئەوێ بزانی: کە خودا ئاگاداری کردەوێ کانیانە، هەست بکەن: کە هەموو سرتەو ورتەوێ کێان لای خودا ئاشکراو عەیانە، بێگومان خودا بزاناو ئاگادارە بە هەمووشتیک.

سزای سرتەکردن بە خراپە، داب و نەریتی سرتە کردن لە قورئان دا

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ

هُوَ عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا هُمْ عَنْهُ وَيَنْجَوْنَ بِالْأَيْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ
بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُكُمْ
جَهَنَّمُ يَصَلُّونَهَا فِي نِسْ الْمَصِيرِ ﴿٨﴾ يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا
تَنَجَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَجُوا بِالْأَيْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنْجَوْا
بِالْبِرِّ وَالنَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُخْشَوْنَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَى
مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُبَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

دواى بەیانکردنی ئەوێ: کە خودا ئاگاداری هەموو شتیکە، سرتەو ورتە دەبیستی، ئەجار حال و وەزعی ئەو جولهکەو دووروانە دیاری دەکا: کە نەهیان لێ کرابوو لەوێ سرتەسرت بکەن و پیلان و موئامەرە دژی

پێغەمبەر و هاو لەانی دابڕێژن، هەروا نەهی ئەوەشیان لی دەکا: کە بەناشرینی سلاو لە پێغەمبەر بکەن، بەمچۆر (السلام علیکم) بلێن: (السلام علیکم) ئەجار فەرمان بە خودا پەرستان دەکا: کە سرتەو قسە ی نەینیان بریتی نەبێ لە سەر پێچی پێغەمبەر ﷺ بە لکوو پێویستە سرتەو قسە ی نەینیان بریتی بێ لە تەقواو خودا پەرستی. دەفرموی:

﴿الم تر الى الذين نهوا عن النجوى، ثم يعودون لما نهوا عنه﴾ ئایا ئەتۆ ناروانی و نابینی ئەوانە ی نەهیت لی کردبوون کە واز لە سرتەسرت و پیلان دانان دژی موسوڵمانان بێنن، واز لە فسکە فسک و وتی وتی بێنن. کەچی دوایی دەگەرێنەو سەر ئەو کارە ناشرین و بەد رەوشتی یە ی پیشوویان و سەرگەرمی پیلان دارپشتن و نانەو ی ئاژاوە و سرتەسرتی گومانان وین، دژی کۆمەلە ی موسوڵمان و سەرپێچکردنی فەرمانی پێغەمبەر ﷺ هەلانی کەسانی دیکە بۆ گرتنە بەری رێبازی دژایەتی کردنی پێغەمبەر ﷺ و موسوڵمانان.

﴿واذا جاؤك حيوك بما لم يحيك به الله﴾ تەنانت کاتێک دین سلاوت لی دەکەن و شە ی سلاو کە دەگۆڕن بۆ ئەو ی مانایە کی خراب ببەخشی، بەجۆرێک سلاوت لی دەکەن: کە خودا بەو جۆرە سلاوی لی نەکردوی، ئەوان دین دەلێن: (السلام علیکم) واتە: مردن بۆ ئێوە بێ !! پێغەمبەر ﷺ بە و شە ی (وعلیکم) وەلامی دەدانهو.

لەصەحیحی بوخاری و موسلیم دا هاتو: عائیشە دەفرموی: کۆمەلێک جوله کە هاتنە خزمەت پێغەمبەر ﷺ وتیان (السلام علیک یا أبا القاسم) پێغەمبەر ﷺ فرموی (وعلیکم) واتە لە سەر ئێوە بێ. عائیشە دەلی: منیش وتم: ئێوە مردنتان لەسەر بێ نەفرین و عەزابی خوداتان لی بێ، پێغەمبەر ﷺ فرموی: ئە ی عائیشە لەسەرە خۆیە، توند رەوی مەکوو زێدە مەلی: منیش وتم: ئە ی پێغەمبەر ی خودا نایستی چی یەژن؟

فرموى: به لى، نهى ئه وه نيه منيش به (وعليكم) ولائم دانه وه،
ئيتى نايه تی ﴿واذا جاؤك حيوك بما لم يحيك به الله﴾ نازل بوو.

﴿ويقولون فى انفسهم لولا يعذبنا الله بما نقول﴾ له دلى خويان دا
ده لىن. نه گهر موحه ممد پيغه مبه ر بوايه خودا له سهر ئهم سرتو سرت و
پيلان دانانه دژى موحه ممدو سلاو لى كردنمان بهو جوړه سزاي ده داين و
له دونيادا توشى تنگ و چه له ممدى ده كردين، چونكه خودا نه ينى ده زانى و
سرتو ده بىستى. ناگادارى نيازو مبه ستمانه. ئيتى په روه دگار پييان
ده فرموى: ﴿حسبهم جهنم يصلونها فبئس المصير﴾ نه وانه دوزه خيان
به سه، سزاي تاوانه كانيانمان بو رۆژى قيامت هه لگرتووه، نهو رۆژه
تورپان ده دهينه ناو دوزه خوه ئيتى بو خويان ده زانن چييان به سهر دى.
دوزه خ خراب شوينى كه كه ده بىته جيگاي حه وانه وه يان.

نه مجار په روه دگار نادابى سرتو و قسه ي نه ينى فيرى موسولمانان ده كاو
ده فرموى: ﴿يا ايها الذين امنوا اذا تناجيتهم فلا تتناجوا باللاثم
والعدوان ومعصية الرسول﴾ نهى خاوه ن باوه ران، نه گهر ريكه وت له
كوړو مه جليس دا له بهر چاوى خه لك قسه ي سرتو و په نامه كيتان كردن،
وه كوو جوله كهو مونافيقه كان مه كه ن سرتو و قسه نه ينى به كانتان
بريتى بى له تاوان و سه ريچيكردى فرمانى پيغه مبه ر و پيلان دانان
دژى نايىنى خودا.

﴿وتناجوا بالبر والتقوى واتقوا الله الذى اليه تحشرون﴾
نه گهر به سرتو ناخاوتنتان نه نجام دا، باسرتو كه تان بريتى بى له خودا
په رستى و خير و خو پاراستن له هه موو شتيك كه ده بىته هوى
ناپه زامه ندى خودا لىستان، ئيوه هه مووتان رۆژى قيامت بو لاي خودا
ده گهر پينه وه بو حيساب و لىكولينه وه. نهو كاته هه والتان ده داتى چيتان
كردوه و چيتان گوتووه.

بوخاری و موسلیم و تیرمیزی و ئەبو داود لە ئیبنو مەسعوود وە
ریوایەتی کردووە: کە پێغەمبەر ﷺ فرمویەتی: (إذا كنتم ثلاثاً فلا يتناج
اثنان دون الثالث الا بإذنه فان ذلك يحزنه) ئەگەر سێ کەس بوون با دووێان
بە سرتە قسە نەکەن بە جۆریک کە سێ سێیەم گوێی لی ئەبێ مەگەر ئیزن
بدا، چونکە ئەو دلی دەگورێ و خەفەتی پێ دەخوا.

﴿إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ الَّذِينَ آمَنُوا، وَلَيْسَ بِضَارِهِمْ
شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ سرتە سرت و پیلان دارشتن بە دزییە و دژی ئیسلام،
سەرپێچیکردنی فرمانی پێغەمبەر ﷺ بە ختوکه و دهنه دانی شهیتانه، ئەو
کارە لە دلی جوله که و دوروو ههوا خواهه کانیان دا شیرین دەکا، بۆ ئەوێ
دلەپاوکی و خەم و خەفەت بجاتە دلی موسولمانانەو، وایان دەخاتە بەر
چاو: کە ئەو گومرپایانە خەریکی پیلان دارشتن دژیان. جاقۆ شهیتان یان
سرتە سرت و وتەوت زیان بە خودا پەرستان ناگەیهنێ،
مەگەر بە ئیرادە و بیستی خودا!

﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با موسولمان پشت هەر بە خودا
ببەستن و تەوێ کولیان لەسەر ئەو بێ. پەنا بەزاتی ئەو بگرن لە وەسوەسە
شهیتان و فرت و فێلی.

وا دیارە لەو سەرو بەندەدا، هەندێ لە موسولمانەکان لەوانە هیشتا
دل و دەرونیان بەهەستی تەنظیمی ئیسلامی جۆش نەدرابوو، کە
هەواڵێکی گەرم دەبێسترا کۆمەڵ کۆمەڵ دەبوون، بۆ ئەوێ لە ناو
خۆیاندا و دور لە چاودێر، سەرکردایەتی وت و وێژی نەپێنی و مەشورەت
بکەن، ئەمەش سروشتی کۆمەڵگای ئیسلامی و تەنظیمی ئیسلامی
پەسندی ناکا، چونکە بە گۆڕە و بەرنامە ئیسلام و یاسای رێکخستن و
دامەزراندنی کۆمەڵگای ئیسلامی پێویستە هەموو فکەر و بیرو رایە
سەرەتا ئاراستە سەرکردایەتی بکری و کۆرو کۆبونەوێ لاوەکی ئەنجام

نەدری، بەتایبەت وادەبوو هەندێ لەو کۆرو کۆبونەوانە گێژاوو بەلبەلە ی
لێ دەکووتەووە کۆمەلگای ئیسلامی دەخستە دڵە راوکیو، هەر چەندە
سرتەسرت کەرەکان ئەوەشیان مەبەست نەبوو، وەلێ تەنها وروژاندنی
باس و خواس و وتوێژکردن دەربارە ی روداوەکان و دەرپرینی بیرو را
دەربارەیان بەبێ زانیاری سەرکردایەتی لەوانەبوو سەر بکێشی بۆ
زیانگەیانندن بە موسوڵمانان و سەرپیچی کردنی فەرمانی سەرکردایەتی.

ئەدەبی کۆرو مەجلیس لە ئیسلام دا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ
اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ أَنْشُرُوا فَأَنْشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

قەتادە دەلی: ئەم نایەتە دەربارە ی کۆرە زیکیسەکانی پێغەمبەر ﷺ
نازل بوو، ئەو بوو هاوێلانێ کە دەیان بینی وایە کێک دی بۆ کۆرەکیان
بەر چاویان تەنگ دەبوو، یان بلێن پەرۆشی مەجلیسەکیان بوو چونکە
جینگایان نەدەبوو، نەشیان دەویست کۆرە کە جی بێلن و ئەوان لە شوێنیان
دانیشن. ئیتەر پەرودەگار لەم نایەتەدا فەرمانی پێکردن: کە جینگا بۆ
یەکتری بکەنەووە کۆرە کە بەرفراوان بکەن. کەمێک خۆیان کۆبکەنەووە،
بۆ ئەوێ جینگای کەسانی دیکەش بێ.

مقاتیل (ئیبنو حەییان) دەلی: ئەم نایەتە روژی هەینی دابەزیو، ئەو کاتە پیڤەمبەر ﷺ لە صوفە بوو، شوینە کە تەنگە بەر بوو، نامادەبووانی غەزای بەدر لە کۆچکەران و یارمەتیدەران ریزیکی تایبەتیان هەبوو، هەندێ لە بەدریەکان هاتن بۆ کۆرە کەو کەسانی دیکە پیش ئەوان شوینیان گرتبوو، بەدریەکان هاتن بەرامبەر پیڤەمبەر ﷺ بە پێوە وەستان و وتیان: (السلام علیکم ایها النبی ورحمة الله و برکاته) پیڤەمبەر ﷺ وەلامی دانەو، پاشان سلاویان لە دانیشتووەکان کرد، وەلامیان درایەو.

ئەجار لەسەر قاچ وەستان، چاوەڕێ بوون جیگایان بکریتەو، پیڤەمبەر (ﷺ) زانی: کە جیگایان ناکەنەو، پێی ناخۆش بوو، ئیتر بە کۆچکەران و یارەمەتیدەران فرموو: (لە وانە کە بەدری نەبوون) فلان تۆ هەلسە فیسار تۆش هەستە، ئیتر بە ئەندازە هاتوو بەدریەکانی لە دانیشتووەکان هەلساند و بەدریەکانی بە پێوە بوون دای نیشاندن، ئەوانە هەلستیندرا بوون پێیان ناخۆش بوو، پیڤەمبەر (ﷺ) لە دەم و چاویانەو هەستی بە ناڕزایی یان کرد.

دوڕوووەکان وتیان: باشە ئێوە نالین: ئەم پیڤەمبەرە ئیمە عەدالەت بە کار دینی لەناومەردم دا؟ وەللاهی ئیستا ئیمە عەدالەتمان لی نەدی، کۆمەلێک دەست پیشخەریان کردووە شوینی خۆیان گرتوووە پێیان خۆشە لە نزیک پیڤەمبەرە کەیانەو دانیشن، کەچی هەلساندن و کۆمەلێک: کە دواکەوتون لە شوینی ئەوان دانیانەن...

ریوایەت کراوە پیڤەمبەر ﷺ فرموی: رەحمەتی خودا لە کەسێک جیگا بۆ براکە ی دەکاتەو. ئیتر هاوێلان خێرا راست بوونەو جیگایان بۆ براکانیان چۆل کر. ئیتر ئەو رۆژە روژی هەینی بوو ئەم نایەتە تیدا نازلێبوو.

﴿يا أيها الذين امنوا اذا قيل لكم تفسحوا في المجالس، فافسحوا ففسح الله لكم﴾ ئەو کەسانە ی پرواتان بەخودا بە پیڤەمبەرە خودا

ههیه، نه گهر داوایان لی کردن کوڤرو مه جلیستان بهر فراوان بکهن و جینگای کهسانی دیکه بکه نه وه له گه لتان دابنیشن، به گوئیان بکهن، با جینگای خه لکی تریش بیتهو، نه گهر وابکهن خودا گوشادی ده خاته شوینی کوڤرو مه جلیستان، دلتان فراوان ده کا، رزق و رۆژیتان خیرو به ره که تی تی ده که وئ..

نایه ته که گشتی به هه موو کوڤرو کو مه لیک ده گرته وه: که موسولمانان بو خیرو پاداشت تییدا کو بوبنه وه، کوڤری جهنگ بی یا ذیکرو خودا په رستی بی، یان فیرون و فی کردن بی، یان نویژی ههینی و چه ژن بی.

به کورتی هه رکه سی ئاسانکاری بو برای موسولمانی بکا، ویسعت و شادی پی ببه خشی، یارمه تی بداو هاریکاری بکا له سه ر خیرو چاکه، خودا خیرو به ره که تی دنیاو قیامه تی به سه ردا ده پیژی. هه رکه سی که ده رو یک له برای موسولمانی بکاته وه خودا ده روی خیری لی ده کاته وه.

ئیمامی موسلیم له نه به وه ره پیره وه ریوایه ت ده کا، ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: که سی که یارمه تی نه بوو بیدا، ته نگانه له سه ر برای موسولمانی سوک بکا، خودا له دنیاو قیامه ت ته نگانه ی بو ره ها ده کاو له ناخۆشی و چورتم دا یارمه تی ده دا. خودا یارمه تی ده ری به نه دی خۆیه تی به مه رجی به نه دی یارمه تی برای خۆی بدا له سه ر خیرو چاکه.

بیگومان پابه ندبوون به م نه ده به ئیسلامیه وه کاریگه ریه کی مه زنی ههیه له رواندن و چاندنی خۆشه ویستی و ریز لیان له ناو دله کاندنا. داب و نه ریتیکی جوان و کردارو ره فتاری که خۆشه ویستی له ناو موسولمان دا بلاوده کاته وه.

داب و نه ریتیکی جوان و کردارو ره فتاریکسه خوشه ویستی له ناو موسولمان دا بلاوده کاته وه.

ئایه ته که ئامازه ی ئه وه ی تیدایه: که هاوه لانی پیغه مبه ره ﷺ پیشبرکیان ده کرد بۆ ئه وه ی له نزیک پیغه مبه ره وه دانیشن، فەرما یشتی لی بییست و سود له ئه وه ب و هیدایه تی وه ر بگرن.

ریوایه ت کراوه: که پیغه مبه ره ﷺ هه رکاتی بچویایه بۆ کۆرو مه جلیس، له کوئ جیگا هه بویا به له وئ داد نه یشت، وه لی له هه ر لایه کی مه جلیسه که ته شریفی دابنیشستایه کۆرو مه جلیسه که روی له وه ده کرد. وا باو بوو هاوه لان به پئی پله و پایه یان له خزمه تی دا داد نه یشتن، نه بویه کر له لای راستی و عومهر له لای چه پیه وه، زور به ی کات عوثلان و علی له بهر ده میا رۆ ده نه یشتن، چونکه له نو سه ره وه ی نیگا و سروش بوون. وا ده بوو خۆی ﷺ فەرمانی پئی ده کردن له بهر ده میان دانیشن.

موسلیم و نه حمه د و (اصحاب السنن) جگه له تیر میذی له ئیبنو مه سعوده وه ریوایه ت ده کهن: که پیغه مبه ره ﷺ فەرمو یه تی: (لیلی منکم اولو الاحلام والنهی ثم الذین یلونهم ثم الذین یلونهم) با خاوه ن ره ئی و عاقل مه ندو زیره که کانتان لیم نزیک بن، نه بجا ره وه نه ی پله یه که له وان خوار ترن، پاشان ته وه نه ی له مانیش پله یه که نزم ترن. نه مه ش بۆ ئه وه بوو تا به باشی ئه وه ی ده یفه رموئ وه ر بگیری و هه زم بکری..

هه ر بۆیه ش: که هاوه له به دریه کان هاتن بۆ مه جلیسه که یو جیگایان نه بوو دابنیشن، فەرمانی به هه ندئ له هاوه لانی تر کرد که هه لسن و جیگایان بۆ چۆل بکه ن. جا یا له بهر نه وه بوو ئه وه هاوه لانه وه کوو پیویست ریزی هاوه له به دریه کانیا ن نه گرت، یان بۆ

ئەوێ بەدرییه کانیشت بەشی خۆیان زانیاری وەرگیرن وەکوو چۆن
ئەو هاوێلانە لەپێش ئەوان دا بەشی خۆیان وەرگرتبوو.

زانایان ئیسلام را جیاییان ههیه لهوه دا نایا دروسته لهبه هاتوو
هه ئێس؟

۱- هه ندیکی پێیان وایه دروسته، به لگهشیان ئەو فرموده یهیه: که
ئەبوداوه له ئەبوسه عیدی خودرییهوه ریوایه تی کردوه: که کاتێ
پێغه مبهړ ﷺ سه عدی کورێ مه عادی بانگ کرد بپێته دادوهر ده رباره ی
جوله که ی به نو قوره یظه، جا کاتێ سه عده هات پێغه مبهړ ﷺ فرموی:
(هوما الی سیدکم) رێز له گه وهری خۆتان بنێن و له بهری هه ئێسن.

۲- هه ندیکی تر پێیان وایه نادروسته، به لگهشیان ئەو فرموده یهیه:
که ئەحمده و ئەبوداود وتیرمیزی له معاوییه ی کورێ ئەبو سه فیانه وه
ریوایه تیان کردوه که ده فرموی: (من أحب ان يتمثل له الرجال قیاما
فلیتبو مقعده من النار) که سیکی پی ی خۆش بی پیاوان له بهری هه ئێسن و
له بهرده میا ده ستو نه زهر رابوهستن، با جیگای خۆی له ناو ئاگر دا
خۆش بکا.

۳- هه ندیکی تر ریبازیکی مام ناوه ندییان گرتوه، فرمویانه دروسته
هه ئێسان له بهر که سیکی له سه فهر ده گه رپێته وه، ههروه ها بۆ فرمان رهوا له
شوینی فرمانپه واییه که ی دا. وه لی ئە گه ر بکری به عاده ت ئەوه
دروست نیه، چونکه شیعاری لوتبه رزو مله و په کانی رۆم و عه جه مه.

هاوێلان که سیان به ئەندازه ی پێغه مبهړ ﷺ خۆش نه ده ویست که چی که
ته شریفی ده هاته ناویان له بهری هه ئێسه ده ستان چونکه ده یان زانی
پی ی ناخۆشه.

﴿ یرفع الله الذین امنوا منکم، والذین اوتوا العلم درجات والله بما تعلمون خبیر ﴾ خدا له دنیاو قیامت دا پلهو پایهی ئیمانداران بهرز ده کاتهوه، ریزیان لی ده گری، به شیوهیه کی تایهتی پلهو پایهی زانایان بهرزتر ده کاو ریزیان لی ده نی، له دنیا دا ریزیان لی ده گیری و له قیامت دا پاداشتی باشیان ده داتی. جاکه سیک هه ردو صیفه تی ئیمان و زانستی تیدابن، نهوه خدا به هوی ئیمانه که یهوه پلهی بهرز ده کاتهوه به هوی عیلمه که شیهوه پلهی بهرزی تری پی ده به خشی، بینگومان خدا ناگادارو زانایه بهوهی کی شیایو ریزو ته قدیره و کی شیایو نه، ده زانی چی له دل و دهرونی بهنده کانی دا هیهو نیازو مه بهستیان چیه، له سهر کردهوهو نیازه کانیان پاداشیان ده داتهوه.

مالبه خشین پیش ناخوتن له گهل پیغه مبه ر^ﷺ

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا نَجَّيْتُمُ الرُّسُوْلَ فَقَدْ مَوَّيْنٰ يَدَيَّ نَجْوٰنِكُمْ صَدَقَةٌ ذٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَاَطْهَرُ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٢﴾ ءَاَسْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوْا بَيْنَ يَدَيَّ نَجْوٰنِكُمْ صَدَقْتُمْ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوْا وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَءَاتُوا الزَّكٰوةَ وَاطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ وَاللّٰهُ خَيْرٌ يُّمَاتِعْمَلُوْنَ ﴿١٣﴾

ده بارهی سه بهب نزولی نهه دوو نایهته ریوایهت زۆن:

ئیبنو جهریر له ئیبنو عباسهوه ریوایهت ده کا: ده لئی: موسولمانان زۆر پرسیاریان له پیغه مبه ر^ﷺ ده کرد، به جۆریک که ماندویان ده کرد،

خودا ویستی تۆزیک ئەو قورسایییە لەسەر پیڤەمبەر ﷺ سوک بکا، نایهتی ﴿إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ﴾ ی نازل کرد. کە نایهتە کە نازل بوو موسولمانان خۆیان گرتەووە وازیان لە زۆر پرسیار کردن هینا، دوایی نایهتی ﴿أَأَشْفَقْتُمْ.....﴾ ی نازل کرد.

موقاتیلی کۆری حەبیان دەلی: ئەم نایهتە دەر حەق بە دەولەمەندەکان نازل بوو، ئەو بوو دەهاتنە خزمەت پیڤەمبەر ﷺ و زۆریان قسە لە گەڵ دەکردو کاتی پیڤەمبەریان والی کردبوو بەشی هەژارەکانی نەدەکرد، پیڤەمبەر ﷺ ئەو درێژ دانیشتن و قسە زۆرییە دەولەمەندەکانی بەلاوێ ناخۆش بوو، ئیتر پەرەدگار ئەو نایهتە نازل کردو فەرمانی کرد: کە پیش ئەوێ بچنە خزمەتی پیڤەمبەر ﷺ بۆ گەت و گۆ، خیریک بکەن..

ئێتر هەژارەکان نەیانبوو بیدەن، دەولەمەندەکانیش خۆیان گرتەووە و چوکیان کرد، ئەم حالە لەسەر هاوێلان قورس بوو، ئیتر دوایی بۆیان سوک کرا. وا دیارە پیشڕکی و قەرەبالغیک هەبوو لە سەر پیڤەمبەر ﷺ بۆ وت و وێژ لە گەڵ کردنی هەر کەسە ویستویەتی بۆ کاروباری خۆی ناخواتنی لە گەڵ دا بکا و راو تەوجیهاتی لی وەر بگری، یان چەند کاتیک بەتەنیا لە خزمەتی دا دانیشی و پرسیاری لی بکا، تەقدیری ئەوێان نەکردو: کە ئەرکی پیڤەمبەر ﷺ ئەرکیکی جەماعییەو بەشی هەموو کەسی تێدا یە.

هەستیان بەو نەکردو: کە کاتی پیڤەمبەر ﷺ بە نرخەو دەبی لە کاری بە نرخدا سەرف بکری هەروەها کۆبونەو. لە گەڵ پیڤەمبەر ﷺ دەبی بۆ کاری گەرنج ئەنجام بدری ئەک هەرچی راست بوووە هەر کاریکی ئاسایی هەبوو ماوێهەکی درێژی لە کاتی پیڤەمبەر ﷺ پی بکوژی..

پەروەگار ویستی موسولمانان والی بکا هەست بەو مانایانە بکەن و کاتی بەنرخى پیغەمبەر ﷺ بەشتى لاوه کی بەفەرژەندن. زەربەو باجیکی دانا لەسەر ئەو کەسەى دەیهوی بەتەنیا ئاخواوتن لەگەڵ پیغەمبەردا بکاو بری لەکاتی بەنرخى بکوژی: کە ئەو کاتە لە حەقیقەت دا مولکی هەموو موسولمانانە و ئەو داگیری دەکا...!! نایەتی ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقة﴾ ی نازل کرد.

عەلی کوپی ئەبو طالیب دەلی: لەقورئان دا نایەتیک هەیه پیش من کەس کاری پی نەکردووە دوامینیش کەس کاری پی نەکردووە. نایەتە کەش نایەتی ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول﴾ یە. ئەو بوو من دیناریکم خورد کردووە. کردمە دیرەم، هەرکە بچم ویستایە لەگەڵ پیغەمبەردا قسەى تایبەتی بکەم و لەگەڵی دا کۆبمەو. دیرەمیکم دەبەخشی، ئەجار دەچومە خزمەتی، تادیرەمەکان تەواو بوون. ئەجار نایەتی ﴿أأشفقتم﴾ نازل بوو. ئەو ئەرکە لەسەر موسولمانان لاچوو!

دەفەرموی: ﴿یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقة﴾ ئەى ئەو کەسانەى ئیمانتان هێناوەو خودا بەتاک و تەنها دەزانن و پیغەمبەرى خوداتان بەلاو. راستگوێهەو شوین پەیامە کەى کەوتوون! هەرکاتی ویستتان بەتەنیا لەگەڵ پیغەمبەردا کۆبینەووەو ئاخواوتنی لەگەڵ دا بکەن دەربارەى کاریکی تایبەتی خۆتان پیش گەشت و گوکە، خیریک بەهەزاران بکەن، ئەوەش بوو ریزان لە پیغەمبەر ﷺ و کەمکردنەوێ ئەرکی سەرشانى و سود گەیانندن بە هەزاران و جیاکردنەوێ موسولمانى ساغ و دوروو لەیەکتر.

﴿ ذلکم خیر لکم واطهر ﴾ به خشیانی ئەندازەیک لە مال پێش چە
کردن لە گەڵ پێغەمبەر ﷺ بۆ ئێوە خێرو فەرە، چونکە فەرمانی خودا
بەجێ دێنن، پاداشتی قیامت دەستە بەر دەکەن، دڵ و
دەرونتان لە چاروکی و پەزیزی پاک دەبێتەوە ، هەژارەکان
سودمەند دەبن و هاریکاری کۆمەڵی ئیسلامی دەردەکەوی و ریزو
نرخ زیاد دەکا.

﴿ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ ته گەر یه کیڤک له ئیوه دارایی
ئو ته ندازه ی نه بو، ئه و هیچی له سه ر نیه ته گەر به بی به خشی نی بری
له مال قسه له گه ل پیغه مبهر ﷺ دابکا، چونکه فرمانه که ته وانه
ده گرتته وه: که دارا سان هه به.

﴿أأشفقتم ان تقدموا بين يدي نجواكم صدقات؟﴾ ثایا ترسی
که مدهستی و هه ژاریتان ههیه: که پیش قسه کردن و کو بونه و له گه
پیغه مبهردا ﷺ صدهقه پیشکesh به هه ژاران بکهن!؟

﴿فَاذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ جاکاتے تھے وہی فرمانتار پی کراوہ لہ بہ خشینی مال پیش (نہ جوا) لہ گہل پیغہ مبر علیہ السلام و بہ لاتانہ وہ قورس بوو، خوداش چاو پویشی لی گردن، ریگہی دان بہ بی بہ خشینی مال قسہی تابہ تی، خوتان لہ گہل پیغہ مبر علیہ السلام دا بکن.

﴿فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ به رده وام بن له سر کردنى نويژو زه کات دان و فرمانبردارى خوداو پیغمبرى خوداو خوښاريزن له جله وگيريه کانيان، يگومان خودا ناگادارى کرده وه کانتانه به ناشکراو نهيتيانه وه وروژى قيامت پاداشتان ده داته وه. چاکه به چاکه و خرابه به خرابه!

حال و وه زعی نهو دووروانه ی دوستایه تی کافرو
جوله که کانیا ن ده کرد

الْمَرِّ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا
غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ
شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ
اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَّا
إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَهُمْ ذِكْرَ
اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾

دهر باره ی سه بهب نزولی نایه تی ﴿الم تر الى الذين تولوا.....﴾ نینو
تهبو حاتم له (السدي) و (مقاتل) وه ریايت دهکا، ده لئن: ثم نایه ته
دهر باره ی (عبداللہی کوری تهبتل) ی دوورو نازل بووه، ثم مونا فیه
له لای پیغه مبه ر ﷺ داده نیش و گوئی له قسه ی پیغه مبه ده گرت
پاشان ده چوو بو جوله که کانی ده گیرانه وه، روژیک پیغه مبه ر ﷺ له به کیك

له ماله‌کانی دانیشتبوو، له پریك دا فه‌رموی: ئیستا پیاویك وه‌ژوور ده‌كه‌وی دلی دل‌ه‌قانی هه‌یه، به‌چاوی شه‌یتان ده‌پوانی، هینده‌ی پی‌نه‌چوو عه‌بدوللای کوری نه‌بتهل هاته‌ ژووره‌وه چاو شینیک بوو، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ پی‌ی فه‌رموو: له‌سه‌ر چی خۆت و هاوه‌لاکانت جنیوم پی‌ ده‌ده‌ن؟ عه‌بدوللا سویندی خوارد: که‌شتی وانه‌بوه، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: نه‌خیر، جوتیت داوه‌و راست ناکه‌ی، رۆیی هاوه‌له‌کانی هینان هه‌موو سویندیان خوارد که‌ جوتیان نه‌داوه، ئیتر په‌روه‌دگار ئه‌م نایه‌ته‌ی نازل کرد.

ئیمامی ئه‌حمه‌دو حاکم له‌ ئیبنو عه‌بباسه‌وه ریاویه‌تیکی له‌م جو‌ره‌یان کردوه، به‌سه‌به‌ب نزولی نایه‌تی ژماره‌ (۱۸) ..

ئیت‌ر سه‌ر له‌نوی قورئان ده‌گه‌رپه‌ته‌وه سه‌ر ئه‌و دوورپوانه‌ی دۆستایه‌تی جوله‌که‌کانیان ده‌کرد، هه‌ندی‌ حال و وه‌زع و هه‌لویتست و کرده‌وه‌یان دیاری ده‌کا، هه‌ره‌شه‌یان لی‌ ده‌کا به‌وه: که‌ پیلان و نه‌خشه‌ گلاوه‌کانیان ده‌رده‌خاوه‌ پرده‌ له‌سه‌ر خراپه‌کاریان لاده‌باو لی‌یان له‌هه‌را ده‌دا، ئه‌وه راده‌گه‌یه‌نی: که‌ سه‌ره‌نجام ئه‌وان ریسوا ده‌بن و سه‌رکه‌وتن بو‌ بانگه‌وازیی ئیسلامی‌یه.

ده‌فه‌رموی: ﴿الم تر الى الذين تولوا قوما غضب الله عليهم، ما هم منكم ولا منهم﴾ ئایا ناروانی (ناروانن) بو‌ حال و وه‌زع‌ی ئه‌و کۆمه‌له‌ دوورپوانه‌ی خۆیان کردوه به‌ دۆستی گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ك خودا قاری لی‌گرتون، به‌نه‌یئنی هاتوچۆیان ده‌که‌ن و نه‌یئنی موسولمانانان بو‌ ده‌به‌ن و جنیو به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ وهاوه‌لائی ده‌ده‌ن، ئه‌وانه‌ له‌ واقیع دا نه‌ له‌ئیه‌وه‌ و نه‌له‌وانن. نه‌له‌گه‌ل موسولمانانن نه‌له‌گه‌ل جوله‌که‌ن.

﴿و يحلفون على الكذب وهم يعلمون﴾ به‌ درۆ سویندتان بو‌ ده‌خۆن که‌ قسه‌ی ناشرین و جوتیان نه‌وتوه‌وه، بو‌ خۆشیان ده‌زانن: که‌ درۆ

دە کەن. ﴿ اَعَدَّ اللهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا، اِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴾ خودا بۆ ئەوانە سزای بە ئێشی روژی قیامەتی ئامادە کردووە: کە ئاگری دۆزەخە. بەراستی ئەوانە کاریکی بە دوو خراپ دە کەن و سورن لە سەر نە بنامدانی کارە ناشیرینەکانیان.

﴿ اتَّخَذُوا اِيْمَانَهُمْ جُنَّةً، فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴾ ئەو دوو پرووانە بە پڕاڵت خۆیان بە موسوڵمان نیشان دە دەن، لە دل دا کافرو بێ پروان، سویتندی بە درۆو بێ بناغەیان کردووە بە مەتال و خوینی خۆیانی پێ دە پارێزن، بەو سویتندە بە درۆیانەیان فیل ئەوانە دە کەن: کە حەقیقەتی بیرو باوەریان نازانن، پێیان وایە راست دە کەن، بەم هەلخەلە تاندنەیان، خەلکی لە رێبازی خودا لا دە دەن بە هۆی تەمبەلێ و تەو زەلییان خەلکی لە ئیمان هێنان سارد دە کە نەو، کاری موسوڵمانان بە سوک دە گرن و هەول دە دەن لە شان و شەو کە تیان کەم بکە نەو، ئەوانە: کە ئەو کارو هەلوێست و رەفتاریانە، عەزابی سەخت و دژواریان بۆ دانراوە! عەزاییکە وێرای نازاری زۆری ریسواکە ریشە!

﴿ لَنْ نَغْنِيَّ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ مِنْ اللّٰهِ شَيْئًا، اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيْهَا خَالِدُونَ ﴾ روژی قیامەت مال و مندالیان لە عەزابی خودا پزگاریان ناکا. ئەوانە ئەهلی دۆزەخن و لێی دەرناچن و بۆ هەتا هەتایە تێیدا دە میننەو.

﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللهُ جَمِيعًا، فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ﴾ ئەو پێغەمبەر ئەو روژه بۆ ئەو خەلکە باس بکە: کە خودا هەموو ئادەمیزاد زیندو دە کاتەو و لە گۆرەکانیان پادەبن، هەموانیان لە سارای مەحشەردا کۆ دە کاتەو و کەسیان لێ دوانا کەوێ، کەس لە بیر ناکرێ، جا ئەو کاتە دوو پروووە کان سویتند بە خودا دە خۆن: کە ئەوان لە سەر هیدایەت بوون، هەروەکوو چۆن لە دنیادا سویتندیان بۆ خەلک دە خوارد: کە ئەوان

له سه ره حه قن. چونكه ئاده ميزاد له سه ره چ حالتيك ده مرئ
له سه ره نهو حاله زيندو ده كرتته وه. وا ده زانن نهو سویند خواردنه یان له
قیامت دا پرزگاریان ده كا، وه كو چۆن له دونیا بهو جوړه سوینده
به درۆیه یان رزگاریان ده بوو.

﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ، أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ نهوان له
قیامت دا واده زانن: بهو سوینده به درۆیه یان سودیکیان ده ست ده كه وئ
زه ره رو زیانیان لی دوور ده خړتته وه، وه كو چۆن له دونیا دا هه مان
گومانیان هه بوو. ناگادار به نهوانه بهو ته سه وورو بو چونه یان
درۆزنی كورې درۆزن.

وه كو له نایه تيكی تردا ئامازه بهم مانایه ده كاو ده فهرموي:
﴿ثُمَّ لَمْ تَكُنْ تَفْقَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا: وَاللَّهِ رَبُّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ،
انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾
(الانعام ۲۳-۲۴).

﴿إِستَحْذِرْهُمْ الشَّيْطَانَ، فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَٰئِكَ حِزْبُ
الشَّيْطَانِ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هؤی گومرایسی نهو
تاقمه ته وه یه: شهیتان زال بووه به سه ریان دا، عه قل وهؤشی
دا گیر كردون، فهرمانی خودایان پاشگوئ خستوه، تاعه ت و به ندایه تی
بو خودا ناكهن، خودا په رستیان له بیر خو بردۆته وه نهوانه
سه ربازی شهیتان و دارو ده سته كه ینی، دلنیا به و ناگادار به: كه
هه مئاهه نگانن شهیتان خه ساره تمه ندن خه ساره تمه ندی به فتاره چوو هه ر
خویانن، چونكه نهوان به هه شتیان به دۆزه خ فروشته وه، له جیاتی
هیدایه ت گومرایسیان هه لېژاردوه، درۆیان له گه ل خوداو
پیغه مبه ری خودا كرده، سویندی به درۆیان خواردوه، نهوانه له دونیاو له

قیامت خەسارە تەندن، بێگومان کەسێک عاقل بێ، ئەم نەگەتییە بە سەرخۆی ناهێنێ.

سزای دوژمنانی خوداو پیغەمبەر ﷺ، دوستانەتی کردنی
دوژمنانی خودا یاساغە

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ ﴿٢٠﴾
كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

لەوە پێش خرابی حالی دوپرووەکانی بەیان کرد، کە لە قیامت دا توشی چ دەبن و چەند خەسارە تەندن، ئەجار پەروە گار هۆی خەسارە تەندیان رون دەکاتەو، کەبریتیە لە دژایەتیکردنی خودا و پیغەمبەری خودا و سەرپێچیکردنی فرمانەکانیان، ئەوەش دیاری دەکا کە خودا بریاری تەواوی داو: کە کۆمەکی پیغەمبەران دەکا و دوژمنانیان دەشکێنێ. ئەوەش پادەگەییەتی: کە ئیمان لە گەڵ خوشویستنی دوژمنانی خودا لە دل دا کۆنابنەو.

دەفرموئ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، أُولَئِكَ فِي الْأَذْلَلِينَ﴾ ئەو کافرانە سەرپێچی فرمانی خودا دەکەن، دژایەتی ئایینی ئیسلام و گوێ نەدان بە خودا و پیغەمبەری خودایان کردووە بەرەفتار و ئاکاری خۆیان و پشتیان لە حق کردووە، خۆیان خستۆتە بەرێک و شەریعەتی خودا و پیغەمبەریان لە بەرێک داناو و دژایەتیکردنی خودا و پیغەمبەریان کردووە بە پیشە، ئەوانە لە تاقم و پێڕی تیشکاوان لەو کۆمەلەن: کە خودا زەلیلان دەکا و کەس لەوان زەلیل تر نابێ، لە دنیادا بە کوشتن و دیلی و دەرکردن لە ولات ریسوا دەبن. وەکوو ئەو حالە بە سەر موشریکەکان و

جوله‌که‌کان دا هات، له‌قیامه‌تیش به‌عه‌زایی ئاگری دۆزه‌خ: که له واقیع دا هەر که‌سی بخریته ناو دۆزه‌خه‌وه ئه‌و په‌ری ریسوایی به‌سه‌ر هاتوه، به‌ته‌واوی زه‌لیل بووه، وه‌کو له‌نایه‌تیکی تردا ده‌فرموی: ﴿ربنا انک من تدخل النار فقد اخزیته وما للظالمین من انصار﴾ (آل عمران/۱۹۲).

به‌م جۆره‌ خودا ناو‌می‌دی کردن، ئه‌و بیروبو‌چونه‌یان: که‌پێیان وابوو جوله‌که‌کان هێژیکن حیساییان بو‌ ده‌کریو بو‌ ئه‌وه‌ ده‌شین: که په‌یانیان له‌گه‌ڵ به‌سه‌ریو دژی موسولمانان و پیغه‌مبه‌ر ﷺ بچو‌ئینه‌وه. سه‌ر له‌سه‌ر به‌ هه‌له‌ی داناوه‌ ره‌تی کرده‌وه، فرموی:

﴿كتب الله لاغلبن انا ورسلي ان الله قوي عزيز﴾ خودا برپاری داوه له‌ نه‌زه‌ل دا نویسیویه‌تی: که خوداو پیغه‌مبه‌ری خودا سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر دوژمنیان داو هه‌موو کاتی هەر نه‌وان بالاده‌ستن به‌سه‌ر ناحه‌زانی ئاین دا، نه‌مه‌ برپاریکی نه‌زه‌لی په‌روه‌دگاره‌و پاشگه‌زی‌بونه‌وی تێدانیسه‌، سه‌ره‌نجام سه‌رکه‌وتن له‌ دنیاو قیامه‌ت دا بو‌ خودا په‌رستانه‌، به‌واقیع و کرده‌وه نه‌مه‌ هاتوه‌ته‌ دی، سه‌یری میژوو بکه‌و پروانه‌، نه‌وه‌تا به‌دریژیی رۆژگارخودا پیغه‌مبه‌رانی به‌سه‌ر نه‌ته‌وه‌کانیان دا زال‌کرده‌وه، ئه‌وه‌ قه‌ومی نوح وه‌ودو صالح و لوط و قه‌ومی فیرعه‌ون... هه‌ت.

نه‌وه‌تا چه‌ره‌تی موحه‌مه‌دی بالاده‌ست کر ■ به‌سه‌ر موشریکه‌کانی نیوه‌ دورگه‌ی عه‌ره‌ب دا، پاشان له‌ماوه‌یه‌کی که‌م دا هه‌ردوو ئیمپراطۆریه‌تی رۆم و فارسی کۆنترۆل کرد. ئه‌وه‌ی به‌فیعلی روی داوه ئه‌وه‌یه‌ ئیمان و باوه‌ری یه‌کتا په‌رستی به‌سه‌ر کوفرو ئیلحادا بالاده‌ست بووه‌و بروا به‌تاک و ته‌نهایی خودا له‌سه‌ر زه‌وی جیگه‌یربووه‌، هەر چه‌نده‌ کۆسپ و ته‌گه‌ر هاتبنه‌ سه‌ر ریگای خودا په‌رستی قه‌لاچۆ کراون و رامالراون، ته‌گه‌ر به‌یناوبه‌ینیکی کوفرو ئیلحاد هاتبیتنه‌وه‌ گۆره‌پان و

له هه ندی پارچە ی سەر زەوی خۆی نواندبێ، وەکو ئیستا له ولاتیانی کوفرو ئیلحاد دا بەدی «هکرێ، ئەو» حەتمەن سەر ئەنجام دەبێ بەرەو خودا پەرستی هەنگاو بنێن و ئەو دیار دە ی بێ باوەر پیسە بەرەو نەمان دەروا. چونکە دیار دە ی کوفرو ئیلحاد شیای مانەو نیه، له گەڵ بریاری ئەزەلی خودادا دژ دەوەستی، بەلام بەمەر جی موسوڵمانان ئەرکی خۆیان بەرپۆه بەرن، له ناستی پەرپرسیاریه تی خۆیان دابن، بەگۆرە ی بەرنامە ی خودا هەلس و کەوت بکەن.

هەرکاتی بیندرا له شوێنێک کوفر بالادەستە، ئەوە بزانه: که موسوڵمانان ئەرکی سەر شانی خۆیان ئەنجام نەداوه، وەکوو پێویست پابەندی فرمانی خودا و پەيامی قورئان نەبوون. چاویان له پیغه مبه ر ﷺ هاو لەانی نەکردووه!!!

ئەمرۆ: که ئادەمیزاد دەروانیته ئەو هیرش و پەلاماردانانە ی دوژمنانی ئیسلام پەیتا پەیتا دەیکەنەسەر موسوڵمانان و خاک و ولاتیان، ئەو هەموو زەبرو زەنگە ی له دژیان بەکاری دێنن، ئەو پیلان و فرت و فیل و چاو و راوە ی له موسوڵمانانی دەکەن، ئەو پاشقولانە ی لییان دەگرن، تەنانەت له هەندێ ولات و ناوچەو هەرێم دا کار گەیشتووە ئەو موسوڵمانان کۆکوژو رەشە کوژ بکری، شارو گوندو لانەیان لی وێران بکری و ناچاری کۆرەویان بکەن، له زیدو نیشتمانی باوک و باپیرانیان وە دەربسری. گەمارۆی ئسابوری بدرین، رزق و رۆژیان لی ببرد، سوتە مەنی و پێداویستی ژیا نیان لی قەدەغە بکری، بەهەموو شیوە یەک بچەوسیندرێنەوه!!

کەچی وێرای ئەو حاله و لەو هەش ناخۆشتر که بەسەر موسوڵمانان دی، دەبینین بیروباوەری راستەقینە له دلی خودا پەرستاندا جیگیر و ورەیان بەرزەو نارووخین، ئیمانیان بە سەرکەوتنی خۆیان هەیه و دوژمن ناتوانی

بیان توینیتتەوه، ناتوانی سەریان پی شۆرپکا و بیانخاتسە ژێر رکێفی خۆیەوه.

ئەوه میژوو سەیر بکە، هەر لە ئەصحابو لئو خودەوه تا ئەمڕۆ، هەر لە هێرشێ خاچەرستان و تەتەر و مەغولەوه، تاروخاندنی خەلافەتی ئیسلامی و بەشەشکردنی جیهانی ئیسلامی بەسەر دەولەتۆکە و کوێخا دێیەکان دا، دانانی چلکا و خۆرانی کوفر و ئیلحاد بەسەر ئەو دەولەتانەوه و نانەوهی دوبەرەکی و دزایەتی لەنیوان ئەم ولات و ئەو ولات دا، هاوکات لە گەڵ غەزوێکی ئەقافی داپژراو و بەردەوام دژی ئیسلام و موسوڵمانان، ئەجار بەتالانکردنی داھات و بەرووبومی ئەو ولاتانە لە ژێر پەردەیی جیا جیادا..

سەرباری ئەو هەموو مەینەتیانەو سەر هەڵدانی ئەو هەموو پارت و حیزبە عەلانیانە لە ناو جیهانی ئیسلامی دا: کە کۆمەلگای ئیسلامییان پەرپەر کردووە، وێرایی دەیەھاو سەدەھا جەخارو ناسۆری تر: کە باسکردنیان زۆری دەوی. کەچی سوپاس بۆ خودا، ئیسلام هەر لەبرەودایەو رابونی ئیسلامی لە گەشەو نەشەدایە. رۆژ لەدوای رۆژ موسوڵمانان زۆر دەبن، بانگەوازی ئیسلامی سنوورەکان دەشکێنی و بە جیهان دا بلاودەبیتتەوه.

ئەجار پەرەدگار تەرازوی ئیمان دیاری دەکا و دەفەرموی: ﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ ئەتۆ گەل و نەتەوێەکت دەست ناکەوی بڕوایان بەخودا و بە رۆژی قیامت هەبی، کەسیکیان خۆش بوی، کە دزایەتی خودا و پێغەمبەری خودا بکا، باشە و دژانە باوکانیان یان کۆرەکانیان یان خزم و کەس و کاریان بن. واتە: نابێ خاوەن باوەران، ئەوانە ئیمان بە خودا و بە رۆژی دواویی هەیه. دۆستایەتی و

موالاتی که سانیك بکهن: که دوژمنی خوداو پیغه مبهری خودان، با شه دوژمنانهی خوداو پیغه مبهری نزیکترین کهس بن بۆیان، بهم جوړه باوک بن، یان روژلهو جگهر گوښه یان بن، یان براو خزم و کهس و کاریان بن.

تیرمیزیو حاکم طبعه رانی له فخر موده یه کی (مرفوع) دا ریوایه تیان کرده: که تیتیدا هاتهو: (يقول الله تبارك وتعالى: وعزتي لا ينال رحمتي من لم يوال اوليائي، ويعدا اعدائي) پهروه دگار ده فخر موی: سویند به عزیزهت و جه لالی خۆم، ره حمدهت و بهزه یی من ناگا به کهسیك دۆستایه تی خۆشه ویستانم نه کاو دژایه تی دوژمنانم نه کا.

په یوه ندی خوین و خزمایه تی له ناستی په یوه ندی په یو یاه ودا بی هیژو پیژه، کاتیک نیعتیار بۆ په یوه ندی خوین و خزمایه تی کړی: که له گهل نایین نا کوک نه بی، لایه که له ژیر تالای نیسلام و لایه که ی تریان له که مپی شه یان نه بی. به لکوو هه موویان له ژیر یه که تالادا بن، هه کاتیک دژایه تی کهوته نیوانه وه، کوفرو نیمان هاته گوړی، نیتر روژلی خوین و خزمایه تی ونه ژاد نامیتنی. شه ودا شهو عوبه یده روژی غه زای به در، باوکی خوی کوشت نه بویه کری صدیق ویستی عه بدوره حماني کوړی بکوړی، مه صعبی کوړی عومهر عوبه یدی برای خوی کوشت، زور له هاوه لانی تر خزم و کهس و کاری خوین کوشت.

﴿اولئك كتب في قلوبهم الإيمان، وأيدهم بروح منه، ويدخلهم جنات تجري من تحتها الأنهار، خالدين فيها، رضي الله عنهم ورضوا عنه﴾ نهوانه ی دوژمنانی خوداو پیغه مبهریان خوښ ناوی، دۆستایه تی و موالاتیان ناکمن، نهوانه نیمانی صهیح و راست له دلایاندا چه سپاوه، له دونیادا خودا به هیژیان ده کا به یارمه تیدانی خوی بۆ سهر که وتیان به سهر دوژمنان دا، له قیامه تیش دا ده یاغاته ناو باغ و باخاتی به هه شت: که به ژیر باله خانه و دره خته کانیان دا جوگای ناوی

صاف و رون رهوان ده بن، ئەو خودا پێداوانه لهو ئی دا ده میتنهوه بۆ هه تاهه تایه، طاعت و خودا په رستی دونیا یان لی قبول کراو خودا ره جمه تی خۆی به سه ردا رشتون، خودا لی یان رازی به و ئەوانیش له خودا رازین و دلخۆشن به و نازو نیعمه تانه ی خودا پێی به خشیون.

﴿اولئك حزب الله، ألا إن حزب الله هم المفلحون﴾ ئەوانه کۆمه له و تاقمی پهروه دگاری، له ژیر ئالای ئەودا کۆبونهوه، پابه ندی فه رمان و جله و گیریه کانی ئەون، دژی دوژمنانی خودا ده جهنگن و یارمه تیده ری خۆشه و یسته کانی. ناگادار بن هه ر کۆپو کۆمه له و تاقمی خودا په رست به مرازا گه یشتون و خۆشه ختی دنیا و قیامه تی یان بۆ خۆیان ده سته به ر کردوه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الحشر)

سوره تی حشر مه دینه یی به و بیست و چوار ئایه ته، ناو نراوه به سوره تی (حشر) چونکه ئایه تی ﴿هو الذي اخرج الذين كفروا من اهل الكتاب من ديارهم لأوّل الحشر﴾ ی تێدایه، پێشی ده گو ترێ: (سوره شی به نی نه ضیر) چونکه باسی جوله که ی به نو نه ضیری تێدایه: که له غه زای (بنی النضیر) دا ئەهه نجام درا، ئەم خێله جوله که ئەوانه بوون: که له سه ره تای سالی چواره می کۆچی دا په یمانیان له گه له پێغه مبه ر ﷺ دا شکاند، پێغه مبه ر ﷺ له مه دینه وه ده ری نان...

سوره ته که روداوی (بنی النضیر) مان بۆ ده گیریت به و، چۆن روی داو بۆچی روی داو ده رته نجامه کانی دوا یی چی بوون و چ کاریگه ریه کی له سه ر کۆمه لگای ئیسلامی هه بوو.

سوره ته که وه کوو باقی سوره ته مه ده نییه کان گرنگی ده دا به ئه حکامی ته شریعی و ته نظیمی کۆمه لگای نیسلامی، دوا به دوا ی روداوی ده رکردنی (بنی النضیر) له مه دینه، ئه حکامی غه نائیم و ده سته کو تی جه نگ دیاری ده کا. چۆنیه تی دابه شکردنی زه وی وزارو مال و خانویان به سه ر موسولمانه کان داو حیکمه تی ئه و دابه شکردنه رون ده کاته وه. له م میانه ش دا مه ردا یه تی و جوائیتری کۆچکه ر (مه اجرین) ه کان و نه فس به رزی ئه نصاره کان ده رده خا، هه لویستی هه ردوو لایان به په سنده نمونه له قه له م ده دا.

روداوی غه زای به نی نه ضیره کوو وتمان: له سه رتای سالی چواره می کۆچی و دوا ی غه زای ئو حودو پێش غه زای (الاحزاب) بووه، وه کوو ریوا یه تکه راه: پێغه مبه ر ﷺ له گه ل ده کهس له هاوه لانی: که (نه بو به کوه عومه رو عه لی) یان تیدا بوون، ته شریفی برد بۆ کۆچه و هه واری خێلی به نو نه ضیر: که هاو په یان بوون له گه لی. داوا ی لی کردن هاو به شی بکه ن له خویندانی ئه و دوو پیاوه ی: که عه مری کوپی (امیه) به نه زانی هه له کوو شت بونی، ئه م یار مه تی و هاو به شی کردنه به گوێره ی ئه و په یانه بوو: که پێغه مبه ر ﷺ له سه ره تای چوونی بۆ مه دینه له گه ل جوله که کان دا مۆری کرد بوو.

که ته شریفی گه ییشه ئه وی له گه ل سه رۆکه کان یان له بن دیوار یك دا دانیشه تن و باسی یار مه تیدانی بۆ ده کردن، به سه ر زاری و روا له ت پێخۆش حال ی خۆیان ده ربیری ئاماده باشی خۆیان نیشان دا بۆ ئه وه ی هه رچی دا وایان لی بکری بیده ن! له ولا شه وه که و تنه دار شه تنی پیلانی له ناو بردنی ووتیان: هه لی له مه با شتر مان بۆ هه لئا که وی، کیتان له خوی راده بین ی بچیته سه ر ئه و بان هه له ویو به رد یکی گه وره ی پیامالی و بیکوژی و رزگار مان بی له ده سته؟! عه مری کوپی جه حاشی کوپی که عب

وتی: من بهو کاره هه لده ستم، ئیوه بیخلاقیتن من له پشته وه سه ر ده کهومه سه ربان و بهردیکی زل ده ده م به سه ریاو ده یکوژم. لهو کاته دا کابرا هه لسا بجی بۆ سه ربانه که، خودای گه و ره پیغه مبه ری لهو پیلانه ناگادار کرد، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ خیرا هه لساو رۆیی، وه کو کاریکی به په له ی هه بی گه راپه وه بۆ ناو مه دینه. هاوه له کانیشی که پێیان زانی پیغه مبه ر ﷺ له وئ نه ماوه و گه راپه ته وه بۆ مه دینه نه وانیش گه رانه وه.

ئیتر پیغه مبه ر ﷺ پیلانی جوله که کانی بۆ موسو لمانان گێرایه وه و ته مه ی به په یان شان دانا. فه رمانی کرد به خۆ ئاماده کردن بۆ شه رکردن له گه لیانا. له وه پیشیش چه ند په یان شکینی تریان لی ده رکه وتبوو... بۆ غونه کۆمه لێک له جوله که ی به نونه ضیر (که عبی کوری نه شرف) یشیان تیدا بوو، په یوه ندییان کردبوو به کافره کانی قوره یشه وه بۆ پیلان دانان دژی پیغه مبه ر ﷺ و موسو لمانان له کاتی که دا ئه م عه ه دو په یانه ش له نیتوان پیغه مبه رو جوله که کان دا هه بوو، نه وه بوو پیغه مبه ر ﷺ موحه مه دی کوری مه سه له مه ی ئیزن دا که عب بکوژی، نه ویش کوشتی.

بۆیه پیغه مبه ر ﷺ موحه مه دی کوری موسله مه ی نارد که پێیان بلی: پیغه مبه ری خودا منی ناردوو پێتان رابگه یه نم ئیوه ویستوتانه پیلانیکی ناوا بگێرن، ده بی رهو بکه ن و ئه م ناوچه یه به جی بیتلن و ئیته له گه ل ئیوه دا ناتوانین بژین. بۆئه مه یش (ده) رۆژ ماوه تان بی، پاش نهو ماویه هه ر که سه ی بینین له ئیوه له ملی ده ده یین. نه وه شی پی راگه یاندن: که مال و سامانی خۆیان له گه ل خۆیان به رن و وه کیل و جی نیشن به سه ر باخ و کشت و کالیانه وه دابنن، جوله که کان ترسیان لی نیشته و که و تنه خۆکوژکردنه وه و ئاماده باشی بۆ بارکردن، دووڕوه کانی مه دینه

به سه رو کایه تی عه بدوللای کوری ئوبه ی کوری ئه بی سه لول په یوه ندیایان
پتوه کردن و هه لیاننان بۆ نه وه ی داوا که ی پیغه مبه ر ﷺ رت بکه نه وه و
به رگری له خویان بکه ن، پتیان وتن: نه گهر ئتوه خۆتان رابگرن و نه رۆن،
ئیمه یش پشتگیریتان لی ده که ین، شه ریان له گه ل کردن ئیمه یش له ته کتان
دا شه ر ده که ین، ده ریان کردن ئیمه ش له گه لتان ره وده که ین.

جوله که کان کهوتنه راویژ کردن و متمانه یان به قسه ی سه روکی
دوو پوه کان نه بوو، به لام سه روکی جوله که کان که (حیی) کوری نه حطه ب بوو،
وتی: ره ونا که ین مال و حالمان له خۆمان تیک ناده ین، ئازوخه ی سالتیکمان
هه یه و ده چینه ناو قه لاگانمانه وه و خۆمان قایم ده که ین، ئیتر وه لامی بۆ
پیغه مبه ر ﷺ ناردو وتی: نارۆین و چیت له ده ست دی بی منه ت به .

پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانانه کان تا ده رۆژه که که تیپه رین په لاماریان
نه دان، نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی به موسولمانانان کرد خویان
ئاماده بکه ن بۆ هیرش بردنه سه ر جوله که کان، عه بدوللای کوری ئومی
مه کتومی له سه ر مه دینه دانا، ئالای جهنگی دایه ده ست عه لی کوری
ئه بو طالیب، له مانگی ره بیعول شه و له دا. چونه سه ریان و چواره وری
قه لاو خانه کانیان دان و (۱۵) رۆژیک به م حاله مانه و ته سلیم نه بوون،
که هیرشسیان بۆ ده کرا له سه ر قه لاگانیان ه و به به رده فرکی
دیفاعیان ده کرد.

نه مجار پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی به هاوه لانی کرد: که دارخورمای
باخه کانیان بپن بۆ نه وه ی شتیکی وایان نه میتی دلێ پی خوش بکه ن، له
پیناویا بجهنگن. که جوله که کان شه و یان بینسی باخیان ده سوتی و دار
خورمایان ده بردرین و هاواریان لی هه لساو کهوتنه گازنده کردن،
ده یانگوت: موحه مه د له وه پیش بۆخۆی باخ ویرانکردن و برینی داری
بهرداری قه دهغه ده کرد، که چی ئیستا وابۆ خۆی شه کاره ده کا.!!

به لام بی سود بوو بۆ پشتگیری پیغه مبه ر ﷺ نایه تی:
﴿ما قطعتم من لينة او تركتموها قائمة على اصولها فباذن الله وليخزي
الفاسقين﴾ نازل بوو.

گه مارۆدان پی نایه روژی بیست وشه شه مه وه، جوله که کان له به هانا
هاتنی دوو پرووه کان نا هومید بوون، خودا ترسی خسته ناو دلیانه وه،
به ناچاری داوایان له پیغه مبه ر ﷺ کرد: که خوینیان پاریزراو بی و ریگیان
بدری ولات به جی دیلن. پیغه مبه ر ﷺ له گه لیان دا ریککهوت: که هر
به سی که س باری حوشتیک کهل و پهل و نازوخه له گه ل خوین بهرن،
چه که کانیان به جی بیلن. تیر جوله که کان به ناچاری چیان بۆ هه لگرا له گه ل
خوین بردیان و ولاتیان به جی هیشت، به دهستی خوین خانوه کانی خوین
ده روخاند بۆ نه وهی موسولمانانان سودیان لی نه بینن.

هه ندی له پیاو ماقول و سه رو که کانیان چون بۆ ولاتی خه بیه رو نه وانی
تریان چون بۆ ولاتی (نه زروعات) له شام، مال و سامان و زه وی و زارو
باخ و بیستانیان به جی ما بۆ موسولمانانه کان و بوو به ده سته که وتیکی
تایبه تی و پیغه مبه ر ﷺ به سه ر موهاجیرینه کان دا دابه شی که به شی
نه نصاره کانی لی نه دا جگه له دوو که سی هه ژاریان نه بی: سه هلی کوری
حه نیف و نه بودوجانه (سماک)ی کوری خه ره شه. نه مهش له بهر نه وه بوو
کوچکه ره کان مال و سامانی خوین له پیناو عه قیده که یان دا له مه که که
جی هیشت بوو. نه نصاره کان کو مه کیان پی کرد بوون، له ناو خوین
حه واند بوینانه وه. کرد بوینانه هاویهش له مال و سامانی خوین دا، نمونه ی
برایه تی ئیسلامی راسته قینه یان به و په ری ئیثاروله خو بو ردوی یه وه
به رجسته کرد.

چاکه نه مه هه له کهوت پیغه مبه ر ﷺ ویستی نه و حاله نااسایی به
بگێرنه وه بۆ حاله نااسایی خو ی نه و ده سته که وه به سه ر هه ژاره کان دابهش

بکا. بۆ ئەو هی ئەرکی موهاجیرەکان لە سەر شانی ئەنصارەکان لابیچی،
مال و سامانی ش هەر لەبەر دەستی دەوڵە مەندە کاندای نەبی.
دە هی بابزانین قورئان چۆن چۆن ئەو روداوە مان بۆ دە گێڕیتەو؟ لیئە
بەوە لاوێ گوی بۆ ئەو بگڕین.

وێ دەرنانی جولە کە کانی بەنۆنە خێر

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
 ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ
 لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ
 حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَنظَرَهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ
 فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ
 فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ
 الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾
 ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
 الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً
 عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْرِىَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

دەربارە ی سەبەب نزولی نایه تی یە کەم، بوخاری لە ئیبنو عەبباسە وە
ریوایه تی کردووە دە فەرموی: سوره تی ئەنفال دەربارە ی غەزای بەدر
نازل بوو، سوره تی حەشر دەربارە ی غەزای جولە کە ی
بەنو نەضیر نازل بوو.

حاکم لە عائیشە وە ریوایەت دەکا: دە فەرموی: غەزای بەنونه ضیر:
کە خێلکی جولە کە بوون، پاش تیپەر بوونی شەش مانگ بە سەر جەنگی
ئوحوودا روی دا، ئەم خێلە بە خۆیان و باخ و بیستانیانە وە لە قەراخی
شاری مەدینە بوون، پێغەمبەر ﷺ ئابلقە ی دان، هەتا ناچار بوون بۆ
رەوکردن، بە مەرجی هەریە کە ی باری حوشتێک کەل و پەل و ئازوخە لە گەل
خۆیا بەری بەبی چەک، واتە: نابێ چە کە کانیان بەرن. ئیتر نایه تی:
﴿سبح لله ما فی السموات والارض﴾ نازل بوو.

ریوایەتکراوە: کە پێغەمبەر ﷺ گەیشته مەدینە لە گەل جولە کە کانی
(بنو النضیر) دا پەیمانی بەست: کە نەدژی بوەستن، نە لە سەری بکەنە وە،
جا: کە موسوڵمانە کان لە غەزای بەدر دا سەرکەوتن لە ناو خۆیان دا وتیان:
ئەمە ئەو پێغەمبەرە یە: کە لە تەورات دا بە سەرکەوتوو ناوی هاتووە.
کەرۆژی ئوحوود موسوڵمانانە کان تێکشکان، گومانیان بۆ پەیدا بوو
کە وێنە پیلان نانه وە، کە عەبی کۆری نە شەرف لە گەل چل کەس دا چون بۆ
مە کە و پەیمانیان لە گەل ئەبوسە فیان دا بەست دژی موسوڵمانان.
پێغەمبەر ﷺ داوای لە موحەمەدی کۆری موسلە مە کرد: کە برای شیر ی
کە عەب بوو. بیکۆژی ئەویش لە پەناوە فرسە تی لی هینا و کوشتی.

پاشان پێغەمبەر ﷺ ئابلقە ی دان و ناچاری کردن ولات جی بهیلن.
زوربە یان چون بۆ شام و هەندیکیشیان بۆ ولاتی خەیسەر و حیرە رویشتن.
ئیتەر پەرە دگەر ﴿سبح لله﴾ تا دە گاتە ﴿والله علی کل شیء قدير﴾ ی
نازل کرد.

ده فەرموی: ﴿سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ تەسبیحاتی خودا دەکا هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە، هەموو بۆنە وەر خەریکی تەمجیدو تەقدیسە، نوێژی بۆ دەکەن، بە تاک و تەنهای دەناسن، بەزمانی حال یان بە زمانی گوتن خودا پەرستی دەکەن، سەری بەندەگی بۆ خودا نەوی دەکەن، پەرودەگار خاوەنی تواناو دەسەلاتی رەهایە یارمەتی خودا پەرستان دەداو دوژمنانیان تارو مار دەکا، هەکیم و دانایە لە کردارەکانی دا هیچ کاریکی بێهۆدە نیە.

نۆنە ی ئەم ئایە تە ئایە تیکی ترە: که ده فەرموی: ﴿تَسْبِيحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّعِيَّةُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِيحُ بِحَمْدِهِ، وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ (الاسراء/ ۴۴).

﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ﴾ خودایەکی وەهایە بریاری دەرکردنی جولەکە ی بەنو نەضیری دا: که له قۆناغی یەکەم دا لە دەورووبەری مەدینە دوور بخرێنەو. لە تۆلە ی خیانت و قرت و قیل و ناکەس بەچەیی خۆیان لە مال و زێدو نیشتیمانی خۆیان دەر بکریتن. جاریکی تر نەتوانن بێنەو بۆ ئەو خاک و ولاتە. ئەمە حەشری یەکەم بوو. جاریکی تریش حەزرەتی عومەر لە خەیبەر وە لەسەر وەصیەتی پێغەمبەر ﷺ رەوی پێکردن بۆ ولاتی شام.

﴿مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ ئە ی موسوڵمانانینە، ئێو پێتان وانبەو و ئەو جولەکانە خانوو بەرەو زێدو نیشتیمانی خۆیان جی بـهـیـلـن. چونکە بەروالت خاوەن هیژو تواناو مال و سامان وقە لاو شورە ی قایم و قول بوون، ﴿وَلَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ (الاحزاب/ ۱۰) جولەکە کان خوشیان پێیان وابوو قەلاکانیان لە عەزابی خودا دەیانپاریزن و کەس ناتوانی دەستیان بۆ بەری.

﴿ فاتاهم الله من حيث لم يحتسبوا، وقذف في قلوبهم الرعب ﴾ سزاو عه زابی خودا له ریگه یه که وه بۆیان هات په بیان پی نه بردبوو، هه رگیز به خه یالیان دا نه هاتبوو بهو شیوه له مال و زیدی خۆیان وه ده بریتین.. ته نانه ت به خه ونیش نه وه یان نه بینیبوو. نه وه بوو خودا بۆیان هات له ناو دلیانهو. نه که له ناو قه لا کانیانه وه، بۆیان هات و ترسی زوری خسته دلیانه وه، به دهستی خۆیان ده رگای گالدرای قه لا کانیان کرده وه.

﴿ یخربون بیوتهم بأیدیهم و أیدی المومنین ﴾: که دلیا بوون له وهی ده بی رهو بکه ن و مال و سامانیان جی بیلن. نیت به دهستی خۆیان له ناو وه خانه کانی خۆیان ده رو خاند، بو نه وهی موسولمانه کان سودیان لی وهر نه گرن، موسولمانه کانیش له ده ره وه ده ستیان کر. به رو خاندنی قه لاو خانه کانیان.

زوهری و عورپوهی کورپی زوبه ید ده لیتن: که پیغه مبه ر ﷺ ریگهی دان یه که ی باری حوشت ریک شت و مهک و تازوخه بهرن، نیت هر دارو کۆله که و دیره گیکیان به لاوه باش بوایه، له خانه کانیان ده ریان ده هیتاو ده یا نخسته سه ر حوشت ره کانیان، موسولمانانه کانیش باقی مانده ی خانه کانیان ده رو خاندن.

﴿ فاعتبروا یا اولی الابصار ﴾ نه ی خاوه ن عه قل و هۆشه نده کان په ند وهر بگرن له و روداوانه، دلیابن هه رچی خودا بیه وی بیته دی ده یته دی، هه رکه سی خیانه تکار بی و سه ره پیچی فه رمانی خودا و پیغه مبه ری خودا بکا، با چاوه پروان بن نه وهی به سه ر جوله که ی (بنوالنضیر) هات به سه ر نه وانیش بی.

﴿ ولولا ان كتب الله عليهم الجلاء لعذبهم في الدنيا ولهم في الاخر عذاب النار ﴾ ته گهر له بهر نه وه نه بوایه: که خودا برپاری داوه بهو شیوه ریسوایی به له زیدو نیش تیمانی خۆیان ده ربکرین، نه وه له تۆله ی نه و

خیانه ته یان دا له دونیادا به کوشتن و برین و دیل کردن سزای دده دان، وه کوو
 نه وهی سالی پینجه می کوچی دواي غه زای خه نده ق له گدل جوله که ی
 (بنو قوره یظه) کردی، یان وه کوو نه وه غه زاب و نارچه ته ی به سر
 موشریکه کانی هینا، دواي غه زای به در، یان نه وه دهر دو غه زابه ی توشی
 جوله که ی (بنو قه ینوقاع) بوو له دواي غه زای به در.

به کورتی غه زابدانی جوله که ی (بنو النضیر) بریاریکی خودایسی بوو،
 ده بویه بهو شیوه یان به شیوه یه کی تر سزابدانایه، جا نه گمر له بهر نه وه
 نه بویه: که خودا ویستی وابوو له ولات وله سر خانویه ری خو یان
 دهر بکرتین، به شیوه یه کی تر غه زابی دده دان، نه مه جگه له وه غه زابه ی
 چاوه روانیانه له قیامت دا.

﴿ ذلک بانهم شاقوا الله ورسوله، ومن یشاق الله فان الله شدید
 العقاب ﴾ نه وه دهر کردنه یان له ولاتی خو یان و زالبونی موسولمانان
 به سهریاندا به هو ی نه وه وه بوو: که سر پیچی فرمانی خوداو پیغه مبه ری
 خودایان کرد، نه وه مزگیننی و به لئنانه ی پیغه مبه رانی پیشو دابویان
 دهر باره ی هاتنی پیغه مبه ری نیسلام به درو یان ده زانی و ره تیان کرده وه،
 له کاتیک دا نه وان پیغه مبه ریان وه کوو کو ری خو یان ده ناسی! که سیکیش
 دوژمنایه تی خوداو پیغه مبه ری خودا بکا، دو ستایه تی که مپی کوفر بکاو
 په یان بشکیننی، نه وه خودا به سزای سه خت له دونیاو قیامت دا توله ی
 لی ده ستیننی.

نه مجار په روه دگار پاساو بو موسولمانان دینیتنه وه که دار خورمای
 باخه کانی (بنو النضیر) یان بریو سوتاندیان، چونکه نه وه تاکتیکیکی
 جهنگ بوو، ده فرموی: ﴿ ما قطعتم من لینه او ترکتموها قائمه علی
 اصولها فیاذن الله، ولیخزی الفاسقین ﴾ نه وه دار خورمایه ی بریتان و
 سوتانتان له باخه کانی (بنو النضیر) یان به پیو هیشتانه وه له سر

رهگ و ریشه ی خوی، نهوه هه مووی به ئیزن وره زامه ندیی خودا بوو،
ئیزنی موسولمانانی دا نهو کاره بکهن، بۆ نهوه ی به هیزین وچاو ترسینی
دوژمنی پی بکهن، جوله که کان ریسواین، خهم وخهفت دایانگری بهوه که
دهبینن دارخورمای باخه کانیاں دهپر درین وده سوتیندرین.

حوکمی مال و سامانی دهسکه و نوو له دوژمنه وه

وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ

عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِلَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْقُرَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ
دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا لِلرَّسُولِ فَخْذُوهُ وَمَا
نَهَكُم عَنْهُ فَأَنْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾
لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ
يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً

مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ
وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٦﴾
وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا
غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾

له وه پيش ته وهی به یان کرد: که به سهر جول ه که کانی (بنو النضیر) هات،
نه مجار لی ره دا حو کمی تهو مال و سامانه یان به یان ده کا: که به بی شهر
که وته دهستی موسولمانان.

مال و سامان کافران: که ده که ویتنه دهستی موسولمانان دوو جو ره:

۱- غه نیمه: ته وهیه له ناکامی شهر و جهنگ دا دهستی موسولمانان
بکه وی. وه کوو غه نیمه تی غمزای به در —..... هتد

۲- فه بی: ته وهیه: به بی شهر دهستیان بکه وی، وه کوو مال و سامانی
(بنو النضیر). ته مه به فه بی حیساب ده کری، چونکه موسولمانان له
پیناویا شهر یکی وایان نه کردوه باسی بکری، چونکه ولاغی سواری و
چه کیان به کار نه هی ناوه، مه سافه یه کی دور در یژیان ریگا نه برپوه،
شوینه که یان دوو میل له مه دینه وه دور بوو به پیاده بی بوی چون،
ته نیا پیغه مبه ر ﷺ سواری حوشریک بوو، شهر یکی واشی تیدا نه کراوه،
ثیر پهروه دگار دهستکه وتی تهو روداوهی به فه بی دانا، اته. ماله که
به بی شهر که وته دهست پیغه مبه ر ﷺ ته ویش به سهر موهاجیره کان دا
دابه شی کرد بو دووسی کهس نه بی بهشی ته نصاره کانی لی نه دا.

ده فرموی: ﴿ وما افاء الله على رسوله منهم، فما اوجفتم عليه من خيل ولا ركاب ﴾ نهو مال و سامانه ی خدا گه رانندیه وه بۆ پیغه مبهری خۆی، لهو کافرانده وه، واته: نهو مال و سامانه ی له ئاکامی ئابلقه دانی (بنو النضیر) ده ست پیغه مبهر ﷺ کهوت، نه وه تاییه ته به پیغه مبهر ﷺ خۆی، چونکه به شهرو جهنگ ده ست نه کهوتوه، تالانییه ک نیه ئیوه به هۆی په لامارو نه سپ هه لینگدان و حوشر سواری و شهرو پیکدادان ده ستان خستنی: به لکوو له ئاکامی وت و وێژو دان و سان ماله که تان ده ست کهوتوه، بۆیه به سهر جهنگاوه ره کان دا دابهش نه کرا، به لکوو خدا تاییه تی کر به پیغه مبهره وه، دابهشی بکا بۆیه رژه وه ندی خۆی ..

نه حمده و بوخاری و موسلیم و نه بوداود و تیر میزدی و نه سانی له عومه ری کورپی خه تابه و. ریا یه ت ده که ن ده فرموی: مال و سامانی جوله که ی (بنو النضیر) لهو مال و سامانه یه که خدا گێرپایه وه بۆ پیغه مبهرو به بێ جهنگ ده ست کهوت، موسو لمانان نه سپیان بۆ غار نه داو حوشریان بۆ بار نه کردو شمشیرو تیرو که وانیان تیدا به کار نه هیئا، بۆیه خدا فرمانی به پیغه مبهر ﷺ کر: که بژیوی سالیکی لی وه لانی نهوی تر نه سپ و سیلاحی پی بکړی بۆ جهنگ و به ئاره زۆی خۆی دابهشی بکا، به کی تی ده دا بیدا.

﴿ ولكن يسلط رسله على من يشاء، والله على كل شيء قدير ﴾ واته: نه ی موسو لمانان ئیوه بۆ ده سخستنی نهو مال و سامانه نه سپتان هه لینگ نه داوه و حوشرتان وه غار نه هیئا وه، وه لی خدا به توانای خۆی پیغه مبهره که ی به سهر دوژمنانی دا زال ده کا، وه کوو هه زره تی موحه مده ی ﷺ زال کر به سهر جوله که ی (بنو النضیر) داو به بێ شهرو

مال و سامانی داگیرکردن، بێگومان خودا به سهر هه موو شتێك دا
بالا دهستو هه رچی بیهوی بێ، دیته جی.

نه مجار پهروه دگار حوكمی (فێئ) دیاریی دهكا: چونكه نهو مال و
سامانهی له دوژمن دهست موسولمانان دهكهوی سێ جوژه:

۱- غه نائیم: نهو هیه به شهرو جهنگ دهس دهكهوی، نهو دهكریته
پینچ بهش و به گوێرهی نایه تی ﴿واعلموا انما غنمتم من شيء.....﴾
(الانفال/ ۴۱) دابهش دهكری.

۲- مال و سامانی گوێزراوه: كه به بێ شهرو نهسپ و حوشت وه غار
هێنان دهست دهكهوی، نهو تایبه ته به پیغه مبه ره وه ﷺ خووی چۆنی
خه رج دهكا بیکه وه كوو به نایه تی: ﴿وما أفاء الله على رسوله
منهم.....﴾ ناماژهی بۆ كرد.

۳- مال و سامانی نه گوێزراوه وه كوو زهوی زار، نهو دهوای
پیغه مبه ره ﷺ بۆ به رژه وه ندی گشتی سهر ف دهكری، وه كوو ده فهرموی:
﴿ما أفاء الله على رسوله من اهل القرى فله وللرسول ولذي
القربى، و اليتامى والمساكين وابن السبيل كي لا يكون
دولة بين الأغنياء منكم﴾ نهو مال و سامانهی خودا بۆ پیغه مبه ری
گه پراندهو به بێ شهرو نهسپ و حوشت به كار هێنان، نهو بۆ خودایه
بۆكێی بریار دهدا دهیدا، نه مجار بۆ پیغه مبه ری خودایه ههتا
له ژیان دا بێ، پاشان له به رژه وه ندی موسولمانان دا خه رج دهكری بۆ
خزمه كانی پیغه مبه ره له به نو هاشیم و به نو مو طه لیب . بۆ هه تیوو
هه ژارو ریواری بێ خه رچی و پارهیه . نهو دابه شكردنهش بهو شیوه بۆ
نهو هیه مال و سامان تایبهت نه بێ به دهوله مهندهكان و هه ره له دهستی
نهوان دا نه بێ.

به کورتی (فیئ) ده کریته پینج بهش، به شیک لهم پینج بهشه بهم شیوه ده کریته پینج بهش و دابهش ده کری:

۱- به شیک بۆ خوداو بۆ پیغه مبهری خودایه تا پیغه مبهر ﷺ له زیان دای، پاش وه فاتی پیغه مبهر ﷺ بۆ بهر ژه وهندی موسولمانان خهرج ده کری.

۲- به شیک بۆ خزمه کانی پیغه مبهره (بنو هاشم و بهنوموطلیب) چونکه نه مان زه کاتیان نادریتی.

۳- به شیک بۆ هه تیوه کان.

۴- به شیک بۆ هه ژاره کان.

۵- به شیک بۆ ریبواری که پیوستی پی بی.

چوار به شه که ی تر له بهر ژه وهندیه گشتی یه کانی موسولمانان دا خهرج ده کری.

هۆی نهو تهقسیم کردنه بهو شیویه بۆ نهو هی ده ستاو دهستی مال و سامان هه ر بۆ دهوله مهنده کان نه بی، هه ژارو بی نه وایان لی بی بهش نه بن . نیتر دهوله مهنده کان زال بن و هه ژاره کان بچه و سیننه وه.

﴿ وما اناکم الرسول فخذوه، ومانهاکم عنه فانتهوا ﴾ نهی موسولمانینه نهو هی پیغه مبهر فرمانتان پی ده کا وه ری بگرن و جی به جی بکهن، نهو هی جله و گیریتان لی ده کا خۆ لی بیاریزن و توخنی مه که ون. چونکه هه رچی فرمانتان پی بکا به کردنی، نهو هه خیره بۆتان و نه نجامی بدهن نهو هی نه هیتان لی ده کا شهرو نه گبه تییه نزیک ی مه که ون .

موسلیم و بوخاری له نه بو هو پهیره وه فرمو هیه کیان ریوایه تکر دوه: که پیغه مبهر ﷺ فرمویه تی: (اذا امرتکم بأمر فأتوا منه

ما استطعتم، ما نهیتکم عنه فاجتنبوه) نه گهر فهرمانم پی کردن به نه نجامدانی کاریک نه وه به گویره تی توانا نه نجامی بدهن نه وهی نه هیشم لی کردن خۆتانی لی پیاریزن.

﴿واتقوا الله إن الله شديد العقاب﴾ له خودا بترسن و پابهندی فرمان و جله و گیریه کانی بن، بیگومان خودا سزای سهخت و دژواری هدییه بو نهوانه ی سه ریچی فرمانه کانی ده کهن و لی یی یاخی ده بن! دوا ی نه وهی چۆنیه تی دابه شکردنی فهی بی به یان کرد نه مجار حال و وه زعی نه وه ژارانه دیاری ده کا: که شیای نه وهن له (فینی) به شیان بدری و ده فهرموی:

﴿ للفقراء المهاجرين الذين اخرجوا من ديارهم و أموالهم يبتغون فضلا من الله ورضوانا وينضروا لله ورسوله﴾
واته: نه وه چوار تا قمه ی پیشو (خزمه کانی پیغه مبه ﷺ)، هه تیه کان، هه ژاره کان، ریوارانی بی خهرجی نهوانه هه ژاره کانی موهاجیره کان، نه نصاره کان و تابعین.

هه ژاره موهاجیره کان نهوانه: کافره کانی مه که ناچار یان کردن مه که جی بیلن، له پیناو ره زامه ندی خودا دا ده ستیان له مال و سامانی خۆیان هه لگرت و زی دو لانه ی خۆیان جی هیشته به هیوای به ده سه تهنانی ره حمت و ره زامه ندی خودا و رزق و رۆژی له دونیا داو پاداشتی باش له قیامهت داو یار مه تیدانی نایینی خودا و پشتگیری کردنی پیغه مبه ﷺ...

﴿ اولئك هم الصادقون﴾ نه وه کۆچکهره له خۆبوردوانه نه وه په ری راستگو ییان نواندوه، له راستگو یی دا توا نه وه، کرده یان نیشانه ی ئیمانی راسته قینه یانه، ئیمانیان له دل دایه و هه لۆیست و کرداره کانیان نیشانه ی به هیزی ئیمانیانه . نهوانه شایه تومانیان به زوبان گوته وه

به کرده و ته صدیقان کردوه ، راستگۆ بون له گهڵ خودادا، لایه نی تهویان هه لێژارد، راستگۆ بوون له گهڵ پیغه مبهردا به دلسۆزی شوینی کهوتن، راستگۆ بون له گهڵ حق دا له ودا؛ که نمونه کی حق و راستی بوون له سهر زهوی. ته مجار مه دحی ته نصاره کان ده کاو فه ضل و جوانمه ردی و خۆنه ویستی و فرمانبهرداریان بۆ خوداو پیغه مبهری خودا رون ده کاته وه، ته م کۆمه له موسولمانهش له ره وشت به رزیدا گه یشتونه ناستیک و ناسۆیه کیان برپوه ته گهر به فیعلی روی نه دایه خه لکی به خهون و خه یالی حسیب ده کرد. ده فهرموی:

﴿والذين تبوءوا الدار والایمان من قبلهم یحیون من هاجر الیهم، ولا یجدون فی صدورهم حاجة لما اوتوا، ویؤثرون علی انفسهمی ولو کان بهم خصاصة﴾ ته وانه ی پیش کۆچکهره کان نیشته جی مه دینه بوون و ئیمان به تان و ته نهایی خوداو پیغه مبهر ﷺ له دلیان دا ره گی دا کوتاوه، که ته نصاره کانن، کۆچکهره کانیاں خۆش ده وی، هه مئا ههنگی و هاریکاریان ده کهن به مال و دارایی خۆیاں یارمه تیان ده دن، هیچ پێیان ناخۆش نیه: که پیغه مبهر ﷺ فه یثی (بنو النضیر) ی داوه به موهاجیرینه کان و به شی ته وانی نه داوه. به لکوو زۆریان پێ خۆشبو، که ته مال و سامانه لی دراوه به کۆچکهره کان و به شی وانی لی نه دراوه، کۆچکهره کانیاں به سهر خۆیاندا هه لێژارد بۆ وه رگرتنی ته مال و سامانه، هه رچهند بۆ خۆشیان پێویستیان پێ بوو، کۆچکهره کانیاں پیش خۆیاں خست.

﴿ومن یوق شح نفسه فأولئك هم المفلحون﴾ که سیك خودا له به خیلی و رۆدی دل و دهروونی بیپاریزی || ته وهی شهرع له سهری پێویست کردوه به گویره ی توانا ته نجامی بدا، ته وانه به مراز گه یشتون و رزگاریان بووه.

تیرمیدی و ئەبویە علا و ئیبنو مەردەوێی لە ئەنەسی کۆری مالیکەو
فەرمودە یەکیان بە مەرفوعی رێوایەت کردووە: دەلی تەپ و تۆزی جیهاد
لە پێناو ئاینی خودا و دوکەلی دۆزەخ، لەناو بۆشایی هیچ بەندە یە کدا
کۆناییتەو، ئیمان و رژدی، لەدلی بەندەدا کۆناییتەو..

ئەحمەد و موسلیم لە جابیری کۆری عەبدوللاو رێوایەتیان کردووە دەلی:
پێغەمبەر ﷺ فەرموی: خۆ پیاڕێزن لە ستەمکاری، چونکە ستەم
تاریکی رۆژی قیامەتە، خۆپیاڕێزن لە رژدی و چروکی، بێگومان رژدی
بوو گەلە پێشینەکانی بە هیلاک برد، هەلێنان بۆ خۆین رشتن و حەلال دانان
بە حەرام..

بە کورتی ئەنصارەکان پێتچ رەوشتن بە رزبیان تیدا بوون:

- ۱- پێش (مهاجرین) هەکان نیشتە جێی مەدینە بوون، ئیمان و بیرو
باوەری راستەقینە لە دلیان دا جێگیر بوو بوو.
- ۲- کۆچکەرەکانیان خۆش دەوێست.
- ۳- تەماعکارو چاو چنۆک نەبوون.
- ۴- بەرژووەندی ئاتاجانیان پێش خۆیان خست، هەرچەندە بۆ خۆشیان
موحتاج بووبن.
- ۵- سەخی سروشت و دلفراوان بوون، تارمایی رژدی و چروکی پەس پێ
نەبرد بوون.

بۆیە قورئان بە رزگار بوو و بەمراز گەشتوی حسیب کردون.
ئەجار پەرودەگار تاقمی سییەم لەوانە ی شیاوی ئەوەن لەمالی (فیئس)
بەشیان بدری دیاری دەکا و دەفەرموی: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ
يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ، وَلَا تَجْعَلْ فِي
قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا، رَبَّنَا إِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ئەوانە ی دوا بەدوای
چینی (مهاجرین) و ئەنصار هاتوون: کە پێیان دەگووتری (تابعین) شوین

ریبازی موهاجیرین و ئەنصارەکان کە وتوون، وە کۆ لە نایەتییکی تردا دەفەرموی: ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَ الْأَنْصَارِ وَ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَ رَضُوا عَنْهُ﴾ (التوبە/ ۱۰)

ئەو بەدوادا هاتوانە (التابعون) دەلێن: خودایە! لەتاوانمان خۆش بێ، هەروەها لەتاوانی برا رابوردووێ کاتمان خۆش ببە ئەوانەی بە ئیمانەوه دونیایان جێ هێشتوو، پێش ئێمە بەلیقای تۆ شادبون، لە موهاجیرین و ئەنصار. خودایە! رق و کینه و غەل و غەش و حەسودی دەرەق بە موسوڵمانان لە دڵمان دەر بهاوی، خودایە! تۆ زۆر بەرەحم و خاوەن بەزەبیت، دەیسە نزا کەمان لی وەرگرە.

ئەم دەقه قورئانیانە سروشتی ئەم ئوممەتە موسوڵمانە بەو رووێ گەش و ئاکارو رەفتار جوانییە نیشان دەدەن. یە کەم چین و دواچینی موسوڵمانان بە یە کەوه جۆش دەدا، هەمنا هەنگی و هاریکاری و خۆشهویستی نێوانیان رادەگەیەنی، هەست بە پێوهندی خزمایەتی بێ سنوور دەکری لە نێوانیان دا هەنگاو بەسەر شوین و زەمان و رەگەزو نژادا دەهاوی و هیچ ئیعتیبارێکیان بۆ دانانی و موسوڵمان یادی برای موسوڵمانی دەکا و دوایین بەسەر ریبازی پیشینه دا دەپروا...

هەمویان یە ک دڵ و یە ک زوبان شان بەشانی یە کتر خودا پەرست و خۆنەویست بەندایەتی پەروەدگاریان دەکەن. بەراستی نمونەیه کی هەره بەرزێ مروڤایەتیە، سینه ساف و بێ غەش، دڵپاک و بێ کینه، بەپەرۆش بۆ یە کتری دلسۆزو راستال لە گەل خۆیان و خودای خۆیان دا. ئەو یە کاروانی ئیمان، ئەو یە دو عاو پارانەوهی خاوەن ئیمان کاروانێکی بەفەر و دو عایە کی پەرۆز !!

دهست نیکه نکردنی دورو و جوله که و سزایان

أَلَمْ تَرَ إِلَى

الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَیْنٌ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نَطِيعُ فِیْكُمْ
أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

﴿۱۱﴾ لَیْنٌ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَیْنٌ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ

وَلَیْنٌ نَّصُرُوهُمْ لَیُّوْلُبُ الْأَدْبَارُ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ ﴿۱۲﴾

لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِی صُدُورِهِمْ مِنْ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ

لَا یَفْقَهُوْنَ ﴿۱۳﴾ لَا یُقِنُّونَكُمْ جَمِیعًا إِلَّا فِی قَرْیَ

مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جَدْرِ بَأْسِهِمْ یُلْهِمُهُمْ شَدِیدٌ تَحْسِبُهُمْ

جَمِیعًا وَقُلُوبُهُمْ شَقِیٌّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا یَعْقِلُونَ ﴿۱۴﴾

كَمْثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ

أَلِیمٌ ﴿۱۵﴾ كَمْثَلِ الشَّیْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَنِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ

قَالَ إِنِّ بَرِیءٌ مِنْكَ إِنِّی أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِینَ ﴿۱۶﴾

فَكَانَ عَاقِبَتُهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاُ الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾

لهوه پیتش باسی جوله که ی (بنو النضیر) ی کرد، حوکم و برپاری چۆنیه تی خه رجکردن و دابه شکردنی مال و سامانی دهست به سهر داگیراویانی رونکردنه وه، نه مجار باسی دهست تی که لکردنی ناپیاوانه ی دوروه کان له گهل جوله که کان ده کا، دوروه کان به پراوته له ناو نه نصاره کلن دا بوون و به موسولمان ده ژمیړان، به لام به نهیتنی دۆستایه تی جوله که و دوژمنانی نیسلامیان ده کرد، که وایی له راستی دا دوروه کان بو بوونه دۆست و برای جوله که کان و دوژمنی موسولمانانه کان...

نهم په یوه نندیه ناجوانمیرانه و چلکاو خۆریسه، له هه موو سه رده م و رۆژگاریک دا دوباره ده بیته وه، له زور شوړشی رزگار یخوازی گهلان دا ری ده که وی تا قمیك خویان ده فروشن و ده بنه چلکاو خۆری دوژمن و شان به شانی دوژمنی سهر سه ختی نه و گهل و نه ته وه، هیرش ده بنه سهر برای هاوسه نگه ری خه باتی له وه پیتشیان، ده بنه سوډره ی بهر له شکرو پیش دوژمنی داگیر که ده که ون، یان به پراوته ههر له گهل شوړشگیره کان دا ده میهنه وه به لام له ژتیره وه په یوه ندی ناشه ریفانه له گهل دوژمن ده به ستن و ده بنه نالقه له گوئی دوژمن و به ته وجیهاتی نه و کار ده که ن.

ده فهرموئ: ﴿الم تر الى الذين نافقوا يقولون لاخوانهم الذين كفروا من اهل الكتاب لئن اخرجتم لنخرجن معكم ولا نطيع فيكم احدا ابدا﴾ نایا نه ته به سهر سامیه وه نارپوانی و نایینی نه و کۆمه له دووړوه هه ئس و که وتیان چۆنه و چی ده که ن؟ به پراوته له گهل پیغه مبهرو له ریزی موسولمانان دان، له دلش دا کافرو بی بپروان، کلکیان له گهل

جوله که کانی (بنو النضیر) تیک باهه لداوه و بوونه برا. ئه مجار په یتا په یتا به برا کافره کانی ئه هلی کیتا بیان ده لێن: ئیمه له گه ل ئیوه یین، واته: په یوه ندی به جوله که کانی (بنو النضیر) وه ده که ن که به قسه ی پیغه مبه ر ﷺ له قه لا کانیان نه یه نه ده ر، خۆیان قایم بکه ن و به رگری له خۆیان بکه ن، پێیان گوتن: ئیمه پشتگیریتان ده که یین، ئه گه ر شه ریان له گه ل کردن ئیمه ش له پال ئیوه دا شه ر له گه ل موسو لمانه کان ده که یین، ئه گه ر ئیوه له ولاتی خۆتان ده ر کران ئیمه ییش له گه ل ئیوه ده ر ده چین، هه ر که سی بیه وی له م هه لویسته مان ژیا ئمان بکاته و به قسه ی ناکه یین. ته نانه ت ئه گه ر مو حه ممد و ها وه لانی شی دا و امان لی بکه ن له م هه لویسته پاشگه ز بیینه وه به قسه ی یان ناکه یین. چه ندیک ئه م کیشه در یژه بکی شی و پێی بجێ ئیمه ده ستان لی به ر ناده یین.

﴿ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ خدا شایه تی ده دا که نه و دو ور وانه در و ده که ن له واده که یان دا وه رگیز به لێنی خۆیان نابه نه سه ر.

﴿ لئن اخرجوا لا یخرجون معهم، ولئن قتلوا لا ینصرونهم ولئن نصروهم لیولن الا دبّار ثم لا ینصرون ﴾ سو یند به خودا ئه گه ر جوله که ی (بنو النضیر) له ولات و لانه ی خۆیان ده ربکری ن، مونا فیه کان له گه ل یان دا ده ر ناچن و مال و حا لی خۆیان جی ناهیلن. ئه گه ر شه ریان له گه ل دابکری واته: موسو لمانان شه ریان له گه لدا بکه ن، مونا فیه کان ناچن به هانی به وه یار مه تی یان ناده ن. خو ئه گه ر له فه رزیک دا بچن بو یار مه تیدانیان، واته بارود و خیک بیه پی شه و ناچار یین بو یار مه تیدانیان، زوو پشت هه لده که ن و چنگ له سه ر شان هه لدین و ئاوړ ناده نه وه. ئیتر له وه دوا بپرای بپرای دو ور وه کان یار مه تی جوله که کان ناده ن، به لکو و خودا ریسوایان ده کاو زه لیل و بی ده سه ته لات ده بن و دو ور ووی دادیان نادا.

لهوه دواش واقعی حال له گه‌ڵ ناوه‌پۆکی هه‌وایی قورئان یه‌ کهاته‌وه، قورئان چۆنی فەرمووبوو واهاته‌دی، جوله‌که‌ی (بنو النضیر) له‌ولات و لانه‌ی خۆیان وه‌ده‌رنران، دوورپوه‌کان له‌گه‌ڵیان ده‌رنه‌چون، جوله‌که‌ی (بنو قریظه) و خه‌یبه‌ر شه‌ریان له‌گه‌ڵ کرا دوورپوه‌کان یارمه‌تیان نه‌دان، خودا موژده‌ی دا به‌ سهرکه‌وتنی موسوڵمانانه‌کان به‌سهر هه‌ردوو تاقم دا (جوله‌که‌و مونا‌فیک)، واده‌ی خودا هاته‌ دیو نیوه‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌ب له‌ جوله‌که‌ پاک بووه‌وه. مه‌لبه‌ندی ده‌وله‌تی ئیسلامی جگه‌ له‌ئایینی ئیسلام هیچ ئاینیکی تری تیدا نه‌ما.

﴿لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾
ئێوه ته‌ی موسوڵمانه‌کان سام و هه‌یه‌تتان له‌دل و ده‌رونی جوله‌که‌کان یان دوورپوه‌کاندا له‌ سام و هه‌یه‌تی خودا زیاتره‌، له‌ئێوه پتر ده‌ترسن تا له‌خودا، ته‌وه‌ش به‌هۆی ته‌وه‌یه‌یه‌ ته‌وانه‌ گه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌کن ته‌ندازه‌ی گه‌وره‌یی خودا نازانن، هه‌ست به‌وه‌ ناکه‌ن خودا چه‌ند خاوه‌ن هی‌زو تواناو ده‌سته‌لاته‌، هه‌تا به‌ حه‌قیقه‌ت لی‌ی بترسن، نه‌گه‌ر عاقل ۱ زانا بونایه‌، ده‌یانزانی خودا شی‌اوای ته‌وه‌یه‌یه‌ که‌ له‌ته‌و بترسن نه‌ک له‌ئێوه. وه‌کوو له‌ئایه‌تیکی تردا ناما‌ژه‌ی به‌وه‌ ده‌کاو ده‌فهرموی: ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ

يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾ (النسا ۷۷)

ته‌وانه‌ ترسنۆک و وره‌ روخاون، ناتوانن له‌ به‌رامبه‌ر هی‌زی موسوڵمانان دا خۆرا‌بگرن.

﴿لَا يَقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قَرْيٍ مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جَدُرٍ﴾ جوله‌که‌و دوورپوه‌کان شه‌ر له‌گه‌ڵ ئێوه‌ی موسوڵمان ناکه‌ن مه‌گه‌ر له‌ناو چه‌ند گوندو شار ۱ چکه‌یه‌ک دا نه‌بی، یان له‌ پشت دی‌واری مه‌حه‌کم و توکمه‌ی قه‌لاو شو‌راوه‌ نه‌بی. له‌به‌ر ترسنۆکی و نامه‌ردییان ناتوانن بی‌نه‌ گو‌ره‌پانی جه‌نگه‌وه‌و روبه‌ری ئێوه‌ بوه‌ستن. به‌لکوو نه‌گه‌ر ناچار بوون،

دهست بکه نهو. و یستیان بهرگری له خۆیان بکه نه، خۆده خه نه ناو گوندو په نا دیوارو شورای قه لاکانیان و ناو شیوو دۆل و نه شکوت، (ئیستا له ناو ده بابو زری پۆش دا خۆیان قایم ده که نه و بهر نه نگاری مندالی قۆچه قانی به ده دهستی فله ستینی ده نه وه. دلنیا به نه گهر فله ستینی هکان له ژیر ئالای ئیسلام داو به گویره ئاینی ئیسلام شهریان بکردایه بارودۆخ به شیوه یه کی تر ده بوو)

﴿ باسهم بینهم شدید، تحسبهم جميعا ۚ قلوبهم شتى ذلك بانهم قوم لا یعقلون ﴾ دوژمنانه تی له نیتوان خۆیان زۆر به هیزه، ئازارو زیانیان بۆیه کتر زۆر به تینه، رق و کینه یان له دل دا بۆیه کتر له گهر کول دایه. تو: که سهیریان ده که ی واده زانی: کۆک و ته بان، بهروا له ت کۆمه ل و به واقیع په رته وازه، هه ریه که یان بیرو بۆ چونیکه هه یه، مه به ست و ئاره زوو هیوا یه تیکه جیا له وانی تری هه یه و ده یه وی بێ ته جی، نه وه ش له بهر نه وه یه نه ته وه یه کن ری به حق نابن و گوی به فەرمانی خودا ناده نه. نازان: هۆکاری سه رکه وتن له ژبان دا یه که ته تی و ته بایی ناو ریزه کانی کۆمه له. نه گهر عه قلیان هه بوا یه حق و راستیان ده دۆزیه وه وشوینی ده که وتن، یه کیان ده گرت و په رته وازه نه ده بوون.

﴿ کمثل الذین من قبلهم قریبا ذاقوا وبال امرهم ولهم عذاب الیم ﴾ حاله ئه م جوله کانه ی (بنو النضیر) وه کوو حاله ئه وانه وایه: که به م نزیکانه و له پێش ته مانه و بوون، وه کوو قوره یش له شه ری (به در) داو جوله که ی (بنو قینقاع) که پێغه مبه ر ﷺ له شاری مه دینه وه ده ری نان، ته مان چییان به سه رهات له ده ردو مه دینه تی، به سه ر ته وانی ش هات، هه موویان به ده به ختی و سه ره غامی کوفرو بی دینی خۆیان له دونیادا چه شت و له قیامه تیش دا سزایه کی سه خت و دژوارو نه براوه یان هه یه.

نه مجار پهروه دگار نمونه یه کی تر بۆ حالی دوورپوه کان دینیتته وه و ده فهرموی: ﴿ کمثل الشیطان إذ قال للانسان: اکفر، فلما کفر قال: انی بریء منک، انی اخاف الله رب العالمین ﴾ حال و وه زعی نه و دوورپوه نهش که واده و به لینی به درۆ به جوله کان ده ده ن و هه لیان ده نین بۆ دژایه تی کردنی پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانان، ده ق وه کوو حالی شه یتان وایه: که کوفرو بی دینی له بهر چاوی ناده میزاد شیرین ده کا، هه لی ده نی و ده نه ده نه ی ددها بۆ خراپه کاری و تاوان کردن، ده لی تو نه و بکه من بهر عوده ده م روژی خو ی یارمه تیت ده ده م جا که ناده میزاده که گوپرایه لی ده بی و نوغرو ی کوفرو تاوان ده بی، نه مجار شه یتان خو ی لی (ته بهرپرا) ده کاو روژی قیامت ده لی من له عه زابی خودا ده ترسم و ناویرم یارمه تیت بده م.

﴿ فکان عاقبتهما أنهما فی النار خالدا فیها وذلك جزاء الظالمین ﴾ سدره نجامی هه ردوکیان (شه یتان: که فهرمان ده کا به کوفرو بی دینی و ناده میزاده له خشته براوه که) بۆ دۆزه خه، روژی قیامت فهرمان که رو فهرمان پیکراو توپ ده درینه نا و دۆزه خه وه بۆ هه تاهه تایه تی یدا ده میننه وه رزگار بوونیان نیه، نه وهش سزای سته مکارانه تی کرا به جوله که و دوورپوه کانیشه وه.

فهرمان به نه قواو خودا په رستی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ
نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ
﴿ ١٨ ﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ

هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿۱۹﴾ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ
الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ الْأَفْأَبِرُونَ ﴿۲۰﴾

له نایه ته کانی رابر دودا حال وه زعی دوپروه کان و جوله که کانی به یانکرد، نه مجار روی خیطاب ناراسته ی خودا پرستان ده کا و فره مانیان پی ده کا به ته قواو خودا پرستی، به صیفه تی ئیمانداریی بانگیان لی ده کا، ئوسلویتک به کار دینتی جی به جی کردنی فرمانه که ئاسان بکا، فره مانیان پی ده کا به پابه ند بوون به فره مانی خودا و خو پاراستن له جلوه گیریه کانی، به هه ولدان و تیکۆشان له دونیادا بو قیامهت، خو ناماده کردن بو به خته وه ربی نهو دونیاو چونه ناو به هه شت و به مرار گه یشتنی گه وه.

ده فره موی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ، وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ نهی نهو که سانه ی ئیمانتان هیئاوه خودا به تاک و ته نها ده ناسن و په یامی پیغه مبه رتان به لاوه راسته، نهو ی خودا فره ماتتان پی ده کا به گویره ی توانا نه نجامی بدن و خو بیاریزن لهو ی جلوه گیریتان لی ده کا، له سزاو تۆله ی بترسن، با هه موو که سیتک بیر بکاته وه چی بو قیامهت پیشکه ش کرده، هه مووتان موحاسه به ی خۆتان بکه ن پیش نهو ی موحاسه به بکرین، ته قوا ی خودا بکه ن، به دلسۆزی به ندایه تی خۆتان نه نجام بدن، بیگومان خودا ناگادارو زانایه به کرده وه حال و وه زعتان، هیچی لی گوم نابیی، پاداش و سزاتان ده داته وه له سه ر گه وه ره و بچوک و زۆرو که م، چاکه به چاکه و خراپه به خراپه.

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴾ وه کوو نهوانه مهن: که فمرمانی خودایان پاشگویی خسست و نمرکی سمرشانیان به جی نه هیئاو ترسی خودایان نه بوو، خودایان له بیر چوو نه یتر خوداش خودی خوینی له بیر خوین برده وه، کرده وه یه کیان نه نجام نه دا له قیامت دا سودی لی تبیینن وله عه زابی دۆزه خ رزگاریان بیی، نهوانه مافی خودایان به فیرو داو سمر پیچی فمرمانی خودایان کردو خوین به هیلک بردو رۆژی قیامت مالتویران و خه ساره تمه نندن. وه کوو له نایه تی کی تردا ناماژه بهو مانایه ده کاو ده فمرموی: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَلْهَمُوا أَمْوَالَكُم مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ، فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ (المنافقون/۹)

نهجار بهراورد کاریبهک له نیوان چاکه کاران و خراپه کاراندا ده کاو نهوه رون ده کاته وه: که نهم دوو تاقمه وه کوو یهک نین و جوداوازیان عاسمان و ریسمانه، ده فمرموی: ﴿ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ، أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴾ هه رگیز یه کسان نین نهوانه ی شیاوی دۆزه خن و نهوانه ی شیاوی بهه شتن، بههیچ شیوه یهک دۆزه خی و بهه شتی نابن بهیهک و هاو تهرازونین. له قیامت دا بهه شتییه کان بهمراز گهیشتوو بهخه وهرن، له دۆزه خ رزگاریان بووه بهبهه شت شاد بوون!

نایه ته که نههلی دۆزه خ و نههلی بهه شت لیك جیا ده کاته وه، هیچ لیكچون و یه کسان یکیان له نیواندا ناهیلی، نهوه راده گه یه نی: که نهو دو تاقمه به سروشت و حال و وهزع، به پهیره و پرۆگرام و به ریهرو رهفتار، به بیرو بۆچون و سهرنجام، یهک ناگر نهوه و بههیچ شیوه یهک له پلان و ری و رهسم و بیرو بۆچون دانابنه یهک. له کوتایی نایه ته که دا سهرنجامی بهه شتییه کان دیاری ده کاو له سهره نجامی دۆزه خیه کان بیتهنگ ده بی. چونکه ناشکرایه و پیویست به دیاری کردن ناکا.

پلهو پایهی قورئان و گهوریی په‌روه‌دگار

لَوْ أَنزَلْنَاهَا

الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ
 اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
 ﴿۶۱﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
 هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿۶۲﴾ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ
 الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
 ﴿۶۳﴾ هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ
 يُسَبِّحُ لَهُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿۶۴﴾

له‌وه پیش حال و وه‌زعی جوله‌که‌کو مونا‌فیه‌کانی به‌یان‌کرد، نه‌مجار
 فەرمانی به‌ موسولمانان کرد: که‌ته‌قوای خودا بکه‌ن و خو‌یان ناماده
 بکه‌ن بۆ روژی قیامت. پاشان په‌روه‌دگار پله‌و پایهی قورئان
 راده‌گه‌یه‌نی و نامازه به‌گهوره‌یی و عه‌ظه‌مه‌تی نه‌و که‌سه ده‌کا: که
 قورئانی نازل کردوه‌و خاوه‌نی ناوه‌ جوانه‌کانه. ده‌فرموی: ﴿لَوْ أَنزَلْنَاهَا
 الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ واته: بی‌گومان

قورئان هیئنده بهرزو پیروژه، هیئنده فه صیح و به لیغه، هیئنده ئامۆژگاری و پەندو نه صیحه تی تێدایه، نه گەر بماناردایه بۆ سەر کێویک له کێوه کان، ئهو کێوه وه کوو ئاده میزاد ههست و عه قل و هۆشی هه بوايه، ده تبینی ئهو کێوه قایم و سه خته له ترسی خودا شەق و پەق ده بوو، ده که وته له رزه و تێک ده پروخا، ترسی عیقاب و سزای لی ده نیشت، ترسی نه وهی ده بوو: که نه توانی ئهرکی سهرشانی خۆی نه نجام بدا و نه توانی وه کوو پێویست رێز له کهلامی پهروه دگار بگری.

﴿وتلك الأمثال نضربها للناس لعلهم يتفكرون﴾ ئهو په ندو مه ته لانه بۆ ئاده میزاد ده هیئینه وه، ئهو چیرۆک و سەرگروشتانه یان بۆ ده گێرینه وه، به لکو بێر بکه نه وه له پهنده کانی که لک وهر گرن و به سەر گورشته و ئامۆژگارییه کانی به خۆیان دا بچنه وه و از له تاوانکاری بێنن و شوین په یامی خودا بکه ون و به خته وه ریی دونیا و قیامهت بۆ خۆیان دهسته بهر بکه ن.

مه بهست ئه وه یه: کافره کان دلپه ق و دلپه شن و توند ته بیعه تن، سه رزه نشتیان ده کا له سەر ئه وه: که گوئیان له قورئان ده بی خوشوعیان بۆ پهیدا نابی، دلایان نه رم نابی، که چی کێو به و ره قی و پته و ییهی نه گەر ههستی هه بی و له مه عنای قورئان بگا، له ته لت ده بی و له ترسی خودا خۆ به پێوه ناگری.

نه مجار شکۆ مه ندی و به رزی قورئان به شیوه یه کی تر راده گه یه نی، ئه ویش ئاماژه کردنه به وه: که قورئان له لایه ن خودایه که وه نازل بوو: که خاوه نی ناوه جوانه کانه. ده فه رموی: ﴿هو الله الذي لا اله الا هو عالم الغيب والشهادة هو الرحمن الرحيم﴾ واته خودا دا به زینه ری قورئانه و ئهو به نیگا نار دویه تی بۆ پیغه مبه ر ﷺ خودا ئهو خودایه یه، هیچ خودانین جگه له ئهو، هیچ کهس پهروه دگار نیه ئهو نه بی، هیچ کهس

(واجب الوجود) نیه ئەو نەبى. تاك وتەنها و فەردو صەمەدە. زانای پەنامەكى و دىيارى، هەرچى لە بوونە وەردايە، هەر لەزەرە تا مەجەرە گەورە و بچوك و كەم و زۆر بە ديارو ناديارى وە ناگای لىيەتى و هىچى لى گوم نابى. خودايە كە خاوەن رەحم و بەزەبى و مېهرەبانە: لە دونيا و قىامت دا، لە دونيادا بۆ هەموو كەس و لە قىامت دا بۆ خودا پەرستان. دەريايى رەحمەتى بەرفراوانە چەندىكى لى بېه خشى كەم ناكا..

وەكوو لە ئايەتتىكى تردا دەفەرموى: ﴿ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ﴾ (الأعراف/ ۱۵۶) يان دەفەرموى: ﴿ كَتَبَ رَبِّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ﴾ (الأنعام / ۵۴) لە دىدى موسولمانان دا خودا بەندەكانى لە خۆى ناتەكىنيئەتە بەلكوو چا و دىرييان دەكا، نەگبەتى بۆ ناوێن دەيهوى هيدايەتيان بدا، يارمەتيان دەدا بۆ بەگژدا چوئەوى گومرايى و شەرو ئارەزووبازى |

﴿ هُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقَدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ، سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ جارێكى تر صيفەتى وەحدانيەتى خودا دويار. دەكاتەو بە چەسپانندن و جىگىر بوون لە دلەكان دا، خودايە كە كەس پەرستراو نیه ئەو نەبى، بى هاوێل و بى وێنە و ميثالە، خاوەنى هەموو شتتیکە، هەموو بونەوەر ملكى خۆيەتى، بەويستى خۆى تەصەروفي تىدا دەكا، كەس نیه دەستى بەر دەست بىنى و نەهينلى ئيرادەى بىتە جى. زات و صيفاتى پاكە لە هەموو عەيب و كەم و كورپىيەك هەرچى دەيكا لە جى خۆيداى و هىچ كارێكى نابەجى نیه. هێمنى و ئارامى دەبەخشى، هەموو مەخلوقات لە سستەمى سەلامەتن، زولم لەكەس ناكا، كەس بەبى تاوان سزانادا، بەخشندەى ئاسايش و ئيمانە، تەصديقى پىغەمبەرانى دەكا بە موعجيزە، تەصديقى ئيمانى ئيمانداران دەكا بەوێ كەوادەى پىداون لە پاداش. چاودىرو

ره قیبه به سهر به نده کانی دا، ناگای له کردوه کانیانه. وه کوو له ئایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿ثم الله شهيد على ما يفعلون﴾ (یونس/ ۴۶)

عه زیزو بالادهسته به سهر هه موو شتیک دا، هه موو بونه وهر گهر دنکه چ و ژیر باریه تی. خاوه نی عه ظمهت و گه وره یی یه، له هه موو که م و کورپییه ک دووره، ههر ئه و خاوه نی ته که ببوره، کهس نیه شیایو ئه وه بی هاوشانی خودا بکا له صیفات ه کانی دا. له هه فرموده ی قودسی دا ریوایدت کراوه خودا فرمویه تی: (العظمة ازاری، والكبرياء ردائي، فمن نازعني واحدا منهما عذبتة) عه ظمهت و کیریا دوو صیفه تی منن، ههر که سی پی و ابی مافی ئه وه ی هه یه ئه و صیفه تانه ی هه بی سزای ده ده م.

خودا پاک و بهرزو پیروزه، له و شتانه ی کافره کان ده یدنه پالی، دووره له وه ی هاوه لی هه بی، منداڵ و خیزانی هه بی، یان پیویستی به مه خلوقات ی خوی هه بی.

﴿هو الله الخالق الباری المصور، له الاسماء الحسنی، یسبح له مافی السموات والارض، وهو العزيز الحكيم﴾ خودا خودایه که به دیهینه رو ئه ندازه کیشی مه خلوقاته، ههر چی دروستی ده کا به گویره ی داخوازی و یستی خویه تی، چۆنی بوی ئاوا دروستی ده کاو دیهینه یته وجود، وینه ی هه موو مه خلوقات ی ده کیشی له سهر شیوه ی پیویست و به گویره ی حیکمهت، وه کوو له ئایه تی تردا ئاماژه به وه ده کاو ده فرموی: ﴿فی ای صورة ما شاء رکبک﴾ (الانفطار / ۸)

ناوی جوان و صیفات ی جوانی هه ن، کهس هاوشانی نا کاو رایه ی ناکه وی هاوشانی بکا له و ناوه جوان و صیفات ه جوانانه دا، چونکه عه زیزو بالادهسته پاکه له هه موو عه یب و له که وه که م و کورپییه ک. بۆیه ههر چی له ئاسمانه کان و زهوی دا هه یه به زوبانی حال یان به زوبانی گوتن،

دەربارەى سەبەبنزولى ئایەتى یەكەم، بوخارى و موسلىم وهى تریش له
 عەلى كۆرى ئەبو طالیبەو رىوايەتیان کردوێ دەفەرموی: پێغەمبەر ﷺ
 من و زوبەيرو میقدادی كۆرى ئەسوەدى بانگ کردین فەرموی: بڕۆن
 تادەگەنە باخی (خاخ) شوئینیکە له نێوان مەدینەو مەككە دایە (١٢)
 میل له مەدینەو دوورە، لەوێ ئافرەتێكى لی یە له ناو كەژاوە دایە
 نامەیه كى لایە، ئافرەتەكە بگرن و نامەكەى لی بستینن و بۆم بینن .
 عەلى دەلی: رۆشتین تا گەیشتینە باخەكە، كە چوین كەژاوەكە لەوێ
 بوو، ئافرەتەكەى تێدابوو و تمان: نامەیه كت لایە بماندەری، وتی: هیچ
 نامەم لانین، و تمان: نامەكەمان نەدەیه دەتپشكنین و پۆشاكەكەت
 لی دادەكەنین ئیتر ناچار بوو نامەكەى لەناو مووی تەوقە سەرى
 دەرھێنا، نامەكەیان هێنایەو بۆ مەدینە، كە خوئندیانەو .
 له حاطبى كۆرى بەلتهعەو نو سرابوو بۆ موشریکەكانى مەككە،
 هەوائى ئەوێ پێ راگەیاندون: كە پێغەمبەر ﷺ نیازی ئەوێ هەیه
 پەلامارى مەككە بدا.

ئیتر پێغەمبەر ﷺ حاطبى بانگ کردو فەرموی: بۆچی ئەمەت
 کردو؟ ئەویش وتی: ئەى پێغەمبەرى خودا! لەگەڵما لەسەرە خۆیە،
 باعەرزت بکەم چى پالى پێوەنام بۆ ئەم کارە. من بۆ خۆم قورەیشى نیم،
 مال و مندالەكەم لەناو ئەوان دایە، كۆچكەرەكانى تر خزم و كەس
 و کاریان له مەككەدا هەیه، مال و مندالیان دەپاریزی، من خزم و خویشم
 لەوێ نیە، ویستم بەناردنى ئەم نامەیه پیاوێتیه كم بەسەریانەو
 هەبى و مال و مندالەكەم پاریزن. دایا بە ئەو کارەم لەبەر ئەوێ نیە له
 دل دا كافریم یان له تاین هەلگەرا بـەو یان بە كوفر رازی بـم!
 لەبەر ئەو هۆیانە هیچیان نیە. پێغەمبەر ﷺ فەرموی: راست دەكا..
 دەربارەى ئەو ٥ سورەتە نازل بوو دەفەرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا

لاتتخذوا عدوي و عدوكم أولياء تلقون اليهم بالمودة ﴿ نهی نهو که سانهی بپرواتان به خدا هیناوه شوین پیغه مبه ر ﷺ که وتوون بپرواتان به تاك و تنهاییی خوداوا راستی پیغه مبه ریتی موحه ممد کردوه. دوژمنی من و دوژمنی خۆتان مه که نه دۆست و براده رو یارمه تیده ر، خۆشتان بوین و هاریکاریان بکه ن! له ژیره وه په یوه ندییان پیوه مه که ن، به مجۆره هه والی نیازو هه لاس و که وتی پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانانیان پی بگه یه نن!

نونهی نه م نایه ته نایه تیکی تره که ده فهرموی: ﴿ يا ايها الذين امنوا لاتتخذوا اليهود والنصارى اولياء بعضهم اوليا بعض ومن يتولهم منكم فانه منهم ﴾ (المائدة/٥١) نه م نایه ته به ناشکرا نه وه ده گه یه نی که که سیك به دل یارمه تی کافرو بی دین بدا له ناین ده شورئو کافرده بی. هۆی نه وه نه هیه له دۆستایه تی کافره کان کوفرو هه لویستی ناشرینیانه به رامبه ر پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانان وه کوو ده فهرموی:

﴿ وقد كفروا بما جاءكم من الحق، يخرجون الرسول وایاکم ان تؤمنوا بالله ربکم ﴾ بیگومان نه وانه کافرن و بپروایان به تاك و تنهاییی خودا و پیغه مبه ریتی موحه ممدیه، په یامی قورئان ره تده که نه وه، و یرای نه وه ش پیغه مبه رو موسولمانانیان ناچار کردوه له مه که که کۆچ بکه ن و له پیناوا نایینی خودادا مال و لانهی خۆیان جی بیلن. وه کوو له نایه تیکی ترده ناماژه به م مانایه ده کاو ده فهرموی: ﴿ الذين اخرجوا من ديارهم بغير حق الا ان يقولوا ربنا الله ﴾ (الحج/٤).

نه مجار موسولمانان هه لده نی له سه ر دۆستایه تی نه کردن و خۆش نه ویستنی نه هلی کوفر ده فهرموی: ﴿ ان کتتم خرجتم جهادا فی سبيلي وابتغاء مرضاتي ﴾ واته: نهو کافرو موشریکانه مه که ن به دۆست و براده ری خۆتان نه گهر راست ده که ن ئیوه له پیناوا نایینی من دا کۆچتان

کردوه رهزامه ندیی منتان مه بهسته، دوژمنی من و خۆتان خوش نهوی وه ل حال ئه و دوژمنانه له بهر ئه وهی ئیمانیان هیناوه ئیوهیان له زیدو نیشتمانی خۆتان دهر کردوه، ئیستا رقیان له خۆتان و نایینه که شتانه، دهی که وایه ئیوه به چ عه قلیک ﴿تسرون الیهم بالموده، وأنا أعلم بما أخفیتهم وما أعلنتم﴾ نامه ی په نامه کییان بۆ رهوانه ده کهن و له ژیره وه په یوه ندی دۆستانه یان له گه ل داد به ستن و به هۆی ئه و په یوه ندی و دۆستایه تییه وه ئه وان به سهر پلان و نه خشه ی پیغه مبه رو موسولمانان دا ناگادار ده کهن؟ وه ل حال من ناگاداری هه موو په نامه کی و ناشکرا یه کتاتم له هه موو کهس باشت ده زانم چی له دلتان دایه و چی دهرده خه ن!

﴿ومن یفعله منکم فقد ضل سواء السبیل﴾ ههر که سی دۆستایه تی ئه هلی کوفر بکا و خۆشی بوین و به سهر پلان و نه ییتی موسولمانان دا ناگاداریان بکا، ئه وه ریگهی راستی گوم کردوه، لای داوه له و شه قامه ریییه ی ده یگه یینیته به هه شت و رهزامه ندی خودای لی دهسته بهر ده بی. ئه ی موسولمانینه یارمه تی کافره کان مه دن، هه لیان بۆ مه ره خسیئن زرمه له موسولمانان بیئن.

﴿إن یشفقوکم یكونوا لکم أعداء، ویسطروا إلیکم أیدیهم وألسنتهم بالسوء وودوا لو تکفرون﴾ ئه گهر ئه وان توشتان بن و فرسه تتان لی بیئن، هه لئس و کهوتی دوژمنانه تان له گه ل دا ده کهن، رق و کینه ی ناو دلی خۆیانتان پی ده ریژن و چییان بۆ بکری له خراپه و ئه زیه تدان تان ئه نجامی ده دن. به زوبان جنیوو قسه ی ناخۆشتان پی ده لئین. ئاواته خوازی ئه وه ن له ئیسلام پاشگه ز بینه وه به خدا کافرین و شوین پیغه مبه ر ﷺ نه که ون، ئه وان هه میشه له هه ولئ ئه وه دان ئیوه توشی خیر خوشی نه بن، دژایه تیان بۆ ئیوه له ناخه ویه و ره گی داکوتاره، به نه ییتی و به ناشکرایه، ده ی چۆن ئیوه دۆستایه تی کهسانی ئاوه ها ده کهن؟

خۆ کەسێک لە دواى کوفر، ئیمان بچێژێ و دواى گومراى بە نوری ئیمان هیدایەت بدرێ و بە بیرو بۆچونى موسولمانانە بژی و هەست و شعورى بەو پەيامە پێرۆزە مشت و مال کرابێ و دڵى بەو بیرو باوەرپەر نارامى گرتبێ، پێى ناخۆشە بگەرێتەو بەو کوفر وەکوو چۆن پێى ناخۆشە بێخەنە ناو ئاگرەو بەگرە زیاتریش، دەى ئەو دوژمنانەى خودا ئاواتە خوازى ئەو ئەو ئێوە بگەرێنەو بۆ دۆزەخى کوفر، لە کاتیکی ئێوە لى ئى رزگار بون و چوئە بەهەشتى ئیمانەو .. دەى ئێوەى خاوەن باوەر چۆن دۆستایەتى و برادەرى ئەو کەسانە دەکەن؟

ئەجار پەرەدگار ئەو رادەگەینى: کە پەيوەندى ئایین و باوەر لە پەيوەندى خزمایەتى و برادەریەتى بە هیژترو بەسود ترە، دەفرموى: ﴿لَنْ تَنْفَعَكُم اَرْحَامُكُمْ وَلَا اَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ، وَاللَّهُ بِمَا تَفْعَلُونَ بَصِيرٌ﴾ رۆژى قیامەت خزم و مال و منداڵتان فریاتان ناکەون ئەدى ئێوە چۆن لە پیناوى ئەوان دا مولاتى کافرەکان دەکەن و دۆستایەتییان لە گەڵ دەبەستن؟ وەکوو ئەوێ روى دا لە چیرۆکی حاطبى کورپى ئەبى بەلئەعەدا. بەلکوو ئەوێ فریای ئێوە دەکوێ فرمانبەردارى فرمانى خودا و پیغەمبەر لە دژایەتى کردنى ئەهلى کوفر و دۆستایەتى نەکردنیان، یەکیەتى و تەبابى ناو خۆتانە لەسەر کارى خێرو گوێرایەلى بۆ فرمانى خودا و پیغەمبەر ﷺ لە رۆژى قیامەت دا خودا نیتان دەکاو ئیمانداران بۆ بەهەشت رهوانە دەکاو تاوانبارو کافرەکان توپ دەداتە ناو دۆزەخەو. خودا ئاگادارى کردارو نیازو رازتانە، دەزانى چى دەکەن و دڵتان چى تێدایە. پاداش و سزاتان دەداتەو چاکە بەچاکە و خراپە بەخراپە ..

مەبەست ئەوێ: خزم و کەس و کار فریاتان ناکەون ئەگەر خودا بیهوى سزاتان بدا، قازانجیان بۆتان نابى ئەگەر ئەوان بەسەر پێچکردنى فرمانى

خودا رازی بکەن، کەسیک لەسەر کوفری مال و مندالی بی دەنگ بی و
لەگەڵیان تەبابی بۆ ئەوەی رازیان بکا، ئەو خەسارە تەندە بە دێخ و
چارە رەشە، لای خودا خزمایەتی دادی نادا، بە خزمی
نزیکی پیغەمبەرێکی ش بۆ، تەرازوی چاکە و خراپە کردەوێ، ئیمان
و کردەو بەرز و نزمی بە ئادەمیزاد دەکا، خزمی فلانە کوری فلانە
دادی نادا.

و هەکوو لە نایەتێکی تردا دەفەرموی: ﴿ فَاِذَا نَفَخَ فِي الصُّورِ فَاِذَا
اَنْسَابُ بَيْنَهُمْ يَوْمُئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُوْنَ ﴾ (المؤمنون/ ١ = ١) رۆژی قیامەت
رۆژی نەفسی نەفسی یە کەس وەسەر کەسی ناپێژی، کەس ناتوانی
یارمەتی خۆشەویستێکی کەسی خۆی بدا، بە لکۆو کە دەیانبینی لەبەر یان
هەلیدی. و هەکوو دەفەرموی: ﴿ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ اخِيهِ وَامَةِ وَابْنِهِ وَ
صَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ، لِكُلِّ امْرِئٍ يَوْمُئِذٍ شَانٌ يَغْنِيهِ ﴾ (عبس/ ٣٤ - ٣٧)
لەروانگە ی ئەم نایە ئەو زانایانی ئیسلام دەربارە ی کوشتنی جاسوس
کەوتوونە راجیایی یەو؛

ئیمامی مالیک و ئیمامی ئەوزاعی فەرموویانە ئەگەر موغاهەدو ذیمی
جاسوسی یان دژی موسوڵمانان کرد کوشتیان دروستە، چونکە ئەو کاتە
دەبنە پەیمانێکی. جەماوەری زانایان دەفەرموون: پەیمانی (معاہد) بە
جاسوسی کردن هەلناوە شیتەو، بەلام دەربارە ی ذیمی حەنبەلیەکان
دەلێن: پەیمانەکیان هەلناوە شیتەو، چونکە ئەهلی شەر و موشریکەکان
بەسەر نەهێنی موسوڵمانان دا ناگادار دەکەن، شافیعی یەکان دەلێن:
پەیمانی ذیمی بە جاسوسی کردن هەلناوە شیتەو، مەگەر لە کاتی پەیمان
بەستنە کە ی دا جاسوسی نەکردنی لەسەر بکێتە مەرج. بەلام جاسوسی
موسوڵمان واتە: کەسیک موسوڵمانی و جاسوسی بۆ دۆژمن بکا زانا پایە
بەرزەکانی مەزھەبی ئیمام مالیک دەفەرموون دەبی بکوژی. جەماوەری

زانایان ده‌فرمون به‌لکووته‌مبی ده‌کری به‌شیوه‌یه‌ک له‌شیوه‌کانی ته‌مبی کردن.

ه‌ردو لایان له‌رودای (حاطب) ه وه به‌لگه‌یان هه‌لساندوه؛ نه‌وانه‌ی ده‌لین: ده‌کوژری به‌لگه‌یان نه‌وه‌یه: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ریگه‌ی دا عومه‌ری کو‌ری خه‌تتاب (حاطب) بکوژی، نه‌گه‌ر مانیع نه‌بویه، به‌لام مانیع هه‌بوو چونکه (حاطب) یه‌کینک بوو له‌ج‌ه‌نگاو‌ه‌رانی به‌در، ج‌ه‌نگاو‌ه‌رانی به‌دریش خودا لییان خو‌ش‌بووه. نه‌وانه‌ی ده‌لین: نا‌کوژری به‌لگه‌یان نه‌وه‌یه: ده‌لین: پیغه‌مبه‌ر ﷺ (حاطب) ی نه‌کوشت چونکه موسولمان بوو.

شوینکه‌وتنی جه‌زهره‌تی نبیره‌هیم ﷺ

قَدْ

كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا الْقَوْمِ هُمْ
إِنَابِرَاءٌ أَوْ أُوَامِنُكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كُفْرًا بِكُمْ وَبَدَائِسَنَا
وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ إِلَّا
قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَا اسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ
رَبَّنَا عَلَيكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَآغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾
لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ

وَمَنْ يُولِّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ
يُنَكِّرُوا بَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾

دەربارە ی سەبە بنزولی نایە تی (٧) زانیانی تەفسیر فەرموویان: کە نایە تی ﴿٦﴾ قەد کەن لکم اسوۂ حسنة فی ابراهیم والذین معه..... (الآية) نازل بوو موسولمانان بەتەواوە تی لە خزمە موشریکەکانیان دابڕان و دۆزمنایە تی خۆیان بوو دەربیرین و خۆیان لی بێ بەری کردن، ئەمەش لەسەر شانی موسولمانەکان زۆر قورس بوو، ئاواتە خاوەبوون خۆدا دەروێکیان لی بکاتەو و بتوانن جوو بەیوەندیەکیان بە خزمە موشریکەکانیان وە بکەن نیتەر پەرودگار نایە تی ﴿٧﴾ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً ﴿٧﴾ نازل کرد..

موژدە ی ئەو ی پێدان: کەخودا سڕوشتی موشریکەکان دەگۆڕی و خۆشەویستی نایینی ئیسلامیان لە دل دا دەرویتی و نیتوان نیتو و ئەوان خۆش دەبی. پاش ماوێه کی کورت ئەم وادەبە ی خۆدا هاتەجی، زۆر لەو موشریکانە موسولمان بون و تیکەلاوی یەکتەر بوونەو و ژن و ژنخاوی و دۆستایەتیان لەنیتوان پەیدا بوو، خزمایەتیەکیان دەمەزەرد کردەو.

پەیوەندی ئەم کۆمەڵە نایەتە بەهێ پێشەو لەم روو وەبە لەو پێش پەرودگار نەهێ کرد لە دۆستایەتیکرانی کافرەکان و سەرزەنشتی ئەوانە ی کرد: کە دۆستایەتیان دەکەن ئەو ی راگەیان دە پەیوەندی نایین لە هەموو پەیوەندیەکی بەهێزترەو هەر ئەو بەپەیوەندی حسیبە. ئەجار فەرمان بە موسولمانان دەکا: کە لاسایی ئیبراهیم و شوێنکەوتوانی بکەنەو: کە خۆیان لە خزم و کەس و کار کافرەکانیان دابری و خۆیان

لی بئی بەری کردن. وتیان: هەتا کافرین ئێمە لێتان بئی بەرین: کە ئیماننان
هێنا دوژمنانە یەتیه کە مان دەبیته خزمایەتی و دوستانەتی..

دەفەر موی: ﴿ قد كانت لكم أسوة حسنة في ابراهيم والذين
معه، اذ قالوا لقومهم انا براء منكم، ولما تعبدون من دون الله
كفرنا بكم ﴾ ئەى موسوڵمانینە؛ ئێوە لە بیروباوەرو هەلوێست و
رەفتاردا قدووە و رەمزیکتان هەیه لە ئیبراھیم و شوێنکەوتوانی دا
رەنگ دەداتەو. بێگومان هەیه بۆ ئێوەى موسوڵمان لە
ئیبراھیم و شوێنکەوتوانی دا صیفەت و هەلوێستیکی جوان: کە
شیاوێ ئەو هیه: ئێوە پەپەرەوی بکەن، ئەو هەبوو ئیبراھیمی خەلیل و
شوێنکەوتوانی بە گەل و نەتەو هەکەى خۆیانیاں گوت: ئێمە لە ئێوە
بئی بەرین لە هەموو ئەو بت و سەنامانەى جگە لە خودا
دەیانپەرستن، ئێمە دژی هەموو ئەو شتانەین، ئێوە پرواتان
پێیانەو پەرستشیاں بۆ دەکەن، دژی بیرو باوەرو کردەو و رەفتار و
ئاکار تانین. بێگومان ئەو بتانەى ئێوە دەیانپەرستن نە دەتوانن سود
بگەیهنن نە زیان.

﴿ وبدا بيننا وبينكم العداوة والبغضاء ابدا حتى تؤمنوا بالله وحده ﴾
ئەمە هەلوێست و برپاری ئێمە یە بەرامبەر بە ئێوە، هەتا ئێوە کافرین
ئێمە هەلوێستمان بەرامبەر بە ئێوە بەو جۆرە دەبئی. لێتان گۆشەگیر دەبین
تا ئەو کاتەى پڕوا بە خودای تاک و تەنھا دەکەن و واز لە بتپەرستی
دێنن و دەست دەکەن بە یەکتاپەرستی و پابەندى فەرمان و جلەو
گیرییەکانى دەبن، هەرکاتى واتان کرد دژایەتی و ناحەزییە کە مان دەبیته
دوستانەتی و خوێشەویستی!!

ئەى موسوڵمانینە؛ ئێوە لە هەموو شتێک دا شوێن ئیبراھیمی
خەلیل و یارانى بکەون، بیکەنە پێشەوای خۆتان:

﴿ الا قول ابراهيم لاييه لا استغفرون لك وما املك من الله من شيء ﴾
 جگە لەو قسەییە ئیبراھیم: کەبە باوکی گوت: داواي لیخۆشبونت بۆ
 دەکەم، ناشتوانم عەزابی خودات لی دوور بچەمەو، لەم قسەییە دا
 شوینی مەکەون داواي لیخۆشبون بۆ موشرکەکان مەکەن، چونکە ئەو
 داواکردنە ئیبراھیمی خەلیل لە خودا بۆ لیخۆشبون لە باوکی،
 وادەیک بوو پێش وەخت بە باوکی دابوو، نەشی زانییو: کە دوژمنی
 خودایەو بە کافری دەمری. کاتیکی بۆی دەرکەوت دوژمنی
 خودایە یەخەیی خۆی لی هەلته کاند.

هەندێ لە موسولمانەکان داواي لیخۆشبونیان بۆ باوک و دایکی
 بپەرستیان دەکردو دەیانگوت: حەزرەتی ئیبراھیم داواي لیخۆشبونی بۆ
 باوکی کردو، ئیمەش چاو لەو دەکەین و لە خودا دەپارێنەو لە باوک و
 دایکی بە کافری مردومان خۆش ببی.

ئێتر پەرەدگار نەهی لی کردن بە ئایەتی: ﴿ ما كان للنبي و الذين
 آمنوا ان يستغفروا للمشركين ولو كانوا اولي قربى من بعد ماتبين لهم
 انهم اصحاب الجحيم، وما كان استغفار ابراهيم لاييه الا عن موعدة
 وعدھا اياه فلما تبين له انه عدو لله تبرأ منه ان ابراهيم لاواه حليم ﴾
 (التوبة/ ١١٣-١١٤).

حەزرەتی ئیبراھیم کە لە گەل و نەتەو کەمی گۆشەگیر بوو هەموو پەشت
 پەنایەکی پەرەدگار بوو، وەکوو دەفرموی: ﴿ ربنا عليك توكلنا واليك
 انبنا واليك المصير ﴾ خودایە! ئیمە لە هەموو شتێکی دا پەشت بەتۆ
 دەبەستین، هەموو کاریکمان بە تۆ دەسپێرین، پەشیمانین لە هەموو
 تاوانێکی و خۆمان خستەو بەر قاپی رحمەتی تۆ، سەرەنجامی ئیمە لە
 قیامەت دا بۆ لای تۆیە.

﴿ ربنا لا تجعلنا فتنه للذين كفروا واغفر لنا ربنا انك انت العزيز الحكيم ﴾
 خودايه! مه مانكه به فیتنهو جینگه به لاو مهینه تى له لایه ن
 کافره کانه وه، به دهستی سته مکارانه ی نه وان سزامان مه ده، زالیان مه که
 به سه رمان دا و گیرۆده مان بکه ن به سزاو ناره حه تیه ک نه توانین خۆی بۆ
 بگرین. تاوانان داپۆشه وه مه هیلله که س پیمان بزانی، هه ر خۆت بیزانه وه
 بۆ خۆت چاو پۆشی لی بکه! بیگومان نه ی خودايه! تۆ خاوه نی
 هیتۆ توانای له بن نه هاتوو ی به سه ره مووشتی ک دا بالا دهستی،
 هه ر که سی په نا به قاپی تۆ بین ی پارێزراوه، تۆ داناو حه کیمی له
 کردارو گوشتارت دا، هه رچی دهیکه ی له جی ی خۆی دایه وهه رچی
 دهیلنی به جییه.

موجاهید ده فهرموی: مانای ﴿ ربنا لا تجعلنا فتنه للذين كفروا ﴾ به م
 جوړه یه: خودايه به دهستی کافره کان سزامان مه ده، بۆ خۆشت له سزای
 خۆت بمان پارێزه، نه وه کوو کافره کان بلین: نه گه ر نه وانه له سه ره حه ق
 بونایه توشی نه و سزایه نه ده بوون!

﴿ لقد كان لكم فيهم اُسوة حسنة لمن كان يرجو الله واليوم
 الآخر، ومن يتول فان الله هو الغني الحميد ﴾
 ئیوه له هه لویست و کرداری ئیبراهیم و شوینکه وتوانی دا، قوده ی
 جوان و رهوشتی به رزو په سند، نه مه ش بۆ که سی ک ته ماعی خیتۆ
 چاکه ی هه بی، له دونیاو قیامه ت دا هیوا ی نه جاتبوونی قیامه تی
 هه بی، هه ر که سی پشت له فه رمانی خودا هه لباکو دۆستایه تی
 دۆزمنانی خودا بکو و خۆشی بوین، نه وه ته نیا زیان به خۆی
 ده گه یه نی و به س. خۆدا بی ناتاجه له هه موو عالم، هیچ
 ئیحتیاجی به که س نیه، سوپاسکراوه له سه ره گوشتارو کرداری هیچ
 خودانین جگه له نه وه، که س په روه دگار نیه نه وه نه بی.

وه کوو له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا أَنْتُمْ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌ حَمِيدٌ﴾ (ابراھیم/٨)
 وشه ی (حمید) ده گونجی به مانا (حامید) بی واته: سوپاسی به نده کانی
 ده کاو له سهر کرده وهی کهم پاداشتی زوریان ده داتی. ده شگونجی
 به مانای (عمود) بی واته: شیای سوپاسه و هه موو خه لک پیتیسته
 سوپاسی بکه ن.

﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْدَةً، وَاللَّهُ قَدِيرٌ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به هیوای نه وه بن خودا خۆشه ویستی
 بخاته نیوان ئیوه و نه وانیه دوژمنایه تییان ده که ن، خودا به سهر
 هه موو شتیك دا به توانایه، خودا تاوان به خش و خاوه ن به زه بی و
 میهره بانه .

وشه ی (عسی) که به مانا ره جایه: که له خودا وه بوو، مانای ته حقیقه،
 ته نکید ده گه یه نی واته: به ته نکید نه و کاره ده بی.
 موسولمانان: که نه مه یان بیستوه حه قه ن دلنیا بوون له وه: که نه و
 ره جایه دیته جی. زوریشی پی ته چوو مه ککه رزگار کرا، قورپه شیه کان
 ئیمانیا ن هینا و هه موویان هاتنه ژیر ئالای ئیسلامه وه و
 رق و کینه ی رابوردویان له دل دا نه ما و هه موویان بونه برا و خۆشه ویستی
 یه کتری یه کدل و یه کگیان له پینا و ئاین دا جیهادیان کردو
 تیکۆشان، به ته وای له خۆیان بوردن و گیان و مالیان له پیتی خودادا
 به خش و بوونه نمونه ی فیداکاری و جوانمهردی و نازایه تی و
 خۆنه ویستی و خودا په رستی!!

په یوه ندى نیوان موسوئمانان و که سانی دیکه

لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ
مِّن دِينِكُمْ أَنَّ تَبْرُوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم
مِّن دِينِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

دو باره ی سببه ب نزولی نایه تی ژماره (٨) نه حمه دو بوخاری و موسلیم
له نه سمائی کچی نه بویه کروه ریوایه ت ده کمن: که ده لئی: دایکم هات بو
مه دینه و بته رست بوو، لهو سر ده مه دا قوره یش (معاهده) یان
له گهل پیغه مبه ردا به سستبوو، هاته خرمه ت پیغه مبه ر ﷺ و تم:
نه ی ره وانه کراوی خود! دایکم هاتوه ده یه وی بم بینئ، نایا په یوه ندى پیوه
بکه م؟ نه رموی: به لئی، پیشوازی دایکت بکه، نیتر په روه گار
لهو باره وه نایه تی: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ی
نازل کرد.

نه حمه دو به ززارو حاکم وهی تریش له عه بدوللای کوری زوبه یره وه
ریوایه تیان کردوه ده لئی: قوته یله ی کچی (عبد العزاء) بته رست بوو،
سهردانی کچه که ی خوی کرد: که نه سمای کچی نه بویه کر بوو، هه ندى
دیاریشی بو هی نابوو، نه سما دیاریه کانی لی ورنه گرت و نه شی هیشت
بچیته مال وه، هه تا ناردی بولای عانیشه: که له م باره وه پرسیاری بو له

پینگه مبه‌ر ﷺ بکا، که پرسیری کرد پینگه مبه‌ر ﷺ فەرموی بادیارییه که ی لی وەر بگری و بیشی یاته ماله وه، ئیتر نایه تی ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ی نازل بوو.

په یوهندی ئەم کۆمه‌له نایه ته به‌هی پیشه وه لەم روه وه یه: له وه پیش نه‌هی کرد له دۆستایه تی کردنی کافره کان، موسولمانانی هه‌لنان که لاسایی ئیبراهیم وشوینکه وتوانی بکه نه وه، هه‌والی ته وه‌شی پی‌دان که به ته مابن ئەو موشریکانه واز له پتپهرستی بیتن و موسولمان بن، نه‌جار تاخودا ئەو ره‌جایه دینیتته دی، ریگه ی به موسولمانان دا: که دۆستایه تی و په‌یوهندی له‌گه‌ل ئەو موشریکانه‌دا بکه‌ن که شه‌ریان دژی موسولمانان نه‌کردوه، له‌مال و لانه ی خۆیان ده‌ریان نه‌کردون، ریگه ی دان چاکه‌یان له‌که‌ل دا بکه‌ن به‌داد و هه‌رانه مامه‌ل‌یه‌یان له‌گه‌ل دا بکه‌ن. فەرموی:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ، وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ خردا مدعای ته‌وه‌تان لی ناکا که چاکه و پیاوه‌تی له‌گه‌ل ئەو کافرانه دا بکه‌ن: که به‌ناشتی له‌گه‌ل ئیوه‌دا جولا و نه‌وه، شه‌ریان له‌گه‌ل نه‌کردون، وه‌کوو نافرته و بی ده‌سته‌لاته‌کانیان. چ هه‌ره‌جی تیدا نیه: که صیله ی ره‌حمیان له‌گه‌ل دا ته‌نجام بده‌ن، یارمه‌تی هاوسی یو میواندارییان بکه‌ن، ئیوه‌یان له‌مال و حال ی خۆتان ده‌رنه‌کردوه. هه‌یج هه‌ره‌جی تیدا نیه که به‌عه‌دالته له‌گه‌ل‌یان دا مامه‌له‌بکه‌ن و مافی خۆیان بده‌نی، وه‌فا به‌واده‌یان بکه‌ن، کپین و فروشتنیان له‌گه‌ل دا بکه‌ن!! بیگومان خردا دادپه‌روه‌رانی خۆش ده‌وی و لیان رازییه و سته‌مکارانی خۆش ناوی...

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ أَنْ تَخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ، وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ،

ومن يتولهم فاولئك هم الظالمون ﴿١﴾ خودا: که نه هیتان لی ده کا له دوستایه تیکردنی موشریکه کان ۱ نه هی له دوستایه تیکردنی نه وانه ده کا: که دوژمنایه تییان کردون ، له پیئاو نایینه که تان دا شهریان له گهل کردون: که بریتین له مله پوره کانی قوره یش و نه وانه ی هاریکاریان کردون له مه که که بییه کان و هاوپه یانانیان له سه ر مال و حالی خوستان ده ریان کردون، هاوکاری نه وانه یان کرده: که ئیوه یان ده رکرد. خودا نه هیتان لی ده کا له وه ی نه وانه بکه نه دوست و برادره رو خوستان بوین. که سیئک نه وانه بکاته دوست و خو شه ویستی و هاریکاریان بکا، نه وانه ستم له خو یان ده کهن، خو یان شیایو عه زابی سه ختی خودا کرده.

وه کوو له نایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿٢﴾ یا ایها الذین امنوا لاتتخذوا اليهود والنصارى اولیاء بعضهم اولیاء بعض، ومن يتولهم منکم فانه منهم، ان الله لایهدی القوم الظالمین ﴿٣﴾ (المائدة/ ٥١) نه مه یاسایه کی بهرده وامی په یامی ئیسلامه، یاسای مامه له کردنی موسولمانانه له گهل غه یری خو یان دا باشتین و گونجاوترین یاسایه که: که له گهل سروشتی نه نایینه دا ههل ده کا. هر نه یاسایه یه ده کریتنه بناغهی یاسای نیو ده وه لته تی و چو نیه تی مامه لکردنی موسولمانان و ده وه لته تی ئیسلامی له گهل جیهانی ده ره وه یان دا له گهل کافرو موشریکه کان دا.

یاسایه که ناشته وایی ده کاته حالتیکی بهرده وام و هه می شه یی له گهل یان، مه گهر ده ستریزی بکه نه سه ر موسولمانان و شهریان دژ پابگه یه نن، یان ترسی خیانت و هه لوه شانه وه ی عه ه دو په یانانیان لی چاوه پروان بکری، یان به هیزه وه ببنه بهر به ست له بهرده م بلا بوونه وه ی په یامی ئیسلام داو نه هیلن بانگخوازانی ئیسلام به ئازادی بانگه وازی خو یان بکه ن.

حوکمی نهو ئافره تانه ی له (دار الکفر) دهو کوج ده کهن
بو ولاتی نیسلام

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ
مُهَاجِرَاتٍ فَأَمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ
فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَأَهُنَّ جِلْهُنَّ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَءَاتُوهُنَّ
مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْنَهُنَّ أَجُورَهُنَّ
وَلَا تُمَسِّكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ وَسَلُّوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ أَنْفَقُوا
ذَلِكَ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِنْ فَاتَكُمْ
شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
أَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

لهوه پيش حوکمی په يوه ندى نيوان موسولمانان و کومه لانی
ناموسولمان له حاله تی ناشته وایی دا رون کرده وه، نه مجار لیړه دا حوکمی
گیرانه وهی نهو ئافره ته کوچکارانه رون ده کاته وه که له ولاتی کوفرو ه
هیجرت ده کهن بو ناو موسولمانان و ماره کردنیان پاش په یانی
حوده بییه، گیرانه وهی ماره یی په که یان بو میړده بپه رسته کانیان .

هه روه ها حوکمی ماره کردنی ئافره تی بپه رست رون ده کاته وه .
هه روه ها باسی قه ره بوو کردنه وهی نهو پیاوه موسولمانانه ده کا

که ژنه کانیاں په یوه ندى ده که ن به موشریکه کانه وه. ده بی ماره بی ژنه هه لاتوه کانیاں له ده سته کوتی جهنگ بو قهره بوو بگریته وه، له هه موو ثم حوکه مانه ش دا ده بی موسولمانان به ژن و پیاویانه وه له خودا بترسن و ته قوای خودایان له دل دابی. ده فهرموى:

﴿يا ايها الذين امنوا اذا جاءكم المؤمنات مهاجرات فامتحنوهن﴾
 نهى شو که سانه ی پرواتان به تاك و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه ریته پیغه مبه ره هیه، هه رکاتی نافره تی کوچکاری موسولمان له ولاتی کوفره وه هات بو ناو نیوه، به تاقییاں بکه نه وه، لی کوئینه وه یان له گهل دا نه نجام بدهن، بو نه وه ی بزائن تاج نه ندازه یه که ره غبه تیان له تاین دا هیه، تاین پالی پیوه ناوون بو کوچکردن پرسیاریان لی بکه ن ناخو هو ی کوچ کردنه که یان چیه؟ نه وه بو پیغه مبه ره ﷺ: که روژی حوده بیبیه په یمانی ناشتی له گهل موشریکه کانی مه که به ست، خالکی په یمانه که نهو، بوو، هه که سی له مه که وه کوچ بکا بو مه دینه بیگریته وه بو مه که بو ناو موشریکه کان.

چاکه نافره ت به مه به ستی موسولمان بوون کوچیان کرد، په روه دگار فرمانی به پیغه مبه ره ﷺ که نه یانگریته وه، به لکوو لی کوئینه وه یان له گهل دا بکا ناخو چی پالی پیوه ناوون بو کوچکردن، نه وه بوو سویندیان ده خوارد: که کوچکردنه که یان له رقی میړده کانیاں نیه، له بهر نه وه نیه حه زیان له و جیگه بی و نهو شاره یان پی خوش بی، یان مه به ستی کی دونیایی تریان هه بی زوریان له م باره وه له گهل شی ده کرایه وه. سویندیان ده خوارد: که ته نه ناخو شه ویستی خوداو پیغه مبه ری خودا هه لی ناوون بو کوچکردن، ته نه له بهر خاتری تاین کوچیان کردوه، چاکه به م جوړه سویندیان ده خوارد، نیتر پیغه مبه ره ﷺ مه سرف و ماره بی یه که یانی ده دایه وه به میړده موشریکه کانیاں و نافره ته کانی نه ده گپړانه وه. وه کوو

دەفرموی: ﴿الله اعلم بايمانهن، فإن علمتهن مؤمنات، فلا ترجعهن﴾
واتە: بە تاقیکردنەوەی ئەو ئافەرەتانە شتیکی روالەتییە، وەلی لە
حەقیقەت و واقع داهەر خودا دەزانێ ئاخۆ ئەوانە ئیماندارن یان نا، خودا
فەرمانتان پێ دەکا بەروالەت لێکۆڵینەو هیان لە گەڵ دابکەن، بۆ خۆی
نهیانی ناو دلیان دەزانی، جا ئەگەر لە ئاکامی تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوەدا
بۆتان دەرکەوت ئەو ئافەرەتانە موسوڵمانن و ئاین پالتی پتووە ناون بۆ
کۆچکردن، ئەو مەیانگیرنەو بۆلای میژدە موشریکەکانیان.

﴿لاهن حل لهم ولاهم يحلون لهن﴾ ئەو ئافەرەتە موسوڵمانانە حەلال
نین بۆ ئەو موشریکانە، هەر ئافەرەتێک موسوڵمان بوو، یە کسەر دەبی لە
میژدە کەمی جیاپێتتەو، هەر وەها موشریکەکانیش حەلال نین بۆ ئافەرەتە
موسوڵمانەکان هیجیان بۆ هیجیان حەلال نین و نابێ پێکەو بن.

بەلێ ئەم نایەتە ئافەرەتی موسوڵمانی لە پیاوی موشریک حەرام کرد،
لەپێش نازلبوونی ئەم نایەتەدا دروست بوو ئافەرەتی موسوڵمان شوبکا بە
پیاوی موشریک . بۆیە (ئەبولعاص) ی کۆری (الریع) میژدی زەینەبی
کچی پێغەمبەر ﷺ بوو، زەینەب موسوڵمان بوو ئەبولعاص بپەرست بوو،
رۆژی غەزای بەدر بە ئەسیری کەوتە دەست موسوڵمانەکان، زەینەب
ملەوانکە کەمی خۆی کەمی خەدیجەیی دایکی بوو بە میرات بۆی مابووە
ناردی بۆ ئەوێ بکری بە فیدیەو میژدە کەمی مەرەخەس بیی.
کە پێغەمبەر ﷺ ملەوانکە کەمی بینی زۆری بە زەیبی بە زەینەب داها تەو و
بە موسوڵمانەکانی فەرموو: ئەگەر بەباشتان زانی ئەبولعاص بۆ زەینەبی
کچم بەرەللا بکەن، بیکەن.

دوایی پێغەمبەر ﷺ مەرەخەسی کرە بە مەرچی زەینەبی کچی
پێغەمبەر ﷺ : کە خێزانی بوو بینیرتتەو بۆلای پێغەمبەر ﷺ ئەویش
کەرزیشتەو وەفای بەوادی کەمی کرد، لە گەڵ زەیدی کۆری حاریشەدا

زهینه بی نارد هه بۆ مه دینه بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ زهینه ب له مه دینه دوا ی روداوی به در دوو سال مایه وه، تامیژده که ی؛ (ئه بولعاص) ی کوری (الربيع) سالی هه شتم می کۆچی موسولمان بوو.. ئیتر پیغه مبه ر ﷺ هه ر به نیکاحی پیشوو زهینه بی گێپایه وه بۆ لای ئه بولعاص. ماره یی تازه ی بۆ نه برییه وه..

ئیمام ئه حمده له ئیبنو عه بباسه وه ریاوایه تی کردوه ده لێ: پیغه مبه ر ﷺ زهینه بی کچی گێپایه وه بۆ ئه بولعاص، کۆچکردنی زهینه ب پیش موسولمانبوونی ئه بولعاص به شهش سال بوو، نه شایه تی حازر کردو نه ماره یی تازه ی بۆ برییه وه، هه ندیک ده لێن: کۆچکردنی زهینه ب دوو سال پیش موسولمان بوونی ئه بولعاص بووه.

عه بدی کوری حه مید، له عه مری کوری شوعه بییه وه له باوکییه وه له باپیرییه وه ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ کچه که ی خۆی گێپایه وه بۆ (ئه بولعاص) ی کوری (الربيع) به نیکاح و ماره یه کی تازه. یه زیدی کوری هارون ده لێ: حه دیشی ئیبنو عه بباس ئیسناده که ی باشتره، وه لێ کار به حه دیشی عه مری کوری شوعه یب ده کری. چونکه ئه وه ی زوریه ی زانایان له سه ری کۆکن ئه وه یه: هه ر کاتی ئافره ته که عیده ی تیپه ری و میژده که ی موسولمان نه بوو، فه سخی نیکاحی نیوانیان ده بیته وه. بۆیه جه ماوه ری زانایان وه لامی حه دیشه که ی ئیبنو عه بباسیان داوه ته وه، وتوو یانه: وێ ده چی زهینه ب عیده ی له ئه بولعاص تیپه ر نه بووی. بۆیه پیغه مبه ر ﷺ به بی نیکاحی تازه و ماره یی تازه زهینه بی بۆ گێپایه وه.

﴿واتوهم ما انفقوا﴾ ئه و ئافره تانه ی کۆچ ده که سن و میژده موشریکه کانیان جێ دێلن، ئیوه خه رجی و ماره یی یه کانیان بده نه وه میژده کانیان، ئه مهش ئه وه ده که یه نی: که په یمانی حوده بییه له خالی گێپانه وه ی کۆچکه ران دا تایبه ت بووه به پیاوانه وه ئافره تی نه گرتۆته وه،

﴿ ولا جناح علیکم ان تنکحوهن اذا اتیتموهن اجورهن ﴾ هیچ خراپه یه کتان له سەر نیه ئه ی موسولمانینه نه گەر نهو ئافره ته کوچکارانه ماره بکه ن، به مهرجی عیده یان به سه ریچی و ماره یی خویان بده نی.

﴿ ولا تمسکوا بعصم الکوافر ﴾ ئه ی موسولمانینه هه رگیز گوی مه دهن به نیکاح و ماره یی یه ک له ناو کافره کان دا بریار درایی. واته: نه گەر پیاوه که موسولمان بوو ژنه که ی به کافری مایه وه، ئیتر په یوه ندی ژن و میردایه تی نیوانیان ده پچری و عیصمه تی ژن و میردایه تی نیوانیان نامی نی. پیش نازل بونی ئه م نایه ته موشریکه کان ئافره تی موسولمانیان مار ده کرد. موسولمانیش ئافره تی بته رستی مار ده کرد. ئیتر به م نایه ته نهو حوکه هه لگیا، وه لی دروسته پیاوی موسولمان ئافره تی جوله که، یان مه سیحی ماره بکا. چونکه نه وانه نه هلی کیتابن.

له فهرموده یه کی صحیح دا له (المسور) و مهروانی کوری (الحکم) وه ریوایه ت کراوه: کاتی پێغه مبهر ﷺ رۆژی حوده یبیه په یمانی ئاشتی به ست، ئافره تانی موسولمان له مه ککه و کوچیان کرد بۆ مه دینه، پهروه دگار نایه تی ﴿ یا ایها الذین امنوا اذا جاءکم المؤمنات مهاجرات ﴾ تا ده گاته ﴿ ولا تمسکوا بعصم الکوافر ﴾ نازل کرد. نهو رۆژه عومه ری کوری خه تتاب دوژنی ته لاق دان، موعاوییه کوری نه بوسه فیان یه کیانی ماره کرده وه نهوی تریان سه فوانی کوری ئومه ییه ماره ی کرده وه.

﴿ واسالوا ما أنفقتم، ولیسألوا ما أنفقوا ﴾ داوای ماره یی ژنه کانتان بکه ن، نه گەر له ئاین پاشگه ز بونه وه په یوه ندیان به کۆمه لی کافره کانه وه کرد، بته رسته کانیش بۆیان هه یه داوای ماره یی نهو ژنانه یان بکه ن: که موسولمان ده بن و کوچ ده کهن بۆ مه دینه.

بەم جۆرە ئەگەر ئافەرەتیکی موسوڵمان لە ئیسلام پاشگەز بوایە وەو بگەراییە وە بۆ ناو کافرەکان موسوڵمانەکان داوای ماریی یەکیان لە کافرەکان دەکرد. ئەگەر ئافەرەتیکی کافریش موسوڵمان بوایە و کۆچی بکردایە بۆ ناو موسوڵمانەکان دەبوایە ماریەکی بگێرنەو وە بۆ میژدە کافرەکی.

﴿ ذلکم حکم اللہ یحکم بینکم، واللہ علیم حکیم ﴾ ئەوێ بۆتان باس کرا لە گێرانیە و ماریی بۆ هەردولا حوکی خودایە، حوکی پی دەکا لە ناوتان دا، خودا زاناو دانایە، هیچی لی گوم نابێ و هەرچی دەیکا حیکمەتی تێدایە، هەر حوکیک دەردەکا لە جی خۆی دایە.

﴿ وإن فاتکم شی من ازواجکم الی الکفار فعاقبتم فاتوا الذین ذهب ازواجهم مثل ما انفقوا، واتقوا اللہ الذی انتم به مؤمنون ﴾ ئەگەر یەکیک لە ژنەکانی ئێو لە نایین پاشگەز بوو وەو خۆی قوتار کردو رویشت بۆ لای کافرەکان داوایی ئێو لە شەردا بەسەر کافرەکان دا زالی بوون و دەستکەوتتان دەسکەوت، غەنیمەت و تالانیان لی گرتن، ئەو مەسرف و ماریی ژنە پاشگەز بوو وە بێدە موسوڵمانەکی، ئەگەر کافرەکان مەسرف و ماریەکیان نەگەراندەو و بۆ میژدەکی. تەقوای خودا بکن، شتیک مەکن خۆتان و لی بکن شیای و عەزایی خودا بن. لە کاتی تەنفیذکردنی حوکی خودادا ترسی خوداتان لە دل و دەروون دا بێ، پیچ و پەنا لە تەنفیذ کردنە کەدا مەکن.

ئێبنو عەباس و هی تریش فەرمویان ئەگەر ژنی پیایوکی کۆچکار پاشگەز بوو وەو رویشتەو و بۆ ناو کافرکان پیغەمبەر ﷺ فەرمان دەکا بەوێ مەسرف و ماریی ئافەرەتە پاشگەز بوو وە بێدەو بە میژدەکی لە مالی غەنیمە، پیش ئەوێ بکریته پینج بەش.

به کورتی له سهر کافره کان پتیسته ماره‌یی ژنه پاشگهز بووه که
بگیرنه‌وه، نه گهر نه یانگیرایه‌وه له غه‌نیمه‌ت و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگ
مه‌سره‌ف ■ ماریه‌که‌ی بۆ قهره‌بوو ده‌کریتته‌وه.

به‌یعه‌تکردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل نافرته‌هه‌ کۆچکاره‌کان دا

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبَايَعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكَنَّ
بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ
بِسُهْتَيْنِ يَفْتَرِيَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعَصِيَنَّكَ
فِي مَعْرُوفٍ فَبَايَعُهُنَّ وَأَسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَسْأَلُونَ مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَسْأَلُ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

نایه‌تی ژماره (۱۲) رۆژی فه‌ت‌ی مه‌که‌ه نازل بووه، ئەوه بوو
پیغه‌مبه‌ر ﷺ که له‌به‌یعه‌تکردنی پیاوان بووه‌وه ده‌ستی کر ■ به
به‌یعه‌تی کردنی نافرته‌تان.

ئیمامی بوخاری له عوروه‌ی کوری زوبه‌یره‌وه ریوایه‌ت ده‌کا ده‌لی:
عائیشه‌ه فرموی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئەو نافرته‌تانه‌ی کۆچیان ده‌کرد بۆ
مه‌دینه‌ به‌تاقی ده‌کردنه‌وه به‌ گویره‌ی ئەم نایه‌ته ﴿یا ایها النبی إذا جاء
المؤمنات یبايعنک﴾ تاده‌گاته ﴿غفور رحیم﴾ ئەجار هه‌ر نافرته‌تیک ئەو
مه‌رجانه‌ی له نایه‌ته‌که‌دا هاتوون قبولی بونایه‌ه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ

پێتی دەفەرموو: ئەوا بەیعه تم لە گەڵ دا کردی. وەڵا هەس پێغه مبهەر ﷺ
لە بەیعه تکردن دا دەستی وە دەستی هیچ ئافره تێک نە که وتوو. هەر بە دەم
دەیفەرموو: ئەو لە سەر ئەو عەهدو پەیمانە بەیعه تم لە گەڵ کردی.
لە صدە حیحی (موسلیم) یش دا لە عائیشە وە ئەم ریاوایە تە هاتوو.
بە تۆزیک جودا وازی یەوە...

دەفەرموی: ﴿يا ايها النبي اذا جاءك المؤمنات يبائعنك على الا
يشركن بالله شيئا﴾ ئەو پێغه مبهەر! نە گەر ئافره تی خاوەن باوەر بە خودا و
بە پێغه مبهەری خودا هاتنە لات بۆ بەیعه تکردن و عەهدو پەیمانان پێ دای
لە سەر ئیسلام و گوێپرایەتی بۆ فەرمانی خودا، بەیعه تیان لە گەڵ دا بکە
لە سەر ئەو کە ئێتر هیچ شتێک نە کەنە هاوێتی خودا.

﴿ولا يسرقن﴾ دزی نە کەن ﴿ولا يزنين﴾ زینا نە کەن.

﴿ولا يقتلن اولادهن﴾ منداڵی خۆیان زیندە بە چال نە کەن.

﴿ولا ياتين بهتان يفتينه بين ايديهن وارجلهن﴾ منداڵی فری دراو
هەڵنە گرنە وەو بە میتردە کە ی بلێ ئەم منداڵەم بوو و لە تۆیە.

ئەمەش داب و نەری تێکی سەردەمی جاهیلی بوو، ژن منداڵی فری
دراوی هەڵدە گرتە وەو بە میتردە کە ی دە گوت لە داوێنی خۆم کە وتۆتە
خوارە وەو لە تۆو لە سکەم کە وتوو.

﴿ولا يعصينك في معروف﴾ پەیمانان لی وەر بگرە لە کردنی
هەموو چاکە یە ک دا گوێپرایەتی فەرمانە کانت بن و سەری پێچی نە کەن،
هەرچی شەرع فەرمانیان پێ دەکا پابەندی بن، شین و شەپۆر لە سەر
مردو نە گیرن، یە خە ی خۆیان دانە درن، لە گەڵ نا مە حەرەمدا خە لۆه
نە کەن..... هتد

﴿يا ايها الذين امنوا لاتتولوا قوما غضب الله عليهم، يئسوا من
الآخرة كما يئس الكفار من أصحاب القبور﴾ ئەو ئەو کە سەنە ی

ئیمانان به پهیامی ئیسلام هیئاوه؛ گهل ونه ته وه یهك مه كه نه دۆست و
خۆشه ویستی خۆتان: كه خودا غه زه بی لی گرتون و خۆشی ناوین و له
ره حه تى خۆی دووری خستونه وه. نه چن (وه لائو به راء) بۆ جوله كه و
گاوو كافرێ تر ده رپرن و خۆشتان بوین، نه وانه له پاداشتی قیامه ت
بى بهش بوون، له بهر كوفرو سه ر ره قى خۆیان وایان لی ها ته وه پر وایان به
قیامه ت نه و له ها تنى نا ئومید بوون. وه كو و چۆن له زیندوبونه وه ی
مردوه كانیان نا ئومید بون. هه رچه نده به لگه ونیشانه زۆروه مه جۆرن له
سه ر ئیمان به خودا و رۆژی قیامه ت .

ریوايه ت كراوه هه ندی له موسو لمانه هه ژاره كان ها تو چۆی
جوله كه كانیان ده كرد بۆ نه وه ی له باخ و یا خاتیان دا كار بكهن، نه مجار
له م ریی ه وه هه وائی ناو موسو لمانه كانیان به جوله كه كان ده گه یاند، ئیتر
به و نایه ته جل ه و گیریان لی كرا، جا كه مه به ست به و گهل و نه ته وه یه ی
خودا غه زه بی لی گرتون قه ومی جوله كه بی. نه و كاته مانای نایه ته كه
به م جۆره ده كه ین:

نه و جوله كانه هه زه ته ی مو حه مه دیان به درۆ خسته وه، ده شانن
پیغه مبه ری خودایه، چۆن كۆره كانی خۆیان ده ناسن ئاوا پیغه مبه ر
ده ناسن، به لām به هۆی سه ر ره قی و پر وانه كردنیان به پیغه مبه ر پاداشی
قیامه تیان له ده ست داوه، له پاداشی قیامه ت نا ئومید بوون، وه كو و
چۆن كافره كان له زیندوبونه وه ی مردوه كانیان نا ئومید بوون، یان وه كو و
چۆن كافره كان له ناو گۆر دا سه رنجامی خۆیان ده زانن ئیتر له پاداشی
قیامه ت نا ئومید بوون.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره‌تی (الصف)

٨م سوره‌ته مه‌ده‌نییه‌و له دوا سوره‌تی (التغابن) نازل بووه‌و چواره‌ده نایه‌ته. ناو‌نراوه به سوره‌تی (الصف)، چونکه له نایه‌تی چواره‌می دا ده‌فرموی: ﴿ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنیان مرصوص﴾

په‌یه‌ه‌ندی ٨م سوره‌ته به‌سوره‌ته‌کانی پیشه‌وه له دوا ره‌ه‌وه‌یه

١- له سوره‌تی پیش‌وو‌دا نه‌می له موسولمانان کرد: که دۆستایه‌تی کافره‌کان بکه‌ن، له‌م سوره‌ته‌ش دا فرمان به موسولمانان ده‌کا: که‌یه‌ک بگرن و له به‌رام‌به‌ر دۆژمن دا یه‌ک‌دل و یه‌ک‌گیان هاریکاری یه‌ک‌تر بکه‌ن.

٢- له سوره‌تی پیش‌وو‌دا یاسای په‌یه‌ه‌ندی نیوان موسولمانان و نا موسولمانی رونکرده‌وه، له کاتی ناشتی دا. له‌م سوره‌ته‌ش دا موسولمانان هه‌لده‌نی بۆ جیهاد و به‌رگری له ئیسلام و خۆ‌به‌خت کردن به مال و گیان له پیناو خودادا.

مه‌وضوع ■ می‌جوه‌ری باسی سوره‌ته‌که دواشتی سه‌ره‌کین:

١- چه‌سپاندنی نه‌و راستیه له دلی موسولمانان دا: که ٨م نایینه به‌رنامه‌ی خودایه بۆ ناده‌میزادو له شیوه‌ی ته‌واوو بی‌که‌م و کورپی دایه. گونجاوو له‌باره: که ناده‌میزاد په‌یره‌وی بکا و هیچ ناین و به‌رنامه‌یه‌کی تر به‌که‌لکی نه‌وه نایه په‌یره‌وی بکری، پوخته‌و کاکله‌ی نایینه‌کانی پیش‌وو‌ه و خودا ویستویه‌تی به‌م نایینه خه‌تمی ریساله‌ی پیغه‌مبه‌ران به‌یتی و به‌سه‌ر هه‌موو نایینه‌کان دا زالی بکا.

٢- جیهاد و تیکۆشانه له رێگهی خودادا، به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی دوژمنانی ئیسلامه. خۆ به‌ختکردن و مال‌خه‌رجکردنه‌ له‌پێناو ئایینی خودادا، ده‌ست نیشانکردنی پاداشی گه‌وره‌یه‌ بۆ جه‌نگاوه‌رانی ئیسلام.

بانگه‌وازی بۆ جه‌نگان له‌ رێگهی خودادا شان به‌ شان و
یه‌کدلی و یه‌ک گیانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبِّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿١﴾ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾
كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ
بُنِينَ مَرْصُوصٍ ﴿٤﴾

ده‌بارە‌ی سه‌به‌ب نزولی ئایه‌تی ژماره‌ (١-٢) تیرمینی و حاکم و دارمی له‌ عه‌بلو‌لای کۆری سه‌لامه‌وه‌ ریوایه‌تیان کردوه‌، ده‌فه‌رموی: کۆمه‌لیک بووین له‌ هاوه‌لانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ ناو خۆماندا وت و وێژمان ده‌کرد، وتمان: نه‌گه‌ر بمانزانیایه‌ چ کرده‌وه‌یه‌ک لای خودا خۆشه‌ویسته‌ بمانکردایه‌! ئیتر په‌روه‌دگار ئایه‌تی ﴿سَبِّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ یا ایها‌الذین امنوا لم تقولون ما لا تفعلون ﴿١﴾ ی نازل کرد ئیتر پێغه‌مبه‌ر ﷺ تا‌کو‌تایی سوپه‌ته‌که‌، به‌سه‌ر ئیمه‌ی‌دا خۆینده‌وه‌.

ئىبنو جەرير لە ئىبنو عەبباسەو رىوايەت دەکا دەفەرمۇي: چەند كەسك لە موسولمانان پيش ئەوھى جىھاد پىويست بکرى دىيانگوت: پيمان خۆشە خدا شارەزايمان بکا بۆ باشتري کردەو تا ئەنجامى بدەين، ئيتەر پەرۋەدگار ھەوالى بە پىغەمبەر ﷺ دا: كە خۆشەويستري کردەو ە يەكتاپەرستى و جىھادە لە دژى دوژمنانى خوداو داننانە بە پىغەمبەر ايەتى پىغەمبەر ﷺ جا: كە نايەتى جىھاد نازل بوو، ھەندى لە موسولمانان پىيان ناخۆش بوو، لەسەر شانيان گران بوو ئيتەر پەرۋەدگار ئەو نايەتەى نازل کردن.... دەفەرمۇي:

﴿سبح لله ما فى السموات وما فى الارض وهو العزيز الحكيم﴾ ھەرچى لە ئاسانەكان و زەوى دايە بە گياندارو بى گيانەو، تەسبيح و تەنزىھى خدا دەكەن، ھەموو بونەوەر تەسبيحاتى خدا دەکا. ملكەچى خۆيانى بۆ رادەگەينەن، خدا خاوەن ھىزو دەستەلاتى رەھايە، بالا دەستە بەسەر بەندەكانى دا، داناو لىزانە لە ئەحكام و کردارو گوفتارى دا، لە بەرپەرۋەردن و ھەلسۆرپانى بونەوەرى دا، ھەرچى دەيكا لە جىي خۆى دايەو ھەموو كارىكى بەجىيە.

﴿يا ايها الذين امنوا لم تقولون مالا تفعلون﴾ ئەى ئەو كەسانەى پرواتان بە خودا کردەو شوين پىغەمبەرەكەى كەوتون، لە بەرچى بەزوبان شتىك دەليين و بە کردەو پىچەوانەى وتەكەى خۆتان رەفتار دەكەن. بۆچى خاوەنى قسەى خۆتان نين؟ بۆ وەفا بەوادەى خۆتان ناكەن؟

زانايانى سەلەف ئەم نايەتەيان کردۆتە بەلگە لەسەر ئەوھى: كە پىويستە موسولمان وادەى خۆى بەریتە سەرو پابەندى بەليينى خۆى بى. ھەرۋەھا ھەدىشى صەحيحى پىغەمبەريان کردەو بەبەلگە كە دەفەرمۇي: (اية المنافق ثلاث: اذا وعد اخلف، و اذا حدث كذب، و اذا اؤتمن خان)

نیشانه‌ی دوو پروو سی شته: که واده‌ی دا نه‌بیاته سهر، که قسه‌ی کرد درو بکا، که سپارده‌یان لادانا خیانه‌تی تیدابکا.

نیمامی مالیک فهرمویه‌تی: نه‌گهر واده‌دهر واده‌پیدراوی خسته وهر طمویه پتویسته واده‌که‌ی به‌ریتته سهر، بو نمونه نه‌گهر به کابرای وت: برۆ ژن بخوازه من نیوه‌ی مه‌سره‌فه‌که‌ت بو ده‌دهم، نه‌گهر کابرا ژنی خواست پتویسته و ه‌فا به‌واده‌که‌ی خۆی بکا.

﴿ کبر مقتا عند الله ان تقولوا مالا تفعلون ﴾ تاوانیکی له‌لێک مه‌زنه لای خودا: که واده‌یه‌ک بدهن و جی‌یه‌جی‌ی نه‌که‌ن، قسه‌یه‌ک بکه‌ن و به‌کرده‌هه پێچه‌وانه‌ی بچوولێنه‌وه. چونکه پاشگه‌ز بوونه‌وه له قسه‌و واده نیشانه‌ی خۆویستی و نه‌ناییه‌ته، به‌فیرۆ دانی کات و به‌رژه‌وه‌ندی و ریزی که‌سانی دیکه‌یه، نه‌هیشتنی بتمان‌ه‌ی نیوان تاک و کۆمه‌له، بۆیه (خلاف الوعد) نه‌وه‌نده لای خودا قیزه‌ون و ناشینه.. نه‌جار له به‌رام‌به‌ر نه‌وانده‌دا: که واده‌یی خۆیان نابهنه‌سه‌رو زه‌می کردن، مه‌دحی نه‌وانه ده‌کا: که چاو نه‌ترسانه له به‌رام‌به‌ر دوژمن ده‌هه‌ستن و ده‌فه‌رموی:

﴿ ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنیان مرصوص ﴾ به‌راستی خودا نه‌وانه‌ی خۆش ده‌وی: که له پێناو نایینه‌که‌ی دا شهر ده‌که‌ن و مه‌ردانه ده‌جه‌نگن، وه‌کوو دیواری یه‌که‌گرتوو به‌ قورقوشم دا‌پێژاوو پته‌وو قایم ریز ده‌به‌ستن و به‌ره‌و پرووی دوژمن ده‌هه‌ستن، هیهچ هه‌یزێک ناتوانی له سه‌نگه‌رو پێگه‌ی خۆیان بیانجولێتی.

ئه‌مه ره‌هنومایی په‌روه‌دگاره فهرمانیان پێ‌ده‌کا که له به‌رام‌به‌ر دوژمن دا توندو تۆل و جیدیو و ره‌ به‌رزین، به وردی و زیره‌کانه، نه‌رکی جیهاد نه‌نجام بده‌ن، سستی و ته‌به‌له‌ی له نه‌نجامدانی نه‌رکه‌کانیاندا نه‌که‌ن، له ناو یه‌کا یه‌کانگیو دلسۆزو چاو نه‌ترس بن، گوێ‌پرایه‌لی فهرمانی سه‌رکرده‌و پابه‌ند به‌پلانی جه‌نگ بن، ئه‌مه سیاسه‌تی ئیسلامه

له جهنگ دا، بهو جوړه نه‌فسه‌کان په‌روه‌رده ده‌کاو کوم‌ل پی‌که‌و ده‌نی،
کرده‌وو واقیع لیک ده‌به‌ستی‌و له یه‌ک کات دا هه‌موو وزو هیزه‌کان
ناراسته ده‌کا بو هه‌ده‌ف و سه‌رکه‌وتن به‌ده‌ست دینی.

ناوردانه‌وه‌یی‌ک له چیرۆکی جه‌زهرتی موساو جه‌زهرتی عیسا
له‌گه‌ل به‌نی نیس‌رائیل ■

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَنْقُومِ لِمَ
تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا
زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾
وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا
لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا
جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يَدْعِي إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ
﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

لهوه پیش موسولمانانی هه لئان بۆ جیهاد و سه رزه نشتی ئهوانه ی کرد: که له جیهاد خۆ پاش ده ده ن. نه مجار سه رگورشته ی هه رزه تی موسایان بۆ ده گپێته وه له گه ل نه ته وه که ی دا، کاتی که هه رزه تی موسا داوای لی کردن شه ر له گه ل جه بابیره کان دا بکه ن، ئهوانیش لینکه له رزه و لیته له ره یان پی که وت و داوا که ی هه رزه تی موسایان ره تکرده وه و تیان: تۆ خوا که ت به ن شه ر بکه ن و ئیمه لی ره داده نیشین. له داوای ئه وه سه رگورشته ی هه رزه تی عیسایان بۆ ده گپێته وه کاتی که به موعجیزه وه به لگه ی ناشکرا وه ها ته ناو نه ته وه که ی بانگه وازی کردن بۆ ئیمان هیئان و مژده ی ها تنی پیغه مبه ری کی پیدان: که داوای خۆی ره وان ه ده کری و ناوی (نه حمه ده) نه ته وه که ی گوێپرایه لی بانگه وازی که ی نه بوون، سه ری پچیان کرد.

نه مجار سه رزه نشتی ئه و یاخی بووانه ده کا: که به پیر بانگه وازی هه رزه تی موحه مده وه نه ها توون، به لکوو بوختان هه لده به ستن و پیغه مبهریان به ساحیر و موعجیزه کانی به سیحیر له قه له م ده ده ن. ئه م بوختان و درۆ ده له سه شیان بۆ ئه وه یه ئایینی خودا به تال بکه نه وه و نوری قورئان بکوژینه وه. به لام با سه ری خۆیان له به رد به دن، بیگومان خودا نووری خۆی ته وا و ده کا و ئایینی خۆی به سه ر هه موو ئایینه کانی تر دا بالا ده ست ده کا.....!

ده فهرموی: ﴿واذ قال موسی لقومه: یا قوم لم تؤذوننی وقد تعلمون انی رسول الله الیکم﴾ ته ی موحه مده ئه وه بۆ گه ل و نه ته وه که ت باس بکه: که موسای کوری عیمران به نه ته وه ی خۆی (به نوئیسرا ئیل) گوت: ئه ری قه ومه که م! ئه وه بۆچی سه ری پچیم ده که ن و گوێپرایه لیم ناکه ن؟ بۆ به هه لویستی ناشرین و جوین پیدان نه زیه تم ده ده ن؟ بۆچی شه ریه ت و یاسای خودا جی به جی ناکه ن؟ خۆ ئیوه ده زانن: من پیغه مبه رو فرستاده ی خودام بۆ سه ر ئیوه، پیغه مبه ر ریزی لی ده گیری و به گه ور سه یر ده کری.

هه مووتان موعجیزه و نیشانهی پیغه مبه ریتی منتان بینسی نه دی بوچی
بروام پی تاکهن، بو شوینم ناکه ون؟!

هیئانی نهم سهرگورشته یه ئامازه به وه ده کا: که پیوسته موسولمانان
چاو له جوله که کان نه کهن و نه زییه تی پیغه مبه ر ﷺ نه دن. وه کوو نه وان
نه زیه تی موسایان دا.. وه کوو له نایه تیکی تردا راسته وخو نه و
فرمانه یان پی ده کاو ده فرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا لا تكونوا كالذين
اذوا موسى فبراه الله مما قالوا، وكان عند الله وجيها﴾ (الاحزاب/ ٦٩) .

له هه مان کات دا هیئانی سهرگورشته که دل دانه وهی پیغه مبه ری
تیدا یه، بو نه وهی قورسای پی نه زیه تدانی کافره کانی له سهر سوک بی و
وانه زانی: که ههر نه و له سهر بانگه وازی له لایه ن گه له که یه وه نه زیه ت
ده در، به لکوو نه وه تا موساش له لایه ن گه له که یه وه نه زیه ت درا وه .

﴿فلما زاغوا ازاغ الله قلوبهم، والله لا يهدي القوم الفاسقين﴾
کاتی که ئایینی هه قیان پاشگو و خست و وازیان لی هیئا، شوین په یامی
پیغه مبه ریان نه که و تن و نه زیه تیان دا، له تۆله ی نه وه دا خودا دلی له سهر
گرتنه به ری ریگه ی هیدایه ت لادان، حق و راستی لی گوم کردن،
گومان راپایی خسته نیو دل و ده رو نیانه وه .

وه کوو له نایه تیکی تردا ده فرموی: ﴿ونقلب افئدتهم وابصارهم
كما يؤمنوا به اول مرة ونذرهم في طغيانهم يعمهون﴾ (الانعام/ ١١٠)
خودا هه رگیز هیدایه تی گه ل و نه ته وه ی کافر نادا: نه وانه ی پیغه مبه رانی
خویان به درو خستونه وه و ناماده باشی نه وه یان تیدا نیه نووری
نیمان وه ربگرن.

﴿ و اذ قال عيسى ابن مريم يا بني اسرائيل، اني رسول الله اليكم،
مصدقا لما بين يدي من التوراة﴾ نه ی پیغه مبه ر، هه وال و سهر گورشته ی
عیسا بو قه ومه که ت بگێره وه کاتی که وتی: نه ی نه ته وه ی ئیسرا ئیلی نه من

پێغه مبهرو فرستادهی خودام بۆ سەر ئێوه، نامهی ئاسمانیم بۆ هاتوه: که (ئینجیله) پشتگیری نامهی تهورات دهکا، تهواوکهری تهوراته، نازانم بۆچی سهڕپنجی فرمانه کانم ده کهن و دژم دهوستان.....؟!؟

﴿ ومبشرا برسول ياتي من بعدي اسمه احمد ﴾ بیگومان تهورات موژدهی رهوانه کردن و پێغه مبهرایه تی منی به ئێوه داوه، ئەمن ئەو پێغه مبهرم: که تهورات ئاماژهی پێ کردوم، منیش له لایهن خۆمهوه موژده تان دهدهم. به هاتنی پێغه مبهریک له دواى من ناوی ئەحمده، پێغه مبهریکی قورپهیشی نژادو خاوهنی رهوشتی جوان و پهسند، سهرخه تی پێغه مبهرانهو دوا ئەو پێغه مبهری تر نین و نایهن.

بوخاری و موسلیم له جوبهیری کۆری موطعیمو: ریوایهت ده کهن: ده لێ: به گۆتی خۆم له پێغه مبهرم ژنهوت دهیقه رموو: من چهند ناویکم ههیه (موحه ممد، ئەحمده، الماحی، الحاشر، العاقب).

له ریوایه تیکی تری موسلیم دا ئەبو موسا دهیگێرێتهوه دهفه رموی: پێغه مبهر ﷺ چهند ناویکی خۆی بهیان کرد فه رموی: من (محمد) م (احمد) م (الحاشر) م (المقفی) و (نبی الرحمة و التوبة و الملحمة) م .

به مجۆره ههزره تی عیسا مژدهی هاتنی پێغه مبهری ئاخو زهمانی داوه ، کهچی ﴿ فلما جاءهم بالبينات قالوا، هذا سحر مبين ﴾ کاتی که پێغه مبهرهی موژدهی به هاتنی دراوه له تهورات و ئینجیل دا ناوونیشانی دیاری کراوه، هات و بانگهوازی خۆی بلاو کردهوه، به لگه و مو عجیزه ی پێغه مبهری تی خۆی نواندن، کافرو خودا نه ناسان وتیان: ئەوهی هی ناوته سیحرو جادووی ئاشکراو عیانه، بۆ خۆت جادو بازی، نامه کهشت سیحره . یان ماناکه بهم جۆرهیه (کاتی ههزره تی عیسا هاته سەر گه له کهی به مو عجیزه و نیشانه ی ئاشکراوه، وتیان: ئەمه سیحرو جادوویکی ئاشکراو عیانه)

﴿ومن اظلم ممن افترى على الله الكذب وهو يدعى الى الاسلام والله لا يهدي القوم الظالمين﴾ کی لهو کهسه سته مکار تره؟ واته: کهس لهو سته مکار ترنیه: کهله سهر خودا بوختان ههلبهستی، هاوهل و مندال و خیزانی بۆ دابنی، له حالیکا بانگ ده کری بۆ موسولمان بون و بۆ یه کتاپه رستی و دلسۆزی له خودا په رستی دا. هه رگیز خودا کافرو سته مکاران هیدایهت نادا بۆ ریگهی راست، چونکه نهوانه سته میان له خۆیان کردوه و ناماده باشی ئیمان هینانیان تیدانیه. به سروشت کافرو بۆ پروان.

﴿یریدون لیطفنوا نور الله بافواههم والله متم نوره ولو کره الکافرون﴾ نهو کافرو سته مکارانه هه میشه له هه ولتی نهوه دان بانگهوازی ئیسلامی خهفه بکهن و نوری هیدایهت بکوژیننهوه، له مپهرو کۆسپ دروست بکهن بۆ نهوهی نه هیلن ئیسلام بلاویتتهوه. به درۆ ده له سه بهرنگاری بکهن. نهوانه له گوئی گادا نوستوون، ده یانهوئ بهری تیشکی خۆر به بیژینگ بگرن، ده یانهوئ به فوو روناکی خۆر بکوژیننهوه، بیگومان نهوانه خه یالیاں خاوهو نهو ناواته یان نایه ته دی، خودا نایینی ئیسلام به ناو جیهاندا بلاو ده کاتهوه و به سهر هه موو نایینه کان دا بالادهستی ده کا هه رچه نده کافره کان پێیان ناخۆش بۆ!

﴿هو الذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون﴾ خودای مهزن خودایه کی وه هایه پێغه مبهری خۆی به هیدایهتی کامل و نایینی حق و ناشکراوه رهوانه کردوه: کهله قورنانی پیروۆو هه دیشی پێغه مبهردا رهنگ ده داتهوه، بۆ نهوهی به سهر هه موو نایینه کان دا بالادهستی بۆ به ناو جیهان دا بلاویتتهوه. هه رچه نده موشریکه کان پێیان ناخۆش بۆ. به لێ ویستی خودا هاته دی و دیتته دی،

ئایینی ئیسلام وه کوو ئاین ناشکرابوو، هیچ ئایینیکی تر به سروشت و به حهقیقهت له بهریا نه وه ستاوه!!

ئایینه بته پرستی و دهستکرده کان نه وه ههر هیچ نین. ئایینه ئاسمانیه کانیش نه وه ئایینی ئیسلام خاتیمه و یتیهی کۆتایی یه و تا کۆتایی رۆژگار به کهلکی پهیرهوی کردن دیو له گهل پیشکه و تنی ئاده میزاد ده گونجی.

بیگومان ئایینه کانی جوله کهو نه صارا گۆرانگاریان تیدا کراو زیادو که میان به سهردا هینرا، وایان لی هات به کهلکی نه وه نایه ن بکرینه بهرنامهی ژیان و یاسای کۆمه لگای ئاده میزاد، ته نانهت نه و ئایینه نه گهر ته حریفیش نه کرانایه، ههر به کهلکی نه وه نه ده هاتن بکرینه بهرنامهی ژيانی ئاده میزاد بو ههتا ههتایه، چونکه له تهقدیری پهروه گاردا نه و ئایینه بو ماوهیه کی سنوور دار نێردراون.

به شیوهی واقیعی ش وادهی پهروه گار هاته دی، رۆژگارێك بوو ئایینی ئیسلام له روی هیزو حهقیقهت و یاساو فرمانروایی یه وه به سهر هه موو ئایینه کان دا بالاده ست بوو، له ماوهی سه دهیهك دا زوریهی زهوی ناوه دانکراوهی کۆنترۆل کردو هاته ژێر رکێفی یه وه، نه جار به شیوهی ناشتی و له ریگای بانگخوازیه وه ئیسلام به ره و ناو جهرگهی کیشوهری ئاسیا و نه فره یقیا کشاو تیان دا بلاو بووه وه، ته نانهت نه وانهی له ریگهی دهعه وه بانگخوازیه وه موسو لمان بوون پینچ هیندهی نه وانه بوون: که له ریگای شهرو جهنگه وه موسو لمان بوون .

ئیستاش ئایینی ئیسلام به شیوهی سروشتی خوێ و به بی نه وهی دهوله تیکی زه ییز به لکوو کهم هیزیش پشتگیری بکا - بهرده وام به کون و قورینی جیهان دا بلاو ده بیته وه له سنووره کان تیه پرده کاو دله تینه و کان ئاو ده دا.

سالانه ناماره تاییه تیه کان زۆر بوونی موسولمانان له ناو جهرگه ی
ته وروپا و روژناوا دا راده گه یه نن و رابوونی نیسلامی له گه شه و پیشكه وتن
دایه، نه مه و تپرای نه و هه موو له مپه رو كو سپ و ته گه رانه ی ده خرینه
به رده م بانگخوازن و نه و هیرشه نیعلامی و نه فسی یه ی ده كریته سه ر
موسولمانان و نه و گه مارۆ ئابورییه هه مه جوړو خنکیته رانه ی ده و ره ی
تاك و كۆی موسولمانانی داوه.

بازرگانی به سودو سه ركه وتوو

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا هَلْ اَدْرٰكُمْ
عَلٰى تَحْرِفٍ ثُنٰجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابِ الْيَمِّ ۝ (١٠) تَوْمُنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِۦ وَتُجٰهِدُوْنَ
فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ نَعْمُوْنَ ۝ (١١)
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٰى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ وَمَسٰكِنُ
طَيِّبَةٌ فِيْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝ (١٢) وَاٰخَرٰى يُحِبُّوْنَهَا نَصْرٌ
مِّنْ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيْبٌ وَّبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ (١٣) يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا كُوْنُوْا
اَنْصَارًا لِلّٰهِ كَمَا قَالَ عِيْسٰى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّیْنَ مِّنْ اَنْصَارِيْٓ اِلَى اللّٰهِ
قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاَمَنْتَ طَآئِفَةٌ مِّنْ بَنِيْ اِسْرَءٰیْلَ
وَكَفَرَتْ طَآئِفَةٌ فَاَيَّدْنَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوْا ظٰلِمِيْنَ ۝ (١٤)

لهوه پێش پهروه دگار موسولمانانی هه لنان بو جیهادو تیکۆشان له ریگهی خودادا، ترساندنی لهوهی چاو له نه تهوهی ئیسرائیل بکهن: که گوێرایه لێ ئامۆژگاری هه زه تهی موساو هه زه تهی عیسا نه بوون. ئه بچار لێره دا پهروه دگار ئهو راده گه یه نی: که بازرگانی به سودو بی زیان، له بروه به خوداو جیهادو تیکۆشان و خۆیه خه کردن به مال و گیان دا رهنگ ده دا ته وه. پاشان موسولمانان هه لده نی بو یارمه تیدانی ئایینی خوداو پشتگیریکردنی پیغه مبه ر ﷺ وه کوو چۆن هه وارییه کانی هه زه تهی عیسا یارمه تی عیسایان دا.

ده فهرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا هل ادلكم على تجار تنجيكم من عذاب اليم﴾ ئه ی ئه و که سانه ی بروه اتان به تاك و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه ریتهی موحه مده ﷺ هه یه؛ ئه ری شه ره زایه تان نه که م بو بازرگانیه کی به سود: که قازانجی تیدا ده که ن و له عه زابی دژواری دۆزه خ ده تان پارێژی له ناخۆشی رۆژی قیامه ت رزگار تان ده بی؟! وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فهرموی: ﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم بان لهم الجنة﴾ (التوبة/ ١١١)

ئه بچار جوۆری بازرگانیه که دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿تؤمنون بالله ورسوله، وتجاهدون في سبيل الله باموالكم و انفسكم﴾ بازرگانیه که بریتیه له وه بهر ده وام بن له سه ر بروه بوون به خوداو به پیغه مبه ری خوداو به دلسۆزی ئه رکی سه رشانی خۆتان ئه نجام بده ن، له ریگهی خودادا جیهاد بکه ن.

﴿ذلکم خیر لکم ان کنتم تعلمون﴾ ئه وه ی بو مان باسکردی له ئیمان و جیهاد کردن ئه وه باشته بو ئیوه له مال گیانتان و له بازرگانی هه موو دونیا، ئه گه ر ئیوه له خاوه ن عه قل و هه ست و زانیاری به سودن.

هه لیه ته جیهاد دوو جوړه:

١- جیهاد له گه ل نه فس و هه او ناروژ دا.
 ٢- جیهاد له گه ل دوژمن دا جهنگان له دژیان له گوړه پانی جهنگ دا.
 نهی خاوه ن باوه پان! ته گهر نیوه بهو جوړه یی ناماژه یی پی کرا
 هه لس و کهوت بکه ن نه وه یی فهرمانتان پی کرا نه نجامی بده ن.
 ﴿ یغفر لکم ذنوبکم ویدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار و مساکن
 طيبة فی جنات عدن ذلک الفوز العظیم ﴾ تاوانه کانتان فهراموش
 ده کری ن و له سهرتان رهش ده کری نه وه، ده تاغخه مه ناو باخه کانی
 به هه شته وه: که به ژیر کوشک و دره خته کانیان دا جوو جوړار ده کشین،
 هه روه ها خانوو مه سکه نی جوان و رازاوه و دلگیرو دلرفینستان پی
 ده به خشین. لهو باخانه دا: که شوینی مانه وه یی هه تا هه تایین و مردن و
 نه خوشییان تیدا نیه، لییان وهرز نابن، لییان دهرناچن، نه مهش
 به مرارزه یشتنی گه وره و ته واوه.

﴿ و آخری تحبونها نصر من الله وفتح قریب ﴾ نیعمه تی کی تر هه یه،
 جهزتان لی یه بوتان ده سته بهر بکری، نه ویش سهرکه وتنه به سهر دوژمن
 داو رزگار کردنی ولاتانی ده وره به ره، پیش هه مووشیان رزگار کردنی
 مه ککه یه. واته: ته گهر له ریگه یی خودا دا جیهاد بکه ن و دل سوزانه
 یارمه تی تایینی خودا بدان، نه وه خودا به رعو ده یی سهرکه وتنتانه به سهر
 دوژمن دا. وه کوو له نایه تی کی تر دا ده فهرموئ: ﴿ یا ایها الذین آمنوا ان
 تنصروا الله ینصرکم ویثبت اقدامکم ﴾ (محمد: ٧).

﴿ و بشر المؤمنین ﴾ نهی پیغهم بهر؛ موژده بده به موسو لمانان
 به سهرکه وتنی نریک له دونیا داو به به هه شت له قیامت دا.

﴿ یا ایها الذین امنوا کونوا انصار الله کما قال عیسی ابن مریم
 للحواریین من انصاري الی الله، قال الحواریون نحن انصار الله ﴾

ئەى ئەو كەسانەى پرواتان بە خداو بە پىڭەمبەرى خدا ھەيە! بەردەوام بن لەسەر ئەو بىرو باوەرپەى ھەتائەو يارمەتى ئايىنى خدا بدەن و پشتگىرى شەرىعەت و پىڭەمبەرى خدا بكەن، لە ھەموو حال و ھەزىكتان دا بە كەردارو بە گوشتار بە مال و بە گيان ئەو پشتگىرىيە فەرامۆش مەكەن، بە پىر بانگەوازی خداو پىڭەمبەرى خداوە بچن..

و ەكوو چۆن ھەوارىيەكانى عيسا (ھاو ەلە دلسۆزەكانى) كاتىك عيسا پىي فەرموون: كى پشتگىرىم دەكاو يارمەتيدەرمە بۆ بلاو كەردنەو ەى ئايىن و پەيامەكەم؟ كى ھاو كارىم دەكا بۆ لە خدا نزيكبوئەو؟ ھەوارىيەكان كە دواترە كەس بوون، يەكەجار ئيمانىيان پىي ھىنا بوو، (ھاو ەل و دلسۆزى بون) وتيان: ئىمە يارمەتدەرى ئايىنى خوداين، ئىمە پشتگىرىت دەكەين و لە پىناو ئايىن دا مال و گيانمان بەخت دەكەين. ئىتر ھەزرەتى عيسا ناردنى بۆ ولاتى شام بۆ بانگەوازيكەردنى بەنوئيسرايلى و يونانييەكان.

﴿ فامنت طائفة من بني اسرائيل، وكفرت طائفة ﴾ كاتىك ھەزرەتى عيسا ﷺ پەيامى خۆى راگەيانندو بانگەوازی بلاو كەردەو ەو ھاو ەلە دلسۆزەكانى پشتگىرىيان كەرد، كۆمەلەك لە نەتەو ەى ئيسرايىل ھىدايەت نامىزبون و ئيمانىيان بە عيسا ھىناو بە پىڭەمبەرو بەندەى خودايان زانى. كۆمەلەكيش گومرا بون و لەسەر كوفرو بىدنىنى خۆيان مانەو ە، ئىنكارى پىڭەمبەرىتيەكەيان كەردو بوختانىيان بەدايكى كەرد، كۆمەلەكيشى تر زىدەرەوييان كەردو لە پلەو پاىەيان بەرز كەردەو ە ھەتا گەياندىانە پلەى خودايەتى، ھەندىكيان وتيان: كورى خودايە، يان ھەر خدا خۆيەتى، يان سىيەمى سىي خوداكانە (باوك، كور، روحولقودس) ئىتر

مه‌سیحیه‌کان بوون به‌ چەند تاقم و پیرو پارتی جیا جیا و حالیان به‌وه گه‌یشت که گه‌یشت.

﴿ فایدنا الذین امنوا علی عدوهم فاصبحوا ظاهرين ﴾ نایمه یارمه‌تی خاوه‌ن باوه‌ره‌کانمان دا؛ ئەوانه‌ی عیسا یان به‌بەنده‌و پیغه‌مبه‌ری خودا ده‌زانی به‌سەر دوژمنه‌کانیان دا بالآ ده‌ستمان کردن، به‌لگه‌و دلیلیان به‌هێز بوون، ئەم نایه‌ته‌ دوو مانا هه‌لده‌گری:

١- ئەوانه‌ی به‌راستی ئیمانیا‌ن به‌ عیسا هێنا خودا بالآ ده‌ستی کردن به‌ سەر ئەو جوله‌کانه‌ی ئیمانیا‌ن پێ نه‌هێنا.

٢- یان ئەوانه‌ی ئیمانیا‌ن پێ هێنا و به‌رده‌وام بوون له‌سەر یه‌کتا په‌رستی، به‌به‌لگه‌و بو‌رهان به‌ سەر ئەوانده‌ا بالآ ده‌ست بوون: که‌ بیرو باوه‌ری عیسا خودایی و سێ خوداییان هه‌بوو.. یان ئەو یه‌کتا په‌رستی یه‌ی ئەوان له‌سەری بوون، خودا به‌ نایینی ئیسلام بالآ ده‌ستی کردن به‌سەر هه‌موو نایینه‌کان دا سه‌ری خستن.

به‌کورتی به‌نوئیسرا ئیلی و مه‌سیحیه‌کان ده‌رباره‌ی هه‌زره‌تی عیسا دوا‌ی به‌رز کردنه‌وه‌ی بۆ ئاسمان کێشه‌یان تیکه‌وت. هه‌ندیکیان ئیمانیا‌ن پێ هێنا و هه‌ندیکیان پێ کافر بوون. بوونه‌ سێ تاقم:

تاقمیکیان وتیان: خودابوو به‌رزبووه‌وه. تاقمیکیان وتیان کو‌ری خودا بوو بر دیه‌وه‌ بۆلای خۆی. تاقمیکیان وتیان: به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودا بسو به‌رزی کرده‌وه‌ بۆلای خۆی. ئەم تاقمه‌ موسو‌لمانن، هه‌ر تاقمه‌و بریکیان شوێنکه‌وتوو یان هه‌ن.

پاشان په‌روه‌دگار پشتگیری ئەوانه‌ی کرد که‌ بر وایان وابوو عیسا به‌نده‌و پیغه‌مبه‌ری خودایه‌ به‌سەر تاقمه‌کانی تر دا بالآ ده‌ستی کردن. ئەه‌جار به‌ ره‌وانه‌ کردنی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ئەو تاقمه‌ سه‌رکه‌وتوو یه‌ به‌ ته‌واوی به‌سەر تاقمه‌ کافره‌کاندا بالآ ده‌ست کرد.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الجمعة)

ئەم سوره ته مه ده نیه و یانزه نایه ته، دوا سوره تی (الصف) نازل بووه. ناو نراوه سوره تی (الجمعة) چونکه له نایه تی ژماره (٩) دا فهرمان به به پیره وه چوونی بانگه وازی نوژی هینی تیدایه و ده فرموی: ﴿یا ایها الذین امنوا اذنودی للصلاة من یوم الجمعة فاسعوا الى ذکر الله﴾.

موانسه به و په یوه ندای ئەم سوپه ته به سوپه تی پیشوو له چەند رویه که وه به: ١- له سوپه تی پیشوودا باسی وه زع و حالی هه زره تی موسای کرد له گه ل نه ته وه که ی دا، نه زیه تدان و بی گوئی جوله که کانی به رامبه ر به هه زره تی موسا راگه یاند. ئەم سوپه ته دا حال و وه زعی پیغه مبه رو موسولمانانی دیاری کرد، بو ته وه ی جودا وازی نیتوان نه و دوو گه له ده ربکه و ی.

٢- له سوپه تی پیشوودا مژده دانی هه زره تی عیسای راگه یاند به وه: که له دوا نه و، پیغه مبه ریک دی ناوی نه حمده ده بی. ئەم سوپه ته دا باسی نه و پیغه مبه ره ده کا: که مژده ی له باره وه دراوه ده فرموی: ﴿هو الذی بعث فی الامیین رسولا منهم﴾.

٣- کوتایی سوره تی پیشووی به باسی جهاد هیئاو ناوی نا (تیجاره) کوتایی ئەم سوره ته ش به باسی جومعه ده هیئتی و ده فرموی: ئەهه نامدانی نوژی جومعه له تیجاره ی دنیایی باشته

٤- له سوپه تی پیشوودا په روه ردگار فرمانی به موسولمانان کردوه: که له به رامبه ر دوژمن و له گوپه پانی جهنگ دا به ریز به وستن و به کانگیر بن. تیر گونجاو بوو به شوین نه و سوپه ته دا سوپه تی

(الجمعة) بئ: که نوێژه کهی به جهماعهت نهبی ناگری، دهبی موسولمانان تییدا به ریز بوهستن.

برئ له مهوضوع و باسی ئەم سورەتە وەکوو سورەتە مەدەنییه کانی تر رون کردنهوهی حوکمه شه‌رعیهییه کانه: کهیه کێک لهوانه چۆنیه‌تی نه‌جامدانی نوێژی هه‌ینییه. به‌ شیوه‌یه‌کی گشتیش نه‌وه‌له‌ دلی کۆمه‌لگای ئیسلامی سه‌رده‌می مەدینه‌دا ده‌چه‌سپینئ: که له‌کۆتایی‌دا نه‌وان هه‌لبژێراون بۆ هه‌لگرتنی نه‌رکی بیروباوه‌ری یه‌کتا په‌رستی، وه‌ ئه‌وه‌ له‌سه‌ستۆ گرتنی نه‌رکه‌ په‌روژه‌ش فه‌ضلو ره‌حمه‌تی خودایه‌ بۆیان، شیاوی نه‌وه‌یه‌ سه‌رنجی بده‌ن و سوپاسگوزاری بن، له‌ ئاستی به‌ر په‌رسیاریه‌تی دابن و نه‌هێلن خودا نه‌و رێزلێنانه‌یان لی وه‌رگریته‌وه‌. نه‌چن وه‌کوو جوله‌که‌ په‌یمانی خۆیان به‌رامبه‌ر نه‌مانه‌تی نه‌ستۆیان هه‌له‌وه‌شی‌ننه‌وه‌و له‌ په‌یوه‌ندی کردن به‌ نه‌مانه‌تی ئاسمانه‌وه‌ دابه‌رین و به‌حیسابی خۆیان حاملی ته‌وراتن به‌لام له‌واقیع دا وه‌کوو گوێدریژۆیک وه‌هان بارئ کتیبی لی‌بار کرابی و ناشزانئ ناوه‌روکی نه‌و کتیبانه‌ چن !!

ره‌وشت و تاییه‌ته‌ندی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ناو کۆمه‌لگای عه‌ره‌ب
ئاده‌میزاد به‌گشتی

بسم الله الرحمن الرحيم

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو
عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا

مِنْ قَبْلِ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ وَآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾

ده فەرمووی: ﴿یسبح لله ما فی السموات وما فی الارض الملك القدوس العزيز الحكيم﴾ هەرچی ههیه له ناسمانه کان و زهوی دا ته سبیح بو زاتی خودا دهکا، دان به هه بوون ۱ تاک و ته نهایی دا ده نین، نهو خودایه ی پاشاو خاوه نی هه موو بونه وهره هه تسوریندرو فەرمان پوهایه، هەرچی صیفات ی که مال و شکو مه ندییه هه یه تی، هیچ که م و کوری و عه یب و خهوشیکی تیدا نیه. خاوه نی تواناو دهسته لات ی ره هایه، هەرچی بیه وی بیکا ده یکا، کار دروست و حکیم و دانایه له هه موو شتیک دا، هه موو کاریکی به جیییه.

﴿هو الذي بعث في الاميين رسولا منهم يتلو عليهم آياته، ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة، وان كانوا من قبل لفی ضلال مبين﴾ خودایه کی وه هایه له ناو گه لی عه ربی نه خوینده واردا: که نهو روژگار ه زور به ی زوریان خویندن و نویسیان نه زانیوه - پیغه مبه ریکی له ره گه زی خویان تیدا ره وانه کردون، نهویش نه خوینده واره، و پرای نهو ی نه خوینده واره و نازانی بنووسی و بخوینیته وه نایه تی قورسانی پروزیان به سهردا ده خوینیته وه، شاره زای ریبازی به خته وه ری دونیا و قیامه تیان دهکا، له چلک و ژهنگی کوفرو تاوان پاکیان ده کاته وه، هه ول ده دا ره وه شتی ناشرینی سهرده می کوفرو بی دینیان له ناودا نه مینی، قورئان و سونه تیان فیترده کا، شه ریعه ت و حوکی خودایان بو شی ده کاته وه، ده یاغخاته سهر

ریبازی راست و حق، هه‌رچه‌نده ئه‌وان له‌وه پێش گومرایی و ده‌رباره‌ی
بیرو باوه‌رو یاساو شه‌ریعت سه‌رلی شیواو بوون. چونکه ئه‌وان له
روژگارێکی دێرین دا له سه‌ر ئایینی ئیبراهیم بون، به‌لام دوا‌یی
گۆرپانکاریان تیدا کرد. له جیاتی یه‌کتا په‌رستی ملیان له بت‌په‌رستی‌نا،
به ته‌واوی ئایینی هه‌زرتی ئیبراهیمیان له بیر چۆوه‌و داب و نه‌ریتێکیان
داهێنا ناویان نا ئاین و خودا به هیچی رازی نه‌بوو. هه‌روه‌کوو چۆن
ئه‌هلی کیتاب نامه‌ی ته‌ورات و ئینجیلیان گۆڕین و هیچیان به سه‌ر
هیچ‌ه‌وه نه‌هێشت. به‌ته‌واوی گومرایی و سه‌ر لی شیواوی دونیای داگرت،
کوفرو جه‌هالته‌ بالی ره‌شی به‌سه‌ر جیهان دا کێشا بوو؛ ئالم کاته‌دا
په‌روه‌ردگار هه‌زرتی موحه‌مه‌دی کرده پیغه‌مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مان و بۆسه‌ر
سه‌رجه‌م ئاده‌میزادو جندۆکه ره‌وانه‌ی کرد، قورئانی بۆ نازل کرد بۆ ئه‌وه‌ی
بکریته یاساو شه‌ریعتیان و کاری پێ بکه‌ن، به‌خته‌وه‌ریی دونیاو
قیامه‌تیان بۆ ده‌سته‌به‌ر بپێ.

تایبه‌تمه‌ندکردنی عه‌ره‌به نه‌خوێنده‌واره‌کان، به‌ناو هی‌نان لی‌ره‌دا، له‌م
روه‌وه: که هه‌زرتی موحه‌مه‌د (د.خ) ره‌وانه‌ کراوه بۆ سه‌ر ئه‌وان
به‌تایبه‌تی و بۆ سه‌ر هه‌موو ئاده‌میزاد به‌گشتی، وه‌کو له‌تایه‌تیکی تردا
ده‌فه‌رموی: ﴿وما ارسلناک الا رحمةً للعالمین﴾ (الانبیاء/١٠٧) یان
ده‌فه‌رموی: ﴿قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعاً﴾
(الاعراف/١٥٨)

﴿واخرین منهم لما یلحقوا بهم﴾، وه‌و العزیز الحکیم ﴿هه‌روه‌ها نه‌و
پیغه‌مبه‌ره پایه به‌رزه له روانگه‌ی قورئانی پی‌و‌زو فه‌رموده به‌رزه‌کانی
خۆیه‌وه، نی‌راوه بۆ سه‌ر گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی تریش: که‌هیشتا پێیان
نه‌گه‌یشتون و دوا‌ی روژگاری هاوه‌لان دین، وه‌کوو چینی تابیعین و
چینه‌کانی ئاده‌میزاد که یه‌ک به‌دوو یه‌ک دا دین تاروژی

قیامت. بینگومان خودا بالآده ست و خاوهن عزیزهت و شکومه ندیه، ده توانی گه لی موسولمانان جیگیر بکا له سهر زهوی، ههرچی دهیکا له جی تی خوئی دایه، هیچ کاریکی بی هوده نیه.

ئیمامی بوخاری له ته بوهورهیره وه ریوایهت دهکا: ده لئی: ئیمه لای پیغه مبه ر ﷺ روئیشتبوین، سورتهی (الجمعة) ی بو سهر نازل بوو، بوئی خوئندینه وه، کاتی گه ییشه ﴿ و اخرین منهم لما یلحقوا بهم ﴾ هاوه لآن وتیان: نهی پیغه مبه ری خودا! نهوانه کین؟ سی جار ئهم پرسیاره یان ئاراسته کرده وه، (سەلمانی فارسی) شان تیدابوو، ئیتر پیغه مبه ر ﷺ دهستی خسته سهرشانی سەلمان و فەرموی: ته گهر ئیمان له لای تهستی ره ی ثوره ییا بی، پیوانی له نه مانه دهسته بهری ده کهن.

نایه ته که به لگمه له سهر نه وه: که پیغه مبه رایه تی حەزرتی موحه ممد گشتی یه بو هموو عالومه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ رسته ی ﴿ و اخرین منهم ﴾ ی به گه لی فارس مانا کرد، ههر بۆیشه نامو فرستاده ی خوئی ناردون بو لای گه لی فارس و رۆم و گهل و نه ته وه ی تریش بو نه وه ی ئیمانی پی بهینن.

ئیبنو نه بی حاتم له سه هلی کوری سه عدی (الساعدی) یه وه ریوایهت دهکا: ده لئی: پیغه مبه ر ﷺ فەرموی: له وه چه و نژادی پیاوو ئافره تی ئومه تی من له وه به ولاره که سانیک زۆر، به بی حیساب و لی کۆلینه وه ده چه ناو به هه شته وه، ته جار نایه تی ﴿ و اخرین منهم لما یلحقوا ﴾ ی خوئنده وه.

ته جار نه وه رون ده کاته و! که ئایینی ئیسلام و رهوانه کردنی حەزرتی موحه ممد فەضل و ره جمه تی خودایه ده فەرموی: ﴿ ذلك فضل الله يؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم ﴾ ئایینی ئیسلام و رهوانه کردنی پیغه مبه ر فەضل و ره جمه ته له خودا وه، پله و پایه یه که به ویستی خوئی ده یبه خشی به که سانیک له بهنده کانی که خوئی خواستی له سهر بی. خودا

بۆخۆی خاوه نی فەزلو ئیحسانی گهوره یه و کهس هاوشانی نیه، منته و فەزلو نیعمه تی له دنیا دا بۆ هه موو بهنده کانیه تی به وه: که قورئان و حیکمه تیان فیر ده کا، له قیامه تیش دا به دوچه ندانه و چه ند چه ندانه کردنه وه ی پاداشتی کرده وه کانیانه.

بیگومان هه لێژاردنی گه ل و کۆمه لێک یان تاکیک له لایه ن خودا وه بۆ له نه ستوگرتنی نه و په یامی پهروه دگا ره، هه لێژاردنی بۆ نه وه ی بیته شوینی وه رگرتنی نورو فەیزی ره حه تی خودا، ریزو به هره و فەزلیکه هیه فەزلو ریزیك هاوشانی نیه وه ره چی له پیناودا به خشری له مال و گیان و هیزو وزه به کهم داده نری.

ره وشت هه ئس و کهوتی گه لی جوله که

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْبَةَ ثُمَّ لَمْ
يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْجِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾
قُلْ يَتَائِبُ الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ
دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ
أَبَدًا إِمَّا قَدْ مَتَّ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنْ
الْمَوْتُ الَّذِي تَفْرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَى عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

لهوه پێش باسی یه کتاپه رستی و پێغه مبه رایه تی کرد، ئه وه ی راگه یاند: که پێغه مبه ریکی نه خوینده واری ناردوه بۆ سه ر گهل و نه ته وه یه کی نه خوینده وار. جوله که کان وتیان: ئه و پێغه مبه ره تایبه ته به عه ره به وه بۆ سه ر ئیمه ره وانه نه کراوه، ئیتر پهروه دگار به ره په چی دانوه به وه: که ئه وانه پابه ندی ته ورات نه بوون، نه گه ر به گوێره ی ته ورات هه لئس و که وتیان بکر دایه و ئه وه یان به رچاو بگرتایه: که ته ورات مژده ی هاتنی پێغه مبه ری داوه، سودیان لی وه رده گرت و ئه م جوژه قسه هه له ق و مه له قان دیان گه رده،^١ ئه م شوبه ه و گومانان ه یان نه ده خستنه وه. نمونه ی جوله که له سود نه بینینیان به ته ورات و کار نه کردنیان به په یامه که ی، ده ق نمونه ی گوێدریژیکه باریکی قورسی کتیب لی بار کراوه و جگه له مان دو بوون هیچی تری پی نابری.

ئه مجار شوبه ه و گومانیکه تریشیان ره تده کاته وه و ده فه رموی: نه گه ر ئیوه راست ده که ن گه لی خۆشه ویست و هه لئبار ده ی خودان و دلنیان له وه، ده داخوای مردن بکه ن بابه زوی بگه نه ئه و نازو نیعه ته ی خودا بۆ خۆشه ویستانی خۆی دایناوه.

ده فه رموی: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ حَمَلُوا الثُّرَاتِ، ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ نمونه ی ئه و جوله کانه ی ئه رکی راگه یاندنی په یامی ته وراتیان خرایه نه ستۆ ئه نجامیان نه دا، کاریان پی نه کردو پاشگوێیان خست، وه کوو نمونه ی گوێدریژیک وه هایه باریک کتیبی گه وره گه وره ی لی بار کراون و نازانی چن، باری به ردوداری لی باریکه ی یان باری کتیب، لای ئه و چون یه که. چونکه فامی نیه. جوله که کانیش هه ر چه ند عه قل و فامیان هه یه، به لام چونکه سودیان لی نه بینی و حه قیقه تیان نه پیکار تی نه گه یشتن، حال و وه زعیان له و گوێدریژه خراپه ره، چونکه ئه وانه ریژی ئه و نه مانه ته گه وره یه یان نه گرت: که خودا خستبویه نه ستۆیان نه له

ناوه رۆکی حالی بوون، نه کاریان پی کرد، به لکوو گۆرانکاریان تیدا کردو شیواندیان، بۆیه خودا ده باره یان له نایه تیکی تر دا ده فهرموئ: ﴿اولئك كالأنعام بل هم اضل اولئك هم الغافلون﴾ (الاعراف/١٧٩)

هه موو نه وانەش : که خۆیان به موسولمان ده زانن و نه مانه تی بیرو باوه ر له نه ستۆیان دایه و وه کوو پیویست نه رکی سه ر شانیان نه نجام ناده ن، ناوی موسولمانیان له خۆیان ناوه و کرده و یان موسولمانانه نیه، به تاییه تی نه وانە قورئان ده خوینن و شاره زای زانسته ئیسلامیه کانن، وه لی کار به ناوه رۆکی قورئان و شه ریه تی ئیسلام ناکه ن، نه وانەش خودا - به دورمان کا - وه کوو گوئیژ وان، که بارئ کتیبی لی بار کراوه و نازانی ناوه رۆکیان چیه . نه مرۆ به داخه وه نه و جوۆره به ناو موسولمانه زۆرن!!

﴿بئس مثل القوم الذين كذبوا بآيات الله، والله لا يهدي القوم الظالمين﴾ نای نموونه ی کافرو به درۆخه ره وه کان چه ند نموونه یه کی قیزه ون و ناشرینه، چه ند لی کچو نیکی نه کله وه ته . شوبه اندنی جوله که به گوئیژ!! که واته نه ی موسولمانینه! ئیوه وه کوو نه وان مه بن، چا و له وان مه که ن، خودا توفیقی گه ل و نه ته وه ی کافرو سه مه کارنادا.

﴿قل يا ايها الذين هادوا ان زعمتم انكم اولياء الله من دون الناس فتمنوا الموت ان كنتم صادقين﴾ نه ی پیغه مبه ر ﷺ به وانە بلی: که جوله که ن، نه گه ر ئیوه راست ده که ن پیتان وایه ئیوه خۆشه ویستی خودان و به تاییه تی هه لبه ژاردە ی خودان و ئیوه له سه ر هیدایه تن و موحه مه دو هاوه لانی له سه ر رێگای نادروستن، ده ئیوه مردن به ناوات بخوازن بۆ نه وه ی بپۆن بۆ به هه شت و بگه نه نازو نیعمه ت، یان بلین خودایه کی گومپایه بیمرینه . که سیک لی ی رون بی نه هلی به هه شته پی ی خۆشه له م دونیا پر خه م و خه فه ته رزگاری بی. نه م جوۆره حیواره

پی ده گوتری: (مباهلة) واته راوه ستانی همر دو لایهن بهرامبهر به یسهك و دو عا کردن له یه کتری به زیان لی کهوتن. هه لئه ته همر که سی پیغه مبههر داوای موباهله لی که دبی تر ساوه و نه ویراو موباهله له گهل پیغه مبههر ﷺ بکا، ته مهش نه وه ده گیه نی: که نه و جوله کهو مه سیحیانه له ناخی دلایانه وه پروایان به راستی پیغه مبههر هه بوه، بویه نه یان ویراو به چنه روبه روبه نه وه و موباهله کردنه وه.

نیمام نه حمده فهرموده یه کی له عه کره مه وه له ئیبنوعه بباسه و ریوایه ت کردوه، ده فهرموی: رۆژێك ته بوجه لی نه فرین لیکراو وتی: نه گهر موحه مد له ناو که عبه دا بینم ده بی قاج بجه مه سهر گیزه ره ی ملی! ئیبنوعه بباس ده لی: پیغه مبههر ﷺ فهرموی: بهاتایه وای بکر دایه، فریشته به ناشکرا تیکیانه وه ده پیچاو ده یان پرواند، نه گهر جوله که ته مه ننای مردنیان بکر دایه، یه کسه ر ده مردن و چاوایان ده کهوت به شوینی خویان له دۆزه خ دا ■ نه وانه ییش: که پیغه مبههر داوای موباهله لی که کردون نه گهر له گهلایان بکر دایه، کاتیک که ده چونه ماله و که سیان نه ده مان، نه ژن و نه مندال^(١).

نه بجا ر پهره ر دگا ر حه قیقه ت و راستی نه و جوله که مادیانه ده ر ده خات، ده فهرموی: ﴿و لا یتمنونه ابدا بما قدمت ایدیهم والله علیم بالظالمین﴾ نه وانه ژانیان خوش ده وی و له مردن ده تر سن، هه ر گیز ته مه ننای داخوازی مردن ناکهن، به هوی ته نجامدانی نه و هه موو کرده وه ناشیرین و تاوانانه ی ته نجامیان داوه، خودا زانیاری ته و اوو به رفراوانی هدی، حال و وه زعی کافره کان ده زانی، سزای عادلا نه یان ده داته وه ﴿قل : ان الموت الذی تفرّون منه فانه ملائیکم، ثم تردون الی عالم

(١) - بوخاری و ترمیزی و نه سائی ریوایه تیان کرده

الغیب والشهادة، فینبئکم بما کنتم تعملون ﴿ ئەدی پێغه مبهەر ، بهو جوله که خوویست و خو په رستانه بلی: ئەو مژدنه ی له بهری راده کهن و هینده تان ژبان لا خو شه ویسته ناوێرن به (مباهله) ش خۆ تانی له قه ره بدن ، ئەو مردنه یه خه تان ده گریو له دهستی رزگار تان نابێ، بۆ ههر شوی ئێک رابکه ن پێشتان لی ده گری، ده بی پیا له ی ژه هری مهرگ بچیژن. دوا ی مردنتان ده گه پێ نه وه بۆ لای خودای غه یب زان و ئاگا دار به ههر چی له ناسمانه کان و زهوی دا هه یه، جا ئەو کاته هه وال تان ده داتی چیتان کردوه به گوێره ی کرده وه کانتان سزاتان ده داته وه، نمونه ی ئەم نایه ته نایه تیکی تره: که ده فهرموی: ﴿ اینما تکنونا یدرکم الموت ولو کنتم فی بروج مشیده ﴾ (النساء/٧٨).

نوێژی ههینی فهرزه و دوا ئە نجامدانی کار کردن دروسته

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ ۚ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

ده باره ی سه به بنزولی نایه تی (١١) ئە جهه دو هه ردوو پیری فهرموده (بوخاری و موسلیم) و تیر میزی له جابیره وه ده تی: پێغه مبهەر ﷺ

روژی ههینی وتاری دهدا، له پریکا بوو به دهنگه دهنگ و چرو سه لاوات.. چیه؟ کاروانی بازرگانی له شامهوه گهراوه تهوه، ئیتر نوێزکهره کان نوێژی ههینیان جی هیشت و بهرهو کاروان راجین، دوانزه کهس نهبی تهوانه تر هه موویان مزگهوتیان چۆل کرد!! ئیتر پهروه دگار نایه تی ﴿واذا راوا تجارة أو لها انفضوا اليها وتركوك قائما﴾ ی نازل کرد.

لهوه پێش پهروه دگار تهوهی رون کردهوه: که ^{ههوه که} اهیندهیان ژیان خوش دهوی له مردن هه لدین، نهجار لیته دا دهیهوی موسولمانان وا پهروه ده بکا: که هه کاریک له جیهان دا بکهن، وای نه نجام بدهن سودی قیامهتیانی تیدابی. نابێ بو ته نجامدانی کاری دنیا لایهنی قیامهت پێشیل بکری.

دهفرموی: ﴿يا ايها الذين امنوا اذا نودي للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الى ذكر الله وذروا البيع، ذلكم خير لكم ان كنتم تعلمون﴾ تهی تهوانه ئیمانان به خدا هیناوه و شوین په یامی پیغه مبهری خدا کهوتوون، هه کاتیك بانگدهر بانگی دووه می دا بو ته نجامدانی نوێژی روژی ههینی و وتار خوین چوه هه مینه بهر دانیهشت، ئیوه دهست له کاره کانتان هه لبگرن و برۆن بو به جیهی تانی نوێژی جومعه، بو زیکرو طاعه تی خدا، دهست به دهست نوێزو پۆشاکێ خاوتنه وه، به دل و دهروونی پاک و بیهگه رده وه، برۆن بو مزگهوت و گوێ له وتاری خه طیب بگرن و نوێژی ههینی ته نجام بدهن. پابهندی فرمان و جله و گیریه کانی خودابن، نه وه ههول و تیکۆشان و چون بو مزگهوت و ته نجامدانی نوێژی ههینی یه، زۆر باشتره له کارو کردهوهی تری دنیایی، ته گه ئیوه له ته هلی زانست و زانیاری و تیکه یشتن.

نویژی ههینی نویژی به کۆمه له، ده بی به جه ماعت بکری، نویژی که مه رجه هه فتانه موسولمانان له شوینی تایبه تی و به شیوه ی تایبه تی نه نجام بدهن. گوی له وتاری خه طیب بگرن، نویژی ههینی عیباده تیکی ریزه ندو مونه ظمه، به گویره ی یاسایه کی ئیسلامی نه نجام ده درێ. رۆژی ههینی پشووی موسولمانانه، رۆژی شه مه پشووی جوله که یه و رۆژی یه که شه مه پشووی مه سیحیه کانه. که ده فه رموی: ﴿ فاسعوا ﴾ مه به ست نه وه نیه به را کردن بچی بۆ نویژی جومعه، به لکوو مه به ست گرنگی پێدانه، خۆنما ده کردنه بۆ نه نجامدانی!

ئیمام نه حمده له هه دیشی که عبی له نه بو نه ییوبی نه نصارییه وه ده لێ: له پێغه مبه رم ژنه وت ده یفه رموو: (من اغتسل يوم الجمعة ومس طيب اهلہ ان كان عنده ولبس احسن ثياب، ثم خرج ياتي المسجد، فيركع ان بدا له ولم يؤذ احدا، ثم انصت اذا خرج امامه حتى يصلي، كانت كفارة لما بينها وبين الجمعة الاخرى).

بوخاری و موسلیم له سه حیه کانیان دا له نه بو هوره یه وه ریوایه تیان کردوه: که پێغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (اذا سمعتم الاقامة فامشوا الى الصلاة عليكم السكينة والوقار، ولا تسرعوا، فما ادرکتكم فصلوا، وما فاتکم فاتموا) هه لبه ته وتاری رۆژی ههینی که نالێکی گرنگی ئیعلامی ئیسلامیه. پێویسته وتار خوین مافی خۆی بداتێ. به گویره ی رۆژو روداو، له روانگه ی ئیسلامه وه، کیشه و روداو هه کان شی بکاته وه. لایه نی رۆشن بیری و ناستی تیگه یشتنی گوێگره کان به رچاو بگری.

﴿ فاذا قضيت الصلاة فانتشروا في الارض، وابتغوا من فضل الله كثيرا، لعلکم تفلحون ﴾ که نویژی جومعه نه نجام دراو ته واو بوو، ئیتر ریگه تان هه یه هه رکه سه بۆلای ئیش و کاری خۆی بچی هه ولێ نه نجامدانی کاری خۆی بدا، هه ولێ وه ده سه ته یێتانی رزق و رۆژی خۆتان

بدەن، لە کاتی کارکردن و مامەڵەو کڕین و فرۆشتن دا یادی خوداتان لەبیر نه‌چێ، شوکرو سوپاسی بکەن، ترسی ئەوەتان لەدڵ دا بۆ لارولویتری لە کارو بازرگانی یە کانتان دا مەکەن، ذیکری خودا بکەن هەول بدەن رەزامەندیی خودا بە دەست بێنن، بە لکو سەرفرازی هەردوو جیهان ببن و بە ختەوهری دونیاو قیامەتتان دەست بکەوی.

ئەجار پەرودەگار سەر زەنشتی ئەوانە دەکا: کە نوێژی جومعه‌یان جی‌هیشت و بە هەڵە و داوان بەرەو کاروانی تازە گەراوه بە کالائە رویشتن . دە فەرموی: ﴿واذا راوا تجارة او هوا انفضوا اليها وتركوا قائما قل ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة﴾ والله خير الرازقين ﴿ ئەو نوێژکەرە موسولمانانە لە مزگەوت داو لە کاتی ئەنجامدانی نوێژی هەینی دا ﴿لەو کاتەدا: کە گۆیان بۆ وتاری تۆ گرتوو ئە ی پێغەمبەر: کە دەبینن وا قافلە یەکی حوشتەر بار لە ولاتیکی ترهوه گەراوه‌تەوه، یان گۆیان لە تەپل و دەفی زەماوەندی بۆ گواستەوه یان هەر زەماوەندیکی تر دەبی، صەفی جەماعەت جی دێلن و مزگەوت چۆل دەکەن، دەچن بۆ لای قافلە کەیان، بۆ سەیری زەماوەندەکە، تۆ لەسەر دوانگە وتار دەدە، ئەوان جیت دێلن ﴿ کاریکی خراب دەکەن و هەلوێستیکی ناشرین دەنوێنن!

ئە ی پێغەمبەر پێیان بلی: ئەو هی لای خودایە لە پاداشتی گەورەو مەزن لە قیامەت دا زۆر باشترە لەو بازرگانی و مامەڵە یە مزگەوتی لە کاتی ئاوا دا بۆ بە جی دێلن، چۆن ئێوه رینگەتان بە خۆتان دا پێغەمبەر بە پێوه لە کاتی وتار خوێندنەوهی روژی هەینی دا جی بێلن و مزگەوت چۆل بکەن، ئەو فەضلو رەحمەتە لە کیس خۆتان بدەن، بۆچی؟ بۆ کالای دونیایی، بۆ سەیری زەماوەند؟! ئێوه داوای رزق و روژی لە خودا بکەن، لە کاتی خۆی دا هەولی بۆ بدەن، ئەک نوێژی جومعه‌ی بۆ بە جی بێلن.

بیگومان خودا رزق و روژیده ره، ههر که سی پشت به خودا بیهستی، له کاتی خۆیدا ههولتی کارو کاسبی بدا خودا ■ سهر که وتووی دهکا، کهس ناو مید ناکا.

ریوایهت کراوه عیراکی کوری مالیک: که نویژی ههینی ده کرد ده گه پرایه وه، له ده رگای مزگهوت راده وه ستاو ده یگوت: خودایه: من به پیر بانگه وازی که ته وه هاتم، نویژه فهرضه کم به جی هیتا، چونت فهران پیکردم وا ده چمه وه سهر نیش و کارم، خودایه له فاضل و گه ورهیی خۆت رزق و روژیم بده ری ■ بیگومان خودا باشترین رزق و روژیده ره.

له جابیره وه ریوایهت کراوه ده فهرموی: ئیمه له تهک پیغه مبهردا ﷺ نویژمان ده کرد، لهو کاته دا کاروانیک گه پرایه وه حوشتبار خۆراکی هیتابوو، نیت نویژ که ره کان بۆی راجین، دوانزه کهس مایه وه له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ دا نه بوبه کر و عومه ر لهو دوانزه کهسه بوون.

تیببین: نه و حوکه مانه ی له م نایه تانه وه ده گهرین:

١- نویژی ههینی فهرزه و خۆنا ماده کردن و چون بۆ شه نجامدانی له مزگهوت دا فهرزه. هه لبه ته نویژی جومعه له سهر نه وانه واجبه: که موکه له فن، که وابی نه خۆش و سه فهری و کۆیله و تافرهت و کویر و پیری که نهفت و پۆلکا و له سهریان واجب نیه. چونکه پیغه مبهردا ﷺ له فهرموده یه که دا: که داره قوطني له جابیره وه ریوایهتی کردوه ده فهرموی: (من کان یؤمن بالله والیوم الآخر فاعلیه الجمعة یوم الجمعة الا مریض او مسافر او امرأه او صبی او مملوک، فمن استغنی بلهو او تجارة استغنی الله عنه والله غنی حمید).

٢- مالیکیه کان و هی تریش فهرموویانه: ههر که سی نویژی جومعه ی بۆ بکری و بیانووی نه بی وه کوو نه خۆشی بیان زیاده بوونی نه خۆشیه که،

يان ترسى ئەۋەى ھەبوو ئەگەر بچى بۆ نوڭىزى جومعه لى لايەن
فەرمانىراۋ كار بەدەستەۋ بە ناحەق زىانى مالى يان زىانى بەدەنى لى
بىكەۋى، ھەروھە باران و قور بە بيانو دەژمىردىن.

۳- كەسىك جومعه لى سەر پىتۈست دەبى: كە نزيك بىۋ گۈى لى
بانگ بى، ئەگەر كەسىك مالى ھىندە دور بوو گۈى لى بانگى نوڭىزى
ھەينى نەبوو، ئەۋە خىطابى ﴿يا ايها الذين امنوا اذا نودى﴾ نايگىتەۋە.

۴- نوڭىزى ھەينى فەرزى عەينەۋ لى سەر ھەموو موسولمانىكى
موكەلف واجبە. ئەمەراي جەماۋەرى زانايانە، چۈنكە پەرۋەدگار
دەفەرمىۋى: ﴿اذا نودى للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الى
ذكر الله و ذروا البيع﴾ پىغەمبەرىش فەرموئەتى: دەبى ئەۋ كەسانە ۋاز
لە نەكردنى نوڭىزى ھەينى بىنن، يان خودا دلىان مۆر دەكاۋ دەچنە پىپرى
بى ئاگايانەۋە. لە فەرمودەيەكى تىرىدا دەفەرمىۋى: (من ترك الجمعة
ثلاث مرات متتابعات، طبع الله على قلبه) كەسىك سى جومعه بەبى
عوزر بە شۈين يەك دا تەرك بكا خودا دلى مۆر دەكا.

۵- خۇشتىنى رۆزى جومعه (غسل الجمعة) سۈننەتە فەرز نىە.
لەصە حىجەين دا لە عەبدوللاى كورى عومەرۋە رىۋايەتكاراۋە دەفەرمىۋى:
(اذا جاء احدكم الجمعة فليغتسل) ئەم ئەمرە بۆ ۋوب نىە، چۈنكە لە
صەحىحى موسلىم دا فەرمودەيەك ھەيە، ئەبوھورەيرە رىۋايەتەتى كىردە
دەلى: پىغەمبەر ﷺ فەرموئەتى: (من توضأ يوم الجمعة فأحسن الوضوء
ثم راح الى الجمعة فاستمع وانصت غفر الله له ما بين الجمعة الى الجمعة و
زيادة ثلاث ايام، و من مس الحصى فقد لغا) دەى ئەم فەرمودەيە بەرونى
ئەۋە دەگەينە: كە خۇشتىنى رۆزى ھەينى واجب نىە. سۈننەتە بۆ ئەۋ
كەسەى دەچى بۆ نوڭىزى جومعه جۈانترىن ۋاۋىن ترىن پۇشاك بپۇشى،
ھەروا خۇ بۇنخۇشكردنىش سۈننەتە.

٦- نه گهر وا ریکه وت روژی جومعه ریکه وتی روژی چه ژنی کرد، نه وه ده بی همدو نویژه که بکرتن. به لام نیمامی نه حمده ده فهرموی: نه گهر نویژی چه ژن و نویژی ههینی که وتنه یه که روژه وه به کردنی نویژی چه ژن نویژی جومعه لاده چی، چونکه نه بو داود وئینو ماجة له نه بوهورهیره وه له پیغه مبهروه ریوایه ت ده کا: ده فهرموی: (اجتماع فی یومکم هذا عیدان فمن شاء اجزاه من الجمعة وانا مجمعون) له م روژه دا دوو چه ژن کو به ته وه، که سیک نویژی چه ژنی کرد، بری نویژی جومعه ده که وی، نیمه همدو کیان کو ده کهینه وه.

نیمامی عوسمان ره زای خودای لی بی، له روژی کی ناوادا واته: روژی چه ژن و جومعه بوو. ریکگی دا خه لکی ده ورو به ری مه دینه نه یه نه وه بو نه نجامدانی نویژی جومعه.

دهرباره ی نهاره ی ناماده بوانی نویژی جومعه سیانزه ره نی هه یه له و رایانه :
 آ- نه بو حه نیفه و موحه مده دی کو ری حه سه نی شه ییانی ده لئین: جگه له نیمام نابی له سی که س که متر بن، جائه و سی که سه سه فدرین نه خوشن چ قهیدی نیه.

ب- مالیکییه کان ده لئین: ده بی دوانزه که س بن ناماده ی وتارو نویژه که بن ودانیشتوی نه و شوینه ش بن وله سهره تاوه تا کوتایی بیتنه وه.

ت- شافعی و حه نبه لی یه ژن: ده بی چل که س بن و دانیشتوی نه و گوندو شاره بن: که جومعه ی تیدا ده کری. موکه له ف بن نازاد بن. به لگیان نه وه یه: ده لئین پیغه مبه ره ﷺ له مه دینه هه رگیز به که متر له چل که س جومعه ی نه کردوه.

٧- له کاتی نه نجامدانی نویژی جومعه دا کارو کاسبی و مامه له کردن یاساغه بو نه وانه ی نویژی جومعه یان له سهره. به لام نه گهر کرپن و فروشتن کرا نه وه به لای شافعی و حه نه فیوه مامه له که داده به ستری و

به یعه که فاسید نیه. به لای نیمام نه حه ده وه سه ودا که فاسیده و دانامه زری.

زانایان له پرستهی (وتر كوك قائماً) نه و بیان وه رگرتوه: که وتاریژ له کاتی وتاردان دا ده بی به پیوه بی؛ نه مه کۆرای جه ماوه ری له سه ره، له حه دیشی پیغه مبه ر ﷺ دا نه وه چه سپاره: که هه رگیز پیغه مبه ر ﷺ به راوه ستانه وه نه بو بی، وتاری نوژی ههینی نه داوه، ههروه ها خوله فاکانیشی دواوه فاتی خۆی، به راوه ستانه وه وتاریان خویندوته وه. به لام له سه ره ده می نه مه ویه کان دا که سانی که هاتنه سه ره حوکم نه و گرنگیه بیان نه دا به خطبه ی جومعه، به دانیشتنه وه خطبه ی جومعه بیان ده خوینده وه، به که م که س که وتاری رۆژی ههینی به دانیشتنه وه خوینده وه (معاویه) بو. راوه ستان له کاتی وتار خوینده وه ی رۆژی ههینی به لای نه بو حه نیفه وه سوننه ته، نه گه ره به دانیشتنه وه وتاری خوینده وه دروسته. وه لی باش نیه، چونکه پیچه وانیه نه و حاله یه که له پیغه مبه رو خوله فاکانی راشیدینه وه بینراوه. به لای مالی که کانه وه راوه ستان بو وتار خوینده وه واجبه مه رج نیه، به لای شافیه ی حه نبه لیه وه مه رج وه به بی هاتنه دی نه و مه رج دروست نیه.

٨- نه گه ره که سی که چوه ژووری مزگه وتنه وه له و کاته دا خه طیب وتاری ده دا با دانیشی، دورکات نوژ بکا؛ ناماژه به و فه رموده یه موسلیم له جایره وه ریوایه تی کردوه ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: (اذا جاء احدکم يوم الجمعة والامام یخطب فلیرکع رکعتین ولیتجوز فیهما).

٩- پیویسته نوژ که ره کان له کاتی خطبه خوینده وه دا هه موویان بی ده نگ بن، چ نه وانیه گوئیان له وتاره که یه و چ نه وانیه گوئیان لی نیه. که سی که له و کاته دا قسه بکا به لهغو حیسابه، به لام نوژه که ی پی به تال نایته وه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (المنافقون)

ئەم سورەتە مەدەنی یەو (۱۱) یانزە ئایەتە، ئەم ناوە تایبەتی یەو
 لی نراوە، چونکە لە یەکم ئایەتی دا باسی (منافقون) دەکا. هیچ
 سورەتیکی مەدەنی نیە باسی نیفاق و منافقینی راستە و خۆیان
 ناراستە و خۆ تیدا نەبی، وەلی ئەم سورەتە بۆ باسی دوپروەکان و ئەو
 روداوانە ی لێیان رودراوە و ئەو قسانە ی لێیان بیستراوە قورخ کراوە.
 ئەخلاق و درۆ دەلەسو چاوو راویان بەیان دەکا. رق و کینە ی ناو دێیان
 لە موسوڵمانان دەر دەخا، ترسێکی و خۆپرییەتیان ئاشکرا دەکا.

جم و جۆلی دوپرووی لەو رۆژەو دەست پی دەکا: کە پیغەمبەر ﷺ
 گەشتە مەدینە و دەوڵەتی ئیسلامی دامەزراند، هەتا سەرو بەندی
 لە دنیا دەرچوونی پیغەمبەر ﷺ درێژە کێشا. بەلام هیچ کاتیک نەبەر
 نەبوو بە درێژی میژوو ئەو دیاردە یە لە شێوە و شێوازی جیا جیادا بەینا و
 بەین سەری هەلداوە. هەرکاتی موسوڵمانان بە هیژ بووبن ئەو دیاردە یە
 بەزەقی سەری هەلداوە تەو.

هەتا موسوڵمانان لە مەککە دا بوون ئەو نەدیان هیژ توانا نەبوو خەلک
 لێیان بترسی، یان هیوا یەکیان پی بن و ماستاویان بۆ بکەن، سەرانی
 قورەیشیش بە ئاشکرا دژی پیغەمبەر ﷺ وەستا بون و بە ئاشکرا ئەزەتی
 موسوڵمانان دەدا و بە هەموو هیژو توانا یان سەو بەرەنگاری بانگەوازی
 ئیسلامیان دەکرد، هەتا موسوڵمانان ناچار کران یەکم جار کۆچ بۆ
 حەبەشە بکەن و لە ژێر کاریگەری تەعزیب و سزادا یان بە هەلخەڵەتاندن و

چاووپاوهندی کهس توشی فیتنه ی له دین وهرگه ران بوون. هه ندیکیش سوربوون له سهر بیروباوه ری حق و لهو پیناوه دا گیانیان له دهست دا.

به لام که پیغه مبه ر کۆچی کرد بۆ مه دینه و دهوله تی ئیسلامی دامه زرانده پشتگیری هۆزی نهوس و خه زره جی به دهست هینا وای لی هات مه دینه سهرتاپای بووه (دار الاسلام) عه ره به کانی نهوی سهرتاپا موسولمان بوون. بارودۆخی بانگه وازی ئیسلامی پی نایه قۆناغیکی تره وه. هه لبه ته نه م حاله ته له سهر دل و دهرونی نهوانه ی به نه زانی یان له بهر هه سوودی موسولمان نه بوو بوون زۆر قورس بوو، نه یانتوانی دان به خۆیاندا بگرن و بی دهنگ بن.

بۆیه نه و دل و دهرون نه خوشانه کهوتنه جم جۆل و دهستیان کرد به دژایه تی پیغه مبه ر ﷺ و موسولمانان، به لام دژایه تیه کی خوپریانه و له بهرگ و پۆشاککی دوورپویی دا، به رواله ت خۆیان به موسولمان نیشان ده داو له دل دا کافرو بی پروا، هه رچه نه دهوان له هه یج حالیک دا دانیان به کوفرو دوورپویی خۆیان دا نه ده نا، وه لی دوورپویی و کوفرو هه لویستی ناشیرین و فرت و فیله کانیان له پیغه مبه رو هاوه له بهر پیره کانی شاراهه نه بوون، ههروه کوو هه ندی جار له کاتی تهنگانه و نه زه مات دا هه لویستی وایان ده نواند: که په رده ی له سهر کوفرو دوورپویی به که یان هه لده مالی و فه ضح ده بوون.

قورئانیش لیکدان لیکدان راسته وخۆو ناراسته وخۆ فرت و فیله کانیان ده خسته رو، پیغه مبه رو موسولمانانی شاره زای فرت و فیل و خیانه ت و خیانه تکاریه کانیان ده کرد. هه موو کاتیکیش هه بوونی دارو دهسته ی ناوا له ناو کۆمه لگادا خه تهریکی گه وره بوون و ئیستاش خه ته ری سامناکن. وه کوو خم خۆرکه وان و زیانیان له زیانی دوژمن ناشکراو زۆر تره.

په یوه نډای نهم سورته به سورته پیښه وهی له چنه رو بیه که وهیه :

۱ - له سورته پیښو دا باسی موسولمانانی کرد، له سورته ش دا باسی مونافقه کان ده کا .

۲ - سورته پیښو باسی نه وانه ده کا: پیغه مبه ریتی موحه مه د به درو ده خنه وه به دل به زویان د ژایه تی ده کن: که بریتی بوون له جوله که کان . له سورته ش دا باسی نه وانه ده کا که به دل برویان به پیغه مبه ریتیه که ی نیه . نه وانه ش دو ورووه کانن .

ره وستی ناشیرین ■ نه کله وه تی دو ورووه کان

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا أَنشَهُدُكَ لِرَسُولِ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
 إِنَّكَ لِرَسُولِهِ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾
 اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ
 فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ
 وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعُ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خَشَبٌ مُّسْنَدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ
 صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قُلْ لَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

نهم سورته به باسی هه لس و که وستی ناشیرینی دو ورووه کان ده ست پی ده کا، له دل دا کافرو بی دینن، به روا له تیش دینه لای پیغه مبه رو سویند

دهخۆن: كه تۆ پیتغه مبهری خودای. سوینده كانیان ده كه نه مه تال و خۆیان
له بهردا ده شار نه وه. فرت و فیل له موسولمانان ده كه نه، ده فهرموی:
﴿اذا جاءك المنافقون قالوا: نشهد انك لرسول الله - والله يعلم
انك لرسوله - والله يشهد ان المنافقين لكاذبون﴾ ئه ی پیتغه مبهرا كه
دوو پرووه كان دینه لات و ئاماده ی كۆرو مه جلیست دهن بهرالت خۆیان به
موسولمان نشان دهن و ده ئین شایه تی ده دهن: كه تۆ پیتغه مبهری خودای،
به دل و بهزوبان ئه م شایه تی ده دهن. خودا ده زانی: كه تۆ پیتغه مبهری خودای،
ئه وه ی كه ده ئین: مو طایقی واقیعه، ئه تۆ پیتغه مبهری خودای بۆ سهر هه موو
ئاده میزاد. به لام خودا شایه تی ده دا: كه دوو پرووه كان درۆ ده كه نه، ئه وه ی ده ئین:
له دلیانمه سهر چاوه ی نه گرتوه، بۆ خۆیان بهر وایان بهوشایه تی نه، ئه وه ی
بهزوبان ده یه ژن به دلیان نه. كه وابوو ئه وانه به نیسبه ت بهر وایانه وه درۆزن
و نه ده بوو ئه و قسه سهر زاره کییه یان ناوینن شایه تی. چونكه شایه تی كاتی
شایه تی به دل و زوبان به كه بن.

﴿اتخذوا ایمانهم حنه، فصدوا عن سبیل الله، انهم ساء ماكانوا
یعلمون﴾ ئه وانه سویندی خۆیان كرده به قه لغان و مه تال بۆ پارێزگاری
گیانیان له كوشتن و دیل كردن، پارێزگاری مال و سامانیان له داگیر كردن
بۆ ئه وه ی ئه حكامی كافرو ئه هلی كیتاییان به سهردا ئه نجام نه درۆ كه سیك
نه یانناسی پیتان هه لبه له تی و وابزانن: موسولمانن و چاویان لی بكه نه،
له م روه وه زیان به كهسانی دیکه بگه یه نن. له كرداری چاك و چون بۆ جههاد
ژیوانیان بكه نه وه، شك و دله راو كیتان تیدا دروست بكه نه. به راستی خراب
بهرو باوه رێکیان هه یه وه ئه و ئیستی ناشیرین ده نوینن، كرده وه كانیان
خراب و ناپه سه نلن.

﴿ذلك بانهم امنوا ثم كفروا فطبع علی قلوبهم فهم لا یفقهون﴾
ئه و درۆ ده له سه كردن و كرداره به ده یان به هۆی ئه وه وه یه: بهر والت

ئیمانیان هیئاوه، له راستی و واقع دا کافرن، له دل دا پروایان بهوه نیسه: که به زمان دهیلین. ئیتر خودا دلی مؤر کردون و له حهق ناگهن، نوری ئیمان ناچیتته ناو دلیانهوه و ریگای راست نادۆزنهوه، ههست بهو بهلگانه ناکهن: که راستی پیغه مبهرایه تی هه زه تی موحه ممد ده چه سپینن.

﴿واذا رأيتهم تعجبك أجسامهم، وان يقولوا تسمع لقولهم كأنهم خشب مسندة﴾ کاتی چاوت پێیان ده که وی، جوانی پۆشاک و لهش و لاریان، شان و شهوکهت و روخساریان تۆ ده خاته سهر سورمانهوه، خۆ نه گهر بکهونه قسهو گفت وگۆ گۆیچکه بۆ قسهیان راده گری، شیرینی قسهو دهم و له فظیان سهرنجت راده کیشی. وهلی له واقع دا وه کوو موره داریکی کلۆر وان: که پالی درابی به دیواریکهوه، واته: جهسته یه کی بۆش و بیگیان و زانیارین. له هیچ ناگهن و هیچ نازانن.

وه کوو ریوایهت کراوه: سهر کرده ی دووپروه کان؛ عه بدللای کوری ئوبه ی پیاویکی فه صیحو زمانپاراوو شوخ و شهنګ و به شان و شهوکهوت بوو، به لام خۆی هاوه له کانی گیل و نه فام و بی ههست وشعور بوون. نهوانه وینهن بی ئه وه ی مانایان هه بی.

﴿يَحْسِبُونَ كُلَّ صِيْحَةٍ عَلَيْهِمْ قَاتِلُهُمُ اللَّهُ اَنِي يُؤْفِكُونَ﴾ نهوانه ههر دهنگێك ببیسن به دهنگی دوژمنی دهزانن. بی هیژو بی ورن ترسنۆك و خۆتپین، له ناخ و دهروون دا روخاوو دۆراون، ههست به تیکشکان ده کهن، نهوانه دوژمنی سهرسهختن، وریای فرت وفیل وپیلانیان به، مه هیله ناگاداری نهیته یه کانتان بن. چونکه نهوانه جاسووسی دوژمنه کانتانن، تابووری پینچن و خم خورکه ی ناو کۆمه لن. خودا نه فرینی لی کردون و له رهحمه تی خۆی دووری خستونهوه، خودا بیانکوژیۆ به فتاره یان بهریۆ له ناویان بیا، چۆن له ریگای حهق لاده دهن و روده که نه کوفرو بیدینی، هیدایهت وهرناگرن و باوهش بۆ گومرایی ده گرنهوه.

نیشانهی دروژنیو دل پیسی دوورووه کان

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّارُءٌ وَسَهُمٌ
 وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ
 أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ
 اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ
 لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا وَلِلَّهِ
 خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ
 ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لِنِ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ
 مِنْهَا الْأَذَلُّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ
 الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

دهربارهی سه به بنزولی نایه تی ژماره (۵) بوخاری و موسلیم
 ربوایه تیکی دورودریژیان هیناوه، پوخته که ی ته مهیه: پیغه مبه ر ﷺ
 غه زای (بنی المصطلق) ی ته نجام دا، له نزیك ناویك: که پی تی ده گوتری
 (موره یسیع) کورپکی کوچه ری و یه کیك له یارمه تیده ران (الانصار)
 له سه ر ناودانی ولاغ لییان بوو به هه را، شهویان هاواری کرد نهی
 (مهاجرین) فریام بکهون، ته میان هاواری ته نصاره کانی کرد، عه بدوللای
 کورپی نویه ی کورپی سه لول گوپی له هه راو هو ریایه بوو،

خۆی پی نه گیرا، وتی: بۆچی کۆچهریه کان وایان لی هات چاومان لی بزیکه نه وه؟! (مه ئه له ی کابرا مان لی قه و ماوه ده لی سه گی خۆت قه له و بکه با بتخوا)!! شهرتبی نه گهر گه ییشتی نه وه مه دینه ده بی به هیز بی هیز ده ریکا. هه رگیز ناهیتلم له مه دینه دا دانیشن!!

زهیدی کوری نه رقه م گوئی له م ناما قولی یانه ی عه بدوللا بوو، بۆ پیغه مبه ری گیرایه وه، عومه ری کوری خه تتاب له وی بوو وتی: پیغه مبه ری خودا بابیکوژم! پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: نابی، نه گهر بیکوژم ده لێن: مه حه مه د هاوه لانی خۆی ده کوژی!

پیغه مبه ر ﷺ به مه به ستی نه وه ی نه م روداوه ته شه نه نه کاو خه لکه که لی نه کوژنه وه، فه رمانی دا سوپا باریکا، هه ر چه نده وه ختی بار کردن نه بوو، دواپی پیغه مبه ر ﷺ بانگی عه بدوللای کردو نه و قسه یه ی به رودا دایه وه، عه بدوللا پاکانه ی بۆ خۆی کرد: که شتی وای نه گوته وه. پیغه مبه ریش عوزره که ی لی قبول کرد. زهید ده لی: ئیتر خه لکه که لۆمه یان کردم، زۆر دل ناخۆش بووم به وه: که به درۆزن و فیتنه جو ده رچووم.

ئیت سوره تی (المنافقون) نازل بوو ته صدیقی من و ته کزیبی عه بدوللای کرد. به عه بدوللایان گوت: نایاتی توندو تیژ ده رباره ت نازل بوون. برۆ بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ با دوعای لیخۆشبونت بۆیکا، شه ویش سه ری خۆی باداو گالته ی به پیشنیاره که کرد، ئیتر نه م نایه تانه هاتنه خوار. ده فه رموی:

﴿واذا قيل لهم: تعالوا يستغفر لكم رسول الله لوآوا رؤوسهم ورايتهم يصعدون وهم مستكبرون﴾ نه گهر به و مونا فیکانه بگوته ری: به سه روکایه تی عه بدوللای کوری سه لول، بچن بۆ لای پیغه مبه ر ﷺ داوای لیخۆشبوونتان بۆ له خودا بکا، به فیزیکه وه روو وه رده گیرن و

گالتەیان پی‌دی و هیچ ره‌غبه‌تیکیان له لی‌خۆشبوونی خودا نیه. ده‌بینی ئەوانه پشت له پی‌غه‌مبەر هه‌ڵده‌که‌ن و خۆیان زۆر له‌و به‌گه‌وره‌تر ده‌زانن: داوای لی‌خۆشبون بکه‌ن، کوله‌بی ده‌لی: که ئایه‌ته‌کانی قورئان نازلبوون و په‌رده‌ی له‌سه‌ر دوورپوه‌کان هه‌ڵدایه‌وه، کۆمه‌لیک له خزم و که‌س و کاره موسولمانه‌کانیان چون بۆ‌لای دوورپوه‌کان وتیان: مالتوێران به‌ هۆی دوورپویی‌یه وه‌ حه‌یاتان چوو؛ خۆتان کرده په‌ندو مه‌خسه‌ره، بچن بۆ‌لای پی‌غه‌مبەر ﷺ له دوورپویی په‌شیمان بینه‌وه داوای لی‌بکه‌ن بابۆتان له خودا بپاری‌تسه‌وه، نه‌چون و گرنگیان به‌ داواکاری خزمه‌کانیان نه‌دا.

ئێبنو عه‌بباس ده‌فه‌رموی: که عه‌بدوللّٰی کوری ئوبه‌ی له‌ رێگه‌ی چون بۆ غه‌زای ئوحد به‌ خۆیی چهند که‌سیکه‌وه گه‌رایه‌وه، موسولمانان رقیان لی‌هه‌لگرت و تانه‌و ته‌شه‌ریان لی‌ده‌دا، خزمه‌ نزیکه‌کانی پێیان گوت: خۆزگه‌ بچویتی‌یه بۆ‌لای پی‌غه‌مبەر ﷺ داوای لی‌خۆشبوونی بۆ بکردیتی‌یه؟! وتی: نه‌ده‌چم بۆ‌لای و نه‌داوای لی‌خۆشبوونی ئه‌وم ده‌وی. ئیتر ئه‌و ئایه‌تانه نازلبوون.

زوربه‌ی رافه‌که‌رانی قورئان ده‌لێن: بۆیه داوایان لی‌کردوه بچی بۆ‌لای پی‌غه‌مبەر ﷺ داوای لی‌خۆشبوونی بۆ‌بکا، چونکه‌ وتبووی: (ده‌بی به‌هێز بی‌هێز ده‌ربکا) هه‌روه‌ها خزم و ناسی‌اوای خۆی راسپاردبوو: که یارمه‌تی ماددی پی‌غه‌مبەر و موسولمانه هه‌ژارو کۆچکاره‌کان نه‌که‌ن، بۆ ئه‌وه‌ی لی‌ی بته‌کنه‌وه ده‌وری چۆل بکه‌ن. جا ئامۆژگاریان کردبوو: که بچی بۆ‌لای پی‌غه‌مبەر ﷺ داوای لی‌خۆشبوونی بۆ‌بکا، له‌ ولام دا به‌ سه‌ر بادانی‌که‌وه گوتبووی: (ئه‌وه چیتان گوت؟) واته‌: گالتە‌ی به‌ داواکانیان هاتبوو، ئه‌وه‌یه که قورئان ئاماژه‌ی پی‌ ده‌کار ده‌فه‌رموی:

﴿لَوْ رَأَوْهُمْ﴾ نه مجار پهروه دگار نه وه به یان ده کا: که داوای لیخو شبون دادی نه وان نادا. ده فیرموی:

﴿سَاءَ عَلَيْهِمْ اسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ، اِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ په کسانه له سهر نه و دوپروانه، داوای لیخو شبون یان بو بکمی یان بویان نه کمی، هیچ سودیکیان پی ناگا، چونکه نه وان سوورن له سهر نیفاق و به رده و امن له سهر کوفر، به دل پروایان به په یامی نیسلام نیه! هتا نه وان له سهر نه و حال و وه زعیان بن هه رگیز خدا لییان خو ش نابی. بیگومان خدا هیدایه تی گهل و نه ته وه یدک نادا: که له سنوور ده رچوبن و نوغروی زلکاوی تاوان بوین.

﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلٰی مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتّٰی يَنْفَضُوا﴾ نه و دوپروانه که به نه نصاره کان ده لیتن: یارمه تی هاوه له کوچکاره کانی موحه ممد مدهن با برسی و موحتاج بن، به لکوو ده وره ی چول بکن و که سی پیوه نه مینی و بلاوه ی لی بکن!! نیر پهروه دگار ره ددی دانه وه، فیرموی:

﴿وَاللَّهُ خَزَائِنُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ، وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ گه غینه کانی رزق و روژی ناسانه کان و زهوی هه موو هی خودان، نه و رزق و روژی کوچکاره کان ده دا، کللی ده رگای رزق و روژی نه رزو ناسمان به ده ست خودایه، به ویستی خو ی ده یدا به بنده کانی، بو په کیك زورو بو په کیك کهم، په کیك ده وله مهند ده کاو په کیك هه ژار، وه لی نه و دوو رووانه نه فامن نازان: خه زینه ی رزق و روژی به ده ست خودایه پیان وایه: خدا موسولمان ده وله مهند ناکا!

﴿يَقُولُونَ لَنْ رَجِعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَّ أَلَا عَزَّ مِنْهَا الْأَذَلَّ﴾ نه و دوپروانه نه وانن که له سهر زوبانی عه بدوللای کوری نویه ی سه روکیان ده لیتن: نه گهر له م سه فیره گه راینه وه بو مه دینه، ده بی به هیزو خاوه ن ده ست لآت - مه به ستیان خو یانه - بی هیزو بی ده ست لآت ته کان

- مه به ستیان پیغه مبه صلی الله علیه و آله و هاوه لانیه تی - ده ربکه ن، ئیتر ناهیلین موحه مد و هاوه لانی له مه دینه دا بمیننه وه. ئەوان بی هیرو ئیمه خاوه ن توانا، چی دی لیان قبول ناکهین. عه بدوللای کوری ئوبه ی گه رایه وه بو مه دینه، هینده ی پی نه چوو کوچی دوا یی کرد، پیغه مبه صلی الله علیه و آله داوای لیخو شبنوی بو کردو کراسی خو ی بو له بهر کرد. ئیتر نه و نایه ته نازل بو!

ئه مجار خودا بهر په چی مونافیه کان ده داته وه و ده فهرمو ی: ﴿لله العز ولرسوله وللمؤمنین، ولكن المنافقین لا یعلمون﴾ هیرو ده ستلآت و بالآ ده ستی هه ر بو خودایه و بو ئەوانه یه خودا ریزو شکۆمه ندیان ده داتی له پیغه مبه ران و له بهنده راستاله کانی. بو که سی تر نه، وه لی دوورو وه کان نه و واقعیه نازانن، هینده نه فام گیلن، هینده سه ر لی شیواوو که وده نن، نازانن که هه موو هیرو ده ستلآت و توانا وزه هی خودایه. ئەوانه چین هه تا خو یان به خاوه ن هیرو ده ستلآت حسیب بکه ن؟!!

ریوا یه تکراره: کاتی عه بدوللای کوری ئوبه ی گه رایه وه بو مه دینه. عه بدوللای کوری که موسولمان نیکی باش بو، ده رگای شاری مه دینه ی لی گرت و گوتی: نه وه تو ی گوتوته: نه گه ر گه راینه وه ده ستلآت دارمان بی ده ستلآت ده رده کا. سویندم به خودا ده بی ئیستا تیت بگه یه نم تو ده ستلآت داری یان پیغه مبه ری خودا؟ سویندم به خودا ناسمانی مه دینه ت ناکه ویته سه رو ناهیل پی له خاکی مه دینه بنی هه تا نه لی پیغه مبه ری خودا شکۆمه ندو ریزداره من زه لیل و بی هیزم. ریگای لی گرت و نه یه یشت بچیته ناو شاری مه دینه وه. هه تا کو مه لی چونه خزمه ت پیغه مبه رو نه و واقعیه یان بو باس کرد، نه ویش فهرمو ی: بچن به عه بدوللای بلین: با ریگه ی عه بدوللای باوکی بکا بچیته وه شوینی خو ی. نه ویش ریگه ی دا.

ترساندن موسولمانه کان لهو ۱۱ لاسایی رهوشتی دوورووه کان بکه نه وه،
 فه رمانیشیان پی ده کا که له ریگهی خیرو چاکه دا مال ببه خشن

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ
 أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ
 ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ
 مِمَّنْ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي
 إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ
 يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

له وه پیش رهوشتی دوورووه کانی رونکرده وه، سه رزه نشتی کردن،
 ته مجار موسولمانان له وه ناگادار ده کاته وه ده یانترسینی: که خوی
 دوورووه کان بگرن، پاشان فه رمانیان پی ده کا: که بری له مال و سامانیان
 له بواری خیرو چاکسازی دا ببه خشن، دوی نه خن تاکاتی که مردن
 یه خه یان ده گریو په شیمان ده بنه وه په شیمانیش بی سووده. ده فه رموی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا، لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ﴾
 تهی تهو که سانه ی پرواتان به تاک و ته نهایی خوداو راستی پیغه مبه رایه تی
 موحه مد ﷺ هه یه با مال و سامان و سه روکاری کردنی هه روا مندا ل و
 به خیو کردنیان نیو بهی ناگا نه کا له زیکرو یادی خوداو له ته نه جامدانی
 تهر که کانی سه رشانتان به رامبه ر پهروه دگار.

﴿ ومن يفعل ذلك، فأولئك هم الخاسرون ﴾ كەسێك بەهۆی مالا و سامان و خێزان و منداڵ و بەرپۆهەردنیانەوه لەیادی خودا بێتاگابی و فریا بەندایەتی کردن نەكەوی نەبیرژی بە باشی خودا پەرستی بكا، ئەوه لە خەسارە قەندانە، لەوانەیه رۆژی قیامت خۆیان و مالا و سامان و مندالیان لە دەست داوه، چونكە شتی ماوه و هەمیشە بیتان بەفەوتاو فرشتوو.

﴿ وانفقوا من ما رزقناكم من قبل أن يأتى أحدكم الموت فيقول ربّ لولا أخرتني الى أجل قريب، فأصدق وأكن من الصالحين ﴾ ئەى خاوەن باوەڕان! برێ لەو مالا و سامانەى پێمان داوە لە رێگەى خێرو چاكسازی دا بێهەشتن، بەمەش سوپاسگوزاری نێعمەتى خودا بكەن و رەحم بە هەزاراو پێنەوايان بكەن، بەرژەوهەندى گشتى بەرچاو بگرن، پێش ئەوى هۆیه كانی مردنتان لى نزیک پێتەوه و بكەونه حالەتێكەوه مردن دەورتان بدا و بكەونه گیانە لاوهوه، جا ئەوكاتە هەریەكەتان بلى: خودایە كەمێك مۆلەتم بده و مردنم دوا بجه بۆ ماوهیه كى كورت، بەلكوو بتوانم مالا و سامانم ببەخشم و ببمە پیاوی چاك و راستال.

ئەم نایەتە ئەوه دەگەیهێنى كە هەموو كەسێكى كە مەترخەم دەربارەى خودا پەرستى و مالا بەخشین و چاكردن لەكاتى گیانە لاودا پەشیمان دەبێتەوه و داواى مۆلەت دان دەكا بابۆ ماوهیه كى كورتیش بى. بەلام بى سودە و ئاواتى نایەتەجى.

تیرمیزی ئێبنو جەریر لە ئێبنو عەبباسەوه رىوایەت دەكەن دەفەرموى: پێغەمبەر ﷺ فەرمویهتى: (كەسێك مالا و توانای حەجى هەبوو نەيكرد، زەكاتى لەسەر بوو نەیدا، لەكاتى مردنى دا داواى مۆلەتدان و دواخستنى مردن دەكا) پیاویك وتى: ئەى ئێبنو عەبباس پیاوی چاكە! هەر كافر داواى گەڕانەوه بۆ دنیاو دواخستنى مردنى دەكا!!

ئیبنو عه بباس فهرموی: ئایاتی قورئان دینمه وه بۆ راستی قسه کهم
ئیتیر ئایه تی: ﴿ و انفقوا من ما رزقناکم من قبل ان یأتی أحدکم الموت
فیقول رب لولا أخرتنی الی أجل قریب فأصدق وأکن من الصالحین ﴾ هی
خوینده وه.

﴿ ولن یؤخر الله نفسا اذا جاء أجلها، والله خبیر بما تعلمون ﴾ هه
که سی ئه جه لی هات و ئه وه ته مه نه ی خودا بۆ دیاری کرد وه ته واو بوو،
ئیتیر خودا تاقه چرکه یه که ته مه نه ی دریتیر ناکاته وه، هیچ شتیک له
کرده وه کانی ئیتوه له خودا شاراو ه نیه، پاداش و سزاتان ده داته وه، چاکه
به چاکه و خراپه به خراپه.

بسم الله الرحمن الرحیم

سوره تی (التغابن)

ئهم سوره ته مه ده نییه وه هه ژده ئایه ته له دوای سوره تی (التحریم)
هاتۆته خوار. هه ندیکیش پێیان وایه مه ککییه، ناوی نراوه (التغابن)
چونکه له ئایه تی ژماره نۆدا، قیامهت بیر ئاده میزاد دینیته وه وه
ده فهرموی: ﴿ یوم یجمعکم لیوم الجمع ذلك یوم التغابن ﴾.

ئوسلوبی سوره ته که ده شو بهیته ئوسلوبی سوره ته مه ککییه کان،
گرنگی به بنه ماکانی عه قیده ده دا، ئه وه راده گه یه نی که هه موو بونه وه
ته سبیحات و ته مجیدی خودا ده کا. یه کتاپه رستی و راستی پێغه مبه رایه تی و
زیندو بوونه و دووپات ده کاته وه، بێگومان، هه موو ئایینه ئاسمانیه کان
له باره ی بنه ماکانی عه قیده وه یه کسانن، هه موویان ئه وه راستیه
دووپات ده کهنه وه. قورئان به رونی ئه وه مان بۆ به یان ده کا و
له پێغه مبه ران و په یامه کانیا نه وه ئه وه راستیانه مان بۆ ده گیریته وه،

که وای هه کاتیک له تهورات و ئینجیلی دهست لیدراو و شسۆیندراودا ،
یان له ناو کتیب و نرسراوی ئهوانه دا: که بهراوردکاری نیوان
ئایینه کان ده نووسن و بر وایان به قورئان و ناوه روکی نیه ، شتیکمان
بینی پیچه وانه ی ئه و راستیه بوو. که قورئان ئاماژه ی پی ده کا ده باره ی
یه کیه تی بنه ماکانی عه قیده له ئایینه کان دا. بی سۆ دوو بیخه ره
لاوه و بزانه هه لبه ستراو و درۆ ده له سه یه. شیاوی خویندنه وه و
سه رنج دانیش نیه.

سه ره تا سوره ته که به به یان کردنی بری له صیفه ته جوانه کانی خودا
دهست پی ده کا.

ئه بچار ئاده میزاد ده ترسینی له و عه زاب و نیکاله ی به سه ر گه له
پیشینه کان هات به هۆی به درۆ خستنه وه ی پیغه مبه رانیان و
ئینکاری کردنیان بۆ زیندو بوونه وه. دوا یی بانگه وازی ئاده میزاد ده کا
بۆ ئیمان هیئان به خودا و به پیغه مبه رایه تی هه زه تی موحه ممه دو ئه و
قورئانه ی خودا به نیگا بۆی نارده و، ده یان ترسینی له روژیک که کافر
تیدا په شیمان ده بنه وه چونکه ئیمانیان نه هیئاوه ، موسولمان په شیمان:
چونکه که مته ر خه مییان کردوه. له و روژه دا موسولمانان بسۆ
به هشت به ری ده کرین و کافره کان تۆر ده درینه ناو دۆزه خه وه. له کو تایی
سوره ته که دا فه رمان ده کا به ته قوا و خودا په رستی و مال و گیانه خشین
له ریگه ی خودا دا، ده یان ترسینی له به خیلی و چروکی و ئه وه راده گه یه نی:
که پاداشی چاکه کاران و به خشنده کان روژیک دوو چه ندانه و
چه ند چه ندانه یه .

سورده تی (التغابن)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْكُمْ كَافِرٌ
وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

﴿ يسبح لله ما في السموات وما في الارض له الملك والحمد وهو
على كل شئ قدير ﴾ هه رچی وا له ناسمانه کان و زهوی دایه به گیاندارو
بی گمانه و ته سبیحات و ته نزیهی خودا ده کا، له هه موو عیب و
خه و شتیک له گشت کهم و کوپی و نه نگیه که به دووری ده گرن، هه موویان
به زمانی حال یان زمانی مه قال به ندایه تی خو یان بو خودا راده گیه نن.
هه موویان نیشانه ی نه وهن خودا پاک و مونه ززه هه له نوقصانی له زات و
له صیفات ی دا . خاوه نیه تی و مولک و سه لته نه ت هه ر بو خودایه و سوپاس
و ستایش له سه ر نیعمه ت هه ر شیایو نه وه، خودا به سه ر هه موو شتیک دا
بالا ده ست و خاوه ن توانایه هیچ شتیک ی لی یاخی نابی.

ئه‌جار بری له دیارده‌ی ده‌سته‌لاتی خو‌ی باس ده‌کاو ده‌فهرموی: ﴿هو الذی خلقکم فمنکم کافر ومنکم مؤمن والله بما تعملون بصیر﴾
 په‌روه‌دگار خودایه‌کی وه‌هایه ئیوه‌ی له نه‌بوون به‌دی‌هێناوه‌و به‌و شیوه‌
 جوان و ریک و پیکه شیوه‌و روخساری کیشاون. سه‌رغجام واتان لی‌هاتوه‌و
 بریک‌تسان له سروشت لای داوه‌و به‌ویستی خۆتان کوفرو بیدینی‌تان
 هه‌ل‌ب‌ژاردوه‌و، بریک‌یش‌تان له‌سه‌ر فیطره‌ت ماونه‌وه‌و ئیمان‌تان هه‌ل‌ب‌ژاردوه‌و،
 به‌خته‌وه‌ری دونیاو قیامه‌ت‌تان بۆ خۆتان ده‌سته‌به‌ر کردوه‌و، خودا له‌روژی
 به‌ری دا زانیویه‌تی ئیو له ژیا‌نتان دا له کوفرو ئیمان چی هه‌ل‌ده‌ب‌ژێرن و
 سه‌ره‌نجام‌تان به‌چی ده‌گا. بۆ خو‌ی ناگاداری کرده‌وه‌ کانتانه‌و سزاو
 پادا‌شتان ده‌داته‌وه‌.

ئه‌بو یه‌علاو طه‌به‌رانی و به‌یه‌ه‌قی له ئه‌سه‌وه‌دی کورپی سه‌ری‌عه‌وه‌
 ریوایه‌ت ده‌که‌ن ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فهرموی: (کل مولود یولد علی
 الفطرة حتی یعرب عنه لسانه فأبواه یهودانه أو ینصرانه أو یمجسانه)
 هه‌موو زارۆکی‌ک له‌سه‌ر فیطره‌ت و خودا په‌رستی له دایک ده‌بی،
 که‌زمانی ده‌پ‌رژێ و عه‌قل و هۆشی په‌یدا ده‌کا، باوک و دایکی سروشتی
 ده‌گۆرن و له‌ری‌گه‌ی حه‌ق لای ده‌ده‌ن « جایان ده‌یکه‌نه‌ جوله‌که‌ یان گاور
 یان ناگر په‌رست، یان هه‌ر بیرو باوه‌ری‌کی تری ناپه‌سند:

﴿خلق السموات والارض بالحق وصورکم فأحسن صورکم والیه‌
 المصیر﴾ ئاسمانه‌کان و زه‌وی به‌ریک و پیک و به‌ خیکمه‌ت ئامی‌ز به‌دی
 هێناون، وای خولقاندون به‌رژه‌وه‌ندی ئاده‌میزادیان تێدابی بۆ دین و دنیا.
 ئیوه‌ی ئاده‌میزادیشی له جوانترین شیوه‌و روخساردا وێنه‌ کیشاوه‌و،
 غه‌زالی ده‌فهرموی: (لیس فی الإمكان أحسن مما کان) مومکین نیه
 جوانتر له‌و شیوه‌ی هه‌یه‌ شیوه‌یه‌کی تر به‌ی‌ن‌ری‌ته‌ دی.

قورئانی پیروز له چهند نایه تیکی تردا ناماژه به جوانسی و
 روخسار شیرینی ناده میزاد دهکا، دهفه رموی: ﴿یا ایها الانسان ما غرک
 بربک الکریم الذی خلقک فسواک فعدلک، فی ای صورة ماشا رکبک﴾
 (الانفطار/ ٦-٨) یان دهفه رموی: ﴿لقد خلقنا الانسان فی احسن
 تقویم﴾ (التین/ ٤) له روژی قیامه تدا هه مووتان بۆ لای خودا ده گهرینه وه،
 سزاو پاداشتان ددهاته وه خراپه به خراپه و چاکه به چاکه.

﴿یعلم ما فی السموات و الارض، یعلم ما تسرون وما تعلنون،
 والله علیم بذات الصدور﴾ ناگادار به سه ره موو نه وه مه خلوقاتانه ی
 له ناو ناسمانه کان و زهوی دایه، له هیچیان بۆ ناگانیه، حالێ هه موویان
 ده زانی، ته نانه ت شاراهو وه نهینه کانی ئیوهش ده زانی، ناگادار به سه ره
 نه وه ی ناشکرای ده کهن و نه وی ده یشارنه وه، خودا زاناو ناگادار به سه ره
 بیرو باوهرو خه ته راتی ناو دله کان. واته: زاناو ناگاداره به قسه ی دله کان!

موشریکه کان ئینکاری خودایه تی خوداو پیغه مبه ری تی
 جه زه ته تی موحه مه ده و زیندو بوونه وه ده کهن

الْمَیَاتُ کُمْ نَبَؤُا الَّذِیْنَ کَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
 فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِیمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِکَ بِأَنَّهُ کَانَتْ تَأْتِیهِمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَیِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرُہُمْ بِدُونِ مَا کَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى
 اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِیٌ حَمِیدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِیْنَ کَفَرُوا أَنْ لَنْ یُعْشِقَ اٰقْلٌ بَلٰی وَرَبِّی
 لَنُبْعِثَنَّہُمْ لِنُبَیِّنَنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِکَ عَلٰی اللَّهِ یَسِیرٌ ﴿٧﴾

له وه پێش به لگهی له سهر هه بوونی خوداو ■ ههسته لاتی ره های
هینایه وه، لیره دا کافره کانی مه ککه ی له کوفرو بیدینی ترساند،
هه ره شه ی لی کردن له سهر نه وه ی پروایان به پیغه مبه ریتی هه زره تی
موحه ممد نه کردو زیندو بونه وه یان به لاوه درۆ بوو. ده فهرمو ی:

﴿ اَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ، فذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ ته ی موشریکه کانی مه ککه! ئایا سهر گورشته ی
کافرو بی باوه ره کانی رابوردوتان پی نه گه یوه؟ سهره نجامی
یاخی بوونی قهومی نوح و عادو شمودتان بنۆ به یان نه کراوه؟ نه
عه زاب و به لایانه ی به سهریان هات به هۆی سه ریچی کردنی فهرمانی
پیغه مبه ره کانیانه و ■ به ئیوه نه گه یشتوه؟ نه وه بوو: پیغه مبه ره کانیان
بانگیان کردن بۆ یه کتاپه رستی و عیباده تکردن بۆ خدا و وازه یانیان له
بتپه رستی، به لام به گۆتیان نه کردن و سه ریچیان نواند، ئیتر ئاکامی
سه ریچی کردن و یاخی بوونی خۆیان توش هاته وه، عه زابی ریشه کیش و
کو کوژ، یه خه ی گرتن و له ناوچون، له قیامه تیش دا عه زابی
دۆزه خ چاره ریانه!!

﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشْرٌ يَهْدُونَنَا؟
فَكْفُرُوا وَتَوَلَّوْا، وَاسْتَغْنَى اللَّهُ، وَاللَّهُ غَنِيٌ حَمِيدٌ ﴾ نه وه عه زابه سه خت و
دژواره یان له دونیاو قیامهت دا به هۆی نه وه وه بوو، پیغه مبه ره ان
دههاتنه سهریان به به لگهی ئاشکراو موعجیزاتی گه وره وه بانگه وازیان
ده کردن، هه ره شه یان لی ده کردن ته ماعیان به رده نان، که چی هه موو
گهل و نه ته وه کان هه ره یه که یان به پیغه مبه ری خۆی ده گوت: نه تو
پیغه مبه رنیت! چۆن ده گونجی ئاده میزادیکی وه کوو خۆمان ببیته
پیغه مبه رو ره هه نو میمان بکا؟ که ی شتی وابوه که ی ده بی؟!

ئیتەر برۆایان به پیڤه‌مبه‌ره‌کان نه‌کردو په‌یامه‌کانیان ره‌تکرده‌وه، پشتیان لی‌هه‌لکردن و حق و راستیان پاشگوێ خست، هیچ له‌ په‌یام و بانگه‌وازی پیڤه‌مبه‌ره‌کان ورد نه‌بوونه‌وه، خودا لییان بی‌تاج بوو چ پیوستی به‌هه‌بوونی خۆیان و عیباده‌ته‌که‌یان نه‌بوو، سه‌رجه‌م له‌ناوی بردن و قه‌لاچۆی کردن.

ئه‌جار ئه‌وه‌ رون ده‌کاته‌وه: که‌ موشریک و بی‌برۆاکان پییان وایه‌ زیندو بوونه‌وه‌ی قیامه‌ت نیه‌و ده‌فه‌رموی: ﴿ زعم الذين كفروا أن لن يبعثوا ﴾ پتپه‌رسته‌کان پییان وایه: زیندو بونه‌وه‌و حساب و لی‌کۆلینه‌وه‌ نایه‌ته‌ دیو قیامه‌ت رانابی.

﴿ قل بلی وربی لتبعثن ثم لتنبؤن بما عملتم، وذلك على الله يسیر ﴾ ئه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست به‌و موشریکه‌ سه‌ر ره‌قانه‌ بلی‌و هه‌والیان بده‌ری: که‌ به‌ته‌شکید ئیوه‌ زیندو ده‌کرینه‌وه، رۆژی قیامه‌ت له‌گۆره‌کانتان راده‌بن و دینه‌ ده‌ره‌وه، ئه‌جار به‌ ته‌شکید هه‌والتان ده‌دریتێ به‌کرده‌وه‌کانی دونیاتان، هیچ کرده‌وه‌یه‌کتان له‌ خودا گوم نابێ. کرده‌وه‌ی بچوک و گه‌وره‌تان، که‌م و زۆرو ناشکراو نه‌ینیتان ده‌خریته‌وه‌ به‌ر چاوتان و لی‌کۆلینه‌وه‌تان له‌گه‌ل ده‌کرێ و به‌گویره‌ی کرده‌وه‌کانتان سزاو پاداشتان ده‌دریته‌وه، ئه‌نجامدانی ئه‌م کارانه‌ بۆ خودا کاریکی ئاسان و بی‌ئه‌رکه‌و چ ماندوبونێکی ناوی.

ئه‌مه‌ سییه‌م جاره: که‌ په‌روه‌دگار سویند به‌زاتی خۆی ده‌خواو جه‌خت له‌سه‌ر هاتنی قیامه‌ت ده‌کاته‌وه. له‌ سورەتی (یونس) دا ده‌فه‌رموی: ﴿ ویستنبئونک احق هو؟ قل: ای وربی، انه‌ لحق وما انتم بمعجزین ﴾ (نایه‌تی / ٥٣) له‌ سورەتی (سبا) یش دا ده‌فه‌رموی: ﴿ وقال الذين كفروا، لاتأتینا الساعة، قل بلی وربی لتأتینکم ﴾ (نایه‌تی / ٣).

هه نانی ئاده میزاد بو ئیمانیهیان و ترساندنیان له تهنگ و
چه له مهی قیامت

فَأْمِنُوا بِاللَّهِ

وَرَسُولِهِ، وَالنُّورَ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ
يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ النَّعَابِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ
صَالِحًا يُكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ، وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

لهوه پیش به لگهی له سهه ئولو هییهت و پیغه مبه رایه تی هی نایه وه،
ههروه ها ره ددی نه وانیه دایه وه: که ئینکاری زیندو بوونه وه ده که ن.
نه جمار لی ره ده فرمان ده کا به ئیمانیهیان به خوداو به پیغه مبه روبه ره ده وام
بوون له سهه بیرو با وه رو خودا په رستی له سهه ئیمان به زیندو بوونه وه وه
حیساب و لی کۆلینه وه . ده فەر مو ی:

﴿ فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورَ الَّذِي أَنْزَلْنَا، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾
دهی که هه مو شتیک لای خودا ئاسان بی، زیندو کردنه وهی مردوان بو
خودا چ نه رک و گرانیه کی تیدا نه بی، هه رچی بیهوی بیکا به ناسانی
بی کاو که س نه توانی بیته له مپه رو کۆسپ و ته گه ره، که وایی ئیمان بینن

به خودای تاك و تنهاو خاوهنی دهستلآت و توانا، برپوا به پیغه مبه ره که ی بکه ن که حه زه تی موحه مده، برپوا به قورئانه که ی بکه ن: هر که سی شوین ئه و په یامه بکه وئ له تاریکی گومرایی رزگاری ده بی و ریگای به خته وهری دونیاو قیامت ده گریته به رو به مرار گه یشتووه!! شوین ئه و قورئانه بکه ون: که نورو روناکی یه بۆ دله کان و هیدایه تده ره. به نیگا نازلمان کردوه بۆ سه ر دلی پیغه مبه ر ﷺ بۆ ئه وه ی به ئاده میزادی رابگه یه نی، خدا زانیه به هه موو شتیك و هیچی لی گوم نابی، ئاگاداری هه موو کردارو گوftar یکیانه و سزاو پاداشتیان له سه ر ئه و کردارو گوftarانه ده داته وه. هیچ کرده ویه کتان پاشگوئی ناخری.

﴿یوم یجمعکم لیوم الجمع ذلک یوم التغابن﴾ ئه ی ئاده میزادینه؛ بیرى ئه و رۆژه بکه نه وه: که خدا هه موو ئه هلی مه حشه ر هر له سه ره تای دونیاوه تا کو تایی له ده شتیکی کاکى به کاکى دا کو ده کاته وه بۆ حساب و لی کو ئینه وه، ئه و رۆژه رۆژی که خدا هه موو ئاده میزادیك و کرده وه کانى یه کدیگیر ده کاته وه، هه موو پیغه مبه ریك و گه له که ی به یه ک ده گه یه نیته وه .

ئا ئه و رۆژه رۆژی په شیمان بوونه وه یه، رۆژی که هه موو که س هه ست به خه ساره تمه ندی ده کا، کافر ده زانی خه ساره تمه ندی چونکه ئیمانی نه هیناوه، موسو لمان هه ست به که مته رخه می ده کا چونکه چاکه و خودا په رستی که م کرده، ده یتوانی زیادی بکا و ته مبه ل بووه. هه موو که س ده ستی خو ی ده شک ییته وه په شیمانی ده رده بری، کافر ده کان په شیمان، که بۆچی له جیساتی هیدایه ت گومراییان هه لباردوه، موسو لمانان په شیمان: که بۆچی زیاتریان خودا په رستی نه کردوه و پاداشی باشتریان به ده ست بیئایه .

﴿ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ، وَيَدْخُلْهُ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا، ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾
که سیئک به راستی ئیمان به خودایینی و به تاک و تهنهای بناسی،
بروا به پیغهمبهرو په یامه که ی بکاو شوینی بکه وی، بروا به
زیندوبونه وهی قیامت هه بی و تیشوو بو تهو روژه حازربکا،
خهریکی کرده وهی چاک بی، ئهرکی سهرشانی خوئی بهرامبه ر به خوداو
به نده کانی جی به جی بکا، خوئی پیاریزی له خراپه کاری و تاوان،
تهو خودا تاوانی له وه پیچی ده سرپته وه ده یخاته ناو باخ و باخاتی
به هه شتی رازاوه وه؛ که به ژیر باله خانه و درخته کانی دا جوو جو بار
ده کیشن و تهو ندهی تر جوانی و رازاوه یی به دیمه نه که ده به خشن، تهو
به هه شتیانه له ناو تهو باخ و باخاتانه دا بو هه تاهه تایه ده میینه وه،
لی ی وهرز نابن و لی ی دهرناچن.

تهو تاوان سرپنه وه و لیخو شبون و به هه شت پی خه لا تکرده به مرار
گه یشتنیکی گه وره مه زنه، هیچ به مرار گه یشتنیکی تری ناگاتی
چونکه باشتین ده سکه وتی به ده ست هیئاوه!!

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
خَالِدِينَ فِيهَا، وَبئس المصير ﴾ تهوانه ی کافرو بی دین و ئینکاری
تاک و تهنهای خودا ده کهن، بروایان به هه بوونی صیفاتی
جه لال و جه مالی خودانیه، قورئان به درو ده خه نه وه که بو
پیغهمبه ر ^{صَلَّى} نیردراوه، که بریک له نایه ته کانی تهو قورئانه باسی
زیندو بوونه وهیه، تهوانه ته هلی دوزه خن و بو هه تاهه تایه لی ی دهرناچن،
خراپ شوینی که تی ی ده چن و تی یدا ده میینه وه.

هه موو شتیك به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه

مَا أَصَابَ مِنْ
مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ
تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ
إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

له وه پیش ناده میزادی کردنه دووبه ش؛ موسولمان و کافر، فه رمانی
پیکردن نیمان بهینن و کرده وهی چاک بکهن، نه هی لی کردن له کوفرو
بیبدینی. نه مجار نه وهرون ده کاته وه؛ که هه رچی توشی ناده میزاد ده بی له
خیرو له شه ر، به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه و به گویره نهو یاساو
ره سایه یه؛ که خودا بو بونه وه ری دانا وه. پاشان فه رمان به موسولمانان
ده کا گهر دنکه چی فه رمانی خودا و پیغه مبه ری خودا بن و پشت به خودا
بیهستن له هه موو کارو باریکیان دا

ده فه رموی: ﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ هه رچی توشی
ناده میزاد ده بی له خیرو له شه ر به گویره ی قه زاو قه ده ری خودایه، له رژی
نه زهل دا بو ی مه زنده کردون، پیویسته ناده میزاد له ژیسانی دونیای دا
هه ولئ نه وه بدا کرده وهی چاک بکا، بو نه وهی خیرو خوشی دونیاو قیامت
بو خوی کیش بکا، زیان و خهراپه له خوی دوور بخاته وه، له هه موو
شتیکیش دا پشت به خودا بیهستی، چونکه به ده ست هی نانی ناکامه کان

به دهست خودایه، وه کوو له ئایه تیکی تر دا ده فرموی: ﴿ما اصاب من مصيبة في الارض ولا في انفسكم الا في كتاب من قبل ان نبراهها، ان ذلك على الله يسير﴾ (الحديد/٢٢)

﴿ومن يؤمن بالله يهد قلبه، والله بكل شئ عليم﴾ كه سێك بر وای به تاك و ته نهایی خودا هه بی و بزانی: هه به لایه ك روى تی ده كا به قه زاو قه ده رى خودایه و سه برى له سه ر بگرێ و دا وای پا دا ش له خودا بكاو گه ر دنكه چى قه زاو قه ده رى خودایى، ئه وه خودا دلێ نورانى ده كا و له كا تى به لا و ناخۆشیه كه سه بوورى ده دا و قورسایى مو صیبه ته كه ی له سه ر شان سو ك ده كا. په ره ده گار زانیاری به رفراوان و بێ سنووره، هیه چى لى گوم نابێ و زانیه به ده له كان و ده زانی چیا ن تیدا شاره ته وه.

ئیه نو عه بیاس ده فرموی: (ومن يؤمن بالله يهد قلبه) واته: دلێ هیدایه ت ده دا بۆ یه قین و ده زانی هه ر چى تووشى بووه نه ده بوو بی بوێرى، ئه وى تووشى نه بو. نه ده بوو تووشى بی. له حه دى شى صحیح و (متفق علیه) دا ها تووه: كه پێغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: (عجبا للمؤمن، لا يقضى الله قضاء الا كان خيرا له، ان اصابته سراء شكر فكان خيرا وليس ذلك لاحد الا للمؤمن) ئی شى موسو لمان سه یرو سه رنج را کێ شه، هه ر چى خودا بۆى به ر پێ ته وه ده بی ته خێر بۆى. ئه گه ر به لای به سه ر ها ت ئا رام ده گری، ده بی ته خێر بۆى.. ئه گه ر خۆ شى تو ش بوو سوپا سگو زا ره ده بی ته خێر بۆى، ئه م به ره یه ته نها بۆ موسو لمانه و به س!

﴿واطيعوا الله واطيعوا الرسول، فان توليتم فاعما على رسولنا البلاغ المبين﴾ ئه ی موسو لمانانینه به ر ده وام بن له سه ر خودا په ر ستى و گوێ را یه لێ فرما نه كانى، پا په ندی ئامۆ زگا رى و فرما نى پێغه مبه رى خودا بن، هه ر چى پێ تان ده فرموی: له خودا وه یه و له خۆ یه و پێ تان نا گه یه نى. هه ر چى خودا و پێغه مبه رى خودا جله و گیریتان لى ده كه ن

توخنسی مه که ون، جا نه گهر پشتان له گوپرایه لی فه رمانی خوداو پیغه مبه ر کرد، ئهرکی سهر شانی خۆتان جی به جی نه کرد، نه وه تاوانتان له سهر خۆتان و هۆبالی خۆتان به نه ستۆی خۆتان، پیغه مبه ر ﷺ هیچ خرابیه ک روی تی ناکا، چونکه ئهرکی نه و راگه یاندنه و به س. ئیمامی زوهری ده فه رموی: خودا فه رمان ده کا و پیغه مبه ر ﷺ ده یگه یه نی و ئیمه ش گهر دنکه چی ده بین.

﴿الله لا اله الا هو، وعلى الله فليتوكل المؤمنون﴾ په روه ردگار خودایه کی تاك و ته نه ایه و فه ردو صه مه ده، به تاك و ته نه ای بناسن و به دلسۆزی به ندایه تی بکه ن، هیچ شتیك مه که نه هاو شانی، هه موو کاریکتان به پشتیوانی نه و نه عجام بده ن، پشت به که سی تر مه به ستن. ههر نه و هاواری ده کریتی، ههر نه و خاوه نی ره همت و به خششه، هیزو توانای حه قیقی ههر لای خودایه.

خۆپاراستن له فیتنه ی مال و منداڵ، پێویسته، ته قوای خودا بکه ن و مال بیه خشن

يَتَأَيَّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا إِنِّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا
لَكُمْ فَأَحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَحُوا وَتَغْفِرُوا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ
فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَأَنْقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ
يُوقِ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تَقْرَضُوا
أَلَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَعْفَهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَأَلَّهٌ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

دوای فرمانکردنی به خدا په رستی و گوډپرايه لى پيغه مبهړ ﷺ ته مجار
موسولمانان له وه ناگدار ده کاته وه: که وريا بن مال ۱۱ منډال نه بڼه
کوږپ و ته گهره له بهر دهم چونیان بو غه زاو تیکوښان، وایان لی نه به
مال و منډالیان پشتیان سارد بکه نه وه له نه نجامدانی نه رکه ناینه کان.
ده فهرموی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ،
فاحذروهم﴾ نهی نهو که سانه ی پرواتان به تا کو ته نهايي خدا هه يه و
پيغه مبهړه که ی به حق ده ناسن: بزائن بری هاوسه رو منډالان
دوژمنتان، په رژه وهندی قیامه تتان له کیس ده دهن، له کاری خپرو په سند
ده ستان ده گرن، ناهیلن نه رکه ناینی به کانتان نه نجام بده، کامه رانی
قیامه تتان له کیس ده دهن. وریایان بن و بترسن له وهی: که خوښه ویستی
نه وان له جهاد و خودا په رستی پشتیان سارد بکه نه وه و نه توان و ده کوو
پیویست نه رکی سهرشانی خوتان نه نجام بده.

ریوايه ت کراوه سه به بنزولی نه م نایه ته، نه وه بووه چه ند پیاوړیک له
مه که که تیمانیان هینابوو ویستیان کوچ بکه ن بو مه دینه، ژن و منډالیان
ریگیریان لی کردن، بویه خودا ناگداري کردنه وه و ترساندنې له وهی:

که گوێپرایه ئی ژن و مندالیان بن و پشتیان له ئهركه ئایینه کهیان
سارد بیهوه.

پیغه مبه‌ر ﷺ فهرمویه تی: رۆژگارێک دادی به‌سه‌ر ئومه تی من دا، پیاو
به‌ده‌ست ژن و مندالی له‌ناو ده‌چی، ئه‌رکی قورسی ده‌خه‌نه سه‌ر شان و
ناتوانی ئه‌نجامیان بدا، ناچار روله خراپه کاری ده‌کاو ده‌که‌وێته هه‌له‌وه‌و
له‌ناو ده‌چی.

ئه‌جار ده‌فهرموێ: ﴿وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ﴾ ئه‌گه‌ر ئیوه چاو پۆشی له هه‌له‌و تاوانی هاوسه‌ر منداله‌کانتان
بکه‌ن، لۆمه‌و سه‌رزه‌نشتیان نه‌که‌ن، په‌رده به‌سه‌ر تاوانه‌کانیاندا به‌ده‌ن و
چاوه‌روانی بکه‌ن تابه‌خۆیان دا ده‌چنه‌وه‌و عوزرتان بۆ دینه‌وه، ئه‌وه خودا
لیخۆشبوو لیبورده‌وه خاوه‌نی ره‌حم و به‌زه‌یی به‌ بۆ به‌نده‌کانی.

﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ، وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ مال و
مندالتان به‌لاو به‌ تاقیکردنه‌وه‌یه بۆ ئیوه، جاری وا هه‌یه، ده‌بنه‌ هۆی
ئه‌وه‌ی له پیناوبه‌رژه‌وه‌ندی ئه‌وان دا، توشی هه‌رام خواردن بن، مافی
خودا به‌ رێک و پێکی ئه‌نجام آده‌ن، توشی تاوان و کاری ناشرین بن،
که‌سیک به‌ندایه‌تی بۆ خودا پێش هه‌موو شتێک بخاو له پیناو خۆشه‌ویستی
مال و مندال خودا له‌ خۆی نه‌په‌نجینی. ئه‌وه پاداشی گه‌وره‌و مه‌زن لای
خودایه. ده‌ی که‌وابی وریابن ئه‌و پاداشه له‌کیس خۆتان مه‌ده‌ن.

پیغه مبه‌ر ﷺ فهرمویه تی: (ان لكل امة فتنه. وان فتنه امتی المال)
هه‌موو گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک فیتنه‌و تاقیکردنه‌وه‌ی هه‌یه، تاقیکردنه‌وه‌ی
ئومه تی من له‌مال و سامان دایه.

ئه‌بو سه‌عه‌یدی خودری ده‌فهرموێ: پیغه مبه‌ر ﷺ فهرموێ:
(الولد ثمرة القلوب، وانهم مجبنة مبخله محزنة) مندال میوه‌ی
دلّه‌کانه، مال و مندال هۆی ترسنۆکی و خه‌م و خه‌فه‌تن...

﴿ فاتقوا الله ما استطعتم، واسمعوا واطيعوا وانفقوا خيرا لانفسكم ﴾
 نهى خاوهن باوه ران له خودا بترسن، پابه ندى فرمان و جله و گيريه كانى بن ،
 به گویره تى توانا خودا په رستى بکهن و نه رکی سه رشانى خوتان
 نه نجام بدهن.

له صه حیحى بوخارى و موسليم دا فرموده يه كه هه يه، نه بوهوره يره له
 پيغه مبهروه ريوايه تى كرده: ده فرموى: (هه ركاتى فرمانى كم پي
 كردن به گویره تى توانا خودا په رستى بکهن و نه رکی سه رشانى خوتان
 نه نجام بدهن، كه نه هيى لى كردن له كردنى شتيك به ته واوى وازى لى بينن)
 گوپرايه لى نه و فرمانانه بکهن: كه ناراسته تان ده كرين، پابه ندى فرمانى
 خودا و پيغه مبهرى خودا بن، له مال و سامانى خوتان ببه خشن له بواری
 خيرو چا كه دا، چرؤكى له مال به خشين دا ، مه كهن، چونكه مال به خشين له
 پيناوى به رژه و نه ندى گهل و ولات دا خيرو به خته و هرييه بو خوتان، نه وه بو
 نيوه باشته له مال و مندالتان، نه وه باشته بو نيوه له دنيا و قيامت دا.
 خو نه گهر وانه كهن ، توشى شهرو نه گبه تى دهن ، له دنيا و قيامت دا
 خيرو خوشى نابيين.

﴿ ومن يوق شح نفسه، فأولئك هم المفلحون ﴾ كه سيك خودا له
 دهردى چرؤكى و رژدى پيپاريزي، ده ست و دل فراوان بى، مال و سامانى
 خوى له پيناو ره زامه ندى خودا و به رزى ثابنى پيروزي ئيسلام دا ببه خشى،
 نه وانه به مرز گه يشتون و ناواتيان هاتوته دى.

﴿ إن تقرضوا الله قرضا حسنا يضاعفه لكم ويغفر لكم والله شكور
 رحيم ﴾ نه گهر نيوه برىك له مال و سامانتان له بواری خيتر دا ببه خشن، به
 دلسوزى و نيازى پا كه وه له مالى خوتان ببه خشن، مه به ستان ره زامه ندى
 خودا بى. نه وه خودا پاداشتى دو چندانو و چنه د چندانو ده داته وه، خودا له
 پاداشى مال به خشينى كه دا زور ده به خشى. جارى واده بى دوو چندانو و

ده چەندانەو زیاتر تاحەوتصەد چەندانە پاداش دەداتەو. بەلکوو زیاتریش، چاوپۆشی لەتاوانە کانتان دەکا، هەلەو خراپە کاریتان پەردەپۆش دەکا. خودا هێندە بەرەحمە. کەسێک تاوان دەکا خێرا عەزابی نادا بەلکوو مۆلەتی دەدا بۆئەوێ پەشیمان بێتەو و تۆبە بکا. خودا چاکەیی کەس پاشگۆی ناخا، حەلیم و لەسەرەخۆیە.

﴿عالم الغیب والشهادة العزیز الحکیم﴾ خودا زانیاری پەنامەکی هەیە، هەرچی نەیتنی و ئاشکرا هەیە لای خودا یە کسانە هەموو شتێک وەکوویەک دەزانێ. بالادەست و خاوەن توانایە هەرچی بیهوی بیکا دەیکاو هیچی لی یاخی نابێ. خاوەنی حیکمەت و دانایییە، هەموو شتێک لەشویینی خۆی ئەنجام دەدا. کار دروست و کار بەجی یە.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (الطلاق)

ئەم سوره تە مەدەنییه و دوانزە نایەتە، دواى سوره تی (الانسان) نازل بوو، ناوی نراوە سوره تی (الطلاق) چونکە ئە حکامی تەلاقى تیدا رون کراوەتەو و سەرەتا بە نایەتی ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلَقُوهُنَّ لَعَلَّهِنَّ﴾ دەست پێ دەکا، سەرە باس و ناوەڕۆکی سوره تە کە بریتییە لە رونکردنەوێ حوکمە شەرعیەکان: کە پەيوەندن بە رێکخستنی حال و وەزعی خێزان، لە کاتی پێکەوێ ژيان و کاتی لێک جیا بوونەو.

نایینی ئیسلام دژایەتی داخوازییە سروشتی یەکان ناکاو قیژیان لی ناکاتەو، بەلکوو ئەو سروشت و فێطرەت رێک دەخاو مشت و مالی دەکا، لە ئاستی ئازەلی بەرزى دەکاتەو و پەروەردەى دەروونی و کۆمەلایەتی دەکا. و لە ئادەمیزاد دەکا پەيوەندیە جینسیەکانی لەسەر بناغەى

هەست و شعوری مرۆڤانە رێک بڤا، وادەکا بەیەك گەیشتنی ژن و میڤرد بریتی بێ لەبەیەك گەیشتنی دوو نەفس و دوو دل دوو گیان . یان بلیین بەیەك گەیشتنی دوو مرۆڤ: کە ژبانی هاوبەش و هیوای هاوبەش و ئازاری هاوبەش و داها تووی هاوبەش بەیەکیانەو دەبەستیتەو و لەو دەدی هینانی وەچەیی چاوەروانکراویان دا دەبنە گیانێک لە دوو لاشەدا: کە هەردوو کیان لەلانی هاوبەشیان دا جگەر گوێشەکیان پەرەوێ دەکەن و وەکوو سویمای چاویان پارێزگاری لی دەکەن، هەموو ماندوبون و شەوئوینیەکیان لەلا گولبارانە بە مەرجی رۆڵەکیان لە خوێشی دابی.

ئایینی ئیسلام (ژن هینان و شوکردن) بەهۆکاری پاکێ و پاکبونهوه دادهنێ، بانگەوازی گەلی موسوڵمان دەکا: کە کوڕیان ژن بینێ و کچیان شوپکا، داوایان لی دەکا نەبوونی مال و سامان نەکەنە لەمپەر و کوێسپ لە بەردەم ژن هینان و شوکردن دا. لەو بارەو قورئان دەفرموی: ﴿إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يَغْنَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ (النور/٣٢).

لەبەرنامەی ئیسلام دا ژن هینان و شوکردن بە تاعەت و خودا پەرستی دەژمیڤدری ۱ هۆی پاک و خاوینی کۆمەل و پاراستنیەتی لە رەهیل بوون و تێداچون، ئەو لەدلی پەپەرەو کارانی دا دەروینێ: کە پیاوی بێ خێزان و ژنی بێ میڤردی، با ماوەیەکی کەمیش بێ دەبیته هۆی نەرەزامەندی خودا.. هەربۆیە ئیمامی عەلی کە فاطیمەیی خێزانی بەرەحمەت چوو، خێرا ژنی هینایەو: کە پێیان گوت بۆوا بە خێرایێ ژنت هینایەو؟ فرموی: ترسام بە پێو پیاوی بمرم، بە پێو پیاوی رووبەر و رووی پەرەو دگرم بێمەو.... کەوابی لای موسوڵمان ژن هینان و شوکردن تاعەت و خودا پەرستیە و بەندە لە خودا نزیک دەکاتەو.

حوکمی ته‌لاق ■ عبده‌ی نافره‌ت و به‌روبومی ته‌قوا و پشت به‌ستن به‌ خودا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا
 الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تَخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ
 وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ
 اللَّهِ مَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ
 اللَّهُ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغَنَّ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ
 بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَى عَدْلٍ مِّنكُمْ
 وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
 بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ
 مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ
 بَلِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

دهرباره‌ی سه‌به‌ب نزوولی نایه‌تی ژماره‌ (۱) بوخاری و موسلیم و
 نه‌بوداود و تیرمیزی و نه‌سانی و داره‌قه‌طنی له‌ ئیبنو عومه‌ره‌وه‌ ریوایه‌ت
 ده‌که‌ن: که‌ خیزانه‌که‌ی خوی ته‌لاق دا له‌ کاتیک دا که‌له‌ عاده‌ی مانگانه‌ی
 خوی دابوو، هه‌زه‌ته‌ی عومه‌ر نه‌مه‌ی بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ باس کرد،

پیغه مبهەر ﷺ توره بوو، پاشان فەرموی: باربعه ی بکاته وه و بیهیلێته وه
تا پاک ده بیته وه، ئە مجار بجیتته وه عاده ی مانگانه ی خۆیه وه و پاک بیتته وه،
ئە مجار ئە گەر ویستی باته لاقی بدا پیش ئە وه ی بجیتته لای. ئە مه ئە و
عید ده یه یه: که خدا فەرمانی پی کردوه.

ده فەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتَ الْمَرْأَةَ، فَطَلِّقْهُنَّ لَعَدَّتْهُنَّ﴾ ئە ی
پیغه مبهەری خۆشه ویست و هه موو ئە وانه ی شوین په یامی ئیسلام
که وتوون، هەر کاتی ویستان ژن ته لاق بدەن و سور بوون له سەر ئە و کاره،
ئە و کاتی که تێک ته لاقیان بدەن: که به ره روی عاده ی مانگانه ی خۆیان ده چن،
واته: له کاتی که دا ته لاقیان بدەن: که له پاک ی دابن و له عاده ی مانگانه ی
خۆیان ده رجوین و له و پاکیه دا له گه لیان جوت نه بووین.

نایه ته که به ناشکرا ئە وه ده گه یه نی: که ژن ته لاقدان له کاتی عاده ی
مانگانه ی دا حه رامه.

شەرعزانان ته لاق ده که نه سن جوو:

أ- ته لاق ی سوننی..

ب- ته لاق ی بیدعی.

ج- ته لاق ی و نه سوننی بی نه بیدعی بی.

ته لاق ی سوننی ئە وه یه: ئافره ته که له حاله تی پاک ی دابی و میرده که ی
نه چو بیته لای. یان ژنه که سکی هه بی و سکه که ی دیاری دابی.

ته لاق ی بیدعی ئە وه یه: له کاتی عاده ی مانگانه ی ژنه که دا ته لاق ی بدا،
یان له پاک ی دابی و به لام چو بیته لای.

ته لاق ی نه سوننی و نه بیدعی ئە وه یه: ئافره ته که مندال بی یان له عاده ی
مانگانه ی وه ستا بیته وه، یان هیشتا نه یگواس بیته وه.

﴿واحصوا العدة﴾ عید ده ی ژنه ته لاق دراوه کان رابگرن ژماره ی رۆژو
کاتی عید ده که یان ناگادارین، بۆ ئە وه ی پیش ته و او بوونی عید ده که یان

شو نه‌که‌نه‌وه، خوئه‌گهر خواستی هینانه‌وه ژیر نیکاحی ژنه‌کانتان بوو بامافی ریجعه‌تان له‌کیس نه‌چی. کۆنترۆل کردنی عیدده پیویسته، چونکه کۆمه‌لێک نه‌حکامی شهرعی له‌سه‌ر داده‌مه‌زرتن، وه‌کوو شوکردنه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که. یان ریجعه‌کردنه‌وه‌ی له‌لایه‌ن می‌رده‌که‌یه‌وه، هه‌روه‌ها بژیوو شوینی هه‌وانه‌وه بو ئافره‌ته‌که‌و سه‌کنا‌تگرتنی ئافره‌ته‌که له‌ماوه‌ی عیدده‌که‌ی دا له‌مالی‌خۆی دا.

﴿ واتقوا الله ربکم ﴾ ته‌قوای خودای خو‌تان بکه‌ن ﴿ سه‌رپیچی فه‌رمان و جله‌وگیریه‌کانی مه‌که‌ن، زیان به‌ژنه ته‌لا‌قدراو‌ه‌ کانتان مه‌گه‌یه‌نن به‌م جو‌ره عیدده‌که‌یان لی درێژ بکه‌نه‌وه‌و شوکردنه‌وه‌یان دوا بکه‌وی.﴾

﴿ لا‌تخرجن من بیوتهن ولا‌یخرجن ﴾ ژنه ته‌لا‌قدراو‌ه‌کان له‌ خانووی خۆیان: که‌عیده‌ی تیدا به‌سه‌ر ده‌بن _ ده‌مه‌که‌ن هه‌موو ئافره‌تی‌ک: که ته‌لاق ده‌دری مافی بژیوو شوینی هه‌وانه‌وه‌ی له‌سه‌ر می‌رده ته‌لا‌قد‌ره‌که‌یه‌تی، پیاوه‌که بو‌ی نه‌ ئافره‌ته‌که ده‌ربکا تا عیده‌ی ته‌واو ده‌بی، هه‌روا بو ئافره‌ته‌که‌ش دروست نه‌یه له‌و خانووه‌ بجیته ده‌ره‌وه، نه‌گه‌ر ئافره‌تی عیده‌دار له‌ مال‌ه‌که‌ی چووه ده‌ره‌وه چونه ده‌ره‌وه‌که‌ی هه‌رامه.

نایه‌ته‌که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه: که شوینی هه‌وانه‌وه بو ژنی ته‌لا‌قدراو‌و عیده‌دار (واجب) هه‌تا عیده‌که‌ی به‌سه‌ر ده‌چی، قورئان بو‌یه خانووه‌که‌ی وه‌پال ئافره‌ته‌که داوه بو زیده ته‌شکید له‌سه‌ر نه‌چونه ده‌ره‌وه.

به‌لای نه‌بو هه‌نیفه‌و ﴿ مانه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که له‌ خانووه‌که‌دا مافی‌کی شه‌رعیه‌و پیاوه‌که ناتوانی پیشی‌لی بکا، نه‌ پیاوه‌که ده‌توانی ئافره‌ته‌که ده‌ربکا، نه‌ژنه‌که بو‌ی هه‌یه بجیته ده‌ره‌وه.

شافیعی ده‌فه‌رموی: مانه‌وه‌ی ئافره‌ته‌که له‌ خانووه‌که‌دا مافی تایبه‌تی ژن و پیاوه‌که‌یه، نه‌گه‌ر رێک که‌وتن که ژنه‌که عیده‌که‌ی له‌مالی‌کی تر‌دا

به سەر بهرێ دروسته، نهوهی: که نهمرۆ له زۆریه ی جیهانی ئیسلامی دا پهیره ده کرێ نهوهیه: ئافره ته که لهو خانووه دا نامینیتتهوه: که تیایدا ته لاق دراوه.

﴿إلا ان یأتین بفاحشة مبینه﴾ واته: لهو خانوه ی خۆیان دهریان مه کهن مه گهر تاوانیکێ گهوره نه نجام بدن، بهم جوړه داوێن پیسی بکهن، یان بی گوێی و داب و نه ریتی ئافره تی عیده دار به سەر نه بن. یان شهرو ههراو جنیوو فەضحەت به دهرو جیران بفروشی. نهو کاته پیاوه که ده توانی ده ری بکا.

﴿وتلك حدود الله، ومن يتعد حدود الله، فقد ظلم نفسه﴾ نهو هوکمانه ی بۆتان باسکرا سنورو هوکمی خودان، پیتشیلان مه کهن، که سیك نهو سنورانه بیهزینی، نهوه ستهمی له خودی خۆی کردوه، خۆی خستوه به ره ی دژایه تی کردنی خوداو ئیعلانی سه ریچی فه رمانی خودای کردوه.

﴿لا تدری لعل الله يحدث بعد ذلك أمراً﴾ نه تو نازانی نه ی نهو که سه ی ژن ته لاق ده ده ی_ ئیمه بۆچی فه رمانان کردوه به وه ی ئافره تی ته لاق دراو له مال و حالێ خۆیدا بمینیتتهوه تا عیده ی به سەر ده چی، چونکه له وانه یه پیاوه که ژێوان بیتتهو له ته لاق دانه کهو ریجه ی بکاته وه، ویده چی نه گهر ئافره ته که له مالی خۆی دا بمینیتتهوه ئولفه ت و خوشه ویستی له نێوانیان دا پهیدا بیتتهوه، نهو کاته ریگا بۆ ریجه کردنه وه ئاسانه تره.

زۆریه ی کاتیش واده بی، ته لاق له ئاکامی رق هه لسان و توربه بوون په ی داده بی، پاشان نهو هوکارانه ورده ورده ده بوکیتتهوه و ده مارگیریه که نامیننی و پیاوه که عه قل و هوشی دیتتهوه بهر خۆ. هه ست ده کا بی خیزانی چه ند نهسته مهو رهو شته جوانه کانی خیزانه که ی دیتتهوه بهر چاو به ته واوی په شیمان ده بیتتهوه.

پیغه مبهەر ﷺ له فەرموده یه کی دا: که موسلیم له ئه بوهوریره وه
ریوایه تی کردوه ده فەرموی: (لا یغرك مؤمن مؤمنة أن سخط منها خلقا
رضی خلقا) وا ده بی ژنه که سکی هه یه و ئه و سکه ده بیته هۆکاری ئه وه
پیاوه که نه یه وی به ته وای ده ست به رداری ژنه که ی بی. ئه گهر هه ندی
ره وشتی خیزانه که یشی به دل نه بی له بهر هۆکاری دی چاوپۆشی لی بکاو
سه ر له نوێ لانه ی ژن ومیردایه تی خۆیان پیکه وه بنیینه و وه کوو له
نایه تی کی تر دا ده فەرموی: ﴿فإن کرهتموهن فعیس ان تکرهوا شیئا و
یجعل الله فیہ خیرا کثیرا﴾ (النساء/١٩).

﴿فاذا بلغن أجلهن، فأمسکوهن بمعروف أو فارقوهن بمعروف﴾
هه رکاتی که ماوه ی عیده که نزیک به ته وای بون بووه وه له ئاخرو ئۆخری
دابوو، ئه و کاته میرده که دوو رینگای له بهرده م دا هه یه، یان به ریک و
پیک نافرته که ریمعه بکاته وه ژیا نی ناسایی له گه لدا ده ست پی
بکاته وه، یان به گوێره ی شهرع لی جیا بیته وه مافی خۆی بداتی وازی
لی بینێ به شیوه ی سروشتی عیده که ی به سه ر بجی. واته: تانه و ته شه ری
لی نه دا، سه ر زه نشتی نه کاو مافی پیشیل نه کا.

﴿وأشهدوا ذوی عدل منکم، وأقیموا الشهاده لله﴾ دوو پیاوی عادل
بکه نه شایه ت چ بۆ حاله تی ریمعه کردنه وه، یان بۆ حاله تی لیک
جیا بونه وه. بۆ ئه وه ی به ره به ستی کیشو نیزاعی چاوه پروان کراو بکه ن،
ئه گهر له وه دوا کیشه یه ک دروست بوو، شایه ته کان کیشه که یه کالاً
بکه نه وه. ئیوه ش ئه ی شایه ته کان نکۆلی له شایه ت دانه که مه که ن و
به دل سۆزی له بهر خاتری خودا شایه تی خۆتان بده ن. لایه نگری هه یچ
لایه کیان مه که ن.

شایه ت گرتن له سه ر ریمعه یان لیک جیا بونه وه سونه ته، فەرمانه که بۆ
(ته دب) ه و وجوب ناگه یه نی. به لگه ش له سه ر ئه وه: که فەرمانه که بۆ

نەدبەنەك وجوب، كۆرای زانایانی ئیسلام لەسەر ئەوێه: كە شایەت لە كاتی تەلاقدان دا واجب نیە هەرواش لە كاتی ریحە كردنەویدا. بەلام شایەتی دانەكە پێویستە لەلای قازیو بۆ دەر خستنی حق و راستی.

﴿ ذلکم یوعظ بہ من کان یؤمن باللہ والیوم الآخر ﴾ ئەوێ پێتان راگەییەندرا لە بارە ی شایەتیگرتن لەسەر ریحە كردنەوێه لیك جیا بونەوێه، هەروا شایەتیدانی شایەتەكان لەبەر خاتری خودا، ئەنجامدانی تەلاق بەشیوێ سوننی و حیساب راگرتنی ماوێ عیدەو دابین كردنی بۆیو شوینی حەوانەوێ بۆ ئافرەتەكە لە ماوێ عیدەكەیدا. ئەوێ ئەحکام و ئامۆژگارییەكە ریتنومایی كەسیكی پێ دەكری: كە ئیمانی بە خودا و روژی قیامت هەبێو لە خودا بترسیو و پابەندی فرمان و جلەوگیرییەكانی بێ.

﴿ ومن یتق اللہ یجعل لہ مخرجاً ویرزقہ من حیث لا یحتسب ﴾ كەسیك تەقوای خودای هەبێ و پابەندی فرمان و جلەوگیرییەكانی بێ، سنورەكانی نەبەزینی، لە هەموو تەنگ و چەلەمەیدەك دا وەهانیای دیو دەرروی رەحمەتی لی دەكاتەوێ. لە رێگای واوێ رزق و روژی بۆ دەنیی: كە هەر بەخەیاڵی دانەهاتیو حیسابی بۆ نەكرابی.

ئەم نایەتە بەلگەییە لەسەر ئەوێ: كە تەقواو خودا پەرستی كلیلی دەرگای رەحمەتە، دەرروی رزگار بوونە لە تەنگانەو مەینەتی لە كاروباری دونیاو قیامت دا، هەروەها لە سەرە مەرگ دا. هەروا هۆكاری دابین كردنی رزق و روژی حەلە.

﴿ ومن یتوکل علی اللہ فہو حسبہ، ان اللہ بالغ أمرہ، قد جعل اللہ لکل شیء قدرأ ﴾ كەسیك بپروای بە خوداییو لەهەموو شتیك دا پشت بە خودا ببەستیو هەموو كاروباریکی بەو بسپیژی و هۆكارا رواڵەتیەكانیش بەر چا و بگری، واتە: هەول بداو پشتیوانیشی بە خودایی، خودای بەسەر

کاری گرانی بۆ ئاسان ده کا. له تهنگانه و ناخۆشی رزگاری ده کا.
چونکه پهروه دگار توانای ره های به سهر هه موو شتیك دا هه یه و
هیچی لی یاخی نابێ، ناتاجی به کهس نیه و بێ باکه، هه رچی بیهوی
بیته جی ده بی بیته جی. بیکومان پهروه دگار بۆ هه موو شتیك پیش
هاتنه دی مه زهنده ی هه یه و کات و نه ندازه ی بۆ دیاری کردوه، تهنگانه
ماوه ی خۆی هه یه و ناخۆشی ماوه ی خۆی هه یه، جا نه گهر رزق و
روژی و ته مهن و خۆشی و ناخۆشی و هه موو شتیك به ده ست خودابی، نیت
که سیك عه قل و هۆشی هه بی ده بی بێ سی و دوو خۆی ته سلیم به قه زاو
قه ده ری خودا بکا.

عیده ی ئافره تی وه ستاوه له عاده ی مانگانه و ئافره تی میر مندا

وَالَّتِي بَسَنَ

مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنْ أُرْتَبِتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ
وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَتْ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ
وَمَنْ يَنْقِ اللَّهُ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ
إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَنْقِ اللَّهُ يَكْفِرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

له وه پیش پهروه دگار فرمانی کرد به وهی: که ته لاقدان ی ئافره ت ده بی
له وه ختی ئاسایی خۆیدابی، واته: له پاکی دا بی و میرده که ی نه چو بیته لای
هه روا نه حکامی ته لاق و ریمعه کردنه وهی نه و ئافره تانه ی که عاده ی
مانگانه ی خۆیان هه یه رون کرده وه. نه جار لی ره دا نه ندازه ی عیده ی

ئافره تی له عاده وهستاوه و ئافره تی پچوك دیاری دهكاو دهفه رموی: ﴿وَاللّٰی یُسِّنْ مِنْ الْغِیْضِ مَنْ نَسَائِكُمْ اِنْ اَرَبْتُمْ، فَعَدْتِهِنَّ ثَلَاثَةَ اَشْهُرٍ وَاللّٰی لَمْ یَحْضَنْ﴾ واته: عیده ی ئه و ئافره تانه ی: که له عاده ی مانگانه ی خۆیان وهستاونه وه گه یشتونه ته ته مه نی په نجار پینج سال و به ره و ژوور، عیده که یان سی مانگه، واته: له جیاتی سی پاک ی بو ئافره تی خاوه ن عاده، بو ئه وان سی مانگه، نه گهر که وتنه گومانه وه ناخو عیده که یان چۆن ده بی. هه روا عیده ی ئافره تی میرد مندالیش: که له بهر مندالی هیشتا نه که وتبیته عاده ی مانگانه وه هه سی مانگه.

﴿وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ یَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ عیده ی ژنی سکپر به دانانی سکه که یانه، نه گهر دوا ی ته لاقدانه که منداله که ی لی بو وه، به کسه ر عیده که ی ته واو ده بی، ته نانه ت نه گهر ماوه که ساته وه ختیکیش بی. ناماژه به و هه دیشه: که نه حمه دو (أَصْحَابُ الْکِتَابِ السَّتَةِ) له میسه وه ی کوپی مه خره مه وه ریوا به تیان کردوه ده لی سوبه یعه ی کچی حاریشی نه سه له می میرده که ی - که ناوی سه عدی کوپی خه وله بوو - مرد، له و کاته دا سوبه یعه سکپر بوو، چهند رۆژیکی پی چوو منداله که ی لی بو وه: که خوینی پاش مندال بوونی لی وه ستایه وه خوازیینی کرا، نه ویش داوا ی ئیزی له پیغه مبه ر ﷺ کرد: که ماره بکری، پیغه مبه ر ﷺ ئیزی داو ماره کرا.

له ریوا به تیکی تر دا هاتوه ده لی: ئه بو سه نه ابیل چوه وه لای سوبه یعه و وتی: چیه ده بینم خۆت گۆریوه؟ وا دیاره ته مای شو کرد نه وه ت هه یه، سویند به خودا ئه تو نابی شو بکه یه وه هه تا چوار مانگ و ده رۆژ به سه رتا نه روا. سوبه یعه ده لی: که ئه وه ی پی گوتم، خیرا پۆشاکه که مم کو کرده وه وه هاته لای پیغه مبه ر ﷺ له و باره وه پرسیارم لی کرد، فتوا ی بو دام به وه: که له و کاته وه منداله که م بووه بۆم هه یه شو بکه مه وه،

فهرموی: نه گهر ده ته وی شو بکه یه وه شو بکه ره وه.

﴿ومن يتق الله يجعل له من أمره يسراً﴾ که سیك له خودا بترسی و پابه ندی فرمان و جله و گیریه کانی بی، خودا له دونیا و له قیامت دا کاری بۆ ناسان ده کاو له هه موو ته نگانه و ناخوشی یه ک دا به هانایه وه دی و کۆسپ و ته گهری بۆ تهخت ده کا.

﴿ذلك أمر الله أنزله اليكم، ومن يتق الله يكفر عنه سيئاته ويعظم له أجراً﴾ هه موو نهو حو کمانه ی بۆمان باسکردن ده رباره ی ته لاق و عیده و شوینی حه وان هه ی نافرته ی ته لاق دراو، فرمانی خودان و ناراسته ی بهنده کانی کردون ١ له قورناندا نازلی کردون، که سیك له خودا بترسی و نه رکه کانی سه ر شانی جی به جی بکا و خو پیاریزی له تاوان، خودا گونا هه کانی له نامه ی نه عمالی دا ده سپرته وه و چا و پۆشی لی ده کا. وه کوو ده فهرموی: ﴿ان الحسنات يذهبن السيئات﴾ (هود/ ١١٤)

باسی شوینی حه وان هه و بزیو بۆ نافرته ی عیده دار ٢

کریی شیردان ٣ دایه نی

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأَتَمُّوا رِئَاْسَتَكُمْ بِمَعْرِفٍ وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَرِّضْ لَهُ أُخْرَى ﴿٦﴾ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَاءً آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

لهوه پێش باسی عیدهی ئافرهتی له عاده وهستاوه و ئافرهتی منداڵ و ئافرهتی حامیلە ی کرد، نهجار باسی ئه و شتانه دهکا: که پێویسته بۆ ئافرهتی ته لاقدراو دابین بکری، ههروا کری شێردان و دایه نی بۆ منداڵه کانی، نهگهر ههیبون. ده فهرموی:

﴿ اَسْكُنْهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ، وَلَا تَضَارَّهُنَّ لِتَضِيقُوا عَلَيْهِنَّ ﴾ ئه و ژنه ته لاقدراوانه دابین له خانوو مالیک دا: که هاوشانی خۆتان بی. واته: شوینی ههوانه وه مال و حالیکی وایان بۆ دابین بکه: که له گه ل حال و وه زعی ئیوه دا بگوفی و له تواناتاندا هه بی، ته نانه ت نه گهر له به شیکی خانووی خۆشتاندا دایان بنین، زیانیان پی مه گه یه نن به گویره ی توانا بژیوو شوینی ههوانه وه یان بۆ دابین بکه. وایان لی مه که ن ناچار ی ئه وه بین ئه و مه سه که نه جی پیلن، یان واز له بژیوه که یان بینن، به لکوو به شیوه یه کی ریک و پیک و به دلغراوانی یه وه ئه و پێویستاتانه یان بۆ دابین بکه. بابه ئاسایی عیده ی خۆیان به سه ر به رن.

﴿ وَإِنْ كُنْ أُولَاتٍ حَمْلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ﴾ نه گهر ئافره ته ته لاقدراوه که سکی هه بوو پێویسته پیاوه که بژیوی بۆ دابین بکا تا سه که کی داده نی.

لێره دا شه ر عزانان که وتونه ته را جیا یه وه:

١- هه نه فیه کان پێیان وایه: بژیوو شوینی ههوانه وه بۆ هه موو ئافره تیکی ته لاقدراو پێویسته با حامیله ش نه بی. جا ته لاقه که ی بائینه بی یان ریعه بی.

٢- مالیکیه کان و شافیعیه کان ده لێن: ئافره تی سی به سی ته لاقدراو شوینی ههوانه وه ی بۆ دابین ده کری و بژیوی نا که مو ی مه گهر حامیله بی.

۳- نیمام نه حمده و نه بوشور و نیسحاق ۱۱ فهررموون: ئافره تی سی به سی ته لاقدر او نه شوینی حه وانه وهی له سهر پیاوه که یه، نه ک بژیوی. چونکه موسلیم و نه حمده فهرموده یه کیان ریوایه ت کردوه ده لیسن: فاتیمه ی کچی قه یس میژده که ی سی به سی ته لاقی دا ، پیغه مبه ر علیه السلام پی ی فهرموو: (لانفقة لك ۱۱ لا سکنی) نه مافی بژیوت هدی نه شوینی حه وانه وه.

﴿ فان أرضعن لكم فأتوهن أجورهن وأتمروا بينكم بمعرف ﴾ نه گەر ژنه ته لاقدراوه کان دوای دهست لیک بهردان منداله کانیان بو به ختوده کردن و شیریان پی ددهان نهوه کرئی دایه نی و شیر پیدانه کیان بدهنی به گویره ی (أجر المثل) نه گەر رازی بن، له نیوان خوتاندا نهی دایک وباوکی مندال موشاوه ره بکمن و دهرباره ی منداله که ریک بکه ون، ههرچه نده خویان دهستیان لیک بهردابی، به شیوه ی ته لاق لیک جیابوینه وه، به لام ده بی بهرژه وهندی منداله کیان بهرچاو بگرن و به شیوه ی کی گونجار منداله کیان پهروهرده بکمن، دایکه که لی بپری بو به ختوکردنی و باوکه کهش بژیوو کرئی دایه نی بو دایین بکا.

وہ کوو لہ ئایہ تیکی تردا دہ فرموی: ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ (البقرة/۲۳۳) ئایہ تہ کہ بہ ئاشکرا ئہ وہ دہ گیہ نی: کہ کرئی شیر پیدانی منال و بہ خئیو کردن لہ سدر باو کہ کہ یہ، لہ خوگرتن و بہ خئیو کردن مندال لہ سدر دایکہ: تا ئہ و بیکہ، نادری بہ کہ کسی تر.

﴿وان تعاسرتم فسترضع له أخرى﴾ نه گهر شهو کریمه دایکه ته لاقدراوه که داوای ده کرد زوربوو، باوکه که نهیده توانی دایینی بکا، دایکه که لهو کریمه نه ده هاته خوارو باوکه ش بوئی هه لنده سوپا، شهو با باوکه که دایه نیکی تری بو بگریو شهو بوئی به ختو بکا.

﴿ لَیْنَقْ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ، وَمَنْ قَدَرَ عَلَیْهِ رِزْقُهُ، فَلَیْنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ﴾ با باوک یان سه‌پهرشتیاری منداآله‌که به گویره‌ی ده‌وله‌مه‌ندی خو‌ی، کرئی شیرپیدان و به‌خیوکردن خه‌رج بکا بۆ دایه‌نه‌که، که‌سی‌کیش هه‌ژارو ده‌ست کورت بوو نه‌یده‌توانی کرئی ناسابی بۆ دایکه‌که دابین بکا، با چه‌ند ده‌توانی بدا نه‌وه‌نده‌ بدا، به‌ گویره‌ی دارایی خو‌ی خه‌رجی بۆ بکا. چونکه ﴿ یُکَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا رِجْسَهَا ﴾ (البقرة/٢٨٦) چی بۆ هه‌لده‌سورئ نه‌وه‌ی داوا لی‌ده‌کرئ.

﴿ لَا یُکَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا ﴾ په‌روه‌دگار ئه‌رک ناخاته سه‌ر هه‌یچ ناده‌میزادیک مه‌گه‌ر به‌ نه‌ندازه‌ی نه‌و مال و دارایی‌یه‌ی پی‌ی دراوه. هه‌رگیز هه‌ژارو نه‌دارا داوا‌ی نه‌وه‌ی لی‌ناکرئ وه‌کوو ساماندار خه‌رجی بۆ دایه‌نه‌که دابین بکا.

﴿ سَیَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ یَّسْرًا ﴾ په‌روه‌دگار وا ده‌کا داوا ده‌ست‌کورتی و هه‌ژاری ده‌وله‌مه‌ندو ساماندارتان بکا، نه‌مه‌ واده‌ی خودایه‌و واده‌ی خوداش حه‌قه‌و دیته‌جئ. هه‌یچ که‌س تاسه‌ر له‌به‌رگیک دا نابئ. خودا به‌ویستی خو‌ی رزق و روژی ده‌دا به‌که‌سانیک بیه‌وی بیانداتی! وه‌کوو له‌ نایه‌تیک‌ی تر‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿ فَان مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا اِنْ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا ﴾ (الانشراح/٥-٦)

هه‌ره‌شه‌ له‌ سه‌ر پی‌چیکه‌ران و واده‌ی به‌خته‌وه‌ری به‌
خاوه‌ن باوه‌ران و فه‌مانبه‌رداران

وَكَايْنٍ مِّنْ قَرِيْبَةٍ

عَنْتَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ، فَحَاسِبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذِّبْنَاهَا

عَذَابًا نُّكَرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عِقَبُهُ أَمْرًا خُسْرًا ﴿٩﴾
 أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَتَّقُوا لِيَ الْاَلْبَابِ الَّذِينَ ءَامَنُوا
 قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَلْقَاوْا عَلَيْكُمْ ءَايَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ
 لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
 وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَرِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
 سَبْعَ سَمَوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَنْزِلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِنَعْلَمَ أَنَّ
 اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

له وه پیش نه حکامی ته لاق و عیده ی نافرته تی ته لا قدرای به یان کرد،
 نه مجار هه ره شه له وانه ده کا: که سه ریچی فرهانی خودا ده کهن و
 پیغه مبه رانی به درو ده خه نه وه، ده یان ترسینی له عه زاییکی هاو چه شنی
 نه وه عه زابه ی گه له پیشینه کانی پی له ناو براوه، پاشان ناماژه
 به ده سه ته لاتی بی سنووری خودا ده کاو ناده می زاد هه لده نی بو پایه ندبوون
 به فرمان و جله گیری به کانی خودا. ده فره موی:

﴿ وَكَأَيْنَ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرَسَلَهُ فَحَاسِبْنَاهَا حَسَابًا
 شَدِيدًا وَعَذَبْنَاهَا عَذَابًا نُّكَرًا ﴾ زور له دانیش توانی شارو شارو چکه کان
 سه ریچی فرهانی خودایان کردو پیغه مبه رانی خودایان به درو
 خسته نه وه، پشتیان له فرهانی خودا هه لک کرده، شوین پیغه مبه رانی

نە کەوتوون، ئیتر لە پاساوی کردەوه کانیان دا حیسابمان لە گەڵ
کردن دانیشتوانە کافان بە عەزابی بە شیدەت سزادا، لە دنیادا
توشی برسیتی و نەخۆشی و شەپو نازاوەمان کردن، لە قیامەتیش
ناگری دۆزەخ چاوەڕێیانە.

﴿ فذاقت وبال أمرهم، وكان عاقبة أمرها خسرا ﴾ چەشتیان تۆڵە
تاوانی خۆیان، سزای کوفرو بیدینی خۆیان یەخە ی گرتن و رزگاریان نەبوو،
سەرەنجامیان خەسارە ئەندێ هیلاکەت و چەرمە سەریە لە دنیادا، لە
قیامەتیش دا عەزابی دۆزەخ، ئیتر خۆیان لە کیس چوو مال و مندالیان
فەوتا. لە هەموو لایە کەوه تێداچون.

﴿ أعد الله لهم عذابا شديدا ﴾ پەرەدگار سزای توندی کوشندە ی بۆ
نامادە کردون: کە بریتیه لە عەزابی دۆزەخ. ئەمەش لە تۆڵە ی کوفرو
سەر رەقی و یاخی بوونیان.

ئەجار موسوڵمانان هەڵدەنی بۆ ئەوه ی پەند لەو هەرەشانه وەر بگرن،
دەفەر موی: ﴿ فاتقوا الله يا أولي الأبصار ﴾ ئە ی خاوەن عەقل و
هۆشەکان؛ بترسن لە عەزابی خودا، پەند لە گەڵ و نەتەوه پێشینەکان
وەر بگرن، وامە کەن بە دەردی ئەوان بچن. ئەوه ی بە سەر ئەوان هات
بە سەر ئێوهش بێ.

﴿ الذين آمنوا قد أنزل الله اليكم آيات
الله مبینات لیخرج الذين آمنوا وعملوا الصالحات من الظلمات الى
النور ﴾ واتە: تەقوای خودا بکەن ئە ی خاوەن عەقلە کانی گەلی ئیسلام؛
ئەوانە ی بروایان بە تاك و تەنهای خودا و راستی پێغەمبەراییە تی هەیه،
گەردنکە چی فەرمانی خودا بوون و شوێن پە یامی پێغەمبەرە کە ی
(حەزەرەتی موحمەد) کەوتوون، بێگومان خودا شەریعەت و یاسایەکی
هەمیشە یی بۆ نازل کردون: کە بریتیه لە قورئان، پێغەمبەرێکی بەرپێزی

بهو قورئانه وه بۆ ناردون، ئهو پێغه مبه ره به راستگویی و دلسۆزی په یامی خوداتان پێ راده گه یه نی، نامه ی خوداتان به سه ردا ده خوێنیته وه: که نایه ته کانی ئاشکرا و رون، به رنامه ی ژبان، که ته لۆکی بونه وهرن، هه رچی ئاده میزاد پێویستیانه بۆ به پێوه چونی ژبانیه تی یدا رون کراوه ته وه، بۆ ئه وه ی خودا به هۆی ئهو قورئانه وه پێغه مبه ره وه ئاده میزاده کان له تاریکی گومرایی زگار بکا، بۆ روناکی نیمان. ئهو ئادمیزادانه ی باوه رپان به خوداو به پێغه مبه ری خودا ﷺ هه یه.

نه مجار پاداشتی خودا په رستان دیاری ده کاو ده فهرموی: ﴿وَمَنْ يُؤْمِن بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا، يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا﴾ که سیك نیمانی به تاك و ته نهایی خودا هه بی و کرده وه ی باش بکا، واته به دل نیمانی ته واوی هه بی و به زوبان ئهو نیمانه ده ربړی و راستی نیمانه که ی له کرده وه کانی دا رهنگ بداته وه، ئه وه خودا ده بخاته ناو باخ و باخاتی به هه شته وه: که به ژیر باله خانه و دره خته کانی دا جوگا و جو بار ده کشین و هینده ی تر جوانی به دیمه نه که ده به خشن. بۆ هه تا هه تایه تییدا ده میهنه وه، لی ی وه رزبان و لی ی ده رناچن، خودا رزق و ورژی بۆ خودا په رستان له به هه شتدا زۆرو زه به ند کردوه، هه رگیز نابړیته وه و تیک ناچی و کهم ناکا.

﴿اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنْ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ﴾ په روه دگار خودایه کی وه هایه له نه به وه. هه وت ئاسمانی به دیهینان، له زه ویش هه وتی به دیهینا و. وه کوو هه وت ئاسمانه کان فهران و قه زاو قه ده ری خودا، نیگا و سروشتی بۆ پێغه مبه رانی له ئاسمانه کانه وه بۆ سه ر زه وی داده به زیتنی.

پەرودەگار لە زۆر نایەتی قورئاندا باسی ھەوت ئاسمانی کردووە، لەم نایەتەش دا ئەوەی راگەیاند کە ھەوت زەویشی دروست کردون.

لە فەرمودەی پیڤەمبەرش دا ناوی ھەوت زەوی ھاتووە، لە ھەیحی موسلیم و بوخاری دا فەرمودەیکە ھەیکە دەفەرموو: (من ظلم قید شبر من الارض طوقه من سبع أرضین) لە بوخاری دا ھاتووە: (خسف به الى سبع أرضین).

دوعایەکی پیڤەمبەر ﷺ ھەیکە بوخاری و ھی تریش ریبایەتیان کردووە: تییذا ھاتووە: (اللهم رب السموات السبع وما اظللن، ورب الارضين و ما اقللن) ئیبنو مەسعود ریبایەت دەکا دەلی: پیڤەمبەر ﷺ فەرموو: (ما السموات السبع و ما فیھن وما بینھن ■ الأرضون السبع و ما فیھن فی الكرسي إلا كحلقة ملقاة بأرض فلات).

ئەم نایەت و فەرمودانە دەقن لەوەدا: کە ھەوت ئاسمان و لە بەرامبەریان دا ھەوت زەوی دروستکراون، ئەجار ئەو ئاسمانانە چۆن و چین و ئەم زەویانە چۆن و چین؟ لەراستی دا ئیمە چ زانیارییە کمان نیە دەربارە ھەقیقەتی ئاسمانەکان و دوری مەساحیان. ھەروا دەربارە ھەوت زەویەکانیش ھیچ نازانین، پێدەچێ دایکە زەویان یەکیک بێ لەو زەویانە.. وێدەچێ مانای (ومن الارض مثلھن) ئەوەبێ. ئەم زەویەکی ئیمە لەسەری دەژین لە رەگەزو ماددە ھەوت ئاسمانەکان بێ.

ئاسمانی دونیا واتە: ئاسمانی نزیک لە ئیمە جوان کراوە بەئەستێرەکان، ھەموو ئەو ئەستێرە مانگ و خۆرو مریخ و زوھل و زوھرەو موشتەری و عەطاریدو باقی ئەستێرەکانی تر وان لە ئاسمانی یەکەم دا، وێرای جیاوازی و قەبارە و دورییان لە یەکتر، برێ لەو ئەستێرانە سەر بەخۆرن واتە: کۆمەڵە ھەوت خۆرین. بەدەوری دا دەسورێنەو، ئەجار وێدەچێ خۆرو کۆمەڵە کە ھەوت زەوی ئەستێرەکی

تردا بسورپنهوه، وهلی له بهر دووری له بهر چاوی ئیمه خوئی به پچوک بنوینی. بۆ نمونه ده گوتری: نه ستیره شیعرا ملیونی جار له خۆر زه به لاحره!!

﴿ لتعلموا ان الله على كل شيء قدير، وأن الله قد أحاط بكل شيء علماً ﴾ پهروه دگار ناسمانه کان و زهوی دروستکردون و فهрман و قهزاو قهدهری خوئی تییان دا نه نجام دهدا، بۆ نهوهی ئیوه بزاسن. که خودا خاوهنی دهستهلاتی رهههیه و بهزانیاری خوئی هه موو شتیکی داپوشیوهو هیچ شتیک له ژیر کۆنترۆلی زانیاری خودا ده رناچی. که وابی نه به ناشکراو نه به نهیانی نافه رمانی خودا مه کهن، خۆتان له تۆلوه سزای بیاریزن چونکه خودا زانییه به کردهوه کانتان و سزاو پاداشتان به گویره یان ده داتهوه.

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره تی (التحريم)

ئهم سوره ته مه ده نییه و دوانزه ئایه ته، ناو نراوه به سوره تی ته حريم چونکه باسی نهوهی له خۆ گرتوه: که پیغه مبه ره ﷺ شتیکی له سه ره خوئی حه رام کردهو سوره ته که به ره خنه گرتن له پیغه مبه ره ﷺ ده ست پی ده کا، له سه ره شو شت له خۆ حه رامکردنه.

سوره ته که بری نه حکامی تایبه تی ده رباره ی خیزانه کانی پیغه مبه ره ﷺ له خۆ گرتوه. بۆ نهوهی نه دایکه موسولمانانه ببنه نمونه بۆ ئافره تانی موسولمان و چاویان لی بکه ن!

سوره ته كه به ره خنه گرتنيكي نهرم و نيان له پيغه مبهري ﷺ ده ست پي ده كا: له سهر شهوه خوار دنيكي حه لال: كه ههنگوين بوو له خوي ياساغ كرد بوو.

ته مجار سه رزه نشتي هه ندی له خيزانه كاني پيغه مبهري ﷺ ده كا، چونكه نهيتني يه كي پيغه مبهريان نه پاراست و بلاويان كرده وه. شهوه بوو پيغه مبهري ﷺ نهيتنيه كي به حه فصه ي خيزاني گوت، شهويش بو عائيشه ي گيړاپه وه، پيغه مبهري ﷺ به مه زور توپه بوو، ته نانه ت خهريك بوو خيزانه كاني ته لاق بداو هه پر شه ي لی كردن: كه له وانیه خودا به باشت له وان خيزاني بداتي. ههر بهو بو شهوه ته قوا ده خاته وه بيري خانه واده ي موسولمانان و داوايان لی ده كا خو له ناگر بپاريزن و دري كافرين جيهاد و تيگوشان شه نجام بدن.

ته مجار له كو تايي سوره ته كه دا دوو نمونه ي بهر چاو ده هيني ته وه نمونه يه كه بو كافره كان و نمونه يه كه بو موسولمانه كان ۱۱ نمونه ي يه كه م: ژني حه زره تي نوح و ژني لوط، بو خويان كافرو مي رده كانيان پيغه مبهري.

نونه ي دووه م: ژني فيرعه ون، بو خوي موسولمان و خودا په رست و مي رده كه ي كافرو سهر رهق و مله وپ. هه روا نمونه يه كي تر: كه بريتي بوو له حه زره تي مريم هاوسه ري كه س نه بوو، بو خوي نازادو سه ربه ست و خودا په رست. هيتانه وه ي شه نمونه نانه ناما ژيه بو شه وه: كه پتيويسته ئاده ميزاد برواي به خوي بي و پشت به خودا به ستي، دلنيابي له وه ي كه ههر كرده وه ي خوت فريات ده كه وي، نه گهر كرده وه ت خراب بي حه سبب و نه سبب هه چيان پي ناكري و له عه زابي خودا رزگارت ناكهن!

هه ندی حاله تی خیزانه کانی پیغه مبه علیه السلام

بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبَدَّلْنِي مَرْضَاتِ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ
 غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ
 وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذَا أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا
 فَلَمَّا نَبَأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ
 فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ
 ﴿٣﴾ إِنْ تُنُوبُوا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمُ وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ
 فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَلِّحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَكِ مَكَّةُ
 بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا
 خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَنَاطَاتٍ تَكْبِتُ عَیْدَاتٍ سَيَحْتِ
 تَكْبِتُ وَأَنْبَارًا ﴿٥﴾

ده باره ی سه بده نزولی نایه تی ژماره (۱-۲) بوخاری وموسلیم له
 صه حیحه کانیان دا له خاتو عایشه وه ریوایه ت ده کهن: ده فه رموی:
 پیغه مبه علیه السلام چه زی له چه لئاو هه نگوین بوو، که له نویژی عه صر ته واو
 ده بوو ده چوه وه مالی خیزانه کانی، وا ده بوو لای زهینه بی خیزانی

هه‌مایه‌وه هه‌نگوینی ده‌خواردوه‌وه، عانیشه ده‌لی: له‌گه‌ل حه‌فصه‌دا ریک که‌وتین: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بێته مائی هه‌ر کامان پی‌ی بیژین بۆنی مه‌غافیرت لی‌دی. گیای مه‌غافیرت خواردوه؟ نه‌و رۆژه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ چوو ه مائی حه‌فصه، حه‌فصه پی‌ی گوت بۆنی مه‌غافیرت لی‌دی.. پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی: ناوه‌للا به‌لکوو لای زه‌ینه‌بی کچی جه‌حش هه‌نگوینم خواردۆته‌وه، شهرت بی‌جاریکی تر ده‌می لی‌نه‌ده‌م. نه‌وه سویندم خودارد، نه‌م هه‌واله به‌که‌س مه‌لی.

طه‌به‌رانی له‌ ئیبنوعه‌بباسه‌وه‌ریوايه‌ت ده‌کا ده‌فه‌رموی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ لای سه‌وده‌ی خێزانی هه‌نخوینی خواردوه‌وه پاشان چوو ه مائی عانیشه، پی‌ی گوت بۆنت لی‌دی، پاشان چوو ه مائی حه‌فصه نه‌ویش هه‌مان قسه‌ی پی‌ی گوت. پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموی له‌وانه‌یه به‌هۆی خواردنه‌وه‌ی نه‌و هه‌نگوینه‌وه‌بی که‌ لای سه‌وده‌ی خێزانه‌م خواردمه‌وه وه‌للاهی ئیتر نا‌بخۆمه‌وه...

ئیبنو له‌عه‌ره‌بی ده‌لی: راستی‌یی که‌ی نه‌وه‌یه: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌نگوینی له‌ خۆی حه‌رام کرد، هه‌نگوینی لای زه‌ینه‌ب خواردوه‌وه، حه‌فصه‌وه‌عانیشه گه‌له‌ کوومه‌کیان لی‌کرد، پی‌غه‌مبه‌ریش سویندی خوارد که‌ئیتر هه‌نگوین نه‌خواته‌وه، به‌لام سویند خواردنه‌که‌ی به‌ نه‌هینی بوو.. ئیتر نایه‌ته‌که‌ ده‌باره‌ی نه‌و روداوه‌ نازل بوو.

﴿يا أيها النبي لم تحرم ما أحل الله لك تبتغي مرضات أزواجك والله غفور رحيم﴾ نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویست، نه‌وه‌ بوچی شتێک له‌ خۆت یاساغ ده‌که‌ی: که‌ خودا بو‌ی حه‌لال کردوی، ده‌ته‌وی به‌و حه‌لال له‌ خۆ یاسا‌گ‌کردنه‌ خێزانه‌کانت رازی بکه‌ی، په‌روه‌دگار لی‌خۆش‌بوو لی‌بورده‌وه له‌سه‌ر نه‌و‌شته‌ی حه‌لاله‌ و له‌خۆت یاسا‌گ‌کردوه‌وه هه‌روا له‌و شتانه‌ی

(خلاف الأولی)ن وبۆ کهسانی دیکه حه لالۆن بۆ تۆ به تاوان حسیب ده ژمیتردی. خاوهن ره حم و به زهیی به سزات نادا.

هه لبه ته نه مه ره خنه و عیتا بیکی نهرم و نیانه پهروه دگار ئاراسته ی پیغه مبه ری کرد، له سه ر نه وه: که خواردنیکی حه لال و زولالی له خوی یاساغ کرد، نه م له خۆ یاساغ کردنه ناو نراوه گونا هه رچه ند ه بۆ غهیری پیغه مبه ر ﷺ حه لال بووه، چونکه ریزی پیغه مبه ر ﷺ جو داوازه به نیسه بت نه وه وه (خلاف الأولی) به تاوان ده ژمیتردی و به ر نه قاعیده ده که وێ: که ده لیت: (حسنات الأبرار سیئات المقربین).

به لای نه بو حه نیفه وه یاساغ کردنی حه لال به سویند ده ژمیتردی، نه گه ر یه کێک خواره مه نیه کی له خۆ یاساغ کرد، وه کوو نه وه وایه سویندی خوارد بی! که نه و خواره مه نیه ناخوا، نه گه ر ژنیکی له خۆی حه رام کرد، نه وه وه کوو سویند وایه نه گه ر نیه تی هیچی له دل دانه بوو، نه گه ر نیه تی ته لاقی هیئا ته لاقه، نه گه ر نیه تی ظیهار ی هه بوو ظیهاره، ته نانه ت نه گه ر نیه تی ژماره ی ته لاقیشی هیئا نه و ژماره حیسابه.

شافیعی نه و حه لال له خۆ حه رام کردنه به سویند ناژمیتری، به لام نه گه ر یاساغ کراوه که نافرته بوو نه وه به هۆکاری که فاره تی حیساب ده کا. نه گه ر نیه تی ته لاقی هیئا ته لاقه که ریجیه، نه گه ر سویندی خوارد: که هیچ شتیک نه خوا دوایی سوینده که ی له خۆی خست ده بی که فاره ت بدا.

﴿قد فرض الله لكم تحلة إيمانكم، والله مولاكم، وهو العليم الحكيم﴾
خودا کردنه وه ی گرتی سوینده کانی ئیوه ی بریسار داوه، به و که فاره تی سوینده کانتان بدهن: که بریتیه له خواره مه نی ده هه ژار له خواره مه نی مام ناوه ندی خۆتان یان پۆشاکیان، یان نازاد کردنی کۆیله یه که، نه گه ر نه بوو سی رۆژ به رۆژی. پهروه دگار خوداو مه ولامانه،

ئەو زانایە بە ھەموو شتێک و ھەموو کاریکی بە جێیە کاردروست و خاوەن حیکمەتە.

بریاردانی ھەڵاڵ و ھەرام تاییەتە بە خوداوە، ھەر ئەو دەتوانی دەست نیشانێان بکا، کەسێ تر بۆی نیە شتێک کە خودا ھەڵاڵی کردبێ، ھەرامی بکا. خۆ ئەگەر کەسێک بریارێکی لەو جوورەدا شتێکی ھەڵاڵی ھەرام کرد یان بە پێچەوانەو، ئەو ھیچ لە مەوزعە کە ناگۆڕی، نە ھەڵاڵ ھەرام دەبێ و نە ھەرام ھەڵاڵ دەبێ. خودا سەر پەرشتیاری کارەکانی ئێوەیەو یارمەتیدەرتانە، دەزانێ چی لە بەرژووەندی ئێوەیەو رزگارێتان لەچی دایە. ھەکیم و دانایە لە کردارو گوفتارو نەخشەو پلانی دا.

لێرەدا پرسیارێک دیتە پیشەوہ! ئایا پێغەمبەر ﷺ کە فارەتی پاساوی سویندە کە ی دا؟ زانایانی ئیسلام لەم بارەوہ را جیا بیا یان ھەیە: -

ھەسەنی بەصری دەلی: کە فارەتی نە داوہ، چونکە پێغەمبەر ﷺ ھیسابی جودایەو خودا لە ھەموو تاوانێکی خۆش بووہ، ئەو ھوکمە ی لە نایەتە کە دا بەیان کراوہ بۆ فێرکردن و رامکردنی موسوڵمانانە، وەلی ئەم رایە جیگای سەرنجە، چونکە ئە ھکامی شەری گشتین و بە لگە یە ک نیە لێرەدا تەخصیص بگە یە نی. ھەر بۆیە موقاتیل دەلی: پێغەمبەر ﷺ بەندە یە ک ی نازاد کردوہ لە کە فارەتی ئەو ھەڵاڵ لە خۆ یاسا گەردنە دا.

شافعی و مالیک دەفەر موون: ئەو بە سویند نازمێردری، وەلی ئەگەر یاسا گەرداوە کە خێزانی بوو بە تەحریم کردنە کە نیەتی تە لا قی ھینابوو، تە لا قە کە ی بە شێوہی ریحە دە کە و ی.

ئیمام مالیک لە رایە ک ی تری دا دەفەر مو ی: تە لا قە و سی تە لا قە ی پێ دە کە و ی.

ئەبوبە کرو عائیشە و ئەوزاعی یە ژن سویندە و کە فارەتی گەر کە.

﴿ واذ أسر النبي الى بعض أزواجه حديثاً، فلما نبأت به وأظهره الله عليه، عرف بعضه وأعرض عن بعض ﴾ بیر له وه بکه وه: کاتی پیغه مبه ر ﷺ به سر ته و نهی تی بر یاری کی خۆی بۆ حه فسه باس کرد: که بریتی بوو له یاسا گکردنی ههنگوین یان (ماریه قبطیه) له خۆی، به لām نه مه بۆ عانی شه و غهیری نهو باس مه که جا: که حه فسه نه م نهی تی یه تی نه وه ستاو به هی تری گوت. خودا پیغه مبه ری له وه ناگادار کرد: که حه فسه پارێزگاری نهی تی به که ی نه کرد وه، هه ندیک ی له و نیگایه بۆ حه فسه باس کرد وه ندیک ی پاشتگۆی خست.

﴿ فلما نبأها به قالت: من أنباك هذا؟ قال: نبأني العليم الخبير ﴾ کاتی ک پیغه مبه ر به حه فسه ی وت: که تو نه م قسه یه ت بۆ عانی شه گێرا وه ته وه، نیت حه فسه به پیغه مبه ری گوت: کێ نه م باسه ی بۆ گێرا ویت وه؟ پیغه مبه ر ﷺ فهرمو ی: خودای زانا و ناگادار نه وه ی پی را که یاندم، خودا ناگاداری هه موو نهی تی به که وه هر چی له ئاسمانه کان و زوی دا هه یه له خودا شارا وه نه. ناگای له هه موو بونه وه ره، له هه ر کون و قوژبنی کی دا سر ته یه ک بکری خودا ناگای لییه تی ..

نه مجار پهروه دگار حه فسه و عانی شه هه لده نی بۆ تۆ به کردن و په شیمان بونه وه له وه لۆیسته یان ده فهرمو ی:

﴿ ان توبوا الى الله فقد صغت قلوبكما ﴾ نه گه ر تۆ به بکه ن و بگه ر ینه وه بۆ لای خودا و له وه لۆیسته تان په شیمان ببنه وه، له وه به و لا وه نهی تی خۆ تان بپاریزن و شتی ک خودا و پیغه مبه ر پێیان خۆش بی خۆشان بوی و شتی ک نه وان ناخۆشیان بوی ناخۆشان بوی. تۆ به تان لی وه ری گیری نه وه بۆ ئی وه باشه، بێگومان دلتان له حق لای دا بوو، نه وه ی پیویست بوو نه غامتان نه دا بوو: که بریتی بوو له ریزگرتن له پیغه مبه رو پاراستنی نهی تی.

خێطابه‌که بۆ حەفصەو عائیشە، چونکه ئیمام ئەحمەد لە موسنەدە‌که‌ی دا لە ئیبنو عەبباسەو رێوا‌یه‌ت دە‌کا: دە‌فەر‌موی: ماوه‌ی سالتیک چاوه‌‌روانی هەل بووم بۆ ئەوه پرسیار لە عومەر بکەم دە‌رباره‌ی مانای ئەم دوو ئایه‌ته. هەلم بۆ نە‌په‌خسا، هەتا حەزرة‌تی عومەر چوو بۆ حەج و منیش لە ته‌کیا بووم، حەجمان کردو گه‌‌پ‌اینه‌وه، لە رێگه‌ لای دایه‌ په‌‌نایه‌که‌وه بۆ ده‌ست به‌ ئاو گه‌‌یاندن، پاشان هاته‌و ده‌ست‌نویژ بگری، منیش ئاوم لە ده‌ستی ده‌کرد بۆ ده‌ست‌نویژ گرتن و ده‌ست‌نویژی گرت: وتم: ئە‌ی فەرمان‌په‌‌روای موسو‌ل‌مانان! ئە‌‌ری مه‌به‌ست به‌و دو‌خ‌یزانه‌ی پی‌غه‌م‌به‌‌ر ﷺ کامانه‌ن: که‌خودا ده‌رباره‌یان ده‌فەر‌موی: ﴿ان‌ تتوبا‌ الى‌ الله فقد‌ صغت‌ قلوب‌کم‌﴾؟ عومەر فەر‌موی: ئە‌ی ئیبنو عەبباس! تۆ سه‌یری بۆچی نازانی مه‌به‌ست به‌و دوو خێزانه‌ عائیشه و حەفصه‌یه.

﴿وان‌ تظاهروا‌ علیه‌، فان‌ الله‌ هو‌ مولاه‌ وجبریل‌ وصالح‌ المؤمنین‌ والملائکة‌ بعد‌ ﷻ ظهیر﴾ ته‌گەر هەر یارمه‌تی یه‌کتری بده‌ن و له‌سه‌ر حا‌لی پی‌ش‌ووتان به‌رده‌وام بن، ئە‌وه پی‌غه‌م‌به‌‌ر باکی لی‌تان نیه ■ چونکه د‌ل‌یابن خودا سه‌ر‌په‌‌ریش‌تیارو پشت‌گیریه‌تی و کۆمه‌کی پی‌ده‌کا، هه‌‌روا جو‌برائیل و موسو‌ل‌مانه‌ صالح و راست‌آله‌کان و فریشته‌کانیش یارمه‌تیده‌رو پارێزه‌رنی. هه‌موویان پشت‌گیری لی‌ ده‌که‌ن، ئیتر چ باکی له‌ئێوه نیه.

ئە‌م پشت‌گیریکردن و پارێزگاریکردنه‌ خودایی یه‌ی بۆ پی‌غه‌م‌به‌‌ر ده‌سته‌به‌‌ر بووه‌ بۆ هیچ پی‌غه‌م‌به‌‌رو ئاده‌میزادیکی تر نه‌بووه. به‌راستی ته‌عظیم و رێزگرتنیک‌ی سه‌یروسه‌مه‌‌ریه‌ بۆ پی‌غه‌م‌به‌‌ر که‌ له‌‌رزگار سوون له‌ فرت و فی‌لی ئافره‌ت و پوچاندنه‌وه‌ی بیرو بۆ‌چونی موشریک و دو‌په‌‌وه‌کان و پارێزگاری کردنی له‌ پیلانی دو‌ژمنانی و زیان پی‌گه‌‌یاندنی‌دا ره‌نگی داوه‌ته‌وه.

﴿ عسی ربه ان طلقکسن أن یبدله أزواجاً خیراً منکن مسلمات مؤمنات قانتات ثابتات عابدات سائحات ثیبات وأبکارا ﴾ په‌روه‌دگار ده‌سته‌لات و توانای ره‌های هدییه، نه‌گهر پیڼغه‌مبه‌ر ﷺ ئیوه ته‌لاق بدئا، خودا ده‌توانی خیزانی باشت له ئیوه‌ی بۆ فه‌راهه‌م بیڼی، هاوسه‌ری وه‌ها پابه‌ندبن به نه‌رکه نایینی‌یه‌کان و بیروباوه‌ر پته‌وو یه‌کتا په‌رست و خاوه‌ن بروا، به خوداو به فریشته‌و به‌نامه‌و به پیڼغه‌مبه‌رانی، گوږپرایه‌ل بۆ فه‌رمانی خوداو پیڼغه‌مبه‌ری خودا، تۆبه‌کارو په‌شیمان‌بونه‌وه له‌تاوان. به‌ر ده‌وام له‌سه‌ر خودا په‌رستی و ملکه‌چ بۆ قه‌زاو قه‌ده‌ری خودا، رۆژوه‌وان و ره‌وش جوان و هه‌ندیکیان بیوه‌ژن و هه‌ندیکیان کچ!

نایه‌ته‌که هه‌ره‌شه‌و ترساندنێ له‌را ده‌به‌ده‌ری تیدایه بۆ خیزانه‌کانی پیڼغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌گهر به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر نه‌زیتدانی پیڼغه‌مبه‌ر، چونکه به‌نیسه‌بت ئافره‌ته‌و له‌وه ناخۆشته‌ر نیه خۆی ته‌لاق بدی و میرده‌که‌ی ژنیکی تر ماره‌ بکا، نه‌مکاره به‌نیسه‌بت ئافره‌ته‌وه گورچکبه‌، خه‌وزرپینه، روختنه‌ری لانه‌ی خۆشی و کامه‌رانی‌یه‌تی، هه‌ر ژنیک نه‌وه‌ی به‌سه‌ر بی ئیتر هه‌ست و شعوری بریندار ده‌بی و ده‌شکی و خۆی ناگریتته‌وه.

لی‌ره‌دا به‌پیویستی ده‌زانم کورته‌یه‌ک ده‌رباره‌ی فره‌ژنی پیڼغه‌مبه‌ر بدوی ین، چونکه ناحه‌زانی ئیسلام له‌وباره‌وه زۆریان گوتوووه زۆر ده‌لین: به‌ناپه‌وا هیش ده‌که‌نه سه‌ر ئیسلام و فره‌ژنی به‌گشتی و فره‌ژنی پیڼغه‌مبه‌ر ﷺ به‌تایبه‌تی. پیش هه‌موو شتیک پیویسته نه‌وه بزاین: که فره‌ژنی پیڼغه‌مبه‌ر ﷺ لایه‌نی رامیاری و کۆمه‌لایه‌تی تیدا به‌رچاو گیراوه» له‌ماره‌ کردنی هه‌رخیزانیکی دا کۆمه‌لێک هۆکاری سیاسیی و کۆمه‌لایه‌تی و به‌رژه‌وه‌ندی ئیسلامی تیدا به‌رجه‌سته بووه، مه‌به‌ست لایه‌نی جنسی نه‌بووه.

یه کهم ئافره تیگ ماره ی کردوه خه دیجه ی کچی خووه یلیده، ئەو کاته ی پیغه مبه ر ﷺ ماره ی کرد بۆ خۆی ته مه نی بیست و پینچ سال و خه دیجه ته مه نی چل سال یان زیاتر بووه. سی سال پيش کۆچکردن بۆ مه دینه خه دیجه به ره حهت چوو، تا ئەم خیزانی بوو، پیغه مبه ر ﷺ ژنی تری نه هینا. ئەو کاته ی خه دیجه له دونیا ده رچوو پیغه مبه ر ﷺ ته مه نی له ژوور په نچا سالی یه وه بوو.

دوای خه دیجه سه وده ی کچی زه مه ی ماره کرد، ئەویش ئافره تیگی جه حیل و جوان نه بوو، بیوه ژنیکی کۆست که وتوو بوو، میرده که ی له کۆچکه رانی حه به شه بوو، ناوی سه کرانی کور ی عه مر ی کور ی عب دشس بوو: که له دونیا ده رچوو پیغه مبه ر ﷺ سه وده ی خیزانی ماره کرده وه. ئەجار عائیشه ی ماره کردو دوای کۆچکردن بۆ مه دینه گواستیه وه، ته نها عائیشه به کچی بووه ته هاوسه ری و خوشه ویست ترین خیزانی بووه. ئەجار حه فصه ی کچی عومه ری کور ی خه تتابی ماره کرد، ئەویش بیوه ژن بوو، دوای کۆچکردن به دو سال و چه ند مانگیگ بووه ته هاوسه ری.

پاشان زه یه نبی کچی خوزه یه ی هینا ئەویش بیوه ژن بوو، میرده که ی ناوی عوبه یده ی کور ی (الحارث) ی کور ی (عبد المطلب) بوو، رۆژی غه زای به در کور را، هه ندیک گوتویه نه میرده کۆنه که ی ناوی عه بدوللای کور ی (الجحش) بوو رۆژی ئو خود شه هید کراوه.

ئەجار (ئومو سه له مه) ی ماره کره ئەویش بیوه ژن بوو، له پیش دا خیزانی ئەبو سه له مه بوو، له غه زای ئو خودا بریندار بوو له ئاکامی ئەو بریندار بوونه دا مرد.

ئیت پیغه مبه ر ﷺ ئومو سه له مه ی خیزانی ماره کرده وه. مندا له کانی په روه رده کردن.

پاشان زەینەبی کچی جەحشی ماره کرد، ئەمەش دوای ئەوەی لە زەیدیدا کۆری حاریشە ماره کردو پێکەو هەلیان نەکردو زەید تەلّاتی دا.

ئەجار جوویرییهی ماره کر: کە کچی (الحارث)ی سەرۆک هۆزی (بنی المصطلق) بوو، کە غەنائیم بەشکرا بەر ئایینی کۆری قەیسێ کۆری شەمماس کەوت ئەویش موکاتەبەیی لە گەڵدا کرد. بۆ یارمەتیدان هاتە خزمەت پێغەمبەر ﷺ وتی: ئەو پێغەمبەری خودا من جوویرییهی کچی حاریش کۆری ئەبو صیورام سەرەک هۆزی گەلەکی خۆمان، توشی بەلای کۆیلایهی بووم و دەزانی، بەرەشی ئاییتی کۆری قەیس کەوتووم، موکاتەبەم لە گەڵدا کردو، هاتوم یارمەتیم بەدە پێغەمبەر ﷺ فەرموی: دەتەوێ یارمەتی باشترت بدەم؟ جوویرییه وتی چۆن؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: پارەیی موکاتەبە کەت بۆ دەدەم و مارهت دەکەم، وتی: زۆرم پێ خۆشەو رازیم.

ئەجار ئومووحەیبییهی کچی ئەبو سەفیانێ ماره کرد. ئەمیش یەکیک بوو لە ئافەرەتە کۆچکەرەکان بۆ ولّاتی حەبەشە، مێژدەکی لە ئایینی ئیسلام هەلگەرایەو بوو بە نەصرانی، وازی لە ئومووحەیبییه هێنا، پێغەمبەر ﷺ خوازیبێتی کردو نەجاشی مارهیی یەکیکە دا، لەوێوە هات بۆ مەدینە.

لە دوای غەزای خەیبەریش (صفیه)ی کچی حویهیی کۆری ئەخطەب کە سەرۆک هۆزی (بنی النضیر) بوو ماره کرد، ئەم ئافەرەتە لە پێش دا خێزانی کەنانەیی کۆری ئەبولحەقیق بوو: کە یەکیک بوو لە پیاوێ ناودارەکانی جوله کە.

پاشان مەیمونەیی کچی (الحارث)ی کۆری حەزەنی ماره کرد، لەپێش دا خێزانی ئەبو رەهەمی کۆری (عبد الغری) بوو، پوری خالیدی کۆری وەلیدو عەبدوللّای کۆری عەبباس بوو، ئەم ئافەرەتە دوا ئافەرەت بوو: کە پێغەمبەر ﷺ ماره ی بکا.

بهم جوړه ده بینى له ماره کردنى همر خیزانیکی دا مهبه سستیکی
سیاسی یان کومه لایه تی له دواوه هه بوه، خیزانه کانی جگه له زهینه بی
کچی جه حش و جوویرییهی کچی (الحارث) و عایشه نه وانه ی تر
هه موویان ناشرین و پیروکوست که وتوو بوون.

خوپاراستن له دوزه خو په شیمان بونه وه له تاوان جههاد له گهل کافران دا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ
لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْبُدُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا يُجِزُونَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا
مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا
آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَيْسُ الْمَصِيرِ ﴿٩﴾

لەو پێش فەرمانی بە خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ کرد: کە تۆبە بکەن لەو هەلەو تاوانانەی ئەنجامیان داوە، ترساندنێ لە سەرپێچیکردن، نامۆژگاری کردن، ئەدەبی دادان، هەرەشەیی تەلەقانی لێ کردن. ئەبجار لێرەدا فەرمان بە موسولمانان دەکا: کە خۆیان و خێزان و منداڵیان لە ناگری دۆزەخ بپارێزن، بەو واز لە تاوان بێنن و کردەوێ چاک بکەن. فەرمانیان پێی دەکا بە تۆبەکردنی نەصوحانەو خۆپاککردنەو لە تاوان و جیهاد کردن دژی کافرو بێ پروایان بە هەموو جوړەکانیەو دەفەرموی:

﴿يا أيها الذين امنوا قوا أنفسكم وأهليكم نارا وقودها الناس والحجارة﴾ ئەو ئەو کەسانە ئیمانتان هێناوە، بڕواتان بە تاک و تەنهایی خوداو راستی پێغەمبەرایەتی موحەممەد ﷺ هەبە؛ خۆتان رێک و پێک بکەن، بە تاعەت و خوداپەرستی و بەندایەتیکردنی دڵسۆزانە خۆتان و خێزان و منداڵتان بپارێزن لە ئاگرێک سوتەمەنیەکی ئادەمیزادو بەردە، بپەرستەکان و بپەکانیان.

فەرمان بە مال و منداڵتان بکەن بە تاعەت و خوداپەرستی، ئەدەبیان دادەن، جلەوگیریان لێ بکەن، لە تاوان و سەرپێچیکردنی فەرمانی خودا، بۆ ئەوێ ئێوەو ئەوان نەبنە سوتەمەنی ناگری دۆزەخ. وەکوو لە ئایەتیکی تردا دەفەرموی: ﴿وامر اهلك بالصلاة واصطبر عليها﴾ (طە/١٣٢) یان دەفەرموی: ﴿وانذر عشيرتك الاقربين﴾ (الشعراء/٢١٤).

لەعەبدوللای کورپی عومەرەو رێوایەت کراوە دەلی: پێغەمبەر ﷺ فەرماوی: (مروا أبناءكم بالصلاة لسبع واضربوهم عليها لعشر، وفرقوا بينهم في المضاجع) ئەم فەرمودەییە بە چەند شیوەییەکی تریش رێوایەت کراوە وەلی هەموو رێوایەتەکان مانایان یە کە...

(الضحاک) و موقتیل ده‌فرمون: له‌سەر هه‌موو موسوڵمانیک پێویسته مال و خێزان و منداڵ و خزم و کهس و کاری فی‌ری ئه‌وشتانه بکا که خودا له‌سه‌ری پێویست کردون، هه‌روه‌ها ئه‌و شتانه‌ی نه‌هی لی کردون. ئیبنو جه‌ریر فه‌رموویه‌تی: له‌سەر ئیمه‌ی موسوڵمان پێویسته، منداڵه‌کانمان فی‌ری ئاین بکه‌ین، هه‌روا فی‌ری ئه‌ده‌ب و ره‌وشتی جوانیان بکه‌ین.

﴿ عليها ملائكة غلاظ شداد، لا يعصون الله ما أمرهم ويفعلون ما يؤمرون ﴾ به‌سەر ناگری دۆزه‌خه‌وه هه‌ن چه‌ند فریشته‌یه‌کی دل‌ه‌رق، به‌زه‌ییان به‌که‌س دانایه، سه‌ر په‌رشتی دۆزه‌خ و سزادانی تاوانباران ده‌که‌ن، دیمه‌نیان ترسناک و پێکهاته‌یان سه‌ر سوپه‌ینه‌ره، خودا خولقاندوونی بۆ سزادانی تاوانباران، ژماره‌یان نۆزده فریشته‌یه، وه‌کوو له‌ناهیه‌تیکی تردا ئاماژه به‌وه‌ده‌کاوه‌فه‌رموی: ﴿عليها تسعة عشر﴾ (المداثر/٣٠).

ئه‌و فریشتانه به‌ ته‌واوی فه‌رمانبه‌ردارن و تۆزقالتیک نافه‌رمانی خودا ناکه‌ن، هه‌رچی فه‌رمانیان پێ ده‌کرێ بێ‌سی و دو له‌کاتی خۆی دا ئه‌نجامی ده‌ده‌ن و چرکه‌یه‌ک پاش و پێشی ناخه‌ن.

﴿ يا أيها الذين كفروا لاتعتذروا اليوم، انا تجزون ما كنتم تعملون ﴾ رۆژی قیامه‌ت: که‌تاوانباران ده‌خرینه‌ ناو دۆزه‌خه‌وه پێیان ده‌گوێری: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی له‌ دنیا دا بروتان به‌ خودا به‌ پێغه‌مبه‌ری خودا نه‌بوو، ئیوه پێتان وانه‌بوو زیندو بوونه‌وه هه‌یه و قیامه‌ت را ده‌بی، ئه‌مڕۆ پاساو مه‌هیننه‌وه، مل له‌ عوزرو بیانوو هینانه‌وه مه‌نێن، چونکه‌ عوزرتان لی‌وه‌رناگیرێ، هه‌رچی بلێن بیهوده‌یه. تۆزقالتیک سته‌متان لی‌ناکرێ، به‌گوێره‌ی کرده‌وه‌کانتان سزاتان ده‌دری و چیتان چاندو ئه‌وه ده‌دورنه‌وه.. دنیا شوینی سزاو پاداش وه‌رگرتنه‌وه‌یه. هه‌رچی به‌سه‌رتان بێ سوچی

خۆتانه، خۆتان به خۆتان کردوه. جا چونکه عوزره‌یانه‌وه تۆبه‌کردن له قیامه‌ت دا بی‌سوده موسولمانان هه‌لده‌نی بۆ نه‌وه‌ی له جیهان دا تۆبه بکه‌ن و بۆلای خودا بگه‌ڕینه‌وه. ده‌فه‌رموی:

﴿يا أيها الذين امنوا توبوا الى الله توبة نصوحاً، عسى ربكم أن يكفر عنكم سيئاتكم، ويدخلكم جنات تجري من تحتها الانهار، يوم لا يحزى الله النبي والذين امنوا معه﴾ نه‌ی نه‌و كه‌سانه‌ی پرواتان به تاك و ته‌نهایی خودا هیناوه پێغه‌مبه‌ره‌كه‌ی به‌راست ده‌زانن و شویتنی كه‌وتوون، بگه‌ڕینه‌وه بۆلای خودا و تۆبه‌ی نه‌صوح بکه‌ن و واز له‌تاوان بهێتن، بریار بدن: كه‌ جارێكی تر ناگه‌ڕینه‌وه سه‌ر تاوان، به‌دل په‌شیمان ببه‌وه‌وه به‌زمان تۆبه و ئیستیغفار بکه‌ن و به‌كرده‌وه واز له نه‌نجامدانی تاوان بێتن. به‌لكوو خودا تاوانی را‌بردوتان بسپه‌ڕینه‌وه. به‌ره‌حم و به‌زه‌یی خۆی لی‌تان خۆش ببی. رۆژی قیامه‌ت بتا‌خاته ناو به‌هه‌شتی رازاوه‌و پان و به‌رینه‌وه: كه‌ به‌ژێر كۆشك و دره‌ختی با‌خه‌كانی دا جۆگا و جۆبار ده‌كشێن و هینده‌ی تر جوانی و رازاوه‌یی به‌شویتنی هه‌وانه‌وه‌تان ده‌به‌خشی.

نهم فەضل و به‌خششه‌ گه‌وره‌یه له‌روژتێك دایه: كه‌ خودا عه‌زایی پێغه‌مبه‌رو موسولمانان نادا، زه‌لیل و ریسوایان نا‌كا. به‌لكوو رێزیان لی‌ده‌گری، فەضل و ره‌حه‌تی خۆی ده‌رژیتنی به‌سه‌ریان دا.

﴿نورهم یسعی بین ایدیهم وبأیمانهم، یقولون: ربنا أقم لنا نورنا واغفر لنا، انك علی كل شیء قدير﴾ نوورو روناکی موسولمانان له‌ورژه‌دا رێگایان بۆ روناك ده‌كات‌وه، له‌پێشیان‌وه له‌لای راستیان‌وه ره‌ه‌نوما‌ییان ده‌كا. موسولمانان له‌وكاته‌دا: كه‌ خودا نووری دووره‌كان ده‌كوژنیت‌وه، له‌خوا ده‌پا‌ڕینه‌وه‌وه ده‌لی‌ن: خودایه‌! نووری تێمه مه‌كوژینه‌وه، مه‌ما‌خه‌ر تاریکی‌یه‌وه، نه‌ونوو روناکی‌یه‌مان بۆ بێله‌وه تاله‌ پردي سیراط په‌ڕینه‌وه، تاوانمان دا‌پۆشه‌وله هه‌له‌و خراپه‌كاریمان

خۆش بیه، به عه زاب دان فه زح و ریسوامان مه که، بێگومان تۆ ئه ی
خوای گه وره و تاک و ته نها؛ به سه ره موو شتی که دا خاوه نی ده سه لاتی
ره هاو بالا ده ستی. هه رچی به توه ی ده توانی بێماندو بوون ته نجامی بده ی.
که برێک له و شتانه ته واو کردن و مانه وه ی نووری ئیمه یه و لیخۆشبون
له تاوان و هینانه دی ئاواته کانی ئیمه یه، ده سا خوداییه؛ بۆ خاتری
شکو مه ندی خۆت دو عا مان گیرا بکه.

﴿ يا أيها النبي جاهد الكفار والمنافقين، واغلظ عليهم، ومأواهم
جهنم وبئس المصير ﴾ ئه ی پێغه مبه ر! به شمشیر له گه ل کافرو بێ پروایان
بچه نگه. له گه ل دوورپوه کانی ش دا به به لگه و بو رهانی ئاشکرا بکه وه ره
مونا قه شه و ده مه ده میوه، ته نگیان پێ هه لچنه و وایان لی بکه ناچار بین
مل بده ن بۆ بانگه وازی به که ت، به توندو تیژی له گه لیان بچو ئیوه، نه رم و
نیانیان له گه ل دا مه نوینه، بۆیه پێغه مبه ر ﷺ به شمشیر دژی کافره کان
جهنگاو زه بری گورچک پری لی دان، له گه ل مونا فیه که کانی ش دا ئه و په پری
سیاسه ت و مونا قه شه ی له گه ل دا کردن، وا ریکه وتوه بۆ زی ده
ریسوا کردن و فشار خسته سه ریان له مزگه وت ده ری کردن یه که یه که
ناوی هیناون و پیتی فه رموون: پرۆنه ده ره وه. ئه مه سه زای دونیا یانه، له
قیامه تیش دا شوینی حه وان وه یان ناو ئاگری دۆزه خه، به راستی دۆزه خ
خراپ شوینی که که تیدا ده حه وینه وه.
نێبینی:

زانایانی ئیسلام فه رمویانه ته و تاوانانه ی تۆبه یان لی ده کری: یان مافی
ئاده مییه یان: مافی خودایه، یان مافی ئاده می و مافی خودای تیدا یه.
ئه گه ر تاوانه که مافی خودای تیدا پێشیل کرابوو وه کوو فه وتان دنی نوێژ
(مه شه لا!) ته و تۆبه که دروست نابێ هه تا له گه ل په شیمان بونه وه که دا

فه‌رزه‌کەش قەزا نە‌کە‌یه‌وه. هه‌روا نه‌گەر رۆژوی خوارد‌بوو یان زه‌کاتی نه‌دابوو.

نه‌گەر تاوانه‌که له‌وانه‌بوو: که قیصاص و تۆله‌ی تێدا‌بێ و حه‌قی ناده‌میشی تێدا پێشیل کرابوو، وه‌کوو بوختان، نه‌وه ده‌بێ بوختان پێکراو عه‌فووی بکاو بۆخۆشی په‌شیمان بێته‌وه له‌ کرده‌وه‌که‌ی و بریاریدا که جارێکی تر بپرای بپرای شتی وانا‌کاته‌وه.

نه‌گەر هه‌دو قیصاص‌که مافی ناده‌می تێدا نه‌بوو، وه‌کوو مه‌یخواردنه‌وه، نه‌و ■ نه‌گەر به‌راستی په‌شیمان‌بووه‌وه تۆبه‌ی نه‌صوحی کرد کیفایه‌ته.

نه‌گەر تاوانه‌که سته‌م‌کردن له‌ ناده‌میزاد بوو، واته‌: مافی ناده‌میزادی تێدا پێشیل کرابوو، نه‌وه تۆبه‌که‌ی وه‌رناگیرێ هه‌تا مافی ناده‌میزاده‌که ره‌ت نه‌کاته‌وه و قه‌ره‌بووی سته‌مه‌که‌ی بۆ نه‌کاته‌وه. خۆ نه‌گەر نه‌یتوانی قه‌ره‌بووی بکاته‌وه، ده‌بێ له‌ ناخی دلێ دا بپیار بدا: که به‌زوترین کات نه‌و مافه‌ ره‌ت ده‌کاته‌وه.

نه‌گەر تاوانه‌که‌ی وابوو زیانی به‌ موسوڵمانێک گه‌یاند‌بوو، ده‌بێ له‌ گه‌ڵ تۆبه‌کردنه‌که‌ی دا زیانه‌که‌ش لابهری، نه‌جار داوای لێ‌ بواردنی لێ‌ بکا، نه‌گەر عه‌فووی کر ■ تاوانه‌که‌ی له‌سه‌ر لاده‌چی.

چهند نمونه‌یه‌ک له‌ نافرته‌ی موسوڵمان ■ نافرته‌ی کافر

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا

لِلَّذِينَ كَفَرُوا أُمْرَاتَ نُوحٍ وَأُمْرَاتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ

عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادٍ نَاصِلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِ عَنْهُمَا

مِنْ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾
وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ
قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ
وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾

له‌وه پیش په‌روه‌دگار ناده‌میزادی هه‌لنان بۆ تۆیه‌کردن و واز هینان له‌
تاوان، بۆ جیهادو تیکۆشان له‌ ریگهی خودادا. ته‌جار دوو نمونه‌ی
ناوازه‌مان بۆ دینیتسه‌وه، یه‌کیان ئافره‌تی کافرو بی‌پروا، شه‌وی تریان
ئافره‌تی موسولمان و خوداناس!

ده‌فه‌رموی: ﴿ضرب الله مثلاً للذين كفروا امرأة نوح وامرأة لوط،
كانتا تحت عبيدين من عبادنا صالحين، فخانتاهما فلم يغنيا عنهما من الله
شيئاً، وقيل ادخلا النار مع الداخلين﴾ په‌روه‌دگار نمونه‌یه‌کی هیناوه‌سه‌وه
بۆ شه‌وانه‌ی کافرن: که بریتیه‌ له‌ هاوسه‌ری نوح و هاوسه‌ری لوط، ئەم دوو
ئافره‌ته‌ کافرو بی‌پروا بوون، له‌ ژێر نیکاحی دوو به‌نده‌ی راستالی ئیمه‌
دابوون، هاوسه‌رو خیزانیان بسوون، شه‌وه‌روژ پهیوه‌ندی هاوسه‌رییان به‌
یه‌که‌وه‌ هه‌بوو، که‌چی ئەم دوو ژنه‌ خیانه‌تیان له‌ میرده‌کانیان کرد،
به‌مچۆره‌ لایه‌نگری کافره‌کانیان ده‌کرد، نه‌یئنی یه‌کانی هه‌زه‌ته‌ی نوح و
هه‌زه‌ته‌ی (لوط)یان بۆ کافره‌کان ئاشکرا ده‌کرد، له‌گه‌ڵ هاوسه‌ره‌کانیان دا
به‌ شیۆه‌ی دوو روویی ده‌جولانه‌وه‌، ئیمانیان پێ نه‌هینان بریایان به‌
په‌یامه‌که‌یان نه‌کرد، له‌ پاشان خودا قاری لی‌گرتن و هه‌زه‌ته‌ی نووح و
هه‌زه‌ته‌ی لوط هیچ سودی‌کیان بۆیان نه‌بوو، نه‌یانتوانی عه‌زابی خودایان
لی‌ دوور بجه‌نه‌وه‌، یان تۆزی عه‌زابه‌که‌یان له‌سه‌ر سوک بکه‌ن، نه‌خه‌یر

ئهوان هاوسهری بونیان بۆ پیغه مبهری خودا دادی نه دان و چ که لکیان
بۆیان نه بوو، به هر دوو نافرته کان گوترا (واته: پییان ده گوتری) له کاتی
تور دانیان بۆ ناو دۆزهخ، ده برۆنه ناو ناگری دۆزه خو ۱ له گهل ئهوانه دا که
بریار دراوه برۆنه ناوی. ئیوه له پیتری کافرو بی پروایان بوون و ئه و ناگره
سزای کافرو تاوانبارانه.

ئهم نایه ته به شیوهیه کی ناراسته وخۆ هه ره شهیه له خاتو حه فسه و
خاتو عائیشه، له سهر ئه و هه لۆیسته یان که گه له کۆمه کیان له
پیغه مبهر ﷺ کرد، ده یان ترسینی له وه نه گهر نافرمانی خودا بکه ن پله و
پایه ی هاوسه رییان بۆ پیغه مبهر ﷺ که سه رداری پیغه مبه رانه و باشترین
ئاده میزاده دادیان نادا، پییان راده گه یه نی: که به هاسه رییه تی
پیغه مبه ر نه نازن له خۆیان بایی نه بن. چونکه هاوسه ریییان بۆ
پیغه مبه ر ﷺ فریایان ناکه وی نه گهر کرده وی خۆیان چاک نه بن و
تۆبه ی نه صوح نه کهن.

ئه جار پهروه دگار نمونه کی تر ده هیئتیه وه بۆ ئهوانه ی موسولمانن: که
بریتیه له دو نافرته به پیچه وانیه ی دوو نافرته کانی پیشه وه. ئه مانه
خۆیان موسولمان و خودا په رستن یه کیکیان هاوسه ره که ی مله ورو
سته مکارو کافره، نه ویتریان نافرته تیکه له ناو گهل و نه ته وهیه کی له خودا
یاخی وبی باوه ردایه. وه لی تیکه لاو بوونیان به کافرو خودا نه ناسان کار
ناکاته سهر بیرو باوه ریان و ئیمانیان له ده ست ناده ن. ده فهرموی:

﴿وَضُرِبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتِ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي
عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ پهروه دگار نمونه یه کی تر
به په ندو مه مثل ده هیئتیه وه بۆ موسولمانان، نه ویش بریتیه له حال و
هه لئس و کهوتی خیزانی فیرعه ون: ئاسییه ی کچی موزاحیم، ئیمانی به
حه زره تی موسا هیئا، نه وه بوو: که هه والی موعجیزه ی عه صاکه ی

موسای بیست یه‌کسهر نیمانی پی‌هینا. ئیتر فیرعه‌ون به‌وه زۆر رقی هه‌لساو که‌وته نه‌شکه‌نجه‌دانی، زۆری هه‌ول له‌گه‌ل دا په‌شیمان بیته‌وه، به‌لام بی‌سود بوو! نه‌وه‌بوو نه‌م ئافره‌ته خودا ناسه هه‌رچه‌ند له ژیر نیکاحی سته‌مکارترین و کافرترین که‌س دابوو به‌لام چونکه نیمانی به‌هیزبوو هیژشی کوفرو ئیلحاد، ته‌عزیز و سزادان کاریان تی نه‌کرد، به‌لکوو نیمانی به‌هیزتربوو. نه‌مه‌ش نه‌و کاته بوو: که له خودا پارێه‌وه وتی: خودایه؛ له به‌هه‌شت دا کۆشکیکم بۆ دروست بکه‌و له فیرعه‌ون و کرده‌وه‌کانی رزگارم بکه، له گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ی سته‌مکارو بی‌بروا پارێزگاریم بکه کارم تی نه‌کن.

به‌لای فیرعه‌ون که سته‌مکارترین و کافرترین نه‌هلی سه‌ر زه‌وی بوو، کوفرو بی دینییه‌که‌ی نه‌یتوانی کاربکاته سه‌ر خاتو ئاسیه‌و بیرباوه‌ری له‌ق نه‌بوو، به‌لکوو نه‌و ئافره‌ته خودا ناسه شیره ژنه، سور بوو له‌سه‌ر بیرباوه‌ری خۆی له‌ئاكام دا به‌به‌هه‌شت شادبوو.. به‌راستی ئافره‌تێکی نمونه بوو، موغریاتی ناو‌کۆشکی پاشایه‌تی و نازو نیعمه‌تی هه‌مه‌ جو‌رو زۆرو زه‌به‌نده‌ی مالی فیرعه‌ون، نه‌مجاره ته‌عزیز و سزادانی جو‌راو جو‌ر تو‌زقالتیک کاری له بیرباوه‌ری نه‌و خانمه نه‌کرد.

﴿ومريم ابنت عمران التي أحصنت فرجها فنفخنا فيه من روحنا وصدقت بكلمات ربها وكتبه، وكانت من القانتين﴾ په‌روه‌دگار نمونه‌یه‌کی تر بۆ موسولمانان دینیتته‌وه، نه‌ویش بریتیه له مه‌ریه‌می کچی عیمران (دایکی عیسا) په‌روه‌دگار ریزی دونیاو قیامه‌تی پی به‌خشی، له‌سه‌رده‌می خۆیدا ریزی له‌هه‌موو ئافره‌تانی جیهان زیاتر بوو، گه‌وره‌و سه‌روه‌ری ئافره‌تانی رۆژگاری خۆی بووه، هه‌رچه‌نده له‌ناو کۆمه‌لگایه‌کی کافرو سه‌ر په‌ق دا بوو، داویننی خۆی پاراست، نمونه‌ی داوینپاکو ئافره‌تی سالار بوو، په‌روه‌دگار فه‌رمانی به‌ جو‌به‌ئیل کرد فوی پێدا بکا:

که (روح الامین) فوی پیا کرد سکی بوو به عیسا. واته به فهرمانی خودا
حه زره تی عیسا له ناوسکی مهریم دا خولقا.

مهریم ته صدیقی شه ریه تی خودای کرد باوه ری بهو چند وشه یه کرد
که له لایمن جویره ئیله وه بیستی، که بریتی بو له وهی که جو برائیل پی ی
گوت: ﴿ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ... ﴾ (مریم/١٩) ههروه ها برپوای بهو
په پراوانه ش کرد: که نازل کران بۆسه ر حه زره تی ئیدریس نهو نامه
ناسمانیا نه ش: که خودا نازلی کردون بۆسه ر پیغه مبه ران. ههروه ها برپوای
بهو هه والانه هه بوو که بریتی بوو له موژده ی عیسا پی خه لاتکردن و
ریزی دان و تو مار کردنی له پییری (مقرین). نه م نافرته له خانه واده یه کی
خودا په رست و تاعه تکار بوو،

ئیمام ته حمده له ئیبنو عه باسه وه ریوایه ت ده کا: ده فهرمو ی
پیغه مبه ر ﷺ فهرمو یه تی: ﴿ أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ: خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ
فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، وَمَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ، وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ امْرَأَةُ فِرْعَوْنَ ﴾
ناوه ئینانی هاوسه ری فیرعه ون (ناسیه ی) کچی موزاحیم له ته که حه زره تی
مهریم دا نیشانه ی پله به رزی و ری زداری ناسیه یه، نهو دوو نافرته
هه ردوکیان نمونه ی نافرته ی داو ئینپاکی ره وشت به رزو خودا په رست بوون،
په روه ردگار به نمونه ده یان نه ئیتته وه بۆ خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ هه روا
ده یان کاته نمونه بۆ هه موو ئافرته کی موسو ئمان له هه موو چینه کانی
ئاده می زاد یه که له دوای یه که.

به پشتیوانی خودا روژی ١١/١٢/٢٠٠٢ له پاکنوسی نه م جزمه
بوومه وه، خودا یاری بۆ دوو جزمه که ی تریش ته واو ده بن.

مه لا محمود گه لالی

پیوستی بابته کان

بابته	لایه په
سورتهی (المجادله)	۳
حوکمی ظیهار کردن و که فاره ته که ی	۴
هه ره شه له وانه ی دوزمنایه تی خوداو پیغه مبهری خودا ده که ن	۹
سزای سرته کردن به خراپه، داب ونه ریتی سرته کردن له قورنن دا	۱۲
نه ده بی کۆرو مه جلیس له نیسلام دا	۱۶
زانایانی نیسلام را جییان هه یه له وده دا ئایا دروسته له بهر هاتوو هه ئیسی؟	۲۰
مالبه خشین پینش ناخوتن له گهل پیغه مبهری <small>صلی الله علیه و آله</small>	۲۱
ده بهاری سه بهب نزولی نه م دوو نیه ته ریوایه ت زۆرن	۲۱
حال و وه زعی نه و دوور وانه ی دۆستایه تی کافرو جوله که کانیان ده کرد	۲۵
سزای دوزمنانی خوداو پیغه مبهری <small>صلی الله علیه و آله</small> ، دۆستایه تی کردنی دوزمنانی خودا یاساغه	۲۹
سورتهی (الحشر)	۳۴
وه ده رنانی جوله که کانی به نونه خیر	۳۹
حوکمی مال و سامانی ده سکه و توو له دوزمنه وه	۴۴
مال و سامانی کافران: که ده که ویت ته ده ستی موسولمانان دوو جوړه	۴۵
به کورتی نه نصاره کان پینچ رهوستی به رزیان تیدا بوون	۵۱
ده ست تیکه لکردنی دوو و جوله که و سزایان	۵۳
فه رمان به ته قواو خودا په رستی	۵۸
پله و پایه ی قورنن و که وری په روه دگار	۶۱
سورتهی (المتجنه)	۶۵
نه هی کردن له دۆستایه تیکردنی کافره کان	۶۶
شوینکه ووتنی حه زره تی نبیراهیم <small>صلی الله علیه و آله</small>	۷۲
په یوه ندی نیوان موسولمانان و که سانی دیکه	۷۸
حوکمی نه و نافرته نه ی له (دار الکفر) هوه کۆچ ده که ن بو ولاتی نیسلام	۸۱
به یعه تکردنی پیغه مبهری <small>صلی الله علیه و آله</small> له گهل نافرته ته کۆچکاره کان دا	۸۷
سورتهی (الصف)	۹۰

بابەت	لایەره
بانگەوازی یۆ جەنگان لەرێگەی خودادا شان بە شان و بە کدڵی و بە ک گیانی	۹۱
ناوردانە و دەیتیک لە جیرۆکی جەزەرتی موساو جەزەرتی عیسا لە گەڵ بەنی ئیسرائیل دا	۹۴
بازرگانی بە سود و سەرکەوتوو	۱۰۰
جۆرەکانی جیهاد دووانە	۱۰۲
سورەتی (الجمعة)	۱۰۵
رەوشتێ تاییە ئەندێ پیغەمبەر ﷺ لە ناو کۆمەڵگای عەرەب و ئادەمیزاد بە گشتی	۱۰۶
رەوشت و هەلس و کەوتی گەلی جولەکە	۱۱۰
نوێژی هەینی فەرزەو دوا ئەنجامدانی ، کارکردن دروستە	۱۱۴
ئەو حوکمانە لەم نایەتانه وەرە گیرین	۱۱۸
دەربارەی زماوەی ئامادە بوانی نوێژی جومعه سیانزە رەئی هەیه	۱۲۰
سورەتی (المنافقون)	۱۲۲
رەوشتی ناسیرین و ئەکڵەووەتی دوور و دکان	۱۲۴
نیشانە ی درۆزنی و دل پیسی دوور و دکان	۱۲۷
ترساندنی موسولمانەکان لەو لاسایی رەوشتی دوور و دکان بکەن و ، فەرمانیشیان پێ دەکا کە ئە رێگەی خێرو چاکەدا مال ببەخشن	۱۳۲
پێشەکی سورەتی (التغابن)	۱۳۴
سورەتی (التغابن)	۱۳۶
موشریکەکان ئینکاری خودایەتی خودا و پیغەمبەر ﷺ و زیند و بۆنە و دەکەن	۱۳۸
هە ئنانی ئادەمیزاد بۆ ئیمانێنان و ترساندنیان لە ئەنگ و چە ئەمە ی قیامت	۱۴۱
هەموو شتێک بە گوێرەی قەزا و قەدەری خودایە	۱۴۴
خۆپاراستن لە فیتنەی مال و منداڵ : پیوستن ، تەقوای خودا بکەن و مال ببەخشن	۱۴۶
سورەتی (الطلاق)	۱۵۰
حوکمی ئەلاق و عیدە ی ئافرەت و بەروومی تەقوا و پشت بەستن بە خودا	۱۵۲
شەرعرانان ئەلاق دەکەن سێ جۆر	۱۵۳
عیدە ی ئافرەتی وەستاو ئە عادە ی مانگانە و ئافرەتی میرد منداڵ	۱۵۸

لایه‌ره	بابه‌ت
۱۶۰	باسی شوینی جه‌وانه‌وه‌و بزئو بو نافرته‌ی عیده‌دارو کریی شیردان و دایه‌نی
۱۶۱	لی‌ره‌دا شه‌رع‌زانان که‌وتونه‌نه‌ را جیایه‌وه
۱۶۲	هه‌ره‌شه‌ له‌ سهر پی‌-چیکه‌ران و واده‌ی به‌خته‌وه‌ری به‌ خاوه‌ن باوه‌ران و فه‌مانبه‌رداران
۱۶۸	سوره‌تی (التحریم)
۱۷۰	هه‌ندی حاله‌تی خیزانه‌کانی پی‌غه‌مه‌ره‌ ^{ع‌الله‌ع‌}
۱۷۹	خوپاراستن له‌ دۆزه‌خو په‌شیمانیه‌وه‌ له‌ تاوان و جیه‌اد له‌گه‌ل کافران دا
۱۸۳	تییینییه‌ک سه‌بارت به‌ نه‌ویه
۱۸۴	چه‌ند نمونه‌یه‌ک له‌ نافرته‌ی موسولمان و نافرته‌ی کافر
۱۸۹	پی‌رست

